تصوير ابو عبد الرحمن الكردي

منتدى اقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

پەندی پێشینیان

کەلەپووری کوردی

کۆکردنەوەی:
محەممەد عارف مودەریسی

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنْتَدى إقْرَأ الثَقافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدى إقْرَأ الثَقافِي)

براي دانلود كتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرأ الثقافى)

www. Iqra.ahlamontada.com

منتدى إقراء الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ,عربي ,فارسي)

بسم الله الرحمن الرحیم

کەلەپووری کوردی

کەلەپووری کوردی

کۆ کردنەوەی:

محەممەد عارف مودەڕڕیسی

کتێب فرۆشی شێخی

سنە

کەلەپووری کوردی

✓ ناوی کتێب (نام کتاب):	کەلەپووری کوردی
✓ کۆ کردنەوەی: (گردآوری)	محەممەد عارفی مودەڕریسی
✓ کەرەتی چاپ (نوبت چاپ):	یەکەم (اول): ۱۳۸۴
✓ ژمارەی چاپکراو (تیراژ):	۲۰۰۰ دانە (جلد)
✓ ژمارەی لاپەڕەو قوارە (تعداد صفحە و قطع):	۲۲۴ صفحەی وزیری
✓ بلاوکەرەوە (ناشر):	کتێب فرۆشی شێخی (کتابفروشی شیخی)

نرخی:
۲۲۰۰ تمەنە

ناوەندی بڵاو کردنەوە :

کتێب فرۆشی شێخی، تەلەفون: ۲۲٥٤١٥٢

پێرست

سوپاس و پێ زانین .... الف

پێشەکی .... ب

بەشی یەکەم (پەندی پێشینان)

پیتی (ئەلف) ٥

پیتی (ب) ١٢

پیتی (پ) ٢٠

پیتی (ت) ٢٥

پیتی (ج) ٣٣

پیتی (چ) ٣٦

پیتی (ح) ٣٩

پیتی (خ) ٤١

پیتی (د) ٥١

پیتی (ر) ٦٢

پیتی (ز) ٦٨

پیتی (ژ) ٧٢

پیتی (س) ٧٦

پیتی (ش) ٧٩

پیتی (ع) ٨٥

پیتی (غ) ٨٩

پیتی (ف) ٩٠

پیتی (ق) ٩١

پیتی (ك) ٩٧

پیتی (گ) ١٠٩

پیتی (ل) ١١٥

پیتی (م) ١٢٤
پیتی (ن) ١٣٦
پیتی (و) ١٤٤
پیتی (ه) ١٥٠
پیتی (ی) ١٥٨
بەشی دووهەم
دەوای پێشینانی خۆمان ١٦٢
بەشی سێهەم
سروودی نەورۆز ١٦٦
بەشی چوارەم
چوار وەرزی ساڵ و دوانزە مانگە ١٦٨
بەشی پێنجەم
کات و ساتی نوێژ ١٧٢
بەشی شەشەم:
ڕێ پێوان لە ڕێی خوادا........................ ١٧٥
بەشی حەوتەم:
باس و بابەتی جۆر بە جۆر ١٧٧
دەرخستنی دەرد و بەڵای تریاك ١٧٨
ڕۆژوو دەوای نەخۆشی بەدەنە و هۆی ڕەزای خوایە ١٧٩
سکاڵای دێهاتی ١٨٠
سکاڵای ناڵە عازەبەکانمان لەکورو لەکچ ١٨٢
سکاڵا بۆ دەربەدەری کورد و ناکۆکی بەینی خۆیان ١٨٣
ناسینی هەورامی ١٨٥
موناجاتی مەلا ئەبووبەکری چۆڕی ١٨٦
دەستووری مردوو بەڕێ کردن بۆ قەبر ١٨٧
سکاڵا بۆ بەدحاڵی مەلا ١٩٠

بەناوی خوای میری مەزن

سوپاس و پێزانین

به پێویستی ئەزانم سوپاس و پێزانینی خۆم ئاراستەی ئه و کەسانه بکەم که لە کۆکردنەوەو نووسینەوەی ئەم کتێبەدا ئامۆژگارییان کردووم و یارمەتیان داوم و به هانامەوه هاتوون، به تایبەت ئەم حەوت کەسەی خوارەوە:

✓ یەکەم: گەورە و ڕێزدار جەنابی «مەلامحەممەدی خوداجوو» کوڕی خوا لێخۆشبوو «مەلامحەممەد ئەمینی ئەسپەرێزی» ناسراو به «باشماخی».

✓ دووهەم: برای زۆر بەڕێزو خۆشەویست کاك «عیسای ئەحمەدزادە» کوڕی «مەلامحەممەد صادق نگلی».

✓ سێهەم: هاوسەرو هاوڕێی هەر دوو دنیام، «حاجیە ڕوقیە خاتوونی دادگوستەر» کچی «مامۆستا مەلامحەممەد ئەمینی دەرەمەڕی» کە یارمەتی داوم لە ڕێكخستنی پەندەکاندا، به تایبەت پەندە هەورامییەکان.

✓ چوارەم: جەنابی کاك «حیرەت سەجادی» کوڕی «رکن الاسلام» لە شاری سنە.

✓ پێنجەم: کاك «حبیب الله ئاریانژاد» که لە بێهداشتی مەریواندا زەحمەت ئەکێشێ و لە ویرایشدا هاوکاری کردووە.

✓ شەشەم: کاك «ڕەزا پێنجوێنی» خاوەنی کامپیوتەری «زەڕنگار»ی مەریوان کە لە کاتی پیت‌چنیندا زۆربەی هەڵەکانی ڕاست کردۆتەوە.

✓ حەوتەم: کاك «ئاری عەبدی» کە زەحمەتی پێدا چوونەوەی ئەم کتێبەی کێشاو بە جوانی ڕازاندیەوە.

✓ هەشتەم: سوپاسی مەلا «ڕەفێق ڕۆستەمی» ئەکەم کە پێدا چوونەوەی کۆتاییەکەی بە ئەستۆگرت و هەڵەکانی بژار کردو وشە کوردییەکان و پەندە هەورامییەکانی ڕاست کردەوەو ئەوەی کە پێویست بوو لای بردو ئەوەیش کە بە باشی ئەزانی پێی زیاد کردو بە ڕێك و پێکی ئامادەی چاپی کرد.

خوا جەزای هەموویان بداتەوە.

***

بە سوپاسەوە

براتان/ عارف مودەڕڕیسی

١٣٨٥/٣/٢٠ کۆچی هەتاوی ٢٧٠٦/٣/٢٠ کوردی

بِسمِ اللهِ الرّحمنِ الرّحیم

سەرەتا

حـەمـد و سـەنـا بـۆ یـەزدان
هـەتـا مـاوم فـەراوان

درووود بـۆ پێـغـەمبـەران
لـە بـۆ هـەمـوو رِەهبـەران

تـایبەت پێغەمبـەر خـۆمـان
ئـال و ئـومـەت و یـاران

***

گەنجینەی کوردان، پەدی پێشینیان
بـۆ پـیرو لاوو منـاڵ و وردان

پەندی پێشینیان بگرینـە گوێمـان
با لـە دیوارا نووسـرابیٚ بۆمـان

قسەی نەستەق و پەندی پێشینیان
باشترە بۆمان لە ئاوو لـە نـان

پەندی پێشینیان، گەنجینەی کوردە
هەر یەکە، دەنگـی زانـاییٚ کـوردە

پەندی پێشینیـان جێمـاوە بۆمـان
میرات خۆمانەو بیبـەین بـۆ خۆمـان

من نەمنووسیوە، هەر کۆم کردوەتۆ
زویر مەبە لیٚم، هەروا لـە خـۆتـۆ

ئەگەر بۆ نـاوو شـۆرەتـم پرسـی
«محەممەد عارف»،هـۆز«مـودەرِرِیـسـی»

هەزارو سێسەدو حەفتاو حـەوت شەمـسی
زۆر بە دڵ گەرمی ئەمانـەم نووسـی

***

پێشەکی رِێزو سلاّووم هەیە بۆ ئەو کەسانەی کە ئەم کتێبە ئەخوێننەوەو بە وردی و بە چاوی رِەخنەوە لێی ئەرِوانن و بـە سەرنـجەوە موتـالاّی ئەکـەن.

داوایشیان لیٚ ئەکەم کە ڕەخنەو تێبینم سەبارەت بەم کتێبە، بۆ بنێرن، کە ئەمەش ئەبێتە مایەی دڵ گەرمیو خۆشحاڵی ئەم برایەتان. هیوادارم لە کاتی خوێندنەوەدا ئەم خاڵانەی خوارەوەتان لە بەرچاو بێت:

١- لە هەموو هەڵەکانی ئاگادارم بکەنەوە.

٢- بە پێی تواناو ویسعەتی خۆتان بە پەندی پێشینیان ڕەفتار بکەن و هەوڵیش بدەن بۆ پەرە پێدان و گەیاندنیان بە هەمووان.

٣- ئەگەر هەر کام لەم پەندانەتان نەبیستووە، مەڵێن وا نیەو فلانی لە خۆیەوە هێناویە و دایتاشیوە، چونکە زۆرێك لەم پەندانە ئیشارەیە بە ئایەتی قورئانی پیرۆز، یان حەدیس و فەرمایشی پیاوەگەورەکانە.

٤- بە پێی ڕێنووسی ئەلف و بێی کوردی، پەندەکانمان نووسیوەتەوە و ژمارەشمان بۆ سەرجەم پەندەکان داناوە.

٥- ئەوەی ڕوون و ئاشکرایە، ئەوەیە کە پەندی پێشینان هەر ئەمانە نین و بیٚگومان زۆرترن. بە کوردی و بە کورتی من هەر ئەمانەم بۆ کۆکراوەتەوە و نووسیومن، بۆیە دەستەوداوێنی ئەوانە ئەبم کە زۆرتر لەم بابەتەوە ئەزانن و ئەیانخەنە سەر کاغەز با ون نەبن.

٦- ئیمامی شافیعیﷺ هەژدە ساڵی تەواو بە ناو خێڵە عەرەبەکاندا گەڕاوە و دیٚ و شارو دەواری وڵاتە عەرەبییەکانی لە ژێر پیٚ ناوە تاوەکو زانیاری لەسەر داب و نەریت و فەرهەنگ و کەلەپووری عەرەبی، کۆ کردوەتەوە و بە زانیاری باشەوە موتاڵای ئایەت و حەدیسی کردووە و شەرح و تەفسیرو پەراوێزی بۆ نووسیون. جا بۆیە منی کەمتر لە ئەو زاتە

گەورەیەش، بە ڕێگای ئەودا ڕۆیشتووم و ئەوا چوار ساڵە خەریکی کۆ کردنەوەی ئەم پەندانەی بەردەستی ئێوەی ئازیزم و ئەوەش بزانن کە زۆربەیانم لە ئایەت و حەدیس و ئامۆژگاری پیاوەگەورەکان وەرگرتووە.

ناوەڕۆکی ئەم کتێبەشم کردووە بە حەوت بەشەوە:

بەشی یەکەم: پەندی پێشینیان کە بە تەرتیبی ئەلف و بێی کوردی کە ٢٧ پیتە و لە «ئەلف»ەوە دەست پێ ئەکات و بە «ی» کۆتاییان دێت. «ڤـێ» کەمە تەرکمان کردووە.

بەشی دووهەم: هەندێك گوڵ و گیاو ڕووەکی کوردەوارین و بۆ بڕێك لە نەخۆشیەکان بەکار ئەبرێن. وە بە ئەزموون و تەجروبە دەرکەوتووە کە زۆر بە کەڵك و بەجێن و لە مێژەوە وەك داوو دەرمانی ناوچەکانی کوردەواری ئەناسرێن.

بەشی سێهەم: سروودی نەورۆزی کوردەواری‌یە و پێشکەشە بە کوڕو کاڵ و پیرو منداڵی کوردەواری کە بە دڵی پڕ لە هیواو هومێدەوە ئەچنە بەرەو پیری نەورۆزو بەهارەوە.

بەشی چوارەم: تایبەتە بە چوار وەرزو دوازدە مانگی ساڵ.

بەشی پێنجەم: کات و ساتی نوێژ بە میزانی شەرعی و بە پێی ئەزموون و تەجروبەی پێشینانی خۆمان.

بەشی شەشەم: گرینگی و جۆرەکانی ڕێ پێوان لە ڕێگای خوادا.

بەشی حەوتەم: باس و بابەتی جۆر بە جۆرە.

***

ئەبێ بزانین کە گەڕانن بە شوێن پەندی پێشینیاناو خۆ ماندو کردن لەگەڵیاو گوێ ڕاگرتن بۆیان، عیبادەتێکی گەورەیە بە گوێرەی ئایەت و حەدیس. بۆ نموونە من لێرەدا یەك ئایەت و دوو حەدیس ئەنووسم:

«سا تۆ بە عەبدەکانی من موژدە بدە کە عەبدی من کەسانێکن کە گوێ بۆ هەموو قسەیەك ئەگرن و بە شوێن چاکەکانیانا ئەڕۆن، ئەوانە خوا ڕێگەی بۆلای خۆی پێ پێشان داون و ئەوانە خاوەن ئاوەزن» (ئایەتی ١٩ سورەی زومەڕ)

حەدیسی یەکەم:

«کەلیمەیەك کە ڕێگەی ڕاست و درووست کاری پێ بدۆزیتۆ، گوم بووی موسوڵمانە؟ حەقی هەیە بە تێکۆشانی باشەوە بگەڕێ بە شوێنیاو لە هەرکوێ پەیدای بکا ماڵی خۆیەتی و لە هەموو کەسێ زۆرتر حەقی هەیە بیبا بۆ خۆی و کەس ناتوانێ لێی بسێنێتۆ» (تاج الاصول، بەرگی ئەووەڵ، لاپەڕەی ٥٦ «کتاب العلم»)

حەدیسی دووهەم:

«دین نەسیحەتە.» (کتێبی «ریاض الصّالحین» لاپەڕەی ٤٩ بابەتی نەسیحەت، حەدیسی ١٨٣)

واتە: دین ئامۆژگاری کردن و مۆجگاری وەرگرتنە لە خواو لە پێغەمبەرو لە ئیمامەکان و لە موسوڵمانە ساکارەکان. واتە دین بەم نەسیحەتە بەردەوام و بەرقەرار ئەبێ.

«اَبْجَدْ»، «هَوَّز»، «حُطّی»، «کَلَمَنْ»، «سَعْفصْ»، «قَرَشَتْ»، ئەم شەش وشەیە تەفسیری خازن لە سوورەی ئەعرافدا ئایەتی ٧٧ نووسیویەتی،

هەریەکی ناوی شاییٚ بوون لە یەمەنا کە «کَلَمَنْ» لە زەمانی حەزرەتی شوعەیبا بووەو خەزوورەی حەزرەتی مووسا بووە «درووەی خوایان لە سەر». «ثَخَذْ»، «ضَظّغْ» ئەم دوو کەلیمەیەش بۆم پەیا نەبوون مەعنایان چیە، پەیدا کردنیان لە سەر ئێوەی بەڕێز. ئەمانە ٢٨ پیتی ئەبجەدن و پێیان ئەڵێن «حرووفی حیسابی جەمەل» بەم جۆرە:

ا	ب	ج	د	ه	و	ز	ح	ط	ئەم نۆدانە ئاحادن،
١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	واتە: تاکەکان
ی	ک	ل	م	ن	س	ع	ف	ص	ئەم نۆدانە عەشەراتن،
١٠	٢٠	٣٠	٤٠	٥٠	٦٠	٧٠	٨٠	٩٠	واتە: دەیی‌یەکان
ق	ر	ش	ت	ث	خ	ذ	ض	ظ	ئەم نۆدانە میئاتن،
١٠٠	٢٠٠	٣٠٠	٤٠٠	٥٠٠	٦٠٠	٧٠٠	٨٠٠	٩٠٠	واتە: سەدییەکان
غ									بە تەنیا غ ئولوفە،
١٠٠٠									واتە: هەزارەکان

ئەم ٢٨ پیتە حروفی ئەلف‌و بێی عەرەبین‌و کەلیماتی عەرەبی لەمانە پێك هاتوون.

بەشی یەکەم

پەندی پێشینان

پیتی ‹ئەلف›

پەندی پێشینان

١. ئاخر بەچکە گورگ هەر بە گورگ ئەبێ   با لەگەڵ بەشەر پەروەردە بووبێ

٢. ئاخر تەمەنمە و ئەوەڵ دنیاری   بە شوێن جوانیدا تیر ئەیکەم زاری

٣. ئادەم باوکی هەموومان، کە باوکو دایکی نەبوو   هیچ سەرت سوور نەمێنێ‌کە عیسا باوکی نەبوو

لە تەنیا پیاوێ حەوا درووس بوو   لە تەنیا ژنێ عیسا درووس بوو

ئەم بوونەوەرە مەیی خودایە   بازێ وەسیلەی زاهیری تیایە

٤. ئارد ئەتەقێنێ و قنگ ئەلەقێنێ.

٥. ئاردی ورد لە ماڵی ساحێبیەوە دێتەدەر.

٦. ئازا ئەو کەسەیە کە لە کاتی تووڕەییدا، هۆشی لە خۆی بێتو نەی‌قەومێنێ.

«حەدیسە»

٧. ئازار لە دارو بەرد کەوێت   بەشەر بەرگەی ناگرێت

٨. ئازاری مەدە دڵ قەوم و عەشرەت   لەبەر دڵداری و دڵخۆشی ئافرەت

٩. ئازیزو کەسێ پەی کەسێ چێشا   هەرکەس بە تەمای ئازیزو وێشا

خودا خودامەن کەی ڕۆ مەبۆوە   شەمامەی ئازیز کەرو بە بۆوە

لایە ئەم دونیا، بیخە ئەولاوە   سەفا وا بەلای ئەوە دونیاوە

ئەم سێ شیعرە پێشووە ویردی سەر زوبانی مامۆستا مەلا باقر بووە. خوا پلەو پایەی لە بەهەشتا بەرزتر بکاتەوە.

١٠. ئاسمان دوورو زەوی سەخت   چی بکەین لە بەشەر بەدبەخت

١١. ئاسمان و ڕێسمانە. واتە: هەر لە ناودا نزیکن و لە مانادا زۆر لە یەك دوورن.

١٢. ئاش بەتاڵ ئاشەوان بەتاڵ. هەرچی ڕەواجی نەمێنێ، وای پێ ئەڵێن. سەبارەت بەم پەندە داستانێك هەیە کە ئەڵێن: ڕۆژێك باڵوڵ بە هارونە ڕەشیدی وت: کەس ناتوانێت نوێژی بێ خەیاڵ بکات. هارونە ڕەشید وتی: من ئەتوانم. نوێژی دابەست و بە خەیاڵ

کەوتە بیری ئاش نانەوە و دۆڕاندی. باڵۆلێش بە خەیاڵەکەی زانی و وتی: ئاش بەتاڵ ئاشەوان بەتاڵ.

١٤. ئامەیی و ئیقاڵ ڕووی کردە کەسیٚ   لە دایك و باب و باپیرناپرسیٚ

١٣. ئاشپەز کە بوون بە دوو، ئاشەکەیان، یان سوێر ئەبێت، یان بیٚ خویٚ.

١٥. ئاشتی کتك و مشك، پرسەی بەقاڵە   دووکان چۆڵ و هۆڵ خاڵی و هەواڵە

١٦. ئاش نانەوە چیە؟ ناکەی و پاکەی و کوناکەی. «کەسێك کاری دژوار بە ئاسان بگرێت، وای پیٚ ئەڵێن».

١٧. ئاش و ماش بە بەختە، جاری وا هەیە بە ئاسان و جاری واش هەیە بە دژوار دەس ئەکەویٚ.

١٨. ئاشەوان و موجەوەر کەهاڵ نوێژن، کەچی ئەسبابی نوێژیشیان ئامادەیە.

١٩. ئاشەوانی، هەر کەس ساڵێك بیکات، ئەبیٚ حەوت ساڵ موجەوەری مزگەوت بکات تا گوناحی ئەو ساڵەی پاك ببێتەوە.

٢٠. ئاشەولێس مەبە. «واتە: بیٚ قەناعەت مەبە».

٢١. ئاغا ئەو کەسەیە کە خزمەتگوزاری خەڵکە.

٢٢. ئاغا و مامۆستا سەرکەن بە یەکا   تەواو ئاوایی ئەدەن بە یەکا
بە حوکمی شەرع، ئەم بە زۆر بازوو   دنیا گشت ئەکەن بە مێشی مازوو

«هەر مازوویەك کونێکی هەیە و لە کونەکەدا مێشێکی بیٚ زەرەر هەیە، بەو مێشە ئەڵێن مێشی مازوو».

٢٣. ئافتاوە و لەگان حەوت دەس، شام و نەهار هیچ.

٢٤. ئاگای لە خشەی مارو مێروو هەس   با غافڵ نەبین یەك نیوە نەفەس

٢٥. ئامان ئامان خانمەکە، دەست ئەسووتیٚ نان مەکە. «لە خۆشەویستیا بە کچی چکۆلە وا ئەڵێن».

٢٦. ئاو بوێستیٚ، ئەو ناوێسیٚ.

٢٧. ئاو بە ئاوەدانیا ئەچێتە خوارەوە. «واتە: تا تێر نەبی ئاو ناخۆیتۆ».

٢٨. ئاو بە نەرمی و دەوام، بەرد کون ئەکات. «تۆیش کۆشا بە».

٢٩. ئاور تا زووتر بچیت بە دەمیەوە، زووتر ئەکوژێتەوە. «شەڕیش هەر وایە».

٣٠. ئاو لیّلْ ئەکات و ماسی ئەگریّ. «واتە: خەلّك تیّك ئەدات و بەهرە وەرئەگریّ».

٣١. ئەچم بوجێییّ کە کەس نەمناسیّ / خۆم هەلّئەکێشم پڕ بە کراسیّ

٣٢. ئەر بڕوا ئەکەیت بە منی فەقیر / بە ئەشقی ژنۆ خۆت مەکە زەنیر

٣٣. ئەبیّ هەر بمری، بچیتە ژێر خاك / جوابی خۆت بەیتۆ لە خراپ و لە چاك

٣٤. ئاو و ئاور ئامانیان نیە. «هۆشیار خۆت بە مەکەوە بەر هەلّمەتیان».

٣٥. ئاوی بیّ لەغاوی خواردوەتۆ.

٣٦. ئای لە دلّەکەی من چەنیّ بیّعارە / تازە بە تەمای ژنی شوودارە

٣٧. ئای لە دلّداری چەندە ستەمە / ئای لە دلّداری چەندە ستەمە

بە گوێی من ئەکەی دلّداری مەکە / دلّ گۆشتە، تووشی خەمباری مەکە

٣٨. ئای لە دەس بەخت و تالّەی ناخاسم / لە ئەزەلّ کۆتا بڕیا لیباسم

بەڕۆژوو نیم، ژینم هەر واسە / خواردنم خەمە و بەرگم پلاّسە

٣٩. ئاوی دوای هەنار، وەسە ژەهری مار. «ئەم واتەیە لە هەورامییەوە وەرگیراوە کە تەواوەکەی ئەمەیە ئەلّێن: ئاوی دماو هەناری پێسەنە ژەهرو ماری، ئاوی دماو ساویّ پێسەنە ماس‌و گاویّ، ئاوی دماو بەییّ پێسەنە ماس‌و مەییّ. (ساو: سێف)».

٤٠. ئۆخەی ئۆخەی خۆشمانە، نان و لەتیّ بەشمانە. «یا: نان و کەرە بەشمانە».

٤١. ئۆخەی ئۆخەی گەدایی، جار جار بەکار میایی. «بەکار دێت».

٤٢. ئۆخەی، ئۆخەی ئۆخەی لە خۆم / ئۆخەی، ئۆخەی ئۆخەی لە خۆم

٤٣. ئۆخەی خوا خۆی دارۆغەی ناویّ / عیلمی ڕەسایە و جاسووسی ناویّ

٤٤. ئەچم بۆ پێنجوێن، پێنجم پیّ ئەچیّ / وادەم بۆ دانای تاقەتت نەچیّ

٤٥. ئەچمە باوان خەم کەمۆ کەم، کەچی لەویّ خەم جەم ئەکەم.

٤٦. ئەچمە بەرۆ ئاو ئەمبات، دواوەش ئەچم ئاور ئەمسووتێنیّ. «لەم بەینا گیرم کردووە».

٤٧. ئەدات لە ناڵ و ئەدات لە بزماریش. «دوو ڕووە».

٤٨. ئەر ساحێب ماڵی هەر وەکو قارِوون ئەر ساحێب عیلمی هەر وەکو قالوون
ئەبێ هەر بمری دنیا جێ بێڵێ بۆ ئەونە بێ خەم، بۆ ئەونە وێڵێ بیکە

٤٩. ئەر لە ئەجیننە و شەیتان ئەترسی بە ویردت «آیة الکُرسی»

«نامی»

٥٠. ئەسپ و هێسر لەقە لەیەك نادەن لەبەر ئەوە قەومن.

٥١. ئەسپ پێشکەشی، دەمی ناکرێتۆ.

٥٢. ئەسپێ لەڕ، لە تەوێڵەیە کەر، باشترە.

٥٣. ئەشرەفی چکۆلەیە و قیمەتی زۆرە.

٥٤. عەقڵ لە جووان خاسی باشترە.

٥٥. ئەگەر ئەپرسی حاڵ منی هەژار دووم کردوە بەسێ، دووی تریش بەچوار

٥٦. ئەگەر ئەپرسی لەمن بە ڕاسی دونیا گەر درۆی زۆرە لە ڕاسی

٥٧. ئەگەر ئەترسی، لە خوا بترسە کە لەو نەترسی، لە کەس مەترسە

٥٨. ئەگەر ئەتەوێت یەکێکی دۆزەخیت چاو پێ بکەوێت، یەکێك پەیا بکە دانیشتبێت و خەڵك لە بەردەمیا بە پێوە وەستابێتن بۆ تەعزیم. «حەدیسە»

٥٩. ئەگەر ئەتەوێ زوو بە زوو بری بەی بخۆ بە ناشتاو سێویش بە تێری

٦٠. ئەگەر ئەتەوێ نەکەوێ کۆست ڕازو نیازت مەڵێ لای دۆست
ئەورِۆ کە دۆستی خۆشەویس تۆیە سۆزی دوژمنی سەرسەختی تۆیە

٦١. ئەگەر ببی بە پۆڵا دونیا بدەی بە کۆڵا
ئەبێ بڕزی لە خۆڵا لە قەبری چۆڵ و هۆڵا

٦٢. ئەگەر بتبێ، دەورت پڕە با لیباسەکانت چڵکن و شڕە

٦٣. ئەگەر برسیتە پێخۆرت بۆ چەس ئەگەرخەوت دێ، ژوورسەرت بۆچەس

٦٤. ئەگەربەختەکەم چاكو خاس ئەبوو نیشانەی چەپم لەلای ڕاس ئەبوو

٦٥. ئەگەر بێت و تاوانبار بگرن، کەس نیە بێ تاوان بێ و نەیگرن.

٦٦. ئەگەر پشیلە باڵدار بوایەت چۆلەکەی لە دنیا ئەبڕی. ئەگەر کەریش شاخدار

بوایە، کەس نەیئەوێرا نزیکی بکەوێت.

٦٧. ئەگەر تۆ پیاوی بەکەڵك و باشی   خۆت لادە لەوەی نەزان و ناشی

٦٨. ئەگەر تۆ نەبی لە ماڵما سەگ ئەتڕێ بە حاڵما.

٦٩. ئەگەر تۆ یەك مەنی، من دوو مەنم، بێجگە لە ساقی گەردەنم.

٧٠. ئەگەر حەکیمی سەرخۆت دەوا کە   جا ئیتر دەوا بۆ خەڵك پەیا کە

٧١. ئەگەر دۆستەکەت جارێك تۆی خلەتاند، خودا بیگرێت. ئەگەر بوو بە دووجار خوا خۆت بگرێت.

٧٢. ئەگەر دەوڵەمەند بی، دوژمنیشت هەر دۆستە.

٧٣. ئەگەر ڕێی راستت لە بیر نەماوە   شوێن ڕاسان کەوە، کارت تەواوە

٧٤. ئەگەر سەبر کەی، لە ئاوی لیمۆ، هەڵوا درووست ئەکەی.

٧٥. ئەگەر شووانی ببوایێ بە عەیب   مووسا نەیئەکرد شوانی بۆ شوعەیب

شوانی سوننەت پێغەمبەرانە   تەمرینی شوانی ئۆممەتەکانە

٧٦. ئەگەرشووکردن لەبەر نان ئەبوو   ژن لە ماڵ باوکیا نانی قات نەبوو

٧٧. ئەگەر کاوێژی کردایێ، گۆشتی بۆ خواردن ئەبوو. «وەکو کاوڕ».

٧٨. ئەگەر کەس نەیخواستم، شوو ئەکەم بە تۆ.

٧٩. ئەگەر گورگ نەبێ سەگ گەل ئەمانخۆن.

٨٠. ئەگەر گەرەکتە دێر پیربی کاکە!   ئەمانەی ئەڵێم، بیکەی زۆر چاکە

خۆراکی کەم و خواردنی میوە   لەگەڵ بێ خەمی تەڵایە، زیوە

شۆخی ئینسان و گاڵتە کردنی   دەوایە لەبۆ دووری مردنی

٨١. ئەگەر موو بە بەخت ئەبوو، بزن لەسەر تەخت ئەبوو.

٨٢. ئەگەر موو بە بەخت ئەبوو، هەر کەچەڵ بەدبەخت ئەبوو.

٨٣. ئەگەر نابەڵەدی خاڵۆ وەڵەدی.

٨٤. ئەگەر نان گەنممان نەخواردووە، خۆ بە دەس خەڵکەوە دیومانە.

٨٥. ئەلحەمد و کولل و کەوچك   سێفە تاڵە و سرینچك

خواردی و بردی شەلەمین   «ولاالضّالّین» ئامین

«نەفەرێك چوو بۆ لای فەقێیەك فاتیحای پێ ڕەوان بکات، هەوڵی زۆری لەگەڵ داو ڕەوانی نەکرد، ئەویش ئەو دوو شیعرەی پێشووی پێ ڕەوان کرد».

٨٦. «الحمد لله» سەد شوکری پێوە   نەجات بوو لە دەرس هەستە پارشێوە
ڕەمەزان ڕۆیی زۆر بە دڵ ڕازی   لە ئەهلی ڕۆژوو خوا ببێ ڕازی

٨٧. ئەڵێن: ئەوانە کە مەئمووری گیان کێشانن ئەڕۆن بۆ شکات بۆ حوزووری خوا و ئەڵێن: ئێمە مەئمووری گیان کێشانین کەچی زۆرێك لەوانە کە ئەڕۆین گیانیان بکێشین، بەر لەوە بڕۆین، دوکتۆری ناشی بە دەوا مەسموومیان ئەکەن و ئەمرن. خوا ئەفەرمێ: خەم مەخۆن، ئەوانیش لە دەسم دەرناچن و جەزایان لێ ئەسێنم.

٨٨. ئەڵێن ئەوانە لە دنیادا هەڵنەپەڕیون لە بەهەشتا لە زەماوەندی لەیلێ و مەجنووندا هەڵئەپەڕن.

٨٩. ئەڵێن ژنێ کە زووتر حیز بووبێ، کە پیر بوو ئەبێ بە دەڵاڵ لە بەینی دوو نامەحرەما.

٩٠. ئەڵێن هەر ژنێ گێج و تەتەڵەی خەلە نەزانێ، مارەیی نایێ. «لە دێدا ئەمەیانە وتووە بۆ هەڵنانی ژن لەبەر فێر بوونی ئەم دوو کارە».

٩١. ئەڵێیسێفێکن بوون بە دوو لەتۆ   هیچکەس ناتوانێ لە یەکیان کاتۆ

٩٢. ئەڵێی کەر ناو جۆگەیە لە هەر دوو لاوۆ ئەلەوەڕێ.

٩٣. ئەڵێی کەری جووتیاری، هەر قوتە ئەکەیت.

٩٤. ئەڵێی نانی بەسەر ساجۆ سووتاوە، ئەونە پەلەی ژن هێنانیەتی.

٩٥. ئەڵێی هەنگی لە قوڕوڵە گوێزدا دۆزیوەتۆ.

٩٦. ئەم ڕۆژگارە، ئەوەندە لارو نابارە، هەتا بمێنی خۆزگە بە پارە.

٩٧. ئەمڕۆ کە منالێ هێلکەیەك بدزێ، سۆزی وشترێك ئەدزێ. «هەر لە ئەوەڵەوە بەرگری لێ بکەن».

٩٨. ئەم ڕێگەیە لەڕ کێشە. «واتە: سەرەو خوارییە».

٩٩. ئەمسەر کەری، ئەوسەر کەری   پارەکەری، پینەکەری

«بە فیتنە وا ئەڵێن».

١٠٠. ئـەم کاسـە بـێ ژێرکاسـە نیـە — بـیری کـەرەوە بزانـە چـیە
١٠١. ئـەم کـەرە نـەبێ، کـەرێتـر — کـۆپانی ئەکـەم بـە ڕەنگـیتـر
١٠٢. ئـەمـلا ئـەکـەم ئـاو ئـەمبات — ئـەولا ئـەکـەم گورگ ئەیخوات
١٠٣. ئەم مردووە بۆ ئەو شیوەنە ناشێ.
١٠٤. ئـەم نـانـە بـەو ڕۆنـە — ئـامـۆزا خـەوتـن چـلۆنە
«ڕۆژێ کوڕێ پرسی لە دایکی: ئەم خیگە ڕۆنە چیە داتناوە. وتی: ئـەم خیگـە وەختێ باوکت ئارەزووی ڕۆنی ئەکرد، نانی تێ ئەساوی و ئەیـخوارد. وتی: دایە ئەی نەترساوە نانەکە کونی بکات؟ وتی: نەخێر. وتی: دایە من ئەترسم، هەر لـە دوورەوە نانەکـەی بـۆ ڕائەکێشم و ئەیـخۆم و ئەڵێم: ئەم نانە بەو ڕۆنە».
١٠٥. ئەمن و ئاسایش لە وڵاتا نەوێت، هیچ دڵێك ناسرەوێت و هیچ چاوێکیش بە بێخـەم ناخەوێت.
١٠٦. ئەمە بدرێ و هەزارێ، کۆنە بەی بە هەژارێ. «منداڵێ کە لیباسی تازە ئەکاتـە بـەر، وای پێ ئەڵێن».
١٠٧. ئەوانە ئاویان بە جۆگەیەکدا ناڕوات. «لە یەك دوورن».
١٠٨. ئەوانە ئەڵێی کەرو خۆڵەمێشن.
١٠٩. ئەوانە بە دەم دۆس و بە دڵ کۆسن.
١١٠. ئەوانە ڕۆژ تا ئێوارە شەڕیانە، ئێوارە ئاشتـن، وەکو زەڕنگەر وانە.
١١١. ئەوانە سەرو قنگ لە کلاشێکن — با ڕەنـگـاو ڕەنـگـن، لـە قـومـاشـێکن
١١٢. ئەوانە فرە پیشە و کەم ڕۆزین.
١١٣. ئەوانە قسەیان لە یەك هەڵئەبەزێت، وەلێ لە یەك نادەن.
١١٤. ئەوانە کارد و پەنێرن. «واتە: دژی یەکتـرن».
١١٥. ئەوانە کە ئێشی دنیایان زۆرە، ئەجری قیامەتیان زۆرە، لەویا ئاوات ئەخوازن خۆزگا تەواوی بەدەنـمان لـە دنیادا بە تێغ ببـڕیایێ با پاداشـمان لێرە زۆرتر بووایە. «حەدیسە»

١١٦. ئەوانە گۆشت یەك بــخۆن، پێشەی یەك ناشکێنن.

١١٧. ئەوانە لـە سەر هەر سفرەیەك نان بــخۆن، لـە ئاخرا سفرەکە ئەدڕن.

١١٨. ئەوانە لـە کۆماجۆ پارە ئەخەنە خوارۆ بۆیان، هەر فەقیرن.

١١٩. ئەوانە موو بە بەینیانا ناچێ. «ئەونە دۆستن و یەکیان خۆش ئەوێ»

١٢٠. ئەوانە ناسوپاس و نیعمەت بڕن.

١٢١. ئەوانە نانیان وا لـە تۆشەبەرێکا، بە یەکۆ ئەیـخۆن.

١٢٢. ئەوانە وەکوو سەگ وانە لـەیەك ناکەن.

١٢٣. ئەوانە وەنە هەوانە، ناویان خالّییە.

١٢٤. ئەوانە هەموویان جاش کەرێکن، بە یەك سالّ و دوو سالّ و سێ‌سالّ فەرقیان هەیە.

١٢٥. ئەو پەنە بۆ ئەو گەنە باشە.

١٢٦. ئەو دوور ولاّتـە بە ناو ژنـەوتم خوا کـارێکی کـرد شـەو تیـا خەوتـم

١٢٧. ئەوسا زەمـانە زەمـانەی دڵ بێ هەرکەس بێ‌دڵ بێ لای خەڵك ماتڵ بێ
ئیسە زەمانە زەمـانـەی زەڕەن هەرکەس بێ‌زەڕەن لای‌خەڵك بێ‌فەڕەن

١٢٨. ئەوسا زەمانە زەمانەی دین بوو ئەوەی زەلیل بوو تـەنیا بـێ دیـن بـوو
ئێستا زەمانە زەمانەی پـوولـە هەرکەس پـــوولـــدارە، وتـــەی قەبوولە

١٢٩. ئەوسا سەف بۆ عیبادەت و خواپەرەستی بوو، بەلاّم ئێستا بۆ کۆپینە. کەچی تۆپیـن باشتـر لـە کۆپینە.

١٣٠. ئەو سیـرە تۆ خواردووتە، من بە قینچکەکەی گەمەم کردووە. «یا: ئەو خورما تۆ خواردووتە من بە پێشەکەی گەمەم کردووە».

١٣١. ئەو سیـرە لـە سـمێڵی من مەساوە. «واتە: سابوون مەدە لـە ژێر پێم»

١٣٢. ئەو شەڕ فرۆشە منیــش لاشــەرم یاس و هەراسان لـە ســەگە شـەڕم
خـزمـــەتـگـوزارم بە مـالّ و زەڕم بـۆ کەسـێ کـە ئەو بێتە سەر بەڕم

١٣٣. ئەو کەسە دەوڵەمەندە کە چاوەڕوانی کەسێکی‌تر نەبێت.

١٣٤. ئەو کەسە گیان ئەدات، هەر ئەویش گیان ئەکێشێ.

١٣٥. ئەوکەسەی پیاوە لـەحەق لانەدات بۆ کەس شایـەتی بـە ناحـەق نـەدات

١٣٦. ئەولادی ئێمە، جەرگی ئێمەیە   دوای مردن ئێمە، لە جێی ئێمەیە
«حەدیسە»

١٣٧. ئەونە بوێسە تا گیا لە ژێر پێتا سەوز ئەبێ.

١٣٨. ئەونە بەختم شەڕە، بڕۆمە سەر بەحر بۆ مشتێ ئاو، وشك ئەبێ.

١٣٩. ئەونە ددانیان لە یەك سپی بووەتۆ بە یەکۆ هەڵناکەن.

١٤٠. ئەونە درێژە ئەڵێی پلیکانەی جەجاڵە.

١٤١. ئەونە سەرمامە خەریکم پەڕ دەرئەکەم. «وادیارە پەڕدار لە بەر سەرما خۆگرتر بێ»

١٤٢. ئەونە نەسازە، لەگەڵ سێبەر خۆیشیا شەڕ ئەکات.

١٤٣. ئەونەی هاپێوە ئەڵێیت بۆ مزگەوتی گرتووە. «مەبەست داری بەرە، وەکو گوێز و...»

١۴۴. ئەوە چیە؟ ئەڵێی لە گوێی گادا نووستووی. «واتە: بێ خەبەری»

١۴۵. ئەوە چیە ئەڵێی مەڕی و لەدەم گورگ بەر بووی. «واتە: ترسەنۆکی»

١۴۶. ئەوە چیە ؟ ئەڵێی کاسەی کاوڵی ئاو بردوویە. «واتە: قەرە باڵغە»

١۴۷. ئەوەندە بچۆرە باوان جلی ژێرت بپاوان. «واتە: ئەوەندە بچۆ ماڵی باوکت کە حورمەتت ببێت»

١٤٨. ئەونەت لێ ئەدەم بە کەر بڵێیت خاڵۆ   بە موج و جاجم نەبرێیتە ماڵۆ

١٤٩. ئەوەندە خۆت کێش بێنە، نەچرێیت.

١٥٠. ئەوەی بۆ گووکەر ڕێ ئەکەوێ بۆ ڕاوکەر ڕێك ناکەوێ.

١٥١. ئەوەی کە جوانە بەش هەتیوانە.

١٥٢. ئەوەی کە چاکە بۆ دنیاو بۆ دین   پێمان عەتا کە «ربّ العالمین»

١٥٣. ئەوەی کە خوا ئەیکا بە ساتێ   بە سەد ساڵ فکری ئێمەی ناگاتێ

١٥٤. ئەوەی کە ساحێب ماڵ ئەیزانێت، دز نایزانێت...

١٥٥. ئەوەی کە لەلای بەندە خەیاڵە   لەلای خوای گەورە پووچ و بەتاڵە

١٥٦. ئەوەی کەم بێت و بەش بکات، باشترە لەوە کە زۆر بێت و باییس دڵ مەشغوولی

و سەرقاڵی بێ.

١٥٧. ئەوەی کە مەحەل ڕەحمە نەخۆشە — لە حەیبەت دەرد و بەلاّ بێ هۆشە
ڕووتی مەکەرۆ بە دەواو دەرزی — ئەو وەختە پیاوی ژیرو سەربەرزی

١٥٨. ئەوەی‌کە مەلای‌کوردستان هەسی — لە عیلم و حیلما کەس‌تر نیەسی
قەناعەت ئەوان کردیان بە پیشە — ڕەگی ئیسرافیان کێشا لە ڕیشە
قەناعەت ئەکەن بەدیی دە مالّی — دین بەخێو ئەکەن بە دەستی خالّی

١٥٩. ئەوەی‌کە هەتە سەرفی‌کەو بیخۆ — خەفەت بۆ ڕزقی داهاتوو مەخۆ

١٦٠. ئەوەی لای بەندە سەخت‌و گرانە — لای خوای گەورە سەهل و ئاسانە

١٦١. ئەوەی لە سامان نزیك ئەبێتۆ — ڕەوشتی بەرزی لە بیر ئەچێتۆ

١٦٢. ئەوەی مێلوورە جەمی‌ئەکات‌سالّێ — وشتری ئەیخوات بە یەك قەپالّێ

١٦٣. ئەوەی هەلّنەگرێ سیلاح‌و شمشێر — نابێ گوێ بدا بە هەلّمەتی شێر

١٦٤. ئەوێ خۆشە کە دلّ تیا خۆشە.

١٦٥. ئیقبالّ بۆ بەشەر زۆر بێ مایەیە.

١٦٦. ئێمە لەگەلّ عام یا عام لەگەلّ ئێمە. «ئەبێ ئێمە لەگەلّ عاما بین، مادام دژی دین و عەقلّ نەبێت».

١٦٧. ئینسان بە مێوژێك نەزانێت، بە کەویژێکیش نازانێت.

١٦٨. ئینسان تا نەمامێك سەوز ئەکات، عومرێك سەرف ئەکات. «زۆر هۆشت بێ مەیبڕە و ڕەنجی زایە مەکە!»

١٦٩. ئینسان کە تەنگانەی بە سەر هات، بە مووسایی ئەلّێت: بە ڕیش پیاوانەت قەسەم.

١٧٠. ئینسان کەڕەتێك لە دایك ئەبێت و کەڕەتێکیش ئەمرێت.

١٧١. ئینسان نەخوێندە وەکووکوێر وایە — زووتر وا بووە و ئێستاش هەر وایە

١٧٢. ئینسانی «تا» دار هەنگوێن بچێژێت — مەر خودا نەیکا، ئەرنا ئەیکوژێت

«نامی»

١٧٣. ئینسان وەکوو گوێز وایە، بە گواستنەوە قەویتر و سەمەردارتر ئەبێت.

١٧٤. ئینسان هەر ئازارێکی تووش بێت، ئەبێتە هۆی کەفارەتی گوناحەکانی، ئەگەریش

بێگوناح بێت، ئەبێتە هۆی بەرز بوونەوەی دەرەجەی خۆشەویستی لای خوای گەورە. «حەدیسە»

١٧٥ . ئینسانی موسڵمان بە بێ دراوسێ تێر نابێ. «حەدیسە. واتە: هەرچێکیان هەیە بە یەکۆ ئەیخۆن»

١٧٦ . ئینسانی ناسوپاس، کەم ڕزق و ڕۆزییە.

١٧٧ . ئینسانی‌نەزان وەك مردوو وایە زانـا زینـدووە هـەتـا هـەتـایـە

١٧٨ . ئێوە ئاون ئەڕۆن، ئێمە ڕیخێن ئەمێنین.

١٧٩ . ئانە وڵەنە پات نەلۆش پۆرە. «هەورامییە. واتە: هۆشت بە خۆتۆ بێت، لە وتارو قسەو باسو فرماندا بە بیرو هۆش و ورد بین بە، با تووشی زەرەر و ئازار نەبیت. وڵ: کون واتە: ئەوە کونە پاتی پیا نەچێ. بۆ بەرچاو خۆت بڕوانە».

***

پیتی ‹ ب ›

پەندی پێشینان

١. باجی باجیمە، کاری ناعیلاجیمە.

٢. باجی ڕەعنا تەشی ڕێس بێت، بە کێری کەرەکەیش بووە هەر ئەیڕێسێت.

٣. بـاخ بە بـێ پـەرژین زینـەتی نیـە
کـچ بـە بـێ بـاوان قیمـەتی نیـە

٤. باران ئـەبـارێ زەوی ئـەشـۆرێـت
کـیسەڵ گان ئـەکاو ڕێـوی ئـەتـۆرێت

٥. باخەوان لـە وەخت مێوەدا کەڕە.

٦. با دوژمن بچووك بێ، بە کەمی مەزانە.

٧. بارانێ کەمە و دوو باران زۆرە. «بۆ نۆکی بەهارە».

٨. بارت کرد، یا بچۆ بۆ شارستان یا بۆ دارستان. «ئاسان بژیون».

٩. بار لـە باج نانالێنێ، «هەر بارێ بە ئەنازەی خۆی».

١٠. بار لـەبۆ کەر و خواردن بۆ یابوو
ئیسەش هەروایە و زووتـر هـەر وابـوو

١١. بارم هەر بارەن، سەربارم خەمەن
کردەوەی وێمەن هێشتا هـەر کەمـەن

١٢. بـارەکەڵـڵا دوگـمـە لــچـە
حەوت شووی کردووە هـێشتـا کچـە

١٣. باری لار بە مەنزڵ ناگا.

١٤. بازاڕ تیژی خۆت بە سەر منۆ مەکە.

١٥. بازاڕم کەساس ڕێی سەودام بەنەن
دونیام تەواو بـوو فـرسـەت نـەمـەنـەن

١٦. باز لە بواردا، ئەگیرێت. «فرسەت لـە دەست مەدە!»

١٧. بازنەی ئاڵتوون وا لـە دەس، ڕەنگینا!. «مەبەست ژنێکە کە سەنعەت بزانێت، وەك قاڵی‌کەر، تەون‌کەر و...»

١٨. بازێ لـە مـناڵ «قُـرَّةُ الـعَـیـن»ن
بــازێـکی زۆریان «قِـیـرَةُ الـعَـیـن»ن

«واتە: بازێ مناڵ ئەبنە هۆی ڕۆشنی چاوو بازێکیان ئەبنە بابیس دەردو تاریکی چاو».

١٩. باشتـرین کرێکار کەسێکە بە قووەت و بێ‌خەیانەت بێت. «لـە ئایەت وەرگیراوە»

۲۰. باشترین مرۆڤ ئەو کەسەیە، کە خێری بۆ موسلّمانان زۆرتر بێت.

۲۱. باشترین موڵك و میرات جێما بیّ لە باوو باپیر عیلم و زانین و عەقڵە، بۆ منالّی بە بیرو ژیر.

۲۲. باشترین موسولّمان ئەو کەسەیە کە لەگەلّ مالّ و خێزانیا باش بێت.

۲۳. باشی و بووشی خۆت بە سەر منەوە مەکە.

۲٤. بانگی موحەممەدی بە ئاشکرا خۆشە.

۲٥. بانە نە بە ڕۆژە. «واتە: خۆش نشین بە. وەك ئەڵێن: مەکە نە مەدینە».

۲٦. بانێکە و دوو هەوا. «ئەڵێن پیرەژنێکی هەجیجی لە هاوینا کوڕو بووکەکەی لە سەر بانا خەوتبوون، کچەکەی و زاواکەیشی هەر لەو باناو لە سووچێکیترا خەوتبوون. پیرەژن ئەڕۆی بۆلای کوڕو بووکەکەی و ئەیوت: گەرمە، دوور بخەون. ئەڕۆی بۆ لای کچ و زاواکەی و ئەیگوت ساردە، باوەش بکەن بە یەکترا. کوڕەکەیش وتی: دایەگیان بانێکە و دوو هەوا؟!.» (ئەم داستانە لە «آیة الله مەردوّخ» بە ڕەحمەتی خوا بیّ، نەقلّ کراوە).

۲۷. باوان قیبلەیە، پشتی تیّ مەکە   بڕوا بە دۆستی بێگانە مەکە

۲۸. باوك بیّ برا و ئامۆزای فرە   لەم کارەساتە باش تیّ بفکرە

۲۹. باوکمان برایە بەلاّم من دوو دانگم لە تۆ زیاترە، چونکە من لە تۆ زۆردارترم.

۳۰. باوکم دیار نیە و گورگیش پیاوێکی خواردووە.

۳۱. باوك و دایك قەولّیان یەك بێت، بارهێنانی منالّ ئاسانترە.

۳۲. باوك و دایك لە بارهێنان و پەروەردەی منالّدا وەکو ئاوێنە وان، هەرچۆن بن، منالّەکەشیان وەك خۆیانە.

۳۳. باوك وەك بەلاّس دایكوەك قەزاس   ژنی جوانخاس نیعمەتی خواس
«لای کوڕی بیّقابل وایە»

۳٤. با هەر سیر بخواو سورنا بژەنیّ   نە بڕوانن بۆی، نە گوێیشی بەنیّ

۳٥. بدە لە ئاو ئەگەر بیشت با   تۆ مەڕۆ بەر پردی نامەردا

۳٦. بخۆ و بلەرزە. «خواردن زەحمەتیشی هەیە».

۳۷. بدەن لە تەختە، حیزیش بە بەختە.

۳۸. بدەن لە ڕەفێقم وا ئەزانم لە ڕەشکە «کا» ئەدەن.

۳۹. بـــرا بـەڕاسی زۆر خۆشە لادێ   بـۆنی یـەکـیەتـی هـەر لـە دێوە دێ

٤۰. برا کە بـمرێت، پشتی برا ئەشکێت. «کەسێك کوڕی بـمرێت، ڕەگی حیاتی ئەپسێت».

٤۱. برا لە پشت برا بێت، قەزا مەگەر لای خوا بێت.

٤۲. برا لە مردن برا حەز ناکات، بەلاّم حەز لە دەس‌کورتی ئەکات.

٤۳. براێك باشە زوڵمت لێ نەکات   حەز لە ڕسوایی و دەس‌کورتیت نەکات

٤٤. بـرامان برایی، کیسەمان جیایی.

٤.   بـرا هـەرچـەن شوانە   خوشکی هەر چاوەڕوانە

٤٦. برایان شەڕیان کردو قەڵتەبانان باوەڕیان کرد.

٤٧. براییە و گەز گەزی، ئیتر تۆ بۆچ نابەزی.

٤٨. بڕوانـە ڕەنگـم، پرسـە ئـەحواڵم   بـــێ نـــان و ئـــاوو وێرانــە مـــاڵم

٤۹. بـڕوانـە دنـیا چـەنـێ غـەددارە   هـەرتاوێ یـەکێ گـەورە و سـەردارە

٥۰. بـڕوانـە کـۆزی کـارژەڵـەکەمان   جـا قەمـچك بـدە لـە ماسـەکەمان

٥۱. بزانە چۆن خاك بووە بە سەرینم   تـازە بــە تــەمای مـەیلی شـیرینم

٥۲. بزانە چەنێ بـەخـتـەکـەم شـەڕە   کـۆچم ئـاوێـتـەی کۆچی سەگ وەڕە

٥۳. بزانە زانست لە کوێ هێلانەی کردووە ڕۆڵە بڕۆ بە شوێنیا.

٥٤. بزن ئەگەر نەگبەتی ڕووی لێ کات، نانی شوانەکەی ئەخوات.

٥٥. بزن بۆ تەنیا شەوێکیش بێت، جێگای خۆی خۆش ئەکات.

٥٦. بزن حەز لە بەرزایی ئەکات. «تۆش حەز لە سەربەرزی بکە».

٥٧. بزن گەڕۆڵ لە سەر چاوگە ئاو ئەخواتۆ.

٥٨. بزنە قوت لە دەستی من دەرچوو، خوای ئەکرد سەری ئەنا بە هەزار ماڵۆ.

٥۹. بزن هەمیشە زێی وا بەدەرەوە و کەسیش باسی ناکات. مەڕ ئەگەر جارێکیش زێی کەوێتە دەرەوە، پەنجەی بۆ ئەکێشن.

٦٠. بزنیّ گەڕ، ڕانێك گەڕۆلّ ئەکا.

٦١. بمکوژە و ڕیسوام مەکە.

٦٢. بۆ ئەوان دایکە و بۆ من باوەژن — ناز ئەدا بەوان، ناز نادا بە من

٦٣. بۆ بازیّ ئەبیّ برنجیّ بە ڕەنج — بازیّ بە بیّ ڕەنج دەسی ئەکەویّ گەنج

حیکمەتی ئەمە ئێمە نازانین — سیڕڕی خوایە و نابیّ بیزانین

٦٤. بۆچی برا ئێمە کوڕ باوەژنین — کە بەشمان نیە لە ڕووی سەرزەمین

٦٥. بۆچی ماسە بە دەمتۆ دیار بیّ؟!

٦٦. بۆرەم هەنارد نەهاتی، بازەم هەنارد نەهاتی، خۆت لە خۆتۆ بۆ هاتی.

٦٧. بۆ کەسیّ بمرە پەرێت مەردە بۆ — ئەو لە تۆ زیاتر ئیمان هەردە بۆ

٦٨. بۆ هەرکویّ ئەڕۆن ببەن سەوقاتی — مەحەببەت هەردووی پیّ ئەبیّ قاتی

٦٩. بووکی پووران، کۆلّەخۆری سەر تەنووران.

٧٠. بووە بە پشیلەی سەر چنار. «خۆی بە سەرۆ ناگریّ و نایشتوانیّ بێتە خوارۆ».

٧١. بۆی کالّەك بچیّ بەسەر هەویرا دائەزیّ و شل ئەبێتەوە.

٧٢. بە ئاوی تانجەڕۆ پاك نابێتەوە ئەوەندە پیسە.

٧٣. بە بۆنەی گولّە گەنمێکەوە، سەد گولّە مرۆر ئاو ئەخۆنەوە.

٧٤. بە بێژنگ، بەری خۆر ناگیرێت.

٧٥. بە پای خۆی بەرەو پیری مەرگ ئەڕوا. «واتە: کەسیّ لەگەلّ دەسەلاّتدار شەڕ ئەکا»

٧٦. بە پەن و پیتکەی ئاوایی مەبە — خوێڕی و بیّ خاوەن ئاوایی مەبە

کارێك بگرە دەستکە بەکارت بیت — با لە نەبوونی زوو ڕزگارت بێت

٧٧. بە تاقە گولّیّ قەت بەهار نایێ — تا گولّ دیار نەبیّ لە هەموو لایێ

٧٨. بە تاوان تاییی دۆلاّوی مەگرە. «تا و دۆلاّو ناو دوو دێن لە نزیك یەکەوە لە ناوچەی هەورامانی ژاوەرۆ».

٧٩. بە توندی و تیژی کار نابیّ مەیسەر — مار بە لاواندن، لە کون دێتە دەر

٨٠. بەتەجرۆبەی منحەق سەر ئەکەوێت — هیچ نیە بە سەر حەقا سەرکەوێت

حەق بڵێ هەرچەن حەق وتن تاڵە — موخالیفی حەق پووچ و بەتاڵە
ئەگەر بە تەنیا بچی بۆلای قازی — بۆخۆت باش ئەڵێی دیتۆ بە ڕازی
ئەگەر دووکەسێ بچنە لای قازی — یەکێك ڕازیە و یەکێ ناڕازی

٨١. بە تەنیا بگری و لە ناو خەڵکا پێکەنە، با دوژمنت پێی خۆش نەبێ.

٨٢. بە تەنیا دەستێ، چەپڵە ناتەقێ — مەیکە بە گاڵتە و بە دەمە تەقێ

٨٣. بە جوانی جوان و بەرزە دەماخی — بە پیری خەریك خەفەت و داخی

٨٤. بە چاکی گوێگرە لەم دەنگو باسە — بێ ژنی تەنیا بۆ خودا خاسە

٨٥. بە چاو خەوتوو بە دڵ وریا — هەتا هەستا، کەرەکەی بریا

٨٦. بەچاوی سووکی مەڕوانە بۆکەس — با حورمەتدار بیت لەلای هەموو کەس

٨٧. بە تیرێك دوو نیشانی پێکا.

٨٨. بەچکە سۆنە لە ئاوا تەڕ نابێ و مەلەوانیشە.

٨٩. بەچکە گەدا مەخەرە تەما، بە چلێ کەما دێتە سەما.

٩٠. بەچکە مشکەکان جەواڵ ئەدڕن — بەچکەی دزانیش کەلێن ئەبڕن

٩١. بە خاسەخاسە، گووی کردە کاسە — لایدا لە ڕەسم و هەر باوێ خاسە

٩٢. بە خاڵۆ خاڵۆ، هات بە لامەوە — بوو بە توولەمار دای بە پامەوە

٩٣. بەختم لە ئەزەڵ ئەگەرخاس ئەبوو — نیشانەی چەپم لە لای ڕاس ئەبوو

٩٤. بەختەکەم هەوەڵ ئەگەر خێر ئەبوو — کۆچم ئامێتەی قەدەم خێر ئەبوو

٩٥. بەختەکەی خۆمەو سەر قەواڵەیە — بۆ هەرکوێ ئەڕۆم قرپەو قاڵەیە

«قرپە و قاڵە = بەزم و هەرایە»

٩٦. بەختت بێ پاڵەوانی، بەختت نەبێ چاڵەوانی.

٩٧. بەختێ لە ئەزەڵ سیا چارە بێ — لێی گەڕێ هەروا با ئاوارە بێ

٩٨. بەخوا بێکەسی هەربۆ خوا خاسە — بێ کەس ئەوەیە، خوا نەناسە

٩٩. بەشەر خوای ناسی کیفایەتیەکا — لە گرفتاری خۆی ڕزگاریەکا

١٠٠. بە خۆشی زستان، بە بزەی حاکم — کە بڕوا نەکەم، کوڕێکی چاکم

١٠١. بە خۆشی زستان و پێکەنینی زاڵم، بڕوا مەکە.

١٠٢. بە خوو و ڕەفتاری کەس باوەڕ مەکە تا لە تووڕەییدا نەیبینیت.

١٠٣. بەد ناویەکان خۆت لەکوێ ئەبیسی   لـەویا کـە نـاوی هاوسـێت ئەبیـــسی

١٠٤. بە دۆسی دۆسی ئەکەنێ پۆسی   فەرق ناکـا بـۆ ئـەو دوژمـن و دۆسـی

١٠٥. بە دۆعای پشیلە باران ناباریێت   ئەرنا حەز ئـەکات گـۆشـتـی بۆ باریێت

١٠٦. بە دۆعای کەسێ نەهاتووینەتە دنیا تا بە نفرین کەسێ بڕۆین.

١٠٧. بە دەستی خۆت پشتت نەخورێنی، بایی توورێکە.

١٠٨. بە دەسـمایەی خۆتا بڕوانە نەك بە هەڵە خەرجی هاوسێکەتا.

١٠٩. بە دەسێ دوو کاڵەك هەڵناگیرێ.

١١٠. بە دەم خۆت تیکە ئەجاویت، «بە سەر کەسا منەت مەکە».

١١١. بەدەم خۆت خەڵکی مەکە بەدوژمن   ئـەگەر گوێ نەگری بـۆ نەسێحەت من

١١٢. بە دەم خۆت قسەی خۆت بکە و بە گوێی خۆت ببیسە. «واتە: با قسە دەماودەم نەکەوێ و تۆ دوا جار پەکت بۆ قسەکەت نەکەوێ»

١١٣. بە دەم خۆت هێلانەکەت مەشێوێنە.

١١٤. بە دەمێك دوعا بکە بۆ خۆت گوناهت پێ نەکردبێ. «واتە: دۆعای خێر بکەن بۆ یەکتری»

١١٥. بەدەنم هەمووی بکەن دەرزیا ژن   تەنیا بەو شـەرتـەی پێم بلێن کوێخا ژن

١١٦. بەدەنی ئینسان تا وەرزش و نەرمشی زۆرتر بێت، بە هێزترو سالـمترە.

١١٧. بەدەنی خۆت قورس مەکە و قورس و شەربەتیش مەخۆ

حەز لە نەخۆشی ناکەی، خەمی بێ جێگە مەخۆ

١١٨. بەراتەکەت بکە بە داڕووجان. «واتە: من موحتاجی تۆ نیم»

١١٩. بەڕاسی خوای گەورە بەشەری خۆش‌خوو و تەبیعەت نەرم و ڕوو خۆشی خۆش ئەوێ. «حەدیسە»

١٢٠. بەرتیل بەرد نەرم ئەکات. (بەرتیل: ڕشوە) «ئەم پەندە لەم ڕووداوەی خوارەوە وەرگیراوە:

دارێك لە شوێنیکا بوو. خەڵك وەکو بت ئەیان پەرەست و عیبادەتیـان بـۆ ئـەکرد.

زاهیدێك لـە نزیکی دارەکە و لـە غارێکدا ئەژیا. ڕۆژێك لـەو بت پەرەستییە وەڕەس بوو و تەورێکی هەڵگرت و ڕۆیی کە دارەکە ببڕێت. شەیتان ڕێگـای لـێ گـرت و وتی مەیبڕە. زاهێدەکە وتی: یەقین ئەیبڕم. شەیتان و پیاوە زاهیدەکـە ئاوقـەی یـەکتر بوون و زاهید سێ جار شەیتانی دا بە عەرزا. شەیتان پێی وت ئەو دارە مەبڕە من هەر ڕۆژێك چوار دیرهەمت پێ ئەدەم. پیاوەکە نەرم بوو و وتی باشە. شـەیتان تـا چـوار ڕۆژ هەر ڕۆژێ چوار دیرهەمی ئەخستە ژێر بەرماڵەکەی، دوای چـوار ڕۆژ تـەرکی کرد. پیاوەکە توورە بوو، تەوری هەڵگرتەوەو چوو دارەکە ببڕێت. شـەیتان دوبـارە ڕێگای لـێ گرتەوەو دوبـارە ئاوقـەی یـەك بـوون، بـەڵام ئـەمجار شـەیتان سـێ جـار پیاوەکەی دا بە عەرزا. زاهید سەری سوڕ ماو وتی: ئەوە چۆن بوو، ئەوجار من تـۆم دا بە ئەرزا، کەچی ئێستا تۆ وا دەرەقەتی من هاتی! شەیتان پێی گوت: جاری پێشتر بۆ خوات ئەکرد، بۆیە دەرەقەتت نەهاتم، بەڵام ئێـستا بـۆ دیرهەمـەکانی ئەکـەیت و چارم ناکەیت. ئەم چیرۆکە ئیمامی غەزالی لـە کتێبی "احیـاء علـوم الـدّین"دا نـەقڵی ئەکات».

١٢١. بەرخی نێر، بۆ سەر بڕین باشە.

١٢٢. بەرد لـە جێگای خۆیدا سەنگینە.

١٢٣. بەردێك نەزان بیخاتە گۆم، بە هەزار زانا نایەتە دەر.

١٢٤. بەردی ناوەتە مەڵۆ. «واتە: کاری قایمە»

١٢٥. بەرگی فەقیر دڕا. «واتە: هاوین ڕۆیی»

١٢٦. بەرلـەوە باران بباریێت، دڵۆپەی بانەکەت بگرسێنەوە.

١٢٧. بەرلـەوە بچیتە ژوورەوە، تەگبیر بکە چۆن بیتە دەرەوە.

١٢٨. بەر لـەوە ماڵ بسێنی، هاوساکانت بناسە.

١٢٩. بەر لـە هەمووکەس نەسیحەت خۆتکە   کە خۆت وەرتگرت جا بۆخـەڵکی کـە

١٣٠. بەڕەی خۆت هەرگیزمەخە ژێر خەڵکی   ئەگەر پـیاوێـکی ژیـرو بــە کـەڵـکی

١٣١. بەرەکەت ئەوەیە ژنەکەت کەم ئەرك و دەس پێوەگرو دەس ڕەنگین بێت.

١٣٢. بەڕە لـە لای تەنگیەوە ئەدڕێت، «زەرەر لـە بێ دەسەڵات ئەکەوێت».

١٣٣. بە ڕیشی پان و پرچی پڕ لە ئەسپێ — بناغەی دینی ئیسلام چۆن ئەچەسپێ

١٣٤. بە ئیمان و عەمەلْ باشە ئەچەسپێ — ئەبێ مارکی‌تری پێوە نەچەسپێ

١٣٥. بەش‌کەر بەشی‌کرد بەش منی‌کەم دا — ئەویشە کە دای پەژارە و خەم دا

١٣٦. بە سەر سفرەی باوك و دایکیەوە گەورە نەبووە، «بۆیە ئەونە نانەجیبە».

١٣٧. بە شوێن دزا ئەوەندە بڕۆ کە لێت هەڵنەگەڕێتۆ.

١٣٨. بەشەر بە پیری فێری پڵاو خواردن بێت، لە جیاتی دەم، دەس بۆ لووتی ئەبات.

١٣٩. بەشەر بە سەگ بێت و بە برای بچووك نەبێ ئەونە فرمانی پیا ئەدەن.

١٤٠. بەشەر لە بەرد سەخت‌ترە و لە گوڵ ناسك‌تر.

١٤١. بە شەوا جەردە و بە ڕۆژا مەردە — بۆی موهیم نیە هەردە یا بەردە

١٤٢. بە شەوا خانمە و بە ڕۆژ کارەکەر — بۆ ماڵ خۆی دایم وەسە کاریگەر

١٤٣. بە قسەی مەلا بڕوا قەد ناکەیت — باوەڕ بە سەڕەی نێرەکەر ئەکەیت؟

«کەسێك ئەچێت بۆ لای مەلا نەسرەدین و داوای لێ ئەکات کەرەکەی پێ بدات. مەلاش حەز ناکات و ئەڵێ کەرەکەمیان بردووە. لەوکاتەدا کەرەکەی ئەسەڕێنێت، کابرا ئەڵێ: ئەی ئەوە کەرەکە نیە؟ مەلا ئەڵێت: بە قسەی مەلا...»

١٤٤. بە قلیانی تاڵ بە چای‌یەك ئاڵ — ئاشنایی بگرە لەبۆ هەزار ساڵ

١٤٥. بە گوێرەی هات‌و چوونی هەناسە — خوا لایقی شوکرو سوپاسە

«هەناسە نیعمەتێکی گەورەی خوایە و دەوامی عومری گیانداری تیایە».

١٤٦. بەڵا لە بۆگەن ئەبێتۆ، خۆت لا بدە لە بۆگەن با بەڵات لێوە دوور بێت.

١٤٧. بە لای ژنانۆ دەردە دڵ مەکە — لە نیازی دڵت ئاگایان مەکە

١٤٨. بە ناوی‌کەسێ کە خۆی بێ‌کەسە — لەبۆ بێ‌کەسان هەر خۆیە کەسە

١٤٩. بێدەنگی باشە تاکو دەنگداری — قەناعەت باشە هەتا قەرزاری

١٥٠. بێن و براکان بە ڕەسم و یاسا — بێن بە خاك بەر پێی خوا شناسا

١٥١. بەو با ئەژیم کە لە تەرەف تۆوە بێت بۆ لام.

١٥٢. بە وەرزش و بە نەرمش، بەدەن مرۆڤ سووك ئەبێ، بە تەمەڵی و بێکاری قورس و تەوەزەل ئەبێ.

١٥٣. ببێ بە پرد، پێی لێ نانێم. «واتە: نارۆم بە سەریا ئەوەندە عەزیزە»

١٥٤. بینێن بە سەر نانۆ، سەگ بۆی پێوە ناکا. «ئەوەندە بۆگەنە»

١٥٥. بێنە و نیەی ماڵ مەلات نەبیستووە و نەتدیووە.

١٥٦. بینێن بەسەر چاو کوێرۆ، خۆشی ئەکاتۆ. «ئەوەندە جووانە»

١٥٧. بە جارێ دوو تەون مەگرە دار.

١٥٨. بە فەرمایشی ڕەسووڵی نازار — تێرە ناخوا هەرگیز چوار شت لە چوار
میچکە لە نێرو چاو لە ڕوانین — زەوی لە باران، زانا لە زانین

١٥٩. بۆ کەسێ بمرە بۆت بمرێ.

١٦٠. بۆ وا بۆم ئەڕوانی؟ مەگەر تا ئێستا «هیندی»ت نەدیوە!. «کەسێك وا ئەڵێ کە یەکێکیتر زۆری بۆ بڕوانێ. ئەڵێن کچان و ژنانی ولاتی هیندوستان زۆر مەشهوورن بۆ جوانی»

***

پیتی ‹ پ ›

پەندی پێشینان

١. پا ئەدات لە پەیین. «واتە: بێ کارو بێ کارەیە»

٢. پات ئەوەندە درێژ مەکەرۆ کە بیبڕن.

٣. پادارا گێردێ، بێ پێ ماڵو وێمانێ.

٤. پادار لە ڕێی بێ پا ناوەستێت، «ئەوەندە تەنگانەیە».

٥. پارە بە میوەی بدەی باشترە لە دەواو دوکتۆر. «واتە: مێوە بخۆ کە بەرگیری لە زۆر نەخۆشی ئەکات»

٦. پاشا گەردانی ڕووی کردە وڵات — سەرۆکەکانی زووتر لائەبات
دەسەیەك تازە دێنێتە سەر کار — وا بووە و وا ئەبێ چەرخی ڕۆژگار

٧. پاڵەوان ئەو کەسەیە بێ منەت خۆی بەخێو بکات.

٨. پاڵەوان ئەو کەسەیە کە لە کاتی تووڕەییدا، خۆی بگرێتەوە و نەیقۆمێنێ. «حەدیسە»

٩. پای پەتی باشە لە پێڵاوی تەنگ — بێ ماڵی باشە لە ماڵی پڕ دەنگ
گای زل بێوڵەتە، سەر زل دەوڵەتە — قەناعەت مایەی زۆری سەروەتە

١٠. پاییز هەتیمچە، زستان ڕێبوارە — نیشانەی بەهار، گەڵای مازوارە

١١. پایێکی وا لەم دنیا و پایێکی وا لەو دنیا. «ئەوەندە نەخۆشە»

١٢. پرسە لە برسی دوو دوو چەند ئەکات؟ ئەڵێت چوار کولێرە.

١٣. پرسیان لە شەیتان تۆ کێت زۆر خۆش ئەوێ؟ شەیتان وتی: دەلاڵ. من تەنیا فێری درۆم کردووە، کەچی ئەو سوێندیشی لە سەر ئەخوات.

١٤. پیری وەکوو گۆمی قووڵ و لیڵ وایە، بێخەکەی قوڕو لیتەیە، تا بەشەر تێی نەچەقێت، قەدری جوانی نازانێت و بەزەیی بە پیرا نایەتەوە.

١٥. پشتیوانی چەوساوان و دوژمنی ستەمکاران بە. «فەرموودەی: حەزرەتی عەلی‌یە ﷺ»

١٦. پشکیل هیٚ‌خۆتە مەیخەرە دەس خەلّك   هەتـا بـمـێنی بـە بـاشی و بـە کـەلّك

١٧. پشیلە بۆ ڕەزای خودا مشك ناگرێت، «بۆ تەماعی خۆیەتی».

١٨. پشیلە دەمی بە دووگ نەئەگەیشت، ئەیگوت لایبە سوێرە.

١٩. پشیلە زانی گووەکەیان نواند بۆ دەوایی، شاردیەوە.

٢٠. پشیلە سالّێك یەك جار نەورۆزیەتی، عالەم پێی ئەزانێت.

٢١. پشیلە لە کووانوەکەیدا خەوتووە. «واتە: بیٚ ژن و مالّەی، ڕەبەنە»

٢٢. پشیلە لە مالّیاندا سەفرا ئەکات. «واتە: ئەوەندە بیٚ نەواو نەدارن»

٢٣. پشیلە و سەگ کەم بەرەکەتن، هەر سالّێك چەند جار ئەزێن، زۆرێك بەچکەیان لیٚ ئەبێت، کەچی هەر کەمن. بەلاّم مەڕ هەر سالّێك جارێك ئەزێت، ئەم هەمووە لێیان سەر ئەبڕین و کەچی هەر زۆرو بە بەرەکەتن.

٢٤. پوولّدار کەباب ئەخوات و بیٚ پوولّ دووکەلّەکەی.

٢٥. پوولّی حەرام خەرج دەواو دوکتۆر ئەکریٚ.

٢٦. پەڕ تاوست گەرەکە، ئەبیٚ زەحمەت هیندوستان بکێشی.

٢٧. پەرژین بۆ حەیادار ئەکریٚ، «بیٚ حەیا بە پەرژینۆ ناوێسیٚ».

٢٨. پەشیمـان ئـەگـەر شاخی بڕواییٚ   ئـەبوا مـن گـەزێك شـاخم هـەبوایی

٢٩. پەنا بە خودا لـەو پەنـەی داومـە   تـازە کـەی وەختـی چـاوە ڕاومـە

٣٠. پەنا بـە خــوداو ناو هەوانـەکە   ئـیـتـر کار بـکە و هیچ هـەرا مـەکـە

٣١. پەشیمانی نەوتن لە پەشیمانی وتن باشترە. «بیر کەرۆ جا قسە بکە»

٣٢. پیازەکەی عەودالاّنە، خواردنی هەیە، بردنی نیە. «عـەودالاّن نـاوی کێوێکـە لـە ناوچەی هەورامان جۆرە پیازێکی هەیە کە لـەویا بیخۆیـت تـامی پیـاز ئـەدات و ئەگـەر بیبەیتەوە وەکوو سیری لیٚ دێت».

٣٣. پیاو ئەوە نیە کە تەنیا پیاوی دنیا بیٚ، پیاو ئەوە نیە کە تەنیا پیاوی قیامەت بیٚ، بەلّکو پیاو ئەوەیە کە پیاوی هەردوو دنیا بیٚ. «حەدیسە»

٣٤. پیاو تا نەمرێت، قەدری نازانن.

پیـاوی گـەورەمان نایەتـە بـەر دلّ   هـەتا ئـەو ڕۆژەی ئەچـێتە ژێـر گـلّ

ئینجا بۆی ئەگرین بە جۆش‌و بە کوڵ — قەبرەکەی ئەکەین بە باغچەو بە گوڵ

٣٥. پیاو چاك ئەگەر ژن خراپی بێ — ئەم دونیا بۆ ئەو جەهەنەم ئەبێ

٣٦. پیاو سیروانە، ژن بەریانە. «پیاو با ڕزقی زۆریش بێنێتەوە ماڵ، کە ژن بەری نەگرێ و دەستی پێوە نەگرێت، هیچیان بە هیچ نابێت».

٣٧. پیاو کە پیر بوو، ژن بیانووی وای پێ ئەگرێ کە لە قوتووی هیچ عەتارێکدا نەبێ.

بە پیری ژنی جوان مەهێنە — ڕیسوایی بەسەر خۆتا مەهێنە

٣٨. پیاو مردنی باشترە لەوەی کە ژن نان و نەفەقەی بۆ پەیا بکات. ژن، شوو گوزەرانی بۆ دابین نەکات بۆ چیەسی؟.

٣٩. پیاو موو دارو ژن بێ موو، ڕەسەن و پەسەنن. «حەدیسە»

٤٠. پیاو کە نەگبەتی بەرەکی گرێت — لە وەخت پیریدا ژنەکەی ئەمرێت

٤١. پیاوەتی ئەکەی با هەتا سەر بێ — ئەگەر لە پێی گیان یا لە پێی سەر بێ

٤٢. پیاو هەیە جێگای باوکی ئەگرێتەوە، هەیشە جێگای دایکی.

٤٣. پیاوی ئازا ئەڵێت: پێم خۆشە لە جەهەننمدا بژیم بە سەربەستی، نەك لە بەهەشتا بە ژێردەستی.

٤٤. پیاوی ئازا لە ژیاندا یەکجار ئەمرێت، بەڵام پیاوی ترسنۆك هەر ڕۆژێکی مەرگێکە.

٤٥. پیاو یا بە هەوانەیە پووڵ ژن دێنێت، یا بە هەوانەیە درۆ. «جا ئەگەر هەر دوویانی بێ، باشترە»

٤٦. پیاوی پووڵدار یا ژن ئەهێنێ یا ماڵ ئەکاتۆ.

٤٧. پیاوی دوو ژنە، جەرگی کون کونە.

٤٨. پیاوی ژیر کە ماری کوشت، بەچکەکانی بەخێو ناکا.

٤٩. پیاوێ کە ژیر بێ و عاقڵ و هۆشیار — لە کونێکۆ دوو جار پێوەی نادا مار

«حەدیسە»

٥٠. پیاوی فەقیر یان کوڕی ئەبێ یان کچ.

٥١. پیاوێك چووە لای باڵوڵ و پێی وت: باڵوڵی زانا، ئەمەوێ مامەڵە بکەم، چی بکەم باشە؟ باڵوڵ وتی: خوێ بکڕە. پیاوەکە خوێی کڕی و پاش فرۆشتنەکەی قازانجی زۆری

کرد. پاش ماوەیەك گەڕایەوە لای و وتی بالّولّی شێت ئەمجارە چی بکڕم باشە؟ بالّولّ وتی بچۆ پیاز بکڕە، کابرا پیازی زۆری کڕی و چووە لای بالّولّ و وتی پیازی زۆرم کڕیوە، چی لیّ بکەم، بالّولّ وتی: بیخەرە ناو مالّێك و لە کونایەکەوە ئاوی تیّ بکە. کابرا وای کردو پاش ماوەیەك پیاز چەکەرەی کردو خراپ بوو. کابرا هاتەوە و وتی ئەوە چ ئامۆژگاریەك بوو کردت؟ بالّولّ وتی: کاری شێت لەوە چاکتر نابێت.

٥٢. پیر بووم و تەواو هێزم نەماوە — دوای پیری ئیتر مردنم ماوە

٥٣. پیر بووە تازە، نەماوە باوی — ڕیپۆق داویەتە ناو هەر دوو چاوی

٥٤. پیر بە دەرد خۆیۆ داکەویّ باشە — تازە چی لە سەر نانەوەی ئاشە

٥٥. پیر بە تیکە بەندە، ئەمە زۆر ڕاس و زۆریش پەسەندە.

٥٦. پیر هەرچی هەیە بیخوات! ئەگەر نەیخوات زەرەری کردووە و بە میرات جیّ ئەمێنیّ.

٥٧. پیر زۆرتر تەگبیریان پیّ ئەکرد، بەلاّم ئێستا هەر منالّێك تەگبیرێکی بۆ ئەکات.

٥٨. پیر کە کۆکی و نەتڕی، دوورە مردنی، شێخ ڕەزایە و بیّ قەزایە.

٥٩. پیرم و لێم قەوماوە، هێزی ئەژنۆم نەماوە، کەی ئەمە دەس و چاوە، «یەکیّ بە دوو ئەبینیّ».

٦٠. پیر کە ناتوانیّ هەلّسیّ بە زەبری عاسا نەبیّ — ئیتر هیچکەس بە تەمای هەلّسانی عاسای نەبیّ

٦١. پیرە، بە پیری ئەشقی جویوە — دوو قرانی داوە و لووتی سمیوە

٦٢. پیر و پۆش هاتوونەتە خرۆش. «پۆش بە بەشەری دوو موو ئەلّێن»

٦٣. پیرەزا لە مرۆڤ و حەیواندا، بیّ تین و زەرد و لاوازە.

٦٤. پیرەژنێکی فەرهادکوژە. «فەرهاد کە زۆر حەزی لە شیرین ئەکرد قەولیان پیّ دابوو کە بەو شەرتە ئێمە پێت ئەدەین، تاقەوسان و عەکسی شیرین بە قولّنگ درووس بکەی، ئەمجا شیرینت پیّ ئەدەین. ئەویش لە خۆشی شیرینا ئاسارێکی مێژوویی درووست کرد. یەك دوو ڕۆژی مابوو کارەکەی تەواو بیّ «شیرۆ» کە ئەویش زۆر حەزی لە شیرین ئەکرد وتی بە پیرەژنی فەرهاد کوژ کە فەرهاد نزیکە کارەکەی تەواو بکاو شیرینی بدەنیّ، تەگبیرێکم بکە. وتی: بەو دیّیانە کە لە فەرهادۆ نزیکە دەستوور بدە شەوو ڕۆژیّ ساوا مەخەنە ژێر حەیوان تا من خۆم پێت بلّێم چی بکەی. دوای شەوو ڕۆژەکە وتی بە شیرۆ:

ئەڕۆم بۆ لای فەرهاد، کە نزیکۆ بوومۆ حەیوانەکان بێنن بۆ لای ساواکان با هەر یەکی بچنە ژێر دایکی خۆیان. کە نزیك بووەوە لە فەرهاد بوو بە هەرای ساواو باڕەی دایکیان و قیڕەی خاوەنەکانیان. فەرهاد وتی: ئەوە چیە. پیرەژنی فەرهاد کوژ وتی: ئەوە شیرین مردووە. فەرهاد کە زۆر نارەحەت بوو پیرەژنەکەی لە پێشا هەڵقلێشاندو دوای ئەوە قولنگێکی دا بە سەر خۆیا و خۆی کوشت».

پیرەژنیفەرهادکوژ ئەو پەنیە دا بە فەرهاد | عومریعەزیزو ڕەنجی هەمووخستە بەری باد

٦٥. پیریێ بە پیری خۆیۆ داکەوێ | باشترە لەوەی بەرەو دوا کەوێ

٦٦. پیرێك بە تەشەرەوە بە کوڕەکەی وت: ڕۆڵە من پیێ گەیشتم، تۆ حەسایتۆ، کوڕەکەی وتی: باوە تۆ لە من قاڵب سووك تری، بۆیە لە من باشتری.

٦٧. پیریو سەد عەیبو قەرزاری هەزار | قەرزی بێ جێگە نەکەی ئەی هۆشیار

٦٨. پیری هاتووە بە پیریمەوە | کەس نیە بە تەنگ زویریمەوە

٦٩. پیسی زوو بیشاریتەوە باشترە، تا بلاوی کەیتەوە بۆگەنترە.

٧٠. پێشەنگی قەتار کەر بێ، هەموویان ملیان ئەشکێ.

پێغەمبەرﷺ فەرموویەتی: سێ کەس جێگەی ڕەحمن یەکەم: پیاوی ماقووڵە کە لە ناو قەومەکەیا زەلیل بووبێ. دووهەم: دەوڵەمەنێ کە فەقیر کەوتبێ. سێهەم: زانایێك کە لە ناو نەزانانا گیری کردبێ.

٧١. پێغەمبەری خوداﷺ لە هەر ماڵێکدا چاوی بکەوتایێ بە ئامرازی فەلایی، ئەیفەرموو، ئەمە ئەسبابی زەحمەتە و هۆی بەرەکەت. «بەڵێ ڕاستی فەرمووە، ئەو زاتە گەورەیە لە حاڵی هەمووان ئاگادار بووە و ڕێزی تایبەتی بۆ فەلا گرتووە»، شاعیر ئەڵێت:

بەزەحمەت فەلا گشت بەرێ ئەچین | با تەرکی نەکەین ئەم چین بۆ ئەو چین

هەرچەن زەحمەت و مەینەتی زۆرە | خێر و ئیحسان و بەخششی زۆرە

٧٢. پێڵە خۆرە پێڵەچی، هین هاتووە بە قەمچی، هەرمن هاتم تۆ دەرچی، ئیتر ئەڕۆی یا ئەتۆپی. «ئەم پەندە لەوە وەرگیراوە کە: وەختێك کەڵوەخۆرە دانە نۆکی ئەخوارد، لە ناو کەڵوەکەیا زەرەری زۆری ئەداو سەمیش نەبوو کە سەمپاشی بکەن و بیکوژن. ژنێك بەرچاکێك خۆڵە کەوەی ئەبردو ئەیپژاند بە نۆکەکەدا، ئەمە لە حاڵێکدا بوو کە

دەرپێکەی دائەکەندو ئەم شیعرەی سەرەوەی ئەخۆند».

٧٣. پێنجو دوو ڕۆژێك ئاو ها بە بێلۆ خوا وێش مـزانـۆ چـەرخ چـەنی گێلۆ

٧٤. پێنج پەنجە بران، وەلیٚ وەك یەك نین. «واتە: لە بەین هەر چینێکا جیاوازی هەیە»

٧٥. پێنج و شەشین خزمەتکار مەشکە ڕەشین. «مەشکە ڕەش بە سك ئەلێن»

٧٦. پێیان نەئەدا پیازیٚ، دووان دووان ئەخوازیٚ.

***

پیتی ‹ ت ›

پەندی پێشینان

١. تا ئەم ئەکەم، ئەو ئەبێت   تا ئەو ئەکەم، شەو ئەبێت

«ژنی پیر وا ئەڵێت»

٢. تا ئێستا شەقەی قەڵماسکی نەبیستبوو. «هۆی ئەم قسە ئەمەیە: ئـەڵێن سـاڵێکی بـێ باران خەڵك دوعاو نزاو نوێژە بارانێی زۆریان کردو هەر نەباری، خەڵك چوون بـۆ لای کوفر ئەحمەدو ئەویش لەبری دوعا ئاسمانی دایە بەر بەردەقانی (قەڵماسك)، بـە ڕێکـەوت باران باری، کوفر ئەحمەد وتی: خوا گیان تا ئێستا شـەقەی قەڵماسـکی نەبیـستبوو، بۆیـە نەیئەباراند».

٣. تا ئێستا هەرچێکت کردووەتە کاسە، لەمەو بە دوا بیکە کەوچك. «واتە: من نیـازم بە تۆ نیە، منەتم بە سەردا مەکە».

٤. تا ئێوارە قسەی بۆ بکەیت، وەك ئـەوە وایـە گـوێز بـە دیـواردا هـەڵخـەیتۆ، «هـەر خڕەکەی لێ حاڵی ئەبێت».

٥. تا بمێنین، سەمەرە ئەبینین.

٦. تا بەدەنت قورستر بێت، ئەزیەتی بـۆ خـۆت زۆرتـرە، بـۆ شاردنەوەیـشت لـە قـەبرا گرانترە، کەوایە کەم بخۆ با ئەرکت سووکتر بێ.

٧. تا بەڕوو زۆرتر بێت، سمۆرە برسیەتی.

٨. تا بەد نەبینی، بەدخانە بە یاد ناکەیت.

٩. تا پێت ئەکرێ کەم بخۆ، ئەگەریش ئەتوانیت مەعیدەت بکە بە سێ بەشەوە، بەشـێکی بۆ خۆراك، بەشێکی بۆ خواردنەوە، بەشەکەیتری بۆ پشوو. «لە حەدیسەوە وەرگیراوە»

١٠. تا تەجرەبەی نەکرد، بڕوای نەکرد.

١١. تا تەنگانەت بە سەردا نەیێت، دۆست و دوژمنی خۆت ناناسیت.

١٢. تا تیکەت نەجاویوە، قووتی مەدە.

١٣. تا جووانی مەستی، تا پیری سستی — ئیتر ئەبێ کەی، خودا پەرستی؟

١٤. تا جێگاو ڕێگای وتەت نەکەیتۆ — باشتر وەهایە دەمت نەکەیتۆ

١٥. تا چەرمەکە سەگ نەی بردووە، کارێك بکە. «کە بردی هیچ ناکرێت».

١٦. تا چەرمت دەق نەکەم، وازت لێ ناهێنم. «هەڕەشەیە»

١٧. تا خوا سەری دابێ، ڕۆزیش هەر ئەدات:

خەفەت مەخۆ بۆ ڕۆزی — ئەگەر مایتۆ تا سۆزی
خوا بۆت ئەنێری ڕۆزی — لە تەڕو وشك و سەوزی

١٨. تا خۆت تەجروبە نەکەی، ژن مەهێنە، نان و گوزەرانی ئەوێت.

١٩. تا دادە نەکات بۆرە بۆرە — کاکە ناکات کاری زۆرە

٢٠. تا دارێك ماوە بە دالاهۆوە — من هەر ئەمێنم بە تاسەی تۆوە

٢١. تا ڕەفێقی کەسێکت نەکردووە، مەڵێ چاکە، یان خراپە.

٢٢. تا ڕیخ ئەبرپێت لە ڕووخانە — هەر قەوم باشە لە بێگانە

٢٣. تاریکی چرا بووە بە بەشم — خەتای کەس نیە، خۆم چارە ڕەشم

٢٤. تاریکی مانگ سەر لە ئێوارە دیارە.

٢٥. تازە ئەو کێچە لە گوێچکەتا دەربێنە. «ئەو خەیاڵە بەتاڵە لە دڵتا دەرکە»

٢٦. تازە کەوتە ڕوو، کۆنە کەوتە چاڵ کەنوو.

٢٧. تازە کە هاتە بازاڕ، کۆنە دەرچووە لەشار.

٢٨. تا ساحێب ماڵ یانەنە، مریشکو چێو کولانەنە.

٢٩. تا سەبیلی زەردو سووری فێنکە دووری خۆم بێ

قولتە قولتی نێرگەلەو تۆپی سیگارم بۆچیە؟

تاکوو شاڵی دەق کراوی کۆت دڕاوی خۆم بێ

پارچە فاسۆنی فەتاح پاشای عێراقم بۆچیە؟

تاکوو جاوی ڕەنگ کراوی دەس هەجیجی خۆم بێ

مەخمەڵ و چیتو حەریرو ماڵی چینم بۆچیە؟

تا هـــەنـــارو ســـێـــوو هەرمێ و پەپکە هەنجیرم بێ
چایی هێندوستان و قاوەی دوور ولاتم بۆچیە؟
«لە شێعرێکی مامۆستا قانع وەرگیراوە»

٣٠. تا شارەزای ڕێگایەك نەبیت، پیایدا مەچۆ.

٣١. تا ژیرە بیری کردۆ، شێتە کاری خۆی کردۆ.

٣٢. تا فەرز وەستا بێ سوننەت بەتاڵە مەیکە بـــە گـرمـە و بـە قـیلە و قاڵە

٣٣. تاقانە، یان شێتە یان دێوانە.

٣٤. تاکو ئەتوانیت ئەرکی خۆت قورس مەکە، سادە بژی با دڵت ئاسوودە بێت.

٣٥. تاکو ئەتوانی خۆت قەرزارو ژێر چەپۆکەی خاوەن قەرزو دوکتۆرو دەوا مەکە.

٣٦. تاکو ئەتوانی دەسەنە خوار مەبە، کاریگەر بەو نانی بێ منەت بخۆ.

٣٧. تاکو ئەمتوانی، نەمئەزانی چی بکەم، ئێستا کە ئەزانم، ناتوانم هیچ بکەم.

٣٨. تاکو تیکە نەجاوی، قووتی مەدە، «قسەش تا بیرت لێ نەکردۆتەوە، مەیکە».

٣٩. تا خان ئەخێزیێت، لەشکر ئەترازێت.

٤٠. تاکو ڕەنج نەدەیت، بە تەمای گەنج مەبە.

٤١. تاکو قسە لە دڵتایە، ئەسیری تۆیە، کە لە دڵت دەرچوو، تۆ ئەسیری ئەوی.

٤٢. تا کەنێ نەڕوخێ کەناوێ پڕ نابێ.

٤٣. تا کەوشێکمان لە دیواندا بێت، بەسمانە.

٤٤. تالان بێ هاومـاڵ تـەواو کـراوم بۆیـــە وا کـــز و مـــات و شـــێواوم

٤٥. تا لـە پێشدا پارتی پەیـدا نەکـەی خەیـــالی مـــالی میـــران نـــەکەی

٤٦. تاکەی لارە ملی، ئیتر بەسیەســی با لـیرە بار کەم، چم بـۆ ســـەلـەســـی

(سەڵەسی: ناوی گوندێکە لە نزیکی مەریوان)

٤٧. تا گۆم تاقی نەکەیتەوە، مەلەی تێدا نەکەی.

٤٨. تا گۆم قوولتر بێت، مەلەی خۆشترە.

٤٩. تا گوێرەکە ئەبێ بە گا، خوێنی خاوەنەکەی ئەبێ بە ئاو.

٥٠. تا گەنم نەکێڵی، خەرمانی لێ هەڵناگری.

٥١. تا لـە منداڵـەکانت نەمێنێتۆ، مەیدە بە مزگەوت.

٥٢. تا ماندوو نەبی و ئارەق نەڕێژیت — منالٚ بـە خۆشـی و سـەربەرزی ناژیـت

٥٣. تا مردی نەمدی کلاش بە پاتـۆ — کـە مـردی بـا بێـت بـە سـەرینای تـۆ

٥٤. تـا مـەجاز نەبۆ، حـەقیق نـمەبۆ — حەقـیق بیٚ مەجاز، تـەحـقـیـق نـمەبـۆ

«مامۆستا صەیدی»

٥٥. تام دەمی خۆشە بۆ وتن، کۆلٚ نادا تا خۆر کەوتن.

٥٦. تا مردنە، هەر کردنە. «بەشەر نابیٚ بیٚکار دانیشێت»

٥٧. تا من تۆم گرت، تۆ منت گرت.

٥٨. تان و پۆی هەورێشمە، بۆ درووست کردنی مەوج و بـەرمالٚ. «ئـەو تالاّنـەی کـە هەوەلٚ جار ڕایان ئەکێشن، پێیان ئەلێن "تان"، ئەو بەنانەش کە دواتر لەوانیان ئەتەنن پێیان ئەوتریٚ "پۆ". بە سەیدێك کە باوك و دایکی سەید بیٚ ئەلێن تان و پۆ هەورێشم».

٥٩. تا نەکێشی جەفا، نابینیت سەفا.

٦٠. تا نەگەیشتووی بە بووار، قول هەلٚ مەکە.

٦١. تانە و تەشەری خەلٚکیم لیٚ هاتە دی بە نزیکی و قەومی کردن لەگەلٚ تۆ.

٦٢. تانەی ژن لە پیاو نادرێت.

٦٣. تا نەینا لە تەبەق، نەیوت «الله صدق»

٦٤. تاوانبارو خەیانەت پیشە، ترسنۆکن.

٦٥. تاوانباری خەلٚك مەهێنە سەر خۆت — بە وتـەی درۆو بە واتــەی بیٚکـەلٚك

٦٦. تــاوانکار سەری ها بــە دارۆ — بیٚ تـاوان کــــلاّوی وا بـــە لارۆ

٦٧. تا وەختیٚ ئەمتوانی بخۆم نەم بوو، ئێستا کە هەسم، ناتوانم بیخۆم.

٦٨. تاویٚ گەشم، تاویٚ ڕەشم، تاویٚ شادم، تاویٚ ناشادم.

٦٩. تا هاتم بوو، دونیا ماتم بوو، ئەوسا ئاغە حسەین بووم، ئێستا ئەپلەتسەینم. وەختێـك کە نەهاتم هات، بووم بە گەمە جاڕی ولاّت.

٧٠. تریشکە لە خۆی دوو شکە.

٧١. تریٚ ڕەشە، ئاخری خۆشە.

٧٢. تف هەڵی خەیتۆ، ناوچاو خۆت ئەگرێتۆ.

٧٣. تۆپین کەر قەڵەو، زەماوەن سەگە — ئەمە وتاری ئاغاو برا بەگە

٧٤. تۆبە لە گوناح تەرکی مەعاسی — بە قووەت ئەکاحافیزەی ناسی

«نامی»

٧٥. تۆ تاوی فجوق کەری من مەتاوو. «ئەڵێن پیاوێکی فەقیرو سادەی هەورامی، کەوێکی لەسەر بەردێکا چاو پێکەوت، چوو بیگرێت، کەوەکە دای لە شەقەی باڵ و ڕۆیی. پیاوە فەقیرەکە وتی تۆ ئەتوانی باڵ بگریتەوە من ناتوانم، لەسەر بەردەکە خۆی خستە خوارەوە و ملی شکا. ئەم پەندە ئەوە ئەڵێت: تۆش لە قەدو قەوارەی خۆت دەرمەچۆ با وەهات بەسەر نەیەت».

٧٦. تۆ جوێن بە دایك و باوکی خۆت مەدە. «خراپە بە دایك و باوکی کەس مەڵێ تا خراپەی دایك و باوکت نەڵێن». «لە حەدیسەوە وەرگیراوە»

٧٧. تۆ جێگای پام کەرەوە، خۆم جێگای سەرم ئەکەمەوە.

٧٨. توخنی پیاوی سەرچەوت مەکەوە — نە قەرزی بەرێ و نە دوای کەوە

٧٩. تۆ لە بار ڕاسی خۆت لێ ئەخوڕی — بۆیە بێ باکی و وا دائەخوڕی

٨٠. تووشتبووبە تووش مووی لووتی خۆتۆ — نەجاتت نابێ هەروا لە خۆتۆ

٨١. تۆشەمان گاڵ بوو، زوو بەرەو ماڵ بوو. «بە کەسێك بڕوا بە شوێن کارێکاو بۆی جۆر نەبێت وا ئەڵێن».

٨٢. توولێ بە توولی ئەچەمێتەوە. «بەشەر بە منداڵی تالیم ئەگرێت».

٨٣. ئەر تۆیش نەبی بە یارم — خوا خۆی ئەسازنێ کارم

٨٤. تەرازوو شەرمی لە کەس نیە.

٨٥. تەرازووی خوا سەرناکا. «واتە:

سووکی بەرەوخوار، قورسی بەرەوژوور — بە پێچەوانەی تەرازووی مەشهوور

«نامی»

٨٦. تەڕ شۆڕو پاك شۆر. «ئەڵێن: پیرەژنێك کچێکی بوو ناوی گوڵبەشان بوو. کاتێك دای بە شوو و ئەیانبرد، بۆی ئەگریاو ئەیوت:

حـەو نانی خوارد بە نازۆ　　حەوتیشی خوارد بە پیازۆ
حەوت بە شیر مانگا بازۆ　　دایـکی بـمریَ گولـبەشان
هیچی نەخوارد، بردیشیان

کە سواریان کـرد بیبـەن پـاش حـەوت ڕۆژ ئامۆژگـاری وتـی: ئـا تۆخـوا بیگێڕنـۆ ئامۆژگارییێکی ماوە با پێی بلێم وتی: ڕۆڵە ئامان سەد ئامان، تەڕ شۆڕو پاك شۆر بە. دوای حەوت ڕۆژ، کچەکە ڕاسپێری ناردە لای دایکی و وتی: دایە ئامان باڵە درێژم بۆ بنێرە، ئەویش گۆچانێکی درێژی بۆ نارد تاکو کاسە و کەویلی پـیَ بێنێتـە بـەرۆو خۆی هەڵسە و دانیشتنی کەمتر بێت».

٨٧. تەرکی عادەت کە، کە نەخۆشینە　　عـــادەتی خـراپ خـــۆی نەخۆشـــینە
وەك گەردو تریاك، قومارو دامە　　کەی کاری پیاوی ئـازاو بـــە فـامە

٨٨. تەڕو وشك بە یەکۆ ئەسووتیَ. «وەخـتیَ دارستانیَ ئـاور ئـەگرێت، تـەڕو وشـك ئەسووتیَ، قەهری خوایش هەر وایە بۆ بیَگوناح و گوناحبار».
تەڕە، تۆڵەکەی پیَ ناگات ئەوەندە هەرزانە.

٨٩. تەزبێحو بەرماڵ ڕیشپانو پرچت　　یا چـلـە کێشـان هـەروەکـو ورچـت
قورئان خوێندن و سیواك و عاسا　　سـەر تاپـا پۆشیـــن بـەرگی مامـــۆسا
هایەو هووی دەروێش، جەزبەو حاڵ سۆفی　　قیل و قـاڵ مەلا وەك بەسـری و کووفی
هەموو بـیَ کەڵکە کـە بۆ ڕیا بیَ　　بۆ بەدەس هـانیـن مـاڵـی دونـیا بیَ

٩٠. تەشـی ڕەفێـق ڕێـگەیە　　تـەون پێی لـە جێـگەیە
«ژن ئەتوانیَ تەشی ببا لـەگەڵ خۆی و بەدەم ڕێگەوە بیرێسیَ، بەڵام بۆ تەون کـردن ئـەبیَ لە ماڵا نیشتەجیَ بیَ».

٩١. تەشی ڕستـن باشتـرە لـە پەسا ڕاخستـن.
٩٢. تەغاریَ گەنـمیان ئەدا بە کەڵەشێریَ، ژنـمان تەڵاق نەئەدا.
٩٣. تەکەبـــور مەکەر ئەگەر دانــانی　　دوو جـار جە ڕاگەی بـــەولـــۆ ئـامانی
«مەولـەوی»

«واتە: فیز مەکە ئەگەر ژیری، دوو جار لـە جێگـەی گمێـزی بـاوك و دایکتـۆ هاتوویتـە

دەرەوە».

٩٤. تەماشای کوێت کەم لووت قولقە سوێنە   پیاتا بەرۆ بوو لە هەزار وێنە

٩٥. تەماشا کردن گوڵی هەڵمەڵە   دەوای نەخۆشی و ئازاری دڵە

«نامی»

٩٦. تەماشای لووت خۆت کە با کورەکەت نەکەی بە چاوۆ.

٩٧. تەماع تەجروبەی تیرەی ئینسانە   کە کێ بێ دێنە و کێ موسڵمانە

تۆ تەماع مەکە نەفسو نامووس‌کەس   ئابرووی خۆت مەبە بۆ هەوا و هەوەس

٩٨. تەماع چی ناورد بە سەر ئینسانا   کۆسە بۆ ریش چوو سمێڵیشی دانا

٩٩. تەماع‌کار تێر نابێ مەگەر بە خۆڵ. «ئەم پەندە لەوە وەرگیراوە کە ئەڵێن: کەسێك لە خەوا تاپۆیەکی دی کە بەردەوام شتیان دەرخوارد ئەدا، بەڵام هەر تێری نەئەخواردو هەر هاواری بوو و ئەیوت برسیمە، هیچی‌تر نەما، لە ئاخردا مشتێ خۆڵیان کرد بە قورگیاو بێ‌دەنگ بوو. کاتێك خەوەکەی بۆ زانایەك گەڕاندەوە، زاناکە وتی ئەو تاپۆیە، مرۆڤە کە بە هیچ شتێك تێر نابێت مەگەر بە خۆڵ. مەگەر خاکی قەبر تێری کا».

١٠٠. تەماع وا لەولای ئەڕواحەوە. «زۆر رێی ئەکەوێ کە ئینسان بۆ تەماع وماڵی دونیا، خۆی ئەدا بە کوشتن».

١٠١. تەمایەر کەس مەبە، هەر تەنیا بە تەمای زەحمەتی خۆت و رەحمەتی خوا بە.

١٠٢. تەمایەر مەبە بۆ چارەسەرت   غەیربازووی خۆت‌و خودای بان‌سەرت

١٠٣. تەمبەڵ برۆ سەیری مێلووره بکە، خەریکی رزق کۆ کردنەوەیە. «ئەمە فەرموودەی حەزرەتی سولەیمانە‌ﷺ».

١٠٤. تەمبەڵ غەیب زانە.

١٠٥. تەمبەڵ وتی ئەمرۆ نەچین بۆ کار ، زەمبەڵ وتی سۆزیش هەر نەچین.

١٠٦. تەمەڵ وەك مردوویێك وایە لە ناو زیندووواندا بێت.

١٠٧. تەمەننای تەمەن درێژی ناکەم   خۆم ریسواو رووڕەش لای خودا ناکەم

تەمەن درێژی بە بێ عیبادەت   بۆ ئینسان ئەبێ بە هۆی نەدامەت

١٠٨. تەن بدەن بە قەزاو رووبکەن لە رەزا   ئەمەیە رتبەی رەزا بە قەزا

١٠٩. تەنەکە سازی سەر ئێشانی زۆرترە لە دەس‌کەوتی. «قانع»

١١٠. تەنەکەیەك شیر، مسقاڵێك هەوێن ئەیگرسێنێت.

١١١.تەنیایی شەوان هەر بۆ من خاسە   خـۆراکـم خەمە و بەرگـم پەڵاسە

١١٢. تەنیایی هەر بۆ خوا خاسە.

١١٣. تەور کلك خۆی نابڕێت. «واتە: کەس لە کەس خۆی هەڵناچێ»

١١٤. تەونێکم بۆ ناوەسۆ، هەر تەواو نابێت.

١١٥. تێر ئاگای لە برسی نیە.

١١٦. تیر ئەتەقێنێت و کەوان ئەشارێتەوە. «فێڵ بازە»

١١٧. تێر کوتایە دوای برسی، هەرزانی هەی هەرزانی.

١١٨. تیر کە لە کەوان دەرچوو تازە ناچێتەوە جێگای خۆی، «قسەش لە دەم دەرچـوو هەر وایە».

١١٩. تێر نەخواردن لە باوك مردن خراپترە.

١٢٠. تیری خوا، تەقەی نایێ کەچی لە هەموو تیرێك بە بڕشت ترە.

١٢١. تێکە و لێکە و کەس لە کەسە. «واتە: کەس بە گوێ کەس ناکات»

١٢٢. تیکە و دەران، کافری وەران. «واتە: کافر موحتاجی مووچە و بەرات بێت، نەك ئێمە»

١٢٣. تیکەیەك نان ماڵ خۆت بە هەزار دەوری پلاو ماڵ خەڵك ئەژێ.

١٢٤. تیکەیێ کەمتـر، برایێ زیاتر   ئاشنا بگرە لە جـاران زیـاتر

١٢٥. تیکەی زل، دەمیش دەدڕێت و قنگیش. «هۆشت بە خۆتەوە بێت».

١٢٦. تینووهیچ‌وەختێ ئاوی لەبیر ناچـێتۆ   هەمـیشـە مـنـیش هـەر وامـە بـۆ تـۆ

١٢٧. تاقانە، یا شێتە یا دێوانە.

١٢٨. تەڵا کە پاکە، چ منەتی بە خاکە.

***

پیتی < ج >

پەندی پێشینان

١. جا ئەگەر دۆستێ وەك تۆم ببێت، دوژمنم بۆچیە؟

٢. جا خۆ جواب شەق نیە!؟ «ئیشارەیەك بەسە بۆ ژیر».

٣. جا خۆ نانم بە ساجۆ نەسووتاوە، پەلەی پیرە ژن هێنانم چیە.

٤. جاران بێ ساز ئەیژەند، ئێستە خۆی سازێ وا بە دەسیەوە.

٥. جاران پیاوەگەورەکان بۆ گرتنی خەبەرو باس ڕاسپێردەیان ئەناردە لای ژنان لە کانی. «کەچی ئێستا هەموو کەس لە ماڵی خۆیدا هەموو خەبەرو دەنگ و باسێك ئەزانێت».

٦. جاسووسی لە دەییووسی خراپترە.

«ڕۆژێك کۆمەڵێك خەڵك لە ساڵی ١٣٤٢دا هاتنە خزمەت مامۆستا مەلا باقر، ئەوانە پێنجیان موعەلیم و چواریشیان بەگ زادە بوون. مامۆستا باقر ئامۆژگاری زۆری کردن، ئاخری قسەکانی بەوە هێنا کە جاسووسی خراپترە لە دەیووسی. پاش ڕۆیشتنی ئەوان پێمان وت: بۆچی ئەوەندە توند فەرمووت؟ فەرمووی: ئەمانەم بە جاسووس ئەزانی».

٧. جاسووسی مەکە بۆ پووڵ و پارە — جاسووس هەمیشە هەر شەرمەزارە

٨. جگەرە توورِ دە برا مەیکێشە — ڕەگی حەیاتی خۆت دەرمەکێشە

جگەرە جەرگت لەت و پەت ئەکا — تووش قۆزە و قرخە و سەرەتانت ئەکا

پاش ٢٥ ساڵ ڕەفێقی دووکەڵ — ئێستا ئاسوودەم لێت ئەکەم تکا

بەدەس خۆت ئاور ئەنێی بە ماڵتۆ — شێتیش هەر کاری وەکو تۆ ناکا

ئەو پارەی ئەیدەی تۆ بە جگەرە — تەئمینی گۆشتی منالت ئەکا

بیدە بە بەرگ و بیکەنە بەریان — سەربەرزی دنیا و قیامەتت ئەکا

بیکەی بەخێرو بیدەی بە فەقیر — دەردو بەلا زۆر لە تۆ دور ئەکا

هەرماڵێك ئەچیت بێزارن لە تۆ — ئینسانی عاقڵ کەی کار وا ئەکا

جگەرەکە پیربووی بێهێزت ئەکا — ئیختیاری دواشت لە دەست دەرئەکا

٩. جلمان لەبەر خۆرێکۆ وشك بووەتۆ. «واتە: ئاشنای زووترین»

١٠. جوابی نەزانـان هەر بێ دەنگییە ئەمە مـۆجـگاری شـێـخی سەعـدییـە

١١. جوانێك بە پیاوێکی پشت کۆمـاوی وت: خـالۆ سـەرت دانەوانـدوە چیت گـوم کردووە و بۆی ئەگەڕێی؟ پیرە وتی: جوانیم گوم کردووە و تازە نایشیدۆزمەوە.

١٢. جوانیمان ڕۆیی و پیری هاتە پێش ئـازای ئـەنامم هـەمووی هاتـە ئـێش

ئێستا ئەزانـم چیم لـێ قـەوماوە لـــە لاشــــەم هێـــزو ورە نەمــــاوە

١٣. تۆجۆ بکێڵیجۆی لێسەوز ئەبێ گەنم بکـێـڵی گـەنم سـەوز ئـەبـــێ

١٤. جۆرێ نان بـخۆ هەمیشە بتوانی بیخۆی.

١٥. جۆگەلـەیەك ئاوی دەریا لـێڵ ناکا، گەورە بە وتەی بچووك هەرگیز دڵی کەیل ناکا.

١٦. جومعە ئەگەر کەسێ بچێتە سەفەرو نوێژ جومعەی بفەوتێنێت، مەلایەکە نەفرەتی لێ ئەکەن.

١٧. جومـعە وارۆ، شەممە وەش کەرۆ شەممە بـوارۆ، پـەنج و شـەش کــــەرۆ

«تەجروبەی هەورامییەکانە»

١٨. جوابی دەهۆل ژەن سرنا ژەن ئەیداتەوە.

١٩. جـوان دانیـشێ بـەلای جـوانـۆ وەك دوو شـەمامەن بـە سـەر دووکـانۆ

٢٠. جـوان دانـیـشێ بەلای پیـرەوە وەسە زیـنـدانـێ بـــە زەنـجـیــــرەوە

٢١. جوان هەر مەرگی نەبێت، ئازاری جوان وەسە دڵۆپەی بان.

٢٢. جووتێك گورگ یەك گرن، کەس چاریان ناکات.

٢٣. جووجەڵەی بەهار لە پاییزدا ئەژمێردرێت. «پەلە مەکە».

٢٤. جۆی دیوە، کا ناخوات.

٢٥. جەردەی بێسیلاح دوکتۆر ئیمڕۆیە موبتـــەلای ئـەوان هـەر ڕەنـجەڕۆیــە

تـالاَنت ئەکەن بژیت یان بمریـت پـارەیان ئەوێــت، قـەیناکـا بـــمریت

تالاَنت ئـەکەن، مەچۆ بۆ لایـان هیـچ قـازانج نابـەی تـۆ لـە دەوایـان

٢٦. جەزای چاکە بە چاکە، چاکە و سەهل و ئاسانە

جەزای خراپە بە چاکە، با گـرانە، ئیـحســانـە

٢٧. جەماعەت جەمە، هەر منتان کەمە.

٢٨. جەماعەت و ڕەحمەت. «واتە: ڕەحمەتی خوا لەگەڵ جەماعەت دایە، لە ناویاندا دەرمەچۆ»

٢٩. جەنجاڵ کردنی دەوری نەخۆش، پەلە کردنە بۆ مردنی. «خەفەی مەکەن. ئێستا تەلەفوون هەیە و لە ماڵیشا هەمیشە ئەتوانن ئەحواڵی بپرسن».

٣٠. جەوهەرت وەکوو دەبان ئەتکێ بەڵام زووانت لە ترسا ئەشکێ

٣١. جەهەننەم وتی: وە «هَل مِن مَزید»؟ بۆت مەعلووم‌ئەبێت بەدبەخت‌و سەعید

بەدبەخت کەسێکە بە بێ ئیمانی چووبێتە دەرۆ لە دونیای فانی

٣٢. جەهەننەم لە نیوەیشیا بگەڕێتۆ هەر باشە. «واتە: تۆبە بکە»

٣٣. جیاوازی بخەرە بەین خەڵك و خۆت، ناوجی بکە و ببە بە ئاشتی‌خواز و ببە بە ئاغایان. «ئەمە شیعاری ئاغای زوو بووە»

جاکەسێك ژیر بێت بەگوێیان ناکات خۆی لە دوو دونیا، ماڵ ویران ناکات

٣٤. جیماعی زۆرزۆر وەکوو پاساری کەم عومری دێنێ، هەم دەردەداری

«نامی»

***

پیتی ‹ چ ›

پەندی پێشینان

١. چارە و کارە چوون بۆ دیوان   چارە هاتۆ بە پلی زیقان
کارە هاتۆ چاو بە گریان

٢. چاکترین جوان کەسێکە ڕەفتاری وەکوو پیران بێت و خراپترین پیر کەسێکە ڕەفتاری منالانە و هەرزەکارانەی بێت. «ئیمامی غەزالی»

٣. چاك نازانیت، خراپیش مەلێ.

٤. چاکە بیخەیتە بن گۆم، ون نابێ.

٥. چاکە لە چاکە ئەبێتۆ. «بۆیە خوایش جەزای چاکەی بە چاکە داوەتەوە»

٦. چاکەت لەگەڵ خەڵك زوانی ئەبەسێ   بۆ خراپ کاریش دەستی ئەبەسێ

٧. چاکەن بۆخەڵکی وا لە بێخ چاوۆ   ئۆخەی وا دڵم تەواو حەساوۆ

٨. چاوبازە ناگیرێ.

٩. چاو بە چاو ئەکەوێت و ڕوو بە ڕوو.

١٠. چاو زۆر کەسی خستوەتە ناو قەبرو زۆر وشتریشی خستوەتە ناو دیزە. «حەدیسە»

١١. چاوە ڕاسەکەم، چاوە ڕاو مەکە   خۆت تووشی دەردی بێ دەرمان مەکە

١٢. چاوەڕێی کەس مەبە، زەحمەت بکێشە و نانی بێ منەت بخۆ.

١٣. چاوەزار، ئەمپارێزێ لە ئازار.

١٤. چاویان بۆ دیتن داناوە و گوێیان بۆ بیستن.

١٥. چاوی ڕشتووە بۆ گەمە   سوورزنە لووتەی سەگ دەمە

١٦. چ باسە؟ هەموو هەر سەری تاسە.

١٧. چ دایەنێ لە دایك باشترە؟ «هیچ!».

١٨. چرا لەپشت سەرۆ ڕۆشنایی نادا، «خێرێ ئەکەی بیخەرە بەر خۆتۆ».

١٩. چرایەك پێویستی ماڵت بێ، بۆ مزگەوت حەرامە.

١٩. چرای ناکەسان تا بە ڕۆژ گڕیا   کۆنە وەجاخان ڕێ و شۆینیان بڕیا

٢٠. چرایەك کە خوا هەڵی گیرسێنێ   هەرکەس فووی لێ کا ڕیشییەسووتێنێ

٢١. چرایێ کە خوای گەورە هەڵیکا   ڕیشی ئەسووتێ هەرکەس فووی لێ کا

«وەرگێڕاوە لە شیعری سەعدی»

٢٢. چل خەم، چل خەیاڵ چلیش وەسواسە   سێ چل چۆن دەرکەم بە یەك هەناسە

«مەولەوی»

٢٣. چلّکە فیکان ئەزانێ و فرمان کردن نازانێ. «چلّکە فیکان = ئەلّواتی‌یە»

٢٤. چل ماڵ هاوسێ بە دەور یەکا نامەحرەم نین ئەگەر موسلّمان بن. «حەدیسە»

٢٥. چوار برا بوون یەکێکیان لێوی نەبوو پیان ئەوت فوو بکە لە ئاگر. «زۆر نابارە!»

٢٦. چوار فەسلّە خۆشە نە وەك بەهاران   قاسپە قاسپی کەو لە ناو گوڵزاران

«فۆلکلۆری کوردی»

٢٧. چوار مانگە و دە شەوی چی؟ هەفتا ڕۆژە شووەکەی مردووە، مەڵێن پەلەیەسی بۆ شوو.

٢٨. چۆلەکەیش خوایەکی هەیە. «واتە: ڕەحم و بەزەییت ببێت بۆ ئەوانەی لاوازترن»

٢٩. چۆلەکەیش قنگ هەڵئەتەکێنێ. «واتە: دەسەلاتی هەر ئەوەیە»

٣٠. چۆلەکە لەبەر ئاوا باڵە تەپێ بکا، بە تەجرەبە مانای ئەوەیە کە ئەباری.

٣١. چۆلەکەی کوێر، خوا هێلانەی بۆ درووست ئەکات.

٣٢. چۆلەکەیەك لە دارێ کەوتە خوارۆو وتی: چوار کیلۆم کەم کردووە ئەوەندە ترساوم، وتیان تۆخۆت دە مسقاڵ نابیت، چۆن چوار کیلۆ کەمت کرد؟ وتی: هەرکەس سەنگ وەمەنی خۆی.

٣٣. چۆنی لەبۆ خۆت واش بە بۆ خەلکی   ئەوکاتە پیاوی باش و بەکەڵکی

«لە حەدیسەوە وەرگیراوە»

٣٤. چوومە چەمی‌چەق چەقان   چەقەڵ چەلّتووکیەتەقان

٣٥. چوومە سەیر ماڵی میران   کارەکەر، کارەکەرمەگیران

٣٦. چوومە ماڵی جوولەکە   قوڵتە قوڵتی کوولەکە

٣٧. چوومە ماڵی موسوڵمان   دەنگی یاسین و قورئان

٣٨. چووی بۆ دوور، بووی بە پوور.

٣٩. چوویتە شارکوێران، دەسگرە بەچاوتۆ   ئەگەر تالیبی ڕەسم و یاسای تۆ

٤٠. چ دڵێك بێت و خەم نەبێ تێیدا   مەر کەلاوەی کۆن، کەس نەچێ پێیدا

٤١. چەقۆی لێنێی، خوێنی نایێ. «ئەوەندە داخ لە دڵە»

٤٢. چەڵتووك حەز ئەکات بنەکەی لە ئاو بێت و سەرەکەی لە ئاگرا، بۆیە لە گەرمیانا بڕشتی زۆرە.

٤٣. چەم بێ چەقەڵ نابێت، بێشەش بێ شێر.

٤٤. چەن خۆشە ئاشتی لەدوای قاروقین   تۆبە پاش کوفری «ربّ العالمین»

٤٥. چی بکەم من لە دەس کارەکان گەردوون   شاڵینە لە کۆڵ لێم بووە بە خاتوون

٤٦. چێشت خۆش، بۆ نەخۆش.

٤٧. چۆلەکەیەکی یەك ساڵانە، دوو ساڵانەیەکی خلەتاند.

٤٨. چۆنەر تا تەنك بێت، سەلکی قەوی‌ترە.

٤٩. چۆنەریش خۆی بە مێوە دائەنێ. «داخم ئەوەیە».

***

پیتی ‹ ح ›

پەندی پێشینان

١. حازر خۆری و قەراخ نشینی بۆ کەم کەس دەس ئەدا بە چاو ببینی.

٢. حازر لە قەرز باشترە. «بۆیە وتراوە: بیدە بە هەشت، بیگرە لە مشت، مەیدە بە دە و بۆی بکەویتە دەو»

٣. حاشا لە ماڵ گەن، کەس ناڵێ بە چەن.

٤. حاشا لەو خوێنە شەوی بەسەر هات.

٥. حاشا لەو قافڵە پێشاهەنگی کەر بێت.

٦. حاکمێ ناردی بە شوێن حەکیمێکا کە بێت بۆ لای. وەختێ هات، حاکم وتی: حەکیم بۆچی دیارت نیە؟ حەکیم وتی: تا تۆ ئەوەندە بە دەمار بیت و منیش بە قەناعەت، کەمتر چاوت بە من ئەکەوێت.

٧. حوکمی منالْ لە حوکمی شا توند ترە، «بۆیە پادشایێ وتوویە: بمبەنە جێگەیەك کە لە خۆم گەورە تری تیا نەبێ. واتە منالّی تیا نەبێ».

٨. حەج وا لەبەر دەرگای خۆتا، فەقیردێتە بەر دەرگات باش بڕۆ بە دەمیەوە.

٩. حوکمی حاکمە و مەرگی موفاجات
چارەی هەر نیە مەگەر بە مەمات

١٠. حەز ئەکەی چەقۆ بە دەستۆ هەڵ بێ
نقورچك بگرە لە دۆم، هەرجۆر بێ

چوون ئەوان خەریك سیرمە و کلاشن
بۆ چەقۆو هەسان وەسایێ باشن

١١. حەسود هیچ جۆرێ بۆت ڕازی نابێ
هەتاکوو نان و نیعمەتت مابێ

«ئەم ئیشارەتە وتەی سەعدییە
ڕاستی فەرمووە و هیچ شکێ نیە»

١٢. حەقێکت هەیە حەواڵەی خوای کەیت
حەقت ئەسێنێ و خۆت ڕزگار ئەکەیت

یا لە خەزنەی خۆی جێبەجێی ئەکا
هیچ ئازارێ ئەو لە سەر تۆ ناکا

یا ئێحسانی ئەو ئەنووسێ بۆ تۆ
یا عەزابیەدا لەسەر حەقی تۆ

١٣. حەکیم خاس تەنیا خواس.

١٤. حەوت کچ کوێری پێ، هەموویان بە شەوێ ئەدا بە شـوو. «ئەوەنـدە لـێ زان و خۆش مامەڵەیە»

١٥. حەوت کفنی زەرد کردووە. «ئەوەندە ترساوە»

١٦. حەوتی بـمرێ لە باوان کلەی نابڕێ لە چاوان

١٧. حەیادار لە حەیای خۆی ئەترسێ، بێ حەیا ئەڵێ: لە من ئەترسێ.

١٨. حەیفە شتی خۆش بۆ نەخۆش، کە تەبێعەتی نایبا.

١٩. حەیفە لۆتی بمرێت تۆ بمێنی، لە لۆتی بێ حەیا تری.

٢٠. حەیوان گوتویەتی: بکەومە چاڵ بەو شەرتەی ساحێبەکەم چاوی لێمەوە بێت.

٢١. حەیوان لە دوای حەیوان نەفرەت ئەکات، تەنانەت نێرەکەر لە نێرەکـەر. کەسـێك ئەو کارە بکات لە کەر پیس‌ترە. «تایفەی حەزرەتی لوت‌ﷺ ئەو کارەیان ئەکرد، بۆیە خوای گەورە تەفرو تووناى کردن».

٢٢. حیجاب و شەرم و حەیا زینەتە بۆ ژنانە بێ شەرمیو بێ‌حەیایی ئاوات دڵی شەیتانە

٢٣. حیزی بە دەسەوام ناژمێررێ.

٢٤. حیز، بە خاڵۆی خۆی فێرە.

٢٥. حەزرەتی نوح‌ﷺ ١٠٤٠ ساڵ عومری بوو. لە زنجێکا ئەژیا. وتیـان پێـی بـۆ مـاڵ ناکەیتۆ؟ وتی: عومری کۆتای دنیا بە کار ئەوە نایێ ماڵی بۆ بکەیتەوە. وتیان: لەم هەموو عومرە دنیات چۆن هاتە بەرچاو؟ وتی: دنیا وەسـە مـاڵی دوو دەرگـا، لـەمیان دێـت و لەویان ئەچیتە دەرۆ.

***

پیتی ‹خ›

پەندی پێشینان

١. خاسە بکە و خراپە مەکە. «ئەم پەندە لەوە وەرگیراوە کە ئەڵێن: پیاوێکی جاف چوو بۆ خزمەتی مامۆستای دەرس بێژی حوجرەی بیارە، مەلا قادری گەورە، ١٥ فەقێی لە دەوردا بوو و خەریك بوو دەرسی پێیان ئەوت و کتێبی زۆر لەبەر دەمیانداﺑﻮو. پیاوە جافەکە ڕووی کردە مەلای گەورە و پرسی: مامۆستا ئەم کتێبانە ئەڵێن چی؟ مامۆستا نەیزانی کە چۆن وەڵامی بداتەوە چونکە کتێبەکان هەرکام لە بابەتێك بوون و نەشئەبوو بە کابرا بڵێت. چوون تێ نەئەگەیی و بۆی حاڵی نەئەبوو. پیاوەکە وتی: مامۆستا زەحمەت مەکێشە خۆم ئەزانم، هەر هەموویان ئەڵێن خاسە بکە و خراپە مەکە. مامۆستاش فەرمووی بەڕاستی هەر وایە کە تۆ فەرمووت».

٢. خاسی بخەیتە بن گۆم، گوم نابێت.

٣. خاسی، لە خاسی خەڵك ئەبێتەوە هەتاکوو دونیا ئەبڕێتەوە

٤. خاسی خەڵك بڵێ لە پاش مردنی باشترە هەتا غەیبەت کردنی

٥. خاکت بە ڕەنجت بکە بە کیمیا بیکە بە گەنم، یان بە لۆبیا
بە ڕەنجی شانت نان خۆ، تا ماوی ئیتر بە پیریش هەر گەنج و لاوی
تۆ کەشاوەرزی بکە بە پیشە قایمکە لە عەرز، هەم ڕەگ، هەم ڕیشە

٦. خاك لە ئەمانەت خەیانەت ناکا.

٧. خاکی بەر پێی بۆ حەوت دەرمان ئەشێ. «ئەوەندە پیاوچاکە»

٨. خاکی سەر قەبران مەبەرۆ بۆ ماڵ ئەگەر پاشا بێ، ئەبێ بە حەماڵ
«نامی»

٩. خاڵۆی ترۆزی ئەمڕۆ نە، سۆزی.

١٠. خاڵۆی دەستەوسان، خوای گەرمیان و خوای کوێستان.

١١. خاڵۆی هەوانە لە پشت، ئێمە بە خواو ئێوە بە گشت.

١٢. خانم لە عێراق، خان لە ئێرانە — ئەمە بۆ ئێمە جێی سەرسوڕمانە
١٣. خانم و خان و خاتوون — لە یەك کارخانە دەرچوون
١٤. خان نیسبەت بەم لە گیانم — فەورەن ئەبێ بە خانم
١٥. خان «توو» بخەیتە ناوی — ئەکرێ بە خاتوون ناوی
١٦. خانمێ بوو سەرسەری — دانیشتبوو لە پێنج دەری
پشیلە هات گۆشتەکەی بەری — عاری لێ هات ختەی کەری
١٧. خانە بە خەنە، شەهاب بە مەزاق — حەیدەر بە درۆو فەتالی تەلاق

١٨. «حاکمی وەختی سنە، نۆکەرێکی ژیری ناردووە بۆ تاقی کردنەوەی سەرۆك عەشیرەکانی مەریوان. لە گەڕانەوەدا بە حاکمی وتووە: خانە بە خەنە، شەهاب بە مەزاق، حەیدەر بە درۆ و فەتالی تەلاق. خانە: باوەگەورەی بەگەکانی شێخەکوێرە بوو. شەهاب: باوەگەورەی کۆنەپۆشییەکانە. حەیدەر: باوەگەورەی هۆزی حەیدەر بەگی. فەتالی: باوەگەورەی فەتالی بەگی».

١٩. خاوەن ماڵ دەستی هەڵگرت، دز دەست بەردار نیە.

٢٠. خەزێنەی باش زانینە، تا بەشی خەڵکی لێ بدرێت زۆرتر ئەبێت. «کەوایە درێغ لە خەڵك مەکە».

٢١. خزمان گۆشتی یەکتر بخۆن، ئێسقانی یەکتر ناشکێنن.

٢٢. خوا ئاگای لە خشەی مارو چرپەی مێرووله هەیە، «هۆشت بە خۆتەوە بێت».

٢٣. خوا بار لەکەس نەنێ، باری گرانە.

٢٤. خوا بدا مەرگم، زاوا نەکا بەرگم.

٢٥. خوا بکا ئەم دەس موحتاج ئەو دەس نەبێ.

٢٦. خوا بکا هیچ ماڵێ بێ گەورە نەبێ.

٢٧. خوا تا کێو نەبینێ بەفری بە سەردا نابارێنێ. «یا:
خوا هەرگیز کاری نابەجێ ناکا — تا کێو نەبینێ بەفری تێ ناکا»

٢٨. خوا بە ڕەحمی خۆی خراپتر نەکا — ئەرنا هەڵئەگرین هەرچیکمان لێ کا
٢٩. خوا ئەگەرحەزکات عەبدی بێ خۆشحاڵ — لەبۆی ئەنێرێت گەوهەری ئیقباڵ

٣٠. خوا پێی‌نەدا بە مارو شاخی‌نەدا بە کەر — با خەڵکی بژیـن بـە بـێ دەردی سـەر

٣١. خوا تەختە تاش نیە، تەختە ڕێك خەرە — هەرچی کەین بێ ئەو، گشت بێ سەمەرە

٣٢. خوا بە سەبر ئەیکات و بە زەبر ئەیکات.

٣٣. خوا پشیلەی ناسی باڵی پێ نەدا، کەری ناسیوە شاخی پێ نەدا.

٣٤. خوا چوار وەرزمان لێ نەگۆڕێت، «چونکا هـەر وەرزێـك سـەیرو سـەفای خـۆی هەیە».

٣٥. خوا حەقی بزنی کۆڵ بە سەر بزنی شاخدارەوە ناهێڵێت.

٣٦. خوا دەردێك ئەدات لـە تاقەت دەرچێت.

٣٧. خوا دەرگایەك ئەگیرێنێت، هەزار دەرگای‌تر ئەکاتەوە.

٣٨. خوا دێر گیرە و سەخت گیر.

٣٩. خواردن و خەوتنی زۆر، تەمەڵی و نەخۆشی دێنێ.

٤٠. خوا ڕیشێ پان و زوبانێ لووسم پێ بدات، ڕزقی خۆم لەسەر خۆمە. «ئـەڵێن ئـەم پەندە پاوەیی وتویانە»

٤١. خوا زیادی کا بەقایە، تێرمان نەخوارد چ فایە.

٤٢. خوا سەر خۆش کات، کڵاو زۆرە.

٤٣. خوا سەرما بە ئەنازەی ماڵ ئەدات.

٤٤. خوا عەقڵی بە خۆت نەداوە، تا بیدا بە منداڵەکانت.

٤٥. خـوا فەرموویە لـە قورئان: — «اَلـطَّـلاقُ مَـرَّتــان»

بڵێـین بە قـەومی کوردان — عەیبە بە حەقی قـورئان

ژن هـێـنـان و تەڵاق دان — ژن هێنان و تەڵاق دان

«حاجی قادر کۆیی»

٤٦. خوا قاڵاو نیە چاوی کەس کەنێ — کێـو ئـەبینێت و بـەفری لـێ ئـەنێ

٤٧. خواکەی سەبەب ساز، سەبەب سازەنی — پـادشـای گـەورە و بـێ نـیـازەنـی

دەردم دەوا کە، پەنام هـێـنـاوە — نـەجـاتـم بـدە لـەم دەردو داوە

٤٨. خوا کڵاو بۆ بەڕوویش درووست ئەکات، «ئیتر خەمی چیتە».

٤٩. خوا کە ویستی کارێك بکات، ناپرسێت عەلی کوڕ کێیە؟.

٥٠. خوا گەر حەز بکا عەبدێکی خۆی بکا بە خۆشنوود، ئەنێرێ بۆی لە ڕێگـەی دوور گەوهـەری مـەقسوود.

٥١. خواگیان کەم بێ و بە کەرەم بێ. «بە تاقانە وا ئەڵێن. ئەمە پەندێ ترە: کـەمی بـە بەرەکەت، باشترە لە فرەی بێ بەرەکەت».

٥٢. خوا گیان هەرکەسێك تۆی نیە، چی هەیە؟ هەرکەسیش تۆی هەیە، چی نیە؟

٥٣. خوا لە جەهەننەمدا ئاشێکی ناوەتۆ سەری مەلای ئاخر زەمانی پێ ئەهاڕێ؟

٥٤. خوا لە سوڵتان مەحموود گـەورە تـرە. «ئەم پەندە لەو داستانەوە گیراوە کە ئەڵێن: سوڵتان مەحموو وتی بە نەجاڕێك (دارتاشێك) تا چل شەوی‌تر دە عەدلێ ئاردە مشارم لێت ئەوێ، ئەگەرنا ئەتکوژم. نەجاڕەکە ئەیزانی بۆی جۆر نابێت خۆی بـێ خـەیاڵ کـردو بـێ خەم لە ماڵەوە بۆی دانیشت. هەموو کاتێك ژنەکەی پێی ئەوت: پیاوەکە هەوڵێك بـدە، لە ماڵەوە دامەنیشە، ئەویش ئەیوت ژنەکە خـوا لــە سـوڵتان مـەحموو گـەورەترە. «چـل شەوەکە تەواو نەبوو سوڵتان مەحموو مردو نەجاڕەکەش نەجاتی بوو».

٥٥. خوا لە شەڕی شەیتان و لە فیتنەی ئاخر زەمان و بـەڵای ناگـەهان و ژنـی سـەڵیتە لامان بدات.

٥٦. خوا لە کەس لارۆ نەبێ، دەردی گرانە.

٥٧. خوا لەگەڵ ئەو کەسانەدایە کە یارمەتی خەڵك ئەدەن.

٥٨. خوا لە هەموو کەس باشتر ئەزانێت. «لەوانەیە ئێمە نەزانین قازانج و زیانی بڕێك لە کارەکانی خۆمان کامەیە».

٥٩. خوا ماڵت بە قوڕگی زاڵم و دوکتۆردا نەکات.

٦٠. خوا موڵکی خۆی چۆڵ ناکات بۆیە بنۆڵ (بن دۆڵ) ئاوەدانە. «بنۆڵ نـاوی ئاواییێکـە لە هەورامانی شامیان لە ناو تاش و بەردا ئاوەدان بووەتەوە. ئەڵێن لە ساڵی ١٣٧٨دا بە هۆی بێ ئاوییەوە، تەنەکەیەك ئاویان ئەسەند بە سەد تمەن».

٦١. خوا مەلایەکەیەکی درووست کردووە و بەردێکی داوە بە دەستیەوە کە بیدا بەسەر کەسێکا کە لە عەقڵی خۆی ڕازی نەبێت، بەڵام لەو کاتەوە درووستی کـردووە هـەروا

بەردەکە وا بە دەستیەوە و کەسێکی پەیدا نەکردووە.

٦٢. خوا مەلایەکەیەکی هەیە کە هەمیشە بەم جۆرە زیکری خوا ئەکات: پاکی و بێ عەیبی بۆ خودایێکە کە زینەتی داوە بە پیاوان بە بۆنەی ڕیشەوە و زینەتی داوە بە ژنان بە بۆنەی زولفەوە.

٦٣. خوا هەر کاتێك بیەوێت کارێك ڕێك بخات، ئەسبابەکەیشی بۆ دابین ئەکات.

٦٤. خوا یار بێ، با دونیا هەر مار بێ.

٦٥. خوای گەورە ئەوەی لە منت ئەوێت، حەقی خۆتە، ئەوەش لە منت ناوێت ڕەحمی خۆتە.

٦٦. خوای گەورە حازرو نازری ڕەفتارو کرداری هەموو کەسێکە.

٦٧. خوای گەورە لە ئەنجەڵ لام بدات، مەنجەڵم ناوێت.

٦٨. خوای گەورە هێزی گەورەیی خۆی بە خولقاندنی شتی نایاب و عەجایەب پیشان ئەدات. «بۆ ڕاستی ئەم پەندە لە ڕۆژی دەیەمی ڕێبەندانی ساڵی ١٣٧٩ی هەتاوی لە ئاوایی «پێلە»ی مەریواندا بزنێك کارژەلەیەکی بوو کە سەرو دەم و چاوو سینەی لە ئینسان ئەچوو و لە سینەی بەرەو خواریش لە کارژەلە. ئەم ڕووداوە وێنەی لێ گیراوەو بە خەڵك نیشان دراوە. وە ئێستاش زۆربەی ئەو ڕووداوە سەر سوڕ هێنەرانە بە زۆری فیلمیان لێ گیراوەو کەم کەس نەیدیبێتن. بەڵام کەم کەس ئیمانی لەم بارەوە هێقم و مەحکەم کردبێ».

٦٩. خوا یەکە و پێغەمبەر هەزار | نیعمەتی زۆرە و نایەتە ئەژمار

٧٠. خۆپەسەندی عەیبێکی زۆر گەورەیە، «ئامان تۆ نەت بێت».

٧١. خۆتان مەپۆشن لە بای بەهاری | با نەشوو نما بکەن یەکجاری

٧٢. خۆت لادە لە ژنی پیری بەد ڕۆخسار | تەئسیری ژەهری پیسترە لە مار

«نامی»

٧٣. خۆت بکوژی لە ڕێگای بۆرە پیاوا، ئەڵێ بە دەردی خوایی مرد.

٧٤. خۆت لامەدە لەو خێرە | واز لە نۆکەری بیرە

هەتا زوو چی بە دەمیۆ | هێشتا هەر ئەڵێن دێرە

٧٥. خۆت مەکوتە جەوتە. «دوو نەفەر بۆ سواڵ ئەچـنە دێیـەك، تەماشـایان کـرد ژنـان تیانەیەکی زلیان لەسەر ئاور ناوە. وایان زانی چێشت و شتی وایە. یەکێکیان بە پەلە ڕای کرد، کە تەماشای کرد تێگەیشت کە ئەوە وا لە نـاو تیانەکـە دا، جەوتـە و بـۆ ڕەنـگ کردنی مەشکە ئەیکولێنن. بانگی لە هاوڕێکەی کردو وتی: خۆت مەکوتە جەوتە».

٧٦. خـۆت مەخـە داوی شـەیتان   دوور بـە لـە مەکـری ژنـان

٧٧. خۆت مەدە بـە دەم خـەم و خـەیاڵۆ   دانیـشە بـێ خـەم، بۆخـۆت لـە مـاڵۆ

٧٨. خۆت مەکە بە پەن، داردەس کەس مەبە   ڕیسواو شەرمەزار حوزوور کـەس مەبـە

٧٩. خۆت مـەکـە بە گاڵتەی خەڵك   بـە قسـەی پـووچ و بـێ کـەڵك

٨٠. خۆت ناشیرین مەکە لەبەر چاوی خەڵکدا با گوێت لێ بگرن.

٨١. خۆ جواب شەق نیە، «کە وتی فلانە شتت پێ نادەم دەس هەڵگرە».

٨٢. خۆ خۆت ئەزانی هۆزی حسەینیم   هەر خۆت بە قوربان تیکەی نیو مەنیم

٨٣. خودا ئینسانی بۆ کار درووس کردووە، ئەگەر کارێ بۆ خۆت نەدۆزیتۆ، خەیاڵ لە ڕێ لات ئەدا.

بڕۆ کـار بـکـە کـابرای بێکـارە   سەربەرزی بەشەر بە ئیش و کارە

٨٤. خـــودا بـــدا نـــیـــازم   حەوت ژنت بۆ ئەخوازم

یـەکـێ ئـاڵ و والا بـێ   یەکـێ نیمچـە بـالا بێ

یـەکێ زەردی بەر کولێن   یەکێ تیکە هـەڵگـلێن

یـەکـێ تـورکی تەمـاشا   یەکێ دوخـتـەری پـاشا

یـەکـێ ئەونە جووان بێ   لـەمـانـە بکا حاشـا

«دایکێ بۆ کوڕەکەی ئەم دەسە شیعرەی وتووە»

٨٥. خودا خۆی قینی لە کەس نیە، ئەگەر سزای کەسێك بدات خەتای بەد ڕەفتاری خۆیەتی.

٨٦. خودا لە ناڵدارو باڵدار بـمانپارێزێت. «مەنزوور حکوومەت و سوون و کولـەیە».

٨٧. خودا مامڵە لەگەڵ دڵا ئەکات، هەرکەس نیەتی لەگـەڵ خـوا بـێ جـەزای لەسـەر خوایە.

٨٨. خودا ناسی بە دڵە بە زار نیە. «زار: دەم و زبان»

٨٩. خۆ دوای تۆ ئالآیی و کوتەڵت بۆ ناکەم. «زوو کەسێك بمردایێ، بەرگ و لیباسەکەیان ئەکردە کۆتەڵ و ئەیاندا بەسەر زینی ئەسپێکداو ئەیانگێڕاو بۆی ئەگریان و ئەیان لاواندەوە، بەمەیان ئەوت: ئالآیی و کۆتەڵ».

٩٠. خۆ دەستت لە خەنە نەگیراوە، بۆچی ئیش ناکەیت.

٩١. خۆراکت خەم بێ، بەرگت پەڵاس بێ — بە شەرتێ هاوسەر شەوانت خاس بێ

٩٢. خۆزگا ڕەحمیخوا وەختێ بەش ئەکرا — بە گوێرەی گوناح خەڵکی بەش ئەدرا

با بەشم زۆرتر لەو ڕەحما بووایێ — هەموو گوناحم لە بتەین بچوایێ

٩٣. خورما لە بەنەنم زۆرە، جا بە ئێمە چی.

٩٤. خۆزگا ڕێواس بەدەم من بجاوایێت و بڕوایەتە سك گۆران، شنگ بە دەم گۆران بجاوایێت و بڕوایەتە سك من.

٩٥. خۆزگە بەو کەسە بە کچی شووت پێ کردووە. «پیاوی فێڵاوی بە بێوەژن وا ئەڵێت»

٩٦. خۆزگە بەو کەسە خوای لێ ڕازیە — مەلایە، شێخە، بەگ، یان قازیە

٩٧. خۆزگە بەو کەسە کە خۆی ئەناسێ — خۆی ناخاتە ناو هیچ دەنگ و باسێ

٩٨. خۆزگە بەو کەسە کە خەڵك لە دەست و پێ و زمان و دڵ و فکری ڕازی بن. «لە حەدیسەوە وەرگیراوە»

٩٩. خۆزگە بەو کەسە نەیناسیوە. «بۆ کەسێك ئەمە ئەڵێن کە مردووە یان زۆر چاکە یان زۆر خراپ»

١٠٠. خۆزگە بەو کەسەی کاری بەکەڵکە — بە زمان و حاڵی، کۆمەکی خەڵکە

١٠١. خۆزگە دایکت لە جێی تۆ مارێکی بوایێ — با گیرم بە دەستۆ نەخواردبایێ

١٠٢. خۆزگە دایکی عومەر، عومەری نەبوایە. «ئەم خۆزگە، حەزرەتی عومەر ﷺ فەرموویەتی، ترساوە لە ئەرکی قورسی ڕابەرایەتی موسوڵمانان».

١٠٣. خۆزگەمان بە کفن دزی پێشوو کە هەر کفنەکەی ئەبردو بێ حورمەتی بە مردووەکە نەئەکرد.

١٠٤. خـۆزگـەم بە خۆم کەرم نیـە   بۆ کاو بۆ جۆی خـەمم نـیـە

١٠٥. خۆزگەم بەو کەسە منالّی نیە   ئا لـەم زەمانە سەرقـالّـی نـیـە

١٠٦. خـۆشـە ئـاور خـۆشە دوو   برایش خۆشە، نەك وەك شوو

«ئەلّێن: ژنێك لـەگەلّ براکەیدا لـە سەفەردا ئەبن. ژنەکە لـە ڕێگـادا سـەرمای ئـەبێ، براکەی داری تفەنگەکەی ئاور ئەدا تـاوەکو خۆشـکەکەی گـەرمی بێتـەوە، ژنـەش کـە گەرمی بووەتۆ ئەمەی وتووە...»

١٠٧. خۆزگە مرۆ بەرلـە هەموو کەس خۆی بناسیایە، جا ئەو جار باشتر خوای ئەناسـی. «لـە حەدیسەوە وەرگیراوە».

١٠٨. خۆشەویستی منالّ وا بە هۆجەنەکەی کەماوە.

١٠٩. خۆشەویستی بەڕاستی لـەکە لـە دلّ لا ئەبا.

١١٠. خۆ گۆشتی گەردە مل نیە، لـە کۆلّ نەکەویّ. هەر ژن موشتەری زۆرە.

١١١. خولـکەکەی، پاوەبیانەیە. «ئەلّێن مامۆستا مەولـەوی ئەڕوات بۆ پاوە بۆ سەردانی دۆستێکی، پاش چەند ڕۆژ مانەوە خواحافیزی لـە دۆستەکەی ئەکات، دۆستەکەی ئەلّێت: مەولـەوی پەلـەت کرد، من کاوڕێکم دانابوو بۆتی سەر ببڕم. مەولـەویش وتی: مادام کـە وایە دلّت نایەشێنم و پاشان گەڕاوەتەوە و کـاوڕێکی پـیّ سـەر بڕیـوە... ئـیتر ئـەوەلای لـەسەر خوێنەران».

١١٢. خولـکی تووڕکیم بکە، بەلاّم خولـکی چناریم مەکە. «یانیّ: خولـکی باشـم بکـەو بپێچیە پێمەوە وەك دڕکی تووڕك، نەك بە لا دەمێکەوە وەك سافی چنار...».

١١٣. خۆلّم لـە کۆش کە و بە سەرم کە.

١١٤. خولـە خۆڕایی مەبە . «لـە کوردەواریدا بە مەحموو ناو ئەلّێن: خولـە».

١١٥. خۆ ماس نیە بە دەمتۆ دیار بیّ.

١١٦. خۆم کردم بە خۆم سەنگ بارانم کەن   ویـلّ و دەربـەدەر نیـو شارانـم کــەن

«فۆلکلۆر»

١١٧. خۆگربن لـەبەر مەینەت و زەحەت   تا ئەکرێتـەوە دەروازەی ڕەحـــمـــەت

«نامی»

١١٨. خوێندنی قورئان سەرچاوەی نوورە   بێ نـوورە هەرکەس لـە مەعنای دوورە

«نامی»

١١٩. خۆی لێرە نیە، خوای لێرەیە. «واتە: خوا لـە هەموو شوێنێك حازرە و خۆشی لـە غەیبەت کردن نایەت».

١٢٠. خوێندنێك کە نەبێتە هۆی زیاد بوونی دین و عەقڵ و ئـاوەزو تەجروبـە، تووڕێـك ناژیت.

١٢١. خەتا گردە، بە کۆڵ کەسۆ ناوێسێ و کەس ناچێتە ژێری.

١٢٢. خەتەنـە فـەرزە نـەك لــە بــنا   قـسەت بـە تەئـسیـرە، نـەك لــە منـا

١٢٣. خەجاڵەت خۆم چیمکرد بـەخۆم   کــە تــۆم کــرد بـــە ڕەفیقــی خــۆم

١٢٤. خـەرمـان کوتانن کار بزن نیـە   گــای ئەوێ برا، خۆ شـۆخـی نـیـە

١٢٥. خەر بەستە، خاوەن ڕەستە.

١٢٦. خەرج زەماوەن و بەنایی، حەزرەت عەلی زامنیەتی.

١٢٧. خەریکم ئەتەقێمۆ.

داوای عەفوو عافیەت ئەکەین لە خـوا تا ماوین

بۆ ڕەحـمی عموومی ئەو تا ماوین، هەر داماوین

١٢٨. خەریکم وەك فیشەك ئەچم بە حەوادا. «ئەونە خەمبارم».

١٢٩. خەریکی چاك کردنی عەیبی خۆت بەو عەیبی خەڵك مەڵێ.

١٣٠. خەسار لـە نیوەشا بگەڕێتەوە، هەر باشە.

١٣١. خەسوو بۆ پیاو بە جووتێك گا دانراوە، بۆ ژن بە دوژمن.

١٣٢. خەسووت خۆشی گەرەك نەبوو، بۆیە تا تۆ هاتی بەشت نەمابوو.

١٣٣.   خەسووم عەمری نەمێنێ   بەیانی زوو هەڵمە ئەسێنێ

ئەچـێ ئـاوم پـێ ئێنـێ

«ئەمە وتەی ژنێکە، زووتر بووك بە دەس خەسووەوە ئەینالان، ئێستا خەسوو بەدەس بووکەوە ئەناڵێنێ، لـەبەر بێ عورزەیی کوڕ».

١٣٤. خەڵکی ئەڵێن چیم کردووە کە خوا ئاوام پێ ئەکا. «من ئەڵێم چیم نەکردووە کە خوا ڕەحم پێ ئەکات».

١٣٥. خەڵکی زوو توولّ پەرەست بوون، بەڵام خەڵکی ئێستا پوولّ پەرەستن.

١٣٦. خەڵکی سەگ لێی ئەوەڕێ، من پشیلە. «ئەوەندە کەم بەختم»

١٣٧. خەم بوو بە نانم، خەم بوو بە بەرگم خەم بوو بە دەرزی، چەقیە نێو جەرگم

«فۆلکلۆری کوردی»

١٣٨. خەم خەمی کردووم وەکوو گۆچانم وا ئێستا قەدری جوانیم ئەزانم

خەم بوو بە نانم، خەم بوو بە بەرگم خەم بوو بە نەشتەر، کونی کرد جەرگم

١٣٩. خەم و خەفەتت بە بەدەم باوۆ دانیشە بە لای کەرەم خواوۆ

«واتەی کوردی جاف بووە»

١٤٠. خەمی زۆرم هەس، جێم نیە تێی کەم مەر بە بای شەماڵ پەڕەوازەی کەم

١٤١. خەم هات و بە زۆر دەرگای پێ گرتم بۆیە هەژارو کزو دەست کورتم

١٤٢. خەم و خەیاڵ و خەفەتی دڵم هەر لەگەڵمایە و دێتە ناو گڵم

«فۆلکلۆری کوردی»

١٤٣. خەم و خەفەت نەبێ هیچم نەخواردووە. «ئەڵێن ژنێك هەموو ڕۆژێك کە بەیانی شووەکەی ئەڕۆی بۆ کێو بۆ کار کردن، دوو کولێرەی زۆر گەورەی ئەکردو چەوری ئەکردو ئەیخواردو ئێوارە کە شووەکەی ئەهاتەوە، ئەیوت: پیاوەکە بە خوا تۆ لە ماڵ دەرچووی خەم و خەفەت نەبێ هیچم نەخواردووە»

١٤٤. خەم نابێ بە نانو ئاو بۆ هیچکەس خۆت لە پێ مەخە بە خەمۆ بۆ کەس

١٤٥. خەم و خەفەت و ماتی، هیچ دەردێ دەوا ناکا

هەرکەس کە ژیر و ژوولە، بڕوا کارێ پەیا کا

١٤٦. خەنجەری تەنگانەیە. «دوو پیاو بوو بە شەڕیان و یەکیان ئەوی تری نا ژێرو دەستی کەوت لە خەنجەرێك کە بە بەر سکیەوە بوو. پێی وت: ئەمە چیە؟ وتی: خەنجەرە، وتی: بۆ چیتە؟ وتی: بۆ کاتی تەنگانەیە. وتی: جا لەمە تەنگانەتر هەیە؟».

١٤٧. خەوتنی شەو خەجاڵەتی ڕۆژی بە دواوەیە. «کەسێك کە لە تاقی کردنەوەکاندا (امتحان) قەبووڵ نەبێت ئەم پەندە بۆ ئەوە».

١٤٨. خەوت و مرد.

زۆر کـەس خـەوتووە و هەڵنەساوەتۆ — هیچکەس لەم دنیا نـەحـەساوەتـۆ

١٤٩. خەوتووکەی خـەوتوو خـەوەر ئـەکاتۆ — گونـاحی خـەڵکی مەخـەرە ئـەستـۆ

١٥٠. مەڵێ فلانە کەس شێخی کامڵـە — حەلالی گـرێـی هـەمـوو مـوشکـڵە

١٥١. خەوی بەربەیان کەم ڕزقی دێنێ. «حەدیسە»

خەوی بەیانی تا خۆر ئەکەوێ — هەرکەسێ بیکا، نەگبەتی ئەوێ

«نامی»

١٥٢. خەیاڵ پلاوە، با چەورتر بێت.

١٥٣. خەیاڵ خاو مەکە. «خاو بە مانای بەتاڵ مانایەکی‌تریشی ئەوەیە کە خاو دێیەکە لە مەریواندا کە زەوی و زاری بەپیت و بەرەکەتی هەیە، خەڵك ئاواتی لێ ئەخوازن».

١٥٤. خێر بۆ خوێش نەك بۆ دەروێش.

١٥٥. خێر خاوەنی خۆی دەدۆزێتەوە.

١٥٦. خێرو شەڕ هەردووکیان لـە سەر زەوی دان، خەتای خۆمانە ئەگـەر ڕێگـای شـەڕ ئەگرینە بەر.

١٥٧. خێر هاتووە بە پیریتۆ، خۆتی لێ لامەدە.

١٥٨. خێرو چاکە، بیخەیتە بن گۆمیش، هەر گوم نابێت.

١٥٩. خێری خۆت لەگەڵ خۆت بەرە لە بۆ گـۆڕ — مەیـخەرە ژێـردەس منـاڵ میـرات خـۆر

١٦٠. خێر بە بە خۆیشت مەیدە بە دەروێش — لاییـە لـە ڕێتـا نەخـۆشیـن و ئێـش

١٦١. خیگـە بـە دارە، وەرزی بـەهارە — گرانـی و قـاتی چـینی هـەژارە

١٦٢. خیلافی شەرعت دی لە ئەهلی حـاڵ — تێـی هـەڵـدە ئـەگـەر بشفرێت بە بـاڵ

«نامی»

١٦٣. خێزانباری، خەفەتبارییە. تا ئەتوانیت با خەفەتت کەمتر بێت.

١٦٤. خێزانی خۆت مەکە بە دوژمن، بە بێ عەدالەتی هەڵس و کەوتیان لەگەڵ مەکە.

١٦٥. خەمی خۆت لـە هەموو کەس زۆرتر بخۆ، «فەرزە لـە سەرت».

***

پیتی ‹د›

پەندی پێشینان

١. داخت سەوزە لە دڵما تا ئاو مابێت لە زەڵما

«زەڵم، ناوی ناوچەیێکە لە هەورامانی هۆنی عێراق، کە ئاوێکی زۆرو پاکی لێیە، وەك ئاوەکەی بڵ، لە هەجیج».

٢. داخی دڵ با بچێتە ژێر گڵ.

٣. داخی دڵ زۆرە، بەڵام حەیف کە دڵ سفرە نیە کە لە بەردەم هەموو کەسێکا بیکەیتەوە.

٤. دار بە تووڵی نەچەمێتۆ، بە گەورەیی کاری لێ ناکرێت، منداڵیش ئەبێ لە منداڵیەوە فێری ئیش و کارو زەحمەت کێشان بێت.

٥. دار بە کونە زەردەواڵەدا مەکە / کە کردیشت خۆت بۆ چزی حازر کە

٦. دار خورما بەرزە و دەسمان کۆتایە / دەی کێ بەتەمای خواردن خورمایە

هەر دەردیسەری لەسەر منایە / تەمایەر شتی، مەحاڵی تیایە

٧. دار لەسەر ڕیشەی خۆیۆ سەوز ئەبێ / باوك و باپیری چۆنە وا ئەبێ

٨. دار کە خۆی لار بوو، سێبەری لارە / ئەمە مۆجگاری ژیرو هۆشیارە

٩. دار بێ سەمەر بۆ بڕین باشە.

١٠. دار پوازی لە خۆی نەبێت، ناقڵێشێت. «قەوم و کەسیش هەر وایە. یان: دار کرمی لە خۆی نەبێت سەد ساڵ هەڵ ئەکات».

١١. دار پیر ئەبێت، جارێك باز بەسەریەوە ئەنیشێتەوە.

١٢. دارو پردوو، تف لە هەردوو.

١٣. دارو دیوارم لێ هاتووەتە جواب. «واتە: هەموو کەس مەنعم ئەکەن».

١٤. دارەکەی سەرکەل پردەکەی گاڕان. «واتە: زۆر لە یەك دوورن». شیعرێکی فۆلکلۆر هەیە بۆ گاڵتەو شۆخییەو هیچکام لەوانە وا لە ناو شیعرەکەدا هەن پەیوەندیان

بە یەکەوە نیە، ئەڵێ:

دارەکەی سەرکەل، پردەکەی گاڕان! ماسی لە سوورێن وەك كەر ئەی قاڕان!

«سوورێن کێوێکی بەرزو خۆشە لە ناوچەی مەریوان لە نزیکی دێی سیاناوو ئەسکۆڵ لە سنووری عێراق و ئێران».

١٥. دار هەڵگرە، سەگ دز دیارە.

١٦. داری بێ سەمەر، بەردی بۆ ناخەن.

١٧. داری شەهین نێرگەی لێ هەڵناکەوێ.

١٨. دارێك سەمەری زۆر بێ، سەری شۆڕە، بۆیە دەوڵەمەندیش هەر وایە.

١٩. دارێك کە لە سێبەریا دائەنیشیت مەیبڕە.

٢١. دارێ نەرم بێ، کرم و مار ئەیخوات. «واتە: لەجێگای خۆیا نەبێ، نەرم مەبە».

٢٢. دانوولە بە چی زیاد ئەکا. بە خواردن و شێواندن.

٢٠. داری مایە دار، ژنی حەیادار باش و بەکەڵکن بۆ پیاوی هەژار

٢١. دانیشتن بە لای مەرگ و میراتۆ عیلم و هونەرت لە بیر ئەباتۆ

٢٢. داوا کردن مەرگ لە خودای گەورە باش نیە، مەگەر بڵێی بەم جۆرە

هەتا ژیانم باشە، با بژیم لەگەڵ نەمانم باش بوو با نەژیم

٢٣. دانە خۆرەی کە با بێتە سەری دەسگیری ئەکەی بێ دەردیسەری

«واتە: چەشتەی بۆ دانێ و بیگرە»

٢٤. دایك ڕۆ ڕۆت بۆ نەکات. «بە کەسی ئازاو زیرەك و نەترس ئەڵێن».

٢٥. دایکی دز، بڕێ وەخت سین ئەخوات و بڕێ وەختیش سین ئەکوتێت.

٢٦. دایکی کراس کەوە نەمردووە، هەر ژن زۆرە.

٢٧. دای لە بن کوولەکە. «واتە: هیچی لە دڵیا نەهێشتووە و هەمووی هەڵڕشت».

٢٨. دایە لەوساوە تۆ مۆجگاری من ئەکەی، من سیوسێ مێشم بە گون کەرە دێزەوە ژماردووە. «منداڵی بێ گوێ وا ئەڵێ».

٢٩. ددانی شاشە، عەقڵی باشە ددانی پڕە عەقڵی شڕە

«تەجروبەیە»

٣٠. درۆ بناوانی نزیکە، گەر بچی بە شوێنیا زوو ئەیدۆزیتۆ.

٣١. درۆزن جارجار ڕاس دێ بـە دەمیـا	گەر بـە ڕاسـی بـێ یـا خـۆ بـۆ ڕیـا

٣٢. درۆزن ڕووڕەش دەرگای خودایە	لەلای هەموو کەس پـەست و ڕیسوایە

٣٣. درۆزن کەم هۆشە.

٣٤. درۆ نە فەرزە و نە سوننەت، بەڵکو گوناحێ گەورەیە.

مەیکە بە پیشەی هەمیشە بۆ خۆت	لای خەڵکا مەیبە ئـیعـتیباری خۆت

٣٥. درۆ وەکوو هەرەس وایە تا تلاوتلێی پێ بکەی گەورەتر ئەبێ.

٣٦. درەوان وتوویە: مشکێکم کۆمەك بێت پـێم خۆشـە. «درەوان: کەسـێك کـە درەو ئەکات»

٣٧. درێژ درِ مەبە، مەیکە بە پەلە پەل، «خیرالکلام ما قلّ و دلّ».

«واتە: با وتەت کورت و کۆتا بـێ	بەو شەرتە پوختەی مەرامی تیا بێ»

٣٨. دز ئازا بوو ساحێب ماڵی گرت.

٣٩. دز ئازا بێت، تاریکە شەو زۆرە.

٤٠. دز ئەبێ دەستی ببڕیت. «ئەگەر ئەم حوکمە شەرعی‌یـە ڕچـاو بکرایـەت، دەس‌دار زۆر کەم ئەبوو».

٤١. دزاودز کەوتووە، بۆیە پەیدا نابێت.

٤٢. دز بەبێ دزدەسەك دزی بۆ ناکرێت.

٤٣. دز بەو بە ئینساف بە.

٤٤. دز دەستی خێر بێ باشە.

٤٥. دز، کە بازاڕی شـێـواوی ئـەوێ	بە فـێڵ شتێکی بەشکو دەس کەوێ

٤٦. دز لـە پیریدا تۆبە بکات، قازانجی نە بۆ خۆیە، نە بۆ خەڵك و وڵات.

٤٧. دز لـە دیاری کراویش ئەدزێت.

٤٨. دز وەخـتـێ تـۆبە بکا	کـە نـاتـوانـێ دزی کـا
ئەبێ خۆی و خەڵکی‌تر	چ قـازانـجـێـکـی تـیا کا
لـە جووانیدا تۆبە کات	ئەگەر ڕاستە و ڕاست ئەکا

لە ڕیسوایی دوو دنیا خۆی و خەڵك ڕزگار ئەکا

٤٩. دز وەکو گورگ وایە، تا ڕۆژێك تێر بێ دە ڕۆژ برسیەتی.

٥٠. دزی کەسی دەوڵەمەند نەکردووە.

٥١. دزێ کە قیمەتی چوارو یەك دیناریێ بدزێ، شەرعەن ئەبێ لە موچیا دەسی ڕاستی بېڕن. «چوار ٥٢. یەك دیناریێ: چوار یەك لیرەیەکە. ئەگەر ئەم حوکمە جاری بکرێ دەس‌دار کەم ئەبێ».

٥٣. دزی ناشی کایەن ئەبڕێت. «کایەن: جێی کاو ئالف. کاهدان»

٥٤. دزی نێو ماڵ ناگیرێت.

٥٥. دز یەکێکە و شك هەزار.

٥٦. دڵ ئاوێنەی دڵە، دڵ وەك پەڕەی گولە دڵم زۆر بە کوڵە، بۆ ئەو تاقە گولە

٥٧. دڵ خەڵـوەتخانەی زیکری یەزدانـە کەی جێی وەسوەسە و خەیاڵ شەیتانە

٥٨. دڵت مەکە بە هەمارو خەمی زۆری تێ مەکە

خەریك دینداری خۆت بەو چاولێ‌گەری‌کەس مەکە

٥٩. دڵ گۆشتە، کە ئێشا، دێر ئاشتی ئەبێتۆ.

٦٠. دڵـمـان خـۆشـە بـووکی بەگـیـن سەرو پا پەتی و جەسـەی سەگـیـن

٦١. دڵم خۆشە بەچکە خانـم بۆ نانێ دەرنەچێ گیانـم

٦٢. دڵم نیە بە ماڵۆ، شەیتان ئەمباتە خەیاڵۆ.

٦٣. دڵم وەك سەعات لێ ئەدات، ئەوەندە چاوەڕێتانم.

٦٤. دڵ وەکو پەڕەی گوڵ وایە، مەیڕەنجێنە.

٦٥. دڵ هـەر دڵێکـە، مەیـدە بـە هـەزار بـە ئـەنواعی دەرد مەیکـە گرفتـار

دڵە هـۆشت بۆ، هۆش و گۆشت بۆ تەقەی پاچ و بێڵ هەر جە گۆشت بۆ

وەختـەن کـفنـەکەم، بـاڵا پـۆشت بـۆ

دین لەم ڕۆژگارەدا وەسیلەیە بۆ نان پەیدا کردن. هەر دەمییە، دڵی نیە.

٦٦. دڵی دایك و باوك وەك پەڕەی گولە کاڵۆ کـردنـی زۆر زۆر مـوشکـڵـە

ئۆف کردن بە دەست دایكو بابەوە لە قـاپی یـەزدان دوورت ئەخاتـەوە

یەکێکیان کز بوو یان خۆ هەردووکیان — خـزمـەتـیـان بـکە بە دڵ و بە گیـان
عورزەت بـێ بـەسەر مـاڵ و منالّتـا — ئەوانیش وەك تۆ خزمەتـیـان ئـەکـا
پاش مـردن دوعای خێـریان بۆ بـکە — هـاتوچـوّی قـەوم و ئاشنایان بکـە
بـلّـێ پـەروەردەی دەستـی ئـەوانـم — داوا کـار ڕەحـمـی خـوا بۆ ئـەوانم
٦٧. دڵـی مـوسوڵـمان عەرشی خودایە — ئەمـە فـەرمـوودەی ڕەسـوولی خوایە

«قَلبُ المُؤمِنِ، عَرشُ الرَّحمنِ»

٦٨. دنیا دوو ڕۆژە، ڕۆژی خۆشی هۆشت لە خـۆت بیێ، گونـاحی تیـا مەکـە. ڕۆژی ناخۆشی سەبر بکە با جەزات زۆر بێ.

٦٩. دنیا هەروا ڕۆشن نابێ، ئەبێ هۆشمان بەلای تاریکی قەبرو قیامەتمانۆ بێ.

٧٠. دنیا هەموو تەواو ئەبێ، ئەوەی کە ئەمێنێتەوە چاکە و خراپەیەکە کە ئەیکەین.

٧١. دنـیـا هـیـچ نـیـە، دنیـا فـانـییـە — دنیا بۆ هیچکەس هـیـچ وەفای نیـە
خۆت ماندو مەکـە بـۆ ئـەو فانییـە — ئـەعـمال سالّـحـە خێـرو بـاقییە
خەریك تاعەت بە، هەتا هێزت هەس — دنـیـا قـەبـالّـە نـەکـراوە بۆ کەس
«دنـیا زیـنـدانە لەبۆ موسوڵمان — بـەهـەشـتە لـەبـۆ بێ دین و ئیمان»

«نامی، هۆنراوەی دوایی»

٧٢. دوای چل ساڵ گەدایی، هێشتا نازانێ شەو جومعە کەیە.

٧٣. دوای ڕووتۆ کردن، تەشتی تەلاّ بنێ بە سەرۆ.

٧٤. دوای مردن هەر ڕەحمەت کردن باشە تا غەیبەتی مردوو.

٧٥. دۆ بە بە بـێ دۆ، وا ئـەزانێ ماسـە — کەوچکی تێ ئەخاو ئـەڵێ زۆر خاسـە
٧٦. دۆخـەوام لێ نـاو مـای هـاتۆ — یـارۆ تـۆراو خـۆی هـاتـۆ

٧٧. دوژمن تۆ کەسێکە ڕێگای شەڕت نیشان ئەداو دۆست ڕێگای خێر ئەنێتە بەرت.

٧٨. دوژمن، سەرچڵی داری حەوشەکەی بشکێنیتەوە، هەر باشە.

٧٩. دوژمنی زانا لە دۆسی نەزان باشترە، زانا حورمەتت ناشکێنێ.
باشی داناوە شـاعیـری زانـا — لەبۆ مۆجگاری نەزان و زانا

٨٠. دوژمن ئەبێت بە سەبەب خێر، ئەگەر خودا بیەوێت.

٨١. دۆستم ئەوەیە ئەم گریێنێت، دوژمنیشم ئەو کەسەیە ئەم کەنێنێت. «یا: دۆست ئـەو

کەسەیە بتگرییێت، دوژمن ئەوەیە بتلاوێنێت».

٨٢. دۆستی ئەکەی با تا سەر بێ — با گرانە و باسی لە سەر بێ

٨٣. دۆس ڕاستەقینە وەسە کەس و کار — هەوڵ دەدەن لەبۆ چارەی گرفتار

٨٤. دۆسی سەر سفرە، هەر ئەو تاوەسە — خەریك خواردن و هەواو هەوەسە
هەتا پێت ئەکرێت دوور بە لەو دۆسە — بڕوات پێ نەبێت دۆسی وا کۆسە

٨٥. دۆسی وەفادار لە هەزار قەوم و کەسی ناکەس باشترە کە لە ڕۆژی تەنگانەدا بە کار دێن.

٨٦. دۆعا کردن بۆ تەمەن درێژی زاڵم، گوناحێکی گەورەیە. «چونکا دۆعایە بۆ دەوامی زوڵمەکەی، یان ئەگەر دۆعای بۆ ئەکەی دۆعای چاك بوون و ئیسلامی بۆ بکە. خوا لێ خۆش بوو شێخی سەعدی نیوەڕۆیەك بە لای زاڵمێکدا تێ ئەپەڕێ کە خەوی لێ کەوتبوو، فەرمووی ئەم فیتنەیە هەر لە خەوا بێ باشترە، پاشان فەرمووی: کەسێك خەوتنی لە خەبەری باشتر بێت، مردنی باشە».

٨٧. دۆعا مەکە لە نەویستان، با نەگەڕێتۆ بۆ خۆشەویستان.

٨٨. دوکتۆر ئەبێ حازق بێ، ئەگەر حازق نەبێ بە گەوڕ گاکانیش نامەحرەمە.

٨٩. دۆڵەی پڕ، ئاشتی ماڵە.

٩٠. دونیا بۆ کەسێ خۆشە، ڕەزا بە قەزا بێ.

٩١. دونیا بە جنۆکە پێ‌ئەکەنێ و جنۆکەش بە ئاشەوان.

٩٢. دونیا بە وێنەی ساجی ڕووکەشە — هەر کات و ساتێك بۆ کەسێ خۆشە

٩٣. دونیا بێوەفایی بۆ کەس نەبووە کەم — خۆم بە خەفەت تۆ دەردەدار ناکەم
تەڵاقت ئەدەم پەیڕەویت ناکەم — ئیتر لە خەم تۆ خۆم ڕزگار ئەکەم
لەم دونیا هەرکەس کە ساحێب بەشە — گوێ ڕایەڵ دونیا نابێ و ڕوو گەشە

٩٤. دونیا بێ بە سووزن فرۆش، خوا پەکیان ناخات.

٩٥. دنیا جێگای کشت و کاڵی قیامەتە، خەرمانەکەیش هەر لە قیامەتدا هەڵئەگیرێت.

٩٦. دنیا جێگای هەموو کەسێکی تیا ئەبێتەوە، خاس و خراپ.

٩٧. دنیا چوار دەستە بەشەری تیا ئەژی:

یەکەم: پیاوی لە خوا ترسە کە عیلم و زانیاری و ماڵی زۆری هەیە و بە عیلم و ماڵی خەریکی

خزمەتە بە خوداو خەڵکی خودا. دیارە ئەم کەسە دەرەجەی یەکەمی هەیە لە لای خودا.

دووهەم: ەو کەسەیە کە عیلمی زۆری هەیە، بەڵام ماڵ و دارایی نیە، ئەم کەسەش بە زانینی خۆی خزمەتی خەڵك و دین ئەکات و ئاوات ئەخوازێت کە سەروەتی ببوایە تا وەکو کەسی یەکەم لە خزمەت خوداو خەڵکی خوادا خەرجی بکردایێ. ئەمەش دەرەجەی یەکەمی هەیە لای خوا.

سێهەم: کەسێکە کە ماڵی دونیای زۆرە و عیلم و زانیاریشی نیە و ماڵ و سەروەتەکەشی لە ڕێگای خراپ و هەوەس بازی‌یا خەرج ئەکات و ناکەوێت بە دڵی شەیتانیەوە، ئەم کەسە خراپترین دەرەجەی هەیە لە خزمەت خوادا.

چوارەم: کەسێکە کە نە ماڵی هەیە و نە عیلم و زانیاری، ئاواتە خوازە ماڵی بوایە و وەکوو کەسی سێهەم خەرجی بکردایێ و خەریکی ڕابواردن بوایە، ئەمەش وەکوو کەسی سێهەمە. «لە حەدیسەوە وەرگیراوە»

٩٨. دنیا چەن جوان و پان و بەرینە — بە ئەنوای نیعمەت دایم ڕەنگینە
شەیتان بۆ بێ دین وا تەنگی ئەکات — بۆیە بازێ کەس خۆکوژی ئەکات

٩٩. دنیا دوو ڕۆژە، ڕۆژێك قازانج و نیعمەتی تیایە ئەبێ شوکری بکەی و ڕۆژێك زەرەرو زەحمەتی تیایە ئەبێ سەبر بکەی.

١٠٠. دنیا دەوران دەورانە — هەر ڕۆژێ نۆرەی یەکێکمانە

١٠١. دنیا زیندانی چاکانە و بەهەشتی نەزان و نەفامەکانە.

١٠٢. دنیا، کڵاو چەرخانێکە، تا لا ئەکەیتۆ ئەڕوات.

١٠٣. دنیا کە عیبارەت لە هەواو هەوەسێکە — وەك تاسی حمام هەر نەفەسێ بۆ تەرەسێکە

«شێخ ڕەزا»

١٠٤. دنیا لاکە تۆپیوە و موشتەری لاکیش سەگە.

١٠٥. دنیا نموونەی قیامەتە.

١٠٦. دنیا نەمەنە پەی پێغەمبەرا — گردما کۆچ کەرمێ ئەی بێ خەبەرا

١٠٧. دنیا لەگەڵتا ئەگەر نەسازە — تۆ لەگەڵ ئەوا ژیر بەو بسازە

١٠٨. دنیا هەتا سەر، بۆ هیچکەس نابێ — خۆزگەم بەو کەسە، گیرۆدەی نابێ

١٠٩. دنیای بێ بونیا، کاروانسەرا ڕەنگ — نیمێ بە دڵشاد، نیمێ بە دڵ تەنگ
کاتێوەت زانا خول ئاوەردەوە — ئێمەیچ چوون یاران پێچما کەردەوە
«مەولەوی»

١١٠. دنیاو قیامەت وەکوو هەوێ وانە، تا یەکێکیان نەڕەنجێنی ئەویانت بۆ دڵخۆش نابێت.

١١١. دنیا وەکوو سەرچۆپی وایە، هەرساتێ وا بەدەس کەسێکەوە.

١١٢. دونیایەك کە مردنی لە شوێن بێت، ئەم هەموو خەمەی ناوێت.

١١٣. دووپشك، دووپشك دەرئەهێنێ. «هاوجنس بە هاوجنس ئەوێرێ».

١١٤. دوور بڕۆو دروست بێڕۆ.

١١٥. دوورو دۆس.

١١٦. دنیا دەسەوامە.

١١٧. دۆست تەماشای کڵاوت ئەکات — دوژمن تەماشای پڵاوت ئەکات

١١٨. دوو شت ناسکی عەقڵی ئینسانە — ئینسان کە جێگەی سەهوو نیسیانە
وتن بێ جێگاو نەوتن بە جێ — بە وتن کارمان ئەبێ جێ بە جێ

١١٩. دوو شت لە دوو شوێنا ئارامیان نیە و ئۆقرە ناگرن، یەکەم: ئاو لە ناو بێژنگدا دووهەم: عەشق لە دڵی عاشقاندا.

١٢٠. دوو شت زۆر عەجایەبە دڵیان پێ سارد ئەبێتۆ: جووانێ کە خۆی پیر بکات، پیرێ کە خۆی جوان کاتەوە.

١٢١. دوو قوتبی دەوری دنیا هەر یەکێ شەش مانگی شەوە، بەختی من وا شێواوە، دوانزە مانگم هەر شەوە.

١٢٢. دوو کەس لە دونیا تووشی پەشیمانی ئەبن، یەکەم: ئەو کەسەیە کە هەیەتی و نایخوات، دووهەم: ئەو کەسەیە کە ئەزانێت و نایکات.

١٢٣. دوو کەس ئەبێ خۆزگەیان پێ بخوازیت. یەکەم: ئەو کەسەیە کە دەوڵەمەندی خاوەن ئیمانە و حەقی خواو خەڵکی خوای بەسەر خۆیەوە نەهێشتبێ. دووهەم: عالمی خاوەن عەمەڵ و لە خوا ترسە کە هەمیشە خەریکی دەرس وتنەوە و ڕاگەیاندنی

عیلمەکەیە بە خەڵك.

١٢٤. دووکەڵ لە سەری بەرزۆ ئەبێتۆ. «ئەونە جگەرەی کێشاوە ڕەنگ بە ڕوویۆ نەماوە».

١٢٥. دوو گا لە دۆڵێکا بن ڕەنگ یەك نەگرن، خووی یەك ئەگرن.

١٢٦. دووگ بە دەستی پشیلە مەسپێرە، جێگای متمانە نیە.

١٢٧. دووگوێ و زوبانێکی خوا داوە بە تۆ — دوو بیسە و یەکێ بڵێ لەسەر خۆ
زوان یەکێکە و گوێچکە دووانە — یانێ یەك بێژەو دووان بزانە

١٢٨. دوو مرەکی وەها لێ وێساوەتۆ — قەهرو غەزەبی تەواو هاتە سۆ

١٢٩. دوو نەفەر گەیشتن بە یەکتر، یەکێك بەوی تری وت: ناوت چیە؟ وتی: زیائەدین. وتی: بێ ڕاستەو ڕاست دەربێ، زیادەی خۆت بۆ خۆت.

١٣٠. دەی با هی تۆ بێ میسرو ڕۆم و چین — لە ژێر پێتا بێ تەواو سەرزەمین
بەشی من و تۆ وەك یەکە کاکە — دوو میتر کفن و دوو میتر خاکە

١٣١. دەردەدار زانۆ حاڵی دەرد چێشا — بێ دەرد خەریکو ئاهەنگ و وێشا

١٣٢. دەردی بێ دەرمان عەشق و مردنە — بۆ چاری هەردوو پارێز کردنە

١٣٣. دەردی بێ دەرمان مەرگ و پیرییە — عاقیبەت هەردوو زەمین گیرییە

١٣٤. دەردێکم گرتووە باشقەی دەردانە — لوقمانی حەکیم بۆی سەرگەردانە

١٣٥. دەردی نەفامی دەرمانی نیە — لە کەس مەپرسە دەرمانی چیە

«واتە: هەر دەس ناکەوێت»

١٣٦. دەربڕینی خەفەتباری، خەفەتی پێ سووك ئەبێ.

١٣٧. دەردەدار لە حاڵی دەردەدار ئەزانێت.

١٣٨. دەردە داری لە قەرزاری باشترە.

١٣٩. دەردەکەت بۆ دەرمان ناکرێت، مەیکولێنەرۆ.

١٤٠. دەرزی داخەی ناکەوێتە زەوی. «ئەونە جەنجاڵە»

١٤١. دەرس زایە مەکە، مەیلێ بە نەفام — شاگردی وریا وەربگرە تەمام

١٤٢. دەرس وتنەوە، دەرکردنی زەکاتی عیلمە. شاگردێ وریا بێ موستەحەقترە.

١٤٣. دەرگا زێڕینە موحتاجی دەرگا هەڕینە ئەبێ.

١٤٤. دەروازەت بۆ ئەبەسرێ، دەم خەڵکت بۆ نابەسرێ.

١٤٥. دەروێش بە، دڵڕیش مەبە، حەسوود مەبە.

١٤٦. دەروێش و سۆفی هەردوو یەکێکن هەریەك ئیستیلاح مەملەکەتێکن
سۆفی عەرەبی ساف و بێ گەردە دەروێش عەجەمی ساق و بێ دەردە

١٤٧. دەریا بە دەم سەگ، سپڵۆت نابێ.

١٤٨. دەس ئەکا بە خۆیا قسە دەربێنێ. «بوختان چیە»

١٤٩. دەس بات، بە پیری گەداییەوە ئەڕوات.

١٥٠. دەستدار بردی و بێ دەستیش تەماشای کرد.

١٥١. دەس کار ئەکات و چاو ئەترسێت.

١٥٢. دەست لە دەست و قووەت لە خوا با ئەم کارە بکەین بە یارمەتی خوا

١٥٣. دەست مەدە لە زام پەترۆ بەستەکەم با نەکولێتەوە ماران گەستەکەم
«فۆلکلۆری کوردی»

١٥٤. دەست مەدە لە تانەکەی، با پۆکەی دەرنەکەوێت.

١٥٥. دەست نەڕۆیشتن نیعمەتێکی گەورەیە، کە دەستت نەڕوا زوڵم لە کەس ناکەی.

١٥٦. دەست و دەمی بنێ یەك، با دەنگ بەرزۆ نەکات.

١٥٧. دەستە چەورەکەی خۆت بەسەر منا مەساوە، بیساوە بە سەرو سمێڵەکەی خۆتا.

١٥٨. دەستەیەك گوڵ و دەستەیەك نێرگز مەرگتان نەبینم هەرگیزای هەرگیز

١٥٩. دەسێك خێرە و دەسێك شەڕە خۆت لادە لە هەڵە و وەڕە

١٦٠. دەس شکاو کاری لەدەس دێ دڵ شکاو کاری لەدەس نایێ

١٦١. دەستی ئەڵێی شایەنە، ئەوەندە میزانە.

١٦٢. دەستێك شەرع ببڕێت، خوێنی نیە.

١٦٣. دەسێکم هەنگوێن بێ و دەسێکم دۆشاو، هێشتا هەر خەڵك باشم ناڵێن. «ئەوەندە کەم بەختم».

١٦٤. دەستی ماندوو بنێ سەر سکی تێر. «واتە: کاریگەر بەو بێ منەت بژی».

١٦٥. دەسم ناگا سەر خۆم بخورێنم.

ئەونە زەحمەت و دەردی سەرم هەس   لە بیرم نیە دنیای ڕۆشن هەس

١٦٦. دەسمی کردووە بە ڕۆنی داخا   دەسی بڕیم وکردی بە زاخا

١٦٧. دەمم بیلێت، سەرم سەلامەتە.

١٦٨. دەسەلات فرسەتە، تا بە دەستەوە ماوە درێغ مەکە.

١٦٩. دەسی بە دەمی خۆی ناگا. «واتە: فەقیرو بێ نەوایە».

١٧٠. دەفەکەی دەنگ نادا ئەگەرنا ئاوەها بێ دەنگ دانەئەنیشت.

١٧١. دەلاکەکان کە بێکار بن، سەری یەکتر ئەتاشن. «دەلاك: سەرتاشە»

١٧٢. دەلیلی عەقڵی لەسەر باشی زانین ئەوەیە کە نەزانیش ئیدیعای زانین ئەکا.

«ئیمامی غەزالی»

١٧٣. دەم سەگ بە تیکە بەسە   خۆت لادە لە وەسوەسە

١٧٤. دەمی دۆشاوە، دڵی زوخاوە.

١٧٥. دەمم نەبێ ها بکەم و پام نەبێ ڕا بکەم، ئەی لەم ناوە چ بکەم.

١٧٦. دەمم وتی: هانێ. سکم وتی: کوانێ. «واتە: ئەوەندە کەم بوو هیچم لێ حاڵی نەبوو».

١٧٧. دەمی بووە بە تەڵەی تەقیو، «هیچی پێ نەماوە بیلێ».

١٧٨. دەمێکە بۆ تۆ پاڵە و پاڵ ئەکەم   وەك دۆم سەی سایەق ماڵە و ماڵ ئەکەم

«دۆم: بەو کەسە ئەڵێن کە کلاش دروست ئەکات».

١٧٩. دەنگم نەماوە، هەر هەناسەمە   بۆ دووری باڵات خەیلێ تاسەمە

١٨٠. دەنگ نەکەر تڕدەنگ کەری بڕیوە   کە بێدەنگ بەشی خۆی لێ چڕیوە

١٨١. دەنگی نەماوە لە ناو دلێران   ڕێوی ڕاو ئەکات لە جێگەی شێران

١٨٢. دەنگی دهۆڵ لە دوورەوە خۆشە.

١٨٣. دەوای دڵی موسڵمان، زیکرو ویردی خودایە

تەرکی عەلاقەی قەلبی، تەواوی ماسیوایە

١٨٤. دەوای دەردی دڵ زیکری خودایە   خۆزگەم بەو کەسە هەمیشە

١٨٥. دەوری بوو بە دەوری لۆکە   وایە خانم ئەبێ بە خانمە جنۆکە

«دەوری لۆکە: واتە دەوری چکۆلە، خانم جنۆکە: واتە خانمی بێ سەرپۆش (بێ حیجاب). ئەو کەسەی ئەم پەندەی گوتووە لەوانەیە ئەمڕۆی لەبەرچاوا بووبێت».

١٨٦. دیزەی ڕەش ئەشکێنم بە شوێنیا.

١٨٧. دەوری مەجنوون تەواوە، دەوری ئێمە هاتووە

هەرکەس چاکەی پێ نەکرا، خەساری لێ کەوتووە

١٨٨. دەوڵەت مەیلی بێ، بە گا کەروێشك ئەگرێ. «ئەگەر شتێ نەکا، مەیلی نیە بیکا».

١٨٩. دەوڵەمەند ترسنۆك و درۆزن و حیلە گەرە، بۆ پاسی سەروەتەکەی هەموو کارێك ئەکات.

١٩٠. دەوڵەمەندی لادێ کەسێکە کە لە بەهارا نانی بێ و لە پاییزا دۆ.

١٩١. دەوڵەمەند شەواو شەو پلاو ئەخوا، گەدا جەژناو جەژن.

١٩٢. دەوڵەمەنی و گەدایی هەرکەس وا لە ماڵی خۆیدا، ماڵی خەڵك بە من و تۆ چی.

١٩٣. دەوەن بە ئاشە. «بە کەسێ شەڕفرۆش بێ وا ئەڵێن».

١٩٤. دەینی کەس مەهێنە سەر خۆت، مەرگ لە کەمین دایە.

١٩٥. دیداری دۆس چ ساتێك و چ ساڵێك.

١٩٦. دیانی کرمۆڵ چاری کێشانە — قەسەم بەو کەسەی شای دەروێشانە

١٩٧. دیزەکەر لۆمەی گۆزەکەر ئەکات.

١٩٨. دیزە بە دەرخۆنە بێ باشە. «واتە: بەرزی مەکەرۆ با ناوەکەی دەرنەکەوێت».

١٩٩. دیزە بەکۆڵێن، داوای ژن ئەکەین — هەرچی کە بێژن بە گوێتان ئەکەین

٢٠٠. دینت ئەوێ شارستان، دونیاشت ئەوێ شارستان.

٢٠١. دین لە ئاخر زەمانا وەکو ئاگری لێ دێت، تووڕی ئەدەی ئەفەوتێت، ئەیشی گری دەست ئەسووتێنێت.

٢٠٢. دین لەم ڕۆژگارەدا وەسیلەیە بۆ نان پەیدا کردن. هەر دەمییە، دڵی نیە.

***

پیتی <ر>

پەندی پێشینان

١. ڕازو نیـازت دانـێ لای یـەك کـەس   بـەڵام پـرسیارت کە بە هەزار کەس

«یا: ڕازت لای کەسێ دانێ و پرست لای هەزار».

٢. ڕاستی ڕەحمەتی لێ ئەباری و ناڕاستیش زەحمەت.

٣. ڕاستی ڕەفتی، چەفتی کەفتی.

٤. ڕاسەکان ڕۆشتن و ڕاستیەکانیان لەگەڵ خۆیانا برد، ئێستا چـەوتەکان ماونـەتۆ، بۆیـە دونیا نامیزانە.

٥. ڕاسە کەرە و دۆڵە ماسە.

٦. ڕافیـعـە بـۆ دەرد، دافیعـە بـۆ ئیش   دیـداری دۆس و سـیلەی قـەوم و خوێش

٧. ڕاوچی کەم ڕزقە، مەبـە بـە ڕاوچـی   با لە ژێر باری ماڵت دەرنەچی

٨. ڕاو کردن کەم کەم مـایەی شـادییە   ڕاو کـردن دایـم، نـامـورادییە

«نامی»

هەر ڕاوێ ئەکەی، چاوە ڕاو مەکە   خۆت تووشی بەڵاو دەردو داو مەکە

٩. ڕاوە ڕێوی مەهێنەڕۆ. «بە کەسێك ئەڵێن کە گەرەکی بێت باسێك بگۆڕێت».

١٠. ڕزق وەسە سێبەر، وا بەشوێن بەشەرۆ.

١١. ڕزقی سوارە و خۆی پیادە، هەر پێ ناگا.

١٢. ڕزقی میوان بەر لە خۆی ئەگاتە بەرۆ.

١٣. ڕۆژان ڕۆژیان لە شوێنە، بیری دوا ڕۆژت پێوە بێ.

١٤. ڕۆژ بـە قـامـك ئەژمێـرم   خـۆم لە ژێر بار دەربێرم

١٥. ڕۆژ بە هەنگووس ئەژمێرم   خـۆم لـەم خەمە دەربێرم

١٦. ڕۆژ دیارە، نایەوێ قامکی بۆ ڕاکێشی. «قامك: پەنجە»

١٧. ڕۆژگار بوو بە سالْ، سك بوو بە جەوالْ. «لە ڕۆژگار درێژیدا وا ئەڵێن».

١٨. ڕۆژووی ڕەمەزان دەوایە بۆ نەخۆشی لەش و سەربەرزییە بۆ حوزووری خوا.

ناتوانێ نانێ بۆ خۆی پەیا کا | بۆ لای کاسبی بۆ کام لا ڕاکا

١٩. ڕۆژی ڕۆشن بۆ تەمبەڵ شەوە زەنگە.

٢٠. ڕۆژێ نەجارێ ناسك کار بە تەشوێێ تیژ، دارێکی لەسەر بەردێك ئەتاشی، ڕێ نەکەوت کە ڕایەك تەشوێکە بدا لە بەردەکە. پاشاو وەزیر بەلایدا ڕۆیشتن، پاشا وتی: زۆر عەجایبە کە تەشوێکە ڕایەك لە بەردەکە نادا، وەزیر وتی: دڵ مالۆی خۆشە. پاشا وتی: دەی تۆ تەجروبەی کە. وەزیر تەکی دا بەلای ژن نەجارەکەوە و لە گەڵیا ڕۆیشتن بۆ لای نەجارەکە. ئەمجارە تا ڕایەك تەشوێکەی ئەدا لە دارەکە دوو جار ئەیدا لە بەردەکە. وەزیر وتی: پاشا نەموت دڵ مالۆی خۆشە، بۆیە وتراوە:

ئەگەر ڕووی خۆشە ئاغەی بێ ڕیشم | ڕێك و پێك ئەبێ کول کارو ئیشم
ئەگەر خوا نەکا ڕوخساری تاڵە | خوا نەیدا بە کەس ئەو ناڵە ناڵە

٢١. ڕۆژی نەفسی نەفسییە | کەس ئاگای لە کەس نیە

٢٢. ڕۆن خۆم ئەدا لە سەرو قژ خۆم.

٢٣. ڕۆڵە باسی کەرە شین کەن. «پیاوێ سێ کوڕی بوو کەیبانویان نەبوو، تەنیا کەرێکیان بوو، دوای مەشوەرەتێکی زۆر، ڕای گشتیان هاتە سەر ئەوە کە کەرەکە بفرۆشن و بیدەن بە ژن بۆ باوکیان، باوکیان کە پێ خۆش بوو، هەموو ڕۆژێ ئەیوت: ڕۆڵە لایبەن باسی کەرە شین بکەن».

٢٤. ڕۆڵە لەبەر دەس دایکا هەڵ ئەگرێ. «ئەوەندە دزەو ئازایە».

٢٥. ڕۆن کە زۆر بوو، قون کەری پێ چەور ئەکەن.

٢٦. ڕۆن لە پیاو بسێنە و گەنم لە ژن.

٢٧. ڕۆن لەسەر پشتیا بمالەرۆ، ئەوەندە ئەمینە.

٢٨. ڕۆنی ڕژاو ئەکا بە خێر بۆ باوك و دایکی.

٢٩. ڕووت لە قیبلە وەرمەگێڕە. «واتە: لە قەوم و قەبیلەت دوور مەکەوەرۆ».

٣٠. ڕوو زەردی کێشان مایەی بێ دەسەڵاتییە.

٣١. ڕووی تەگبیر کەرەکەت ڕەش بێ.

٣٢. ڕووی خۆت ڕەش مەکە قەولّی درۆ بە کەس مەدە

٣٣. ڕووی زەمانە ڕەش بێ با ئێمە ڕوومان گەش بێ

٣٤. ڕۆیشت چاوی بڕێژێ، خۆی کوێر کرد.

٣٥. ڕەحم بە پلنگی دیان تیژ و پیر زوڵمە لە مەڕی هەژارو فەقیر

٣٦. ڕەحم کردن بە زۆردار زوڵمە لە چینی هەژار

٣٧. ڕەحەت خۆرێکی قەراخ نشینە نە کاریگەرە، نە دەس نەخشینە

٣٨. ڕەنج، پاداشی گەنجە.

٣٩. ڕەحمەت لەو کەسە دوو موسوڵمان ڕێك ئەخا یا بۆ ژن و ژن خوازی، یا بۆ شەریکە کاسبی، یا بۆ هەر کارێ کە خێر بێ.

٤٠. ڕەحمەتی خوا ئەبارێ، وەختێ ناو چاکان ئەبەین
دەیسا هەروا هەمیشە ناویان بە چاکی ببەین

٤١. ڕەحەتی دەس ناکەوێ، لە دوای مانوو بوون نەبێ. «نیعمەت لە ئاسمانۆ داناکەوێ، بەڵکوو نیعمەت سەمەرەی مانوو بوون و زەحمەت کێشانە».

٤٢. ڕەزایەت خوا وا لە ژێر، ڕەزایەت باوك و دایكا. «حەدیسە»

٤٣. ڕەزایەت خوا، وا لەگەڵ ڕەزایەت خەڵکا. «حەدیسە»

٤٤. ڕەش بێ و بۆر بێ، هەر کۆڵ زۆر بێ. «ئەوانە ئەچن بۆ کۆڵە گیا وا ئەڵێن».

٤٥. ڕەشە ڕێحانە خۆمی پێ ڕەش کەم لە دوای باڵاکەت دڵ بە کێ خۆش کەم
«فۆلکلۆری کوردی»

٤٦. ڕەفێقان لوان هەر من مەنەنا مەزانوو منیش تاکەی بەنەنا

٤٧. ڕەفێقانم هەموو ڕۆیین لە ڕێدا بە تەنیا هەر ئەمن ماوم لە جێدا
منیش هەروا ئەڕۆم کۆچم نزیکە بنەو بارگەم بەرەو گۆڕێ خەریکە

٤٨. ڕەگ بە ڕیشەیە و گلێنە بە بنە توو ئیسە هەروایە، زووتر هەر وابوو
«هەر شتێ لەسەر ڕەسەن خۆی ئەڕوات».

٤٩. ڕەنجبەر دەرگاکەشی پێ پێوە دەی، نابێ بێڵی بویسێ.

٥٠. ڕەنجبەری ماڵی خۆت بە و خۆشەویستی هاوماڵەکانت.

٥١. ڕەنجەڕۆ خۆم، چیم کرد بە خۆم — کێم کرد بە هاوڕێ لە بۆ خۆم

٥٢. ڕەنگ زەردی خەزان خەتای پاییزەن — ڕەنگ زەردی‌یەکەی من دووری ئازیزەن

٥٣. ڕەنگم لە ڕوو نەماوە — ئەونە سزام کێشاوە

٥٤. ڕەنجی فەرهاد بکێشی، گەنجی قاروونت دەس ئەکەوێ.

٥٥. ریا شیرکی ئەسغەرە. «اصغر: وشەیەکی عەرەبییە بە مانا بچووك. واتە: کافری گەورە و بچووکی هەیە، چکۆلەکەی ڕیایە و لە هەموو خراپتر ئەوەیە کە زۆرتر ڕیا وا لە ناو ئەهلی دین و خوێنەوارا».

٥٦. ڕیا کار ڕوو ڕەش دەرگای خوایە — ڕیا کار ڕیسوای هەردوو دونیایە

خوا نەکا ئەگەر تۆ تووشی بووبی — تەرکی کە هەتا ڕیسوا نەبوویی

٥٧. ڕێبوارێ ڕووی کردە دێیەك، پرسی لە کابرایەك: ئەهلی ئەم دێیە چۆنن؟ وتی: ئەهلی ئەم دێیە گشتی دزو حیزو خراپن. لە دوای ئەوە بە یەکێ تر گەیشت و وتی: ئەهلی ئەم دێیە چونن؟ وتی: ئەهلی ئەم دێیە گشتی چاك و بە ئیمان و نوێژکەرن، بە یەکی‌تر گەیشت، وتی: چاکیان هەیەو خراپیشیان هەیە. وتی: لە دوو نەفەرم پرسی ئەوان هەریەکێ بە جۆرێ جوابیان دامەوە، وتی: ئەویانە کە وتی هەموویان خراپن، خۆی خراوە و هەموو کەس بە خراپ ئەزانێ، ئەویتریان خاسە بۆیە هەموو کەس وەك خۆی بە خاس ئەزانێ، من خاس و خراوی خۆشم و خەڵکیشم دیوە، بۆیە حەقیقەت بەیان ئەکەم.

٥٨. ڕێزەوڵ ناو سفرەکەم بە شام و نەهار ماڵ خەڵکی نادەم.

٥٩. ڕێسەکەت مەکەرۆ بە خوری. «ئیشارە بە ئایەتە، واتە: وەك ئەو پیرە ژنە وا مەبە کە هەموو ڕۆژێ تا ئێوارە تەشی ئەڕست و ئێوارە ئەیکردۆ بە خوری و هیچ کاتێك گوڵوڵەیەك بەنی لە ماڵا نەبوو. تۆش ئەگەر چاکی ئەکەی، بە خراپکاری و ڕیا مەیکەو باشی بکە».

٦٠. ڕیش بوو بە ڕیشۆ، ئەبێ شانەی بۆ هەڵگری.

٦١. ڕیشێ بۆ ڕیاس، لایبە، بی بڕە — گووی خۆت و باوك و دایکتی پێ سڕە

٦٢. ڕیشێ چەنی من نەیۆ وە حوزوور — مشیۆ بتاشوش تا بە نەفخی سوور

«مەولەوی»

٦٣. ڕیشم لەبەر خۆرۆ، سپی نەکردووە، تەجروبەم هەیە.

٦٤. ڕیشـیْ بـۆ پـیـاو درۆو تـەزویـرە | شـەخسی موسولـمان زۆر پێـی زویـرە
خـوا پـەنـامان با لـەو نەوعە ڕیشـە | ڕیشـەی ڕیـامان دەربـێ لـە ڕیشـە
لاییـە بیـتـاشـە بـا دەربێ لە بێـخ | دەس خەرە نەبن، بەگ و مەلاو شـێخ

٦٥. ڕێك و ڕاس بلێ ماس | خۆتی بۆ مەکە مەلاس

٦٦. ڕیگەیان نەئەدا بۆ ناو ئاوایی، هەوالّی مالّی کوێخای ئەپرسی.

٦٧. ڕێوی تا قەبالّەی خۆی خوێند، پێسیان کەند.

٦٨. ڕێوی تۆ ئاخر لە سەیری هوردوت چی؟ | ئەگەر حەز ناکەی بە سەرۆ تیا چـی

٦٩. ڕێوی زۆر مەشهوورە بە فێلاّوی و بەسەرهات و داسـتانی زۆرە و مـن لێـرەدا بـۆ خۆشی سێ بەسەرهاتی ئەنووسم:

(١ – ڕۆژێ لـە زستانێکی سەختا کە زەوی بەفری زۆر داپۆشی بوو، بەفرە بەسـەر بوو دوو نەفەر کێلوویی کە لـە پێنجوێنەوە ئەچوونۆ بۆ کێلـوو، یـەکیان دوو کیلـۆ گۆشتی پێ بوو. لـە ڕێدا تووشی لاکـە ڕێوییـەك بـوون کـە وەکـو دار خـۆی ڕەق کردبوو. لەو کاتا پێستی ڕێوی پارەی زۆری ئەکرد. ئەویانە کە دەستی خالّی بـوو، ڕێوییەکەی نا بە شانیۆ بیباتۆ بۆ مالّەوە و پێسی بکەنێ. دوای ماوەیەك کە ڕۆیـشتن، ڕێوییەکە دەستێکی دا لـە دوای ئەوەی کە هـەلّیگرتبـوو، ئـەویش تـووڕە بـوو لـە ڕەفێقەکەی و وتی: وا مەکە. ڕەفێقەکەی وتی: هیچم نەکردووە. بەینێ تر چـوون و دووبارە دەسێ تری برد بۆ دوای، دووبـارە وتـی: وا مەکـە. ڕەفێقەکـەی سـوێندی خواردو وتی من هیچم نەکردووە. دوای ماوەیەك تر کە ڕۆیشتن بـۆ جـاری سـێهەم ڕێوییەکە دەسێکی تری دا لـە دوای کابراکە، لـە ئەنجامـدا ڕەفێقـان بەشـەڕ هـاتن و ڕێوی گۆشتەکەی ڕفاندو بۆی دەرچوو وخواردی.

(٢ – وەکو کتێبی «مغنی المحتاج» لە باسی حەیوانی پاك و پیسا ئەیگێڕێتۆ: حەزرەتی شـافعی (خـودای لـێ ڕازی بـێ) لەگـەلّ کۆمەلّێکـدا لـە سـەفەرێکا لایـان دا بـۆ ئیـستراحەت. زۆر برسـیان بـوو، سـفرەیان داخـست و دوو مریـشکی ئامـادەی خواردنیان پێ بوو و لـە سەر سفرە دایان نا. نوێژیان نـەکردبوو، وتیـان بـا نوێژەکـە

بکەین جا دوایی نان ئەخۆین. نوێژیان دابەست، ڕێوییەك هات و یەکێك لە مریشکەکانی بردو خواردی. لە نوێژەکە بوونەوە، ڕێوییەکە شتێکی گرت بە دەمیەوە و خۆی نیشان دا. گشتیان ڕایان کرد بۆ لای ئەو شتە کە تووڕی دابوو، لەو کاتەدا ڕێوی پێچێکی لەخۆی داو هات و مریشکەکەی تری بردو خواردی.

(٣ – ساڵێك لە لای دێی دەرەوەرانی مەریواندا، لاکێك کەوتبوو و ڕێوییەك فێر بوو بوو و ئەهات بۆ سەر لاکەکە. ڕاوچیەکانی ئاوایی هەریەك لە نۆرەی خۆیانا ئەچوون و خۆیان حەشار ئەدا بۆ ئەوەی ڕێویەکە بکوژن. بەڵام بۆیان ڕێك نەئەکەوت، ئەڕۆشتن بۆ حەشارو ڕێوی چاوی لێیانۆ بوو و تا کاتێك ئەچوونۆ نەئەهات بۆ سەر لاکەکە. مینە کەوەڵی دەرەوەرانی وتی: من لە ڕێوی فێڵ بازترم و ئەیکوژم. ڕۆژێ لەگەڵ کوڕەکەیا وتی: بڕۆین بۆ کوشتنی ڕێویەکە، کە کەوتنە دیارگای ڕێوییەکە بە کوڕەکەی وت: بمگرە بە کۆڵ و بمبە بۆ حەشارگە و بە جێم بێڵە. ئەویش گرتیە کۆڵ و بەجێی هێشت. ڕێویەکە نەیزانی دوو نەفەر بوون و هات بۆ سەر لاکەکە و مینە کەوەل ڕێویەکەی کوشت و حەقی ئیمامی شافیعی لە نەتەوەی ڕێوی سەند. «ئافەرین مینە کەوەل».

٧٠. ڕێوی سەر هەسێڵەکە مەبە. «ڕێوییە لە نێو هەسێڵێکدا تەماشای خۆی کرد لە ناو ئاوا، خۆی زۆر بە جوان هاتە بەرچاوو خۆی خستە ناو هەسێڵەکە و خنکا، بۆیە وتوویانە ڕێوی سەر هەسێڵەکە مەبە».

٧١. ڕێـــوی فێـــڵاوی، ژن مەکراوییـــە — پیـــاو گێـــل و فـــەقیر وەك مراوییـــە

٧٢. ڕێوی گورگی دی، سەمای لە بیر چوو — بۆ نەجاتی خۆی کەوتە هات و چوو

٧٣. ڕێوی نەئەچوو بە کونا، هەژگێکی ئەبەست بە کلکی خۆیۆ.

٧٤. ڕێوی وتی: من سەد فێڵ ئەزانم، وتیان کامیان لە هەموویان بە کەڵکتر بوو، وتی پێچۆ کردن.

٧٥. ڕێوی وتی: مەڵێن بۆ خۆی وا ئەکا، مریشك تەبێعەتی گەرمە، با کولێنەکەی لە دەرۆ بێ.

٧٦. ڕێوی هاتووه به پیریتۆ. «واته: تۆ ئەم مامەڵەته بەکەڵك و باشه».

٧٧. ڕێوی زۆر ژانی ئەکردو به قارە قاڕ ڕووی ئەکرده ئاوایی. ژنێك که دووگیان بوایەت و پێی ٧٨. بووتایه قوزەڵقورت، ژانەکەی ئەسرەوت.

٧٩. ڕێوی هەڵگەڕێتۆ له کونی خۆی، گەڕ ئەبێ. «بەشەر لادا له ڕەسمی باوك و باپیری بێ
فەڕ ئەبێ».

٨٠. ڕێی به ڕاسی و بەد به خوا، سەربەرزت ئەکا له لای خوا

٨١. ڕێ و ڕەسمی پێشینیان مەشێوێنه، ئەوان له ئێمه زاناترو دیندارتر بوون.

***

پیتی ‹ز›

پەندی پێشینان

١. زاڵـمـانی زوو، بـێ دیـنـانی دوون
«فَرَّقْ تَـسُد» یان کردووە بە قانوون

«واتـە یـەکـیـەتـی لابـەن لـە بـەینا
خۆت کە بە ئاغاو بێ خەم لەو بەینا»

٢. زامــن ڕزق هەمــووان خـوایـــە
کـە بەخێوکـەری کـول ماسـیوایە

٣. زامن یـا دەس بـە کیـسەیە، یـا دەس بـە
یەخەیە.

٤. زانـا، تـۆ زانـای بە زانینـی خـــۆت
ئەعلا دەرەجەت وەرگرتوە بۆ خۆت

خـۆزگەم بەو کەسە کە ڕەفیق تـۆیە
بـەهـرە وەرگری تەعلیمات تـۆیـە

نەزان، نەزان بێ بـە نـەزانی خـــۆی
نـەخۆشە و دەرمان نادۆززرێتۆ بۆی

جەهلی مورەککەب هیچ دەوای نیە
مـەپرسـە لە کەس کە دەوای چـیە

سەر مەنێ سـەری، سەر ئـەوەشێنـێ
بـە وتـەی نـاجۆر دڵـت ئەتـەزێـنێ

نـەزان، زانــــا بـێ بـە نـەزانیـنـــی
پرسیـارە، ڕێـگـە و چـارەی زانینی

نەخۆشە، دوکتۆر ئـەو مامـۆسـایـە
لـەگەڵ کۆشش خۆی ئەعلا دەوایە

٥. زانـا بی بـۆ خۆت یا خـۆ پرسـا بـی
تالـب زانیـنی لە هـەر شوغـلاّ بی

«نامی»

٦. زانست و پیشە و تێکۆشیـن بۆ کـار
کۆمەڵی بێ سەر، ئەکەن بە سـەردار

«نامی»

٧. زانین دۆس هەموو کەسە و نەزانین دوژمنیەسی
باعیس بێ نان و ئاوی و باعیس نەبوونینیەسی

٨. زانیـن لـە دڵ منالـدا وەك نـەخشـێکە لە بەردا
زەرەرمەن ئەو کەسەیە دەس لە منداڵی بەردا

٩. زانین و توانیـن هەردوو بە کـەڵــکە
هەرکامیان نەبێ ئەویان بێ کەڵکـە

١٠. زانیـن و توانیـن یەکانگیر بوو بۆت — سەر لیّ شێواوی کار نەکەی بۆ خۆت
نەزان بی و بیکەی، کار زایە ئەکەی — بـۆخۆت دانیـشە، ناتـوانی بیـکەی
١١. زاوا میوانە، قڕ مریشکەکانە — زوو چۆ بەلایۆ، مەگرە بەهانە
١٢. زایفە داوێن خۆی دوژمنیەسی، بە تایبەت منالّ.
١٣. زیرە بردن بۆ کرمان و مازوو بردن بۆ زاگرۆس خەتایە. «زاگـرۆس دارسـانیّ کـە مازووی زۆرە»
١٤. زرێـار زووتـر زەڕیـن بـار بـووە — دەماودەم کەوتووەو وای پـیّ هـاتووە
١٥. زرێبارو بەهاری، بەهەشتی کوردەواری — ئەگەر بڕوام پیّ ناکەی، بڕۆ سەیرو دیاری
«هەژار لە تەفسیرەکەیا لـە زۆر جێیدا بەحری بە «زریّ» تەرجمە کـردووە و «بـار» یـانیّ چکۆلـە. وەکوو ئەلّێن «رود بار» یانیّ: چەمی چکۆلـە. کەوابیّ «زرێبار» یانیّ دەریاچە».
١٦. زستان ئەڕوات و ڕوو ڕەشی بۆ زوخالّ ئەمێنێتەوە. «وەختیّ ئەمە وتراوە کە خەلّك موحتاج بە زوخالّ و قورسی بوون».
١٧. زستان خانە تەنگانەیە، مار لـە کونی خۆی نایێتە دەرۆ، تۆیش کەس لـە مـالّ خـۆت دەرمەکە.
١٨. زستان کە هەور ئەگرمێنیّ، ئەلّێن بەفر ئەڕووخێنیّ.
١٩. زستان ناو خۆی ها بە خۆیۆ، ئەبیّ کڕیوە و بەفرو باران و سەرما و سـۆلّەی زۆری بیّ.
٢٠. زستان نوخشەی عیبادەتە، کەسیّ لـە نوخشەدا بیّ بەش بیّ ئەبیّ چۆن بیّ.
٢١. زل بەو زلیە و قـوڕ بـەو شـلـیـە — ناچەقێتـە قـوڕ هـەتا هـەلیـە
٢٢. زوانـت لادە، مـەینـیّ گـرەو کەس — لە تەرەف کەسۆ قەول مەدە بە کەس
٢٣. زوانـی بـەنـە، قـەلّـەم خـوایـە — نوقلّانە هەرجۆر بیـدەی هـەر وایـە
٢٤. زوانی لەگەلّ سـەریا شـەڕ ئـەکـا — بە هەموو جۆریّ قـسەی پـیّ ئـەکا
٢٥. زۆردار بلّیّ ماس ڕەشە تۆ مەلّیّ سپییە.
٢٦. زۆر بیّ قەبالّە بەتالّە، لازم ناکا بە قالّە، تۆ حەز ناکەی بنالّە.
٢٧. زۆر کاری گەورە، پیاوی بچووك ئەیکات.

٢٨. زۆر مەکە لە خـۆت زیاد لە ئەنازە تەجرەبەی خۆت کە، جا ژن بوازە

٢٩. زوان ئامـــانە ئـــاوڕوو پـۆشـــی دایـم بـۆ زەرەر ئینسان ئەکۆشـی

٣٠. زوان بـۆ زیـکری خـوا تێکۆشـە دەرمانی دەردی سـاق و نەخۆشـە

٣١. زوان کلیلی خێرو شەڕی ئینسانە

٣٢. زوان یەکێکـە و گوێـچکە دووانـە یـانیٚ یەك بلێـی و دووان بـزانە

٣٣. زۆرە لەو قورە ئەو تۆزە هەڵساوە

«نامی»

٣٤. زوڵفی لەسەر ڕوومەتی وەسفی بە لووسی ئەکا

هەر نەفەسیٚ هەڵخزیٚ وەی کە چ لووسی ئەکا

٣٥. زووخێز بە با هەموو شتێکت لە پێشۆ بێت. «لوقمان هـەموو کـارێکی لـە پێـشۆ بوو. وتیان بۆچی هەموو ئیشێکت وا لە پێشۆ، وتی: هەر کاریٚ قیامـەتیم بـیٚ، لـە پێـشا جیٚبەجێی ئەکەم و کارە دونیاییەکانیشم خوای گەورە بە جوانی بۆم جیٚبەجیٚ ئەکات».

٣٦. زەخـمی شـمشێرو خەنجەرو نەشتەر زوو خۆش ئەبێت و پێسی دێتە سەر

٣٧. زەخـمـی زوانـــی تـیژو زەهراوی هەروا بە سـۆیـە هـەتاکـوو مـاوی

٣٨. زەخمی شمشێرو نێزە سەهلە، زوو خۆش ئەبێتۆ

زەخمی نـــەشتـــەری زووان هـەرگیز خۆشۆ نابێتۆ

٣٩. زردالو بیا گلو. «فارسییە، واتە: قەیسی بیٚ ناو دەمم، بیٚ زەحمەت کێشان تەمایەر هیچ خۆشییەك مەبە».

٤٠. زەڕ هـــەر بۆ سەری خەزێنە ئـەچیٚ بـــۆ مـــاڵ فەقیـرو هەژار کە ناچـیٚ

٤١. زەرەر لە نیوەشا بگەڕێتەوە هەر باشە.

٤٢. زەمانە لەگەڵ تۆدا ناسازە، تۆ لەگەڵ ئەوا بسازە و لەگەڵ خەڵکا ببە و یەك ئاواز بە.

٤٣. زەمانە هەر ئەو کات و ساتەیەکە ئێمەی وا تێدا، خەفەت بۆ ڕابردوو و داهاتوو مەخۆ.

٤٤. زەمـانـەی ئـــەنـەن، حـەیا نەمەنـەن حەیا بارش کەرد، ڕووەش کەردە بەنەن

«هەورامییە»

٤٥. زەمانەی: «کەوا نان بخۆ» یە. «پیاویٚ بە جلو بـەرگی شـڕو نالـەبارەوە ڕۆیـی بـۆ

ماڵێ، نانیان پێ

نەدا. ڕۆژێ تر بە پۆشتە و پەرداختی چاك ڕۆیشتۆ بۆ ئەو ماڵە، هاتن بە دەمیۆو نان و خۆراکی باشیان پێدا. ئەویش وتی: زەمانەی کەوا نان بخۆیە».

٤٦. زەماوەن تەجروبەی حەیاو شەرمی ئینسانە، بۆ تاوێ حەیای چەند ساڵەی خۆت مەبە.

٤٧. زەماوەن خۆشە، خۆشتر لەوە ئەوەتە کە زەماوەنەکە بۆ خۆت بێ.

٤٨. زەوی ئەم هەموو زەحمەتی سەرنشینەکانی قەبووڵ ئەکا، تۆیش لە خاکی، هەر وابە.

٤٩. زەوی گەنجە، بەو شەرتە ڕەنجی لەگەڵ بدەی.

٥٠. زیرە بۆ کرمان مەبە و خورما بۆ بەم. «ئەڵێن ئەو دوو شارە زیرە و خورمایان زۆرە».

٥١. زیرە بۆ کرمان بردن خەتایە — زیرە لە کرمان وەکوو کا وایە

٥٢. زینەت و زیوەر ژنان حەیایە — دونیا هیچ نیە هەر «کا» و هەر «با»یە

مانعی بەڵا و گوناح، حەیایە

٥٣. زانین، لای زانا ئاشکرا مەکە — خۆت تووشی لەکە و عەیب و عار مەکە

٥٤. زستان شەوێکی بمێنێ کاری خۆی ئەکا.

***

پیتی ‹ژ›

پەندی پێشینان

١. ژن ئەساسی ئیستراحەت و دڵ ئارامی پیاوە.

٢. ژن ئەگەر ڕایێ خراپی بکا، ببیەخشە بە کارە چاکەکانی. «حەدیسە»

٣. ژنان بە چی ئەناسی، بە داوێنی کراسی.

٤. ژنـی داوێـن پـاك کـەم و نایابـە   ژنـی داوێـن پـیس زۆرە و خراپـە

٥. ژن بـە ئـارامی هەرچـی کـار ئەکـا   کەر بە چرپۆ باز هەرچـی بـار ئـەبا

٦. ژن بێ باوەڕیشە و خۆش باوەڕیشە.

٧. ژن بۆخۆی چێشت لێ ئەنێ، هەرجۆرێ بێ شوکری خوا بکە و بیخۆ.

٨. ژن بە بێ‌کەس هار ئەبێ، پیاو بە بێ‌کەس هەژار ئەبێ.

٩. ژن بدە بە ژن مردوو، گا بدە بە گا مردوو.

١٠. ژن بە قەرز نابێ. «واتە: قەرزی بێ جێگە مەکە بۆ ژن هێنان».

١١. ژن، بەنەخوێنی شل بێتۆ، شووەکەی لە سەفەر بێتۆ، باشە بیری لێ کەیتۆ

١٢. ژن بـێـنـە لـەبـۆ مـاڵـت   ئـەمـە بـاشـە بـۆ حـاڵـت
ئەگەر بە گوێی من ئەکەیت   گـوێ گـرە بـۆ نـاڵـە ناڵـت
کچت زوو بـدە بـە شـوو   بـەبـێ وچـان و پـشـوو
ئەگەر تـۆ نـەیدەی بە شوو   هات و خۆی خۆی دا بە شوو

١٣. ژن پەرستی خوا پەرەستی لە بیر ئینسان ئەباتۆ، بڕوای پێ مەکە و بڕۆ بە ڕێتۆ.

١٤. ژن پێچە، مەشوەرەتی پێ کەن و بە گوێیان مەکەن، چون عەقڵ و دینیان ناقسە.

١٥. ژن تا منالی نەبێ لەگەڵ شووەکەیدا وەکوو بێگانە وایە، کە منالیان بوو ئیتر یەکدلی و مەحەببەتیان بۆ یەك بێشکە ئەبێ.

١٦. ژنتان هانی با بزۆك بێ، ژنی نەزۆك لەگەڵ شوو دڵیان بێ ئارامە.

١٧. ژن داوی شەیتانە بۆ زەلیل کردنی پیاو، خۆت مەخە داویان. «حەدیسە»

١٨. ژن دز و حیز بێ، چـاری ئاسـانە | بێ حەیا گشت کەس لێی هەراسـانە
هەتـاکوو مـاوە لـە دەم ناکـەوێ | ڕەفیقی ساتێ بێ خـەم ناخـەوێ
هەتـا ئـەتـوانی دوور بە لـەوانە | دووری لە بـەلآ و مەینـەت ئەوانـە

١٩. ژن کچی شوو کا، دەمـاخی سـازە | کـوڕی ژن بێنـێ کـزو لاوازە

٢٠ ژنیش هەس و ژانیش هەس.

٢١. ژن قسەی ڕاسی لەگەڵ شوو کەمە. «وەختێ حـەزرەتی ئـادەم و حـەوا «علـیهم السلام» لە بەهەشت دەرکران و هەریەکێ کەوتنە شوێنێ، ئادەم هەموو ڕۆژێ تا ئێـوارە ئەگەڕا بە شوێن حەوادا، حەوا کە بێ ئارامتر بوو بە شەویشدا هـەر ئەگـەڕا، وەختێ لـە عەرەفاتی "مەکەدا" بە یەك گەشتن، ئادەم﷤ وتی: لەوساوە لەیەك بڕاوین هیچ ڕۆژێـك ئارامم نەبووە و تا ئێوارە بۆ تۆ گەڕاوم، حەوا وتی: من لەم جێگای خۆما دانیشتبووم».

٢٢. ژن کە هەسانی پیاوە تیژو کرژی ئـەکاتۆ | خەفەتی تازە و کۆنەی هەموو لە بیر ئەباتۆ

٢٣. ژن کە نەتوانێ ، تۆڵەی خۆی بسێنێ ئەگریێ.

٢٤. ژن لەبەر چوار شت پیاو ئەیخوازێت: یا لـەبەر جوانی، یا لـەبەر ماڵداری، یـا لـەبـەر عەشیرە داری، یا لەبەر دینداری. دیندار بخوازە با نەکەوی بە ئەرزا. «حەدیسە»

٢٥. ژن لە پەراسووی چەپ درووست کراوە، ڕاسی کەیتۆ ئەشکێ. «حەدیسە»
لە پەراسووی چەپ حەزرەتی ئادەم | حەوا درووس بوو بە حەدیس خاتەم
پـەراسوو، ڕاسی ئـەکەیتۆ ئەشـکێ | سازش بـاشترە هـەتـاکو بشـکێ
شکـانـدنی ژنـان، تـەڵاق دانیانە

٢٦. ژن لە تایفەی باش بخوازە، منالەکانت خالۆ وەڵەد ئەبن.

٢٧. ژن لـە لادێدا کـۆڵـەکـەی مـالـە | بێ وچان مانووی چوار فەسڵی ساڵە
لە شـار خـەریـکی بنێشت جاوینـە | فەرق ناکات زستـان، یا خۆ هاوینـە

٢٨. ژن لەلای بـاوان، کـونە لای ئاوان | قەدریـان نیـە، لـێم مـەگرە تـاوان

٢٩. ژن لە ماڵ شوویا خۆشی بێ، بە کۆڵ بەرد ئەکێشی.

٣٠. ژن لیباسی پیاوە و پیاو لیباسی ژنە، یەکتر لـە سـەرماو گـەرمای هـەر دوو دونیـا ئەپارێزن.

«لە ئایەت وەرگیراوە».

٣١. ژن ماڵانگەڕو ماڵ وێرانکەر نگاداری مەکە با ئابڕووت نەچێ.

٣٢. ژن مـــەلّهـەمـێـکە بـۆ زام و بـرین وەك حەسار وایە بۆ حەیا و پەرژیـن

٣٣. ژن و ماڵیان وتووە، نەیان وتووە ماڵ و ژن.

٣٤. ژن و پیاو کە لە یەك ڕازی بن و تەڵاقیان نەبێ ئەڵێن:

من ڕازی و تۆ ڕازی داریێ بە قنگی قازی

قازیش دوژمنیانە کە ئەڵێ: تەڵاقیان نیە، زۆرتر ئەم زەمانە وەهایە و بێ تەڵاق ژن و پیاو بە لای یەکۆ دانیشتوون.

٣٥. ژن وەسە دار «بی» لە هەرکوێی داینێی سەوز ئەبێ.

٣٦. ژن وەختێ شووی هات و هاوشان داوای کرد، بێ وچان بیدەنێ. نوێژ وەختێ هاتە پێشۆ بیکە با دڵت ئارام بێت. کەسێ مردنی مەعلووم بێ، زوو بیشارەرۆ. «حەدیسە»

٣٧. ژن وەختێ منالّی ئەبێ، باشترین دەواو خۆراکی، خواردنی خورمایە. «حەدیسە»

٣٨. ژن وەسە گوێز، هەموو کەسێ بەردی پیا ئەخاو بۆ هەموو کەسێ نابێ.

٣٩. ژن هـات و دایـە لای بـێ حـەیایی بـە دار بیلـــەکان زەوی مـــەگایی

٤٠. ژن خانەداربێ، پیاو کاسب کار بێ بـا بـێ حەیا بێ یا شێت و هـار بێ

٤١. ژنی پیـرو پیـاوی جـوان ئۆخەی ئۆخەیە و گیان گیان

پـیـاوی پـیـرو ژنـی جـوان قـوزلـقـورتـە و سیا سـنـان

٤٢. ژن هانین سەهلە، بەخێو کردنی گرانە، بەرلەوە تەئمینی گوزەرانی بکە.

٤٣. ژنیان ژن وتووە و پیاویان پیاو، ئەبێ هەریەك خەریکی کاری خۆیان بن.

٤٤. ژنێکت بۆ ڕازی نابێ، چۆن دوو ژن ڕازی ئەکەی، لایبە ئەزیەت خۆت مەکە.

٤٥. ژنێك ژیر سێ منالّی بوو، وەختی نان خواردنیان تـەنیا سـێ نانیـان بـوو، بـە هـەر یەکێکیان نانێکی داو وتی: من قوزەلّقورتم ئەخوارد، یەکێ لـەتێکم پـێ بـەن. بـەوجۆرە خۆی بێدەنگ نان و لەتێکی خوارد.

٤٦. ژنێ گون دابیلّێ بەسەرتا، بەخێو نابێ. «مەیەلّە»

٤٧. ژنێ گەرەکی بوو شووەکەی فێرە جوێن بکا، نەیئەوێرا، ڕۆژێ منالّەکەی بەهانـەی پێ گرت و ئەگریا، وتی بە شووەکەی: تۆ خۆت بکە بە گورگ و بلوورێنە با ژیر بێتـۆ،

کە لوورانی وتی: مەگری ڕۆڵە ئەگەرنا گورگە باوەحیزەکە ئەتخوا.

٤٨. ژنیٚ مارە نەکرابوو، داوای هەشتیەکی ئەکرد.

٤٩. ژنی مالاّن گەڕ، یا کۆڵ دێنیٚ یا زۆڵ.

بڕوام پیٚ بکە بە باشی زانە ژنی مالاّن گەڕ ژن نیە، ژانە

٥٠. ژنی میٚردان، لە بنی بەردان. «پیاوی لیٚ هاتوو لە بن بەردیشا بیٚ ژن بە خیٚو ئەکات».

٥١. ژنیٚ نەخۆش بوو، وتی بە شووەکەی: خەمی خۆم نیە ئەمرم، من بمرم تۆ چی ئەکەی؟ شووەکەی وتی:

خوا نەکا نەمری ئەبیٚ من چی بکەم داخ و خەفەتم چۆن لە دڵ دەرکەم؟

٥٢. ژنیٚ وتی بە کوڕەکەی: ڕۆڵە تۆ گلەیی باوکت لە من مەکە، باوکت گای جووت کردنە، خزمەتی زۆری ئەوێ.

٥٣. ژەم ژەم و کەم کەم تۆ خۆراك بخۆی بیٚ دەنگ و بیٚ وەی خۆت بەخیٚو ئەکەی

«ژەم ژەم و کەم کەم، واتە: کەم خۆرو هەمیشە خۆر بە».

٥٤. ژەمیٚ و سیٚ ژەم. گورگ تا ژەمیٚ تیٚرە، دوو ژەم برسیەتی.

«ئەو وشانەی کە «ژ» یان واتیاو چەند جار دوبارە کراوەتۆ زۆرن، وەکوو: ژیژك، ژیژوان، ژریژە، ژاژ، ژەمژەم، ژوژ، ژەرەژ، ژلیٚژاو، گیٚژو ویٚژ، ژاوە ژاو، ژن و ژن خوازی، ژن بە ژن، مژمژە، ژیرو ژۆڵ، هووژە هووژ، هاژە هاژ...

***

پیتی < س >

پەندی پێشینان

١. ساقمان بە کۆڵ کەر ئەگەڕێ، ئەونە نەخۆشین
جارجاریش بۆ یەك ئەیکەین گریە و شین

٢. سایە پەروەردەی، سووری دڵبەری کاسە نەشۆری، ماڵ وێران کەری

٣. سایلەیش دەم ئەسووتێنێ!.

٤. سپێ لە مشتیا سەرچۆپی ئەکێشێ. «ئەوەندە لاتە».

٥. سەحەرخێز بە تا بە موورادو ئارەزووی خۆت بگەی.

٦. سورنا بدەی بە دەس ناشیۆ، فوو بە سەرە گەورەکەیا ئەکا.

٧. سمۆرە وتوویەتی: من لە ئاو پاییز ناخۆمۆ کە چیاوو خۆشە، ڕەعیەت لێی ئەخواتۆ.
ئەڵبەتە جاڕ عەشرەتی ئەکێشێ.

٨. سمێڵ هەر پیاوێ نابێ لە برۆی زیاتر بێ.
چونکوو وا لە بەین دوو کون حەساسا حەزرەت بۆ ئەوە داینـاوە یاسا

٩. سوار تا نەگلێ نابێ بە سوار.

١٠. سوار لەسەر زین دێنێتە خوارۆ. «ئەوەندە بێ حەیایە».

١١. سووکی ژن لەبەر بێ چارشێویە بڕوا بۆ هەر کوێ موشتەری نیە

١٢. سەبرت بێ کار درووس ئەبێ.

١٣. سەبر کلیلی دەرگای خێرە.

١٤. سەد تمەن ئەدەم و شەوێ منالەکەم لە دەرۆ ڕۆژ نەکاتۆ. «لەو وەختا سەد تمەن زۆر بووە».

١٥. سەد سەری براو بێنی و بینیتە بەردەسی بە زامن.

١٦. سەد قەلوبەردێ تونایان ئەکا هەریەکێ بۆخۆی چارەسەر ئەکا

١٧. سەد گوناح و یەك تۆبە.

١٨. سەرئەنجام گا هەر دۆڵە.

١٩. سەر بێ دەلاك مەتاشە / بۆ خۆت هەروەها باشە
ئەگەر تۆ پیاوێ زیرەك و باشی / سەر مەنێ بەر دەس دەلاکی ناشی
با سەرت بە تێخ لەت و پەت نەکا / ئەملاولای سەرت خوێناوی نەکا

٢٠. سەر دائەپۆشێ و قنگی ئەفرۆشێ.

٢١. سەر دەستە، زەحمەتە بێت بە ژێر دەستە.

٢٢. سەرم بشکێنە و نرخم مەشکێنە.

٢٣. سەرم بووە بە ئاش، قنگم بووە بە ماش. «واتە: سەرم جەنجاڵە. ماش، تەیمانێکە لە بەر ئاوا درووسی ئەکەن بۆ ماسی گرتن».

٢٤. سەر مەنێ سەر شێت، باقیارت ئەکا / بۆ هەر دوو دنیا لەکە دارت ئەکا

٢٥. سەرو ماڵم لە تۆ درێغی نیە / بزنە کوڵم لە چوار شایی کەمی نیە

٢٦. سەگ هار چل ڕۆژ عومر ئەکا.

٢٧. سەری بڕوا نوێژی نارِوا. «ئەوەندە بە تاعەتە».

٢٨. سەری بێ تاوان بچێتە پێی دار / نەجاتی ئەبێ و نادرێ لە دار

٢٩. سەری لە هێلکە نەجووقانووە / ئەونە بە نازو نووزو بیانووە

٣٠. سەری من بە قەد پای تۆ نازانێ / حازرە سەرم، پێی لەسەر دانێ

٣١. سەرێ نەبێ لەناو سەرانا بۆ برین باشە.

٣٢. سەگ بە حەوشەی پێ ئەکەین، جا ئەملاولای لێ ئەگرین بە دارو بەردەوە.

٣٣. سەگ کە برسی بێ هەمیشە وا بە شوێنتۆ، کە تێر بێ ئەتخوات، نۆکەریش هەر وایە.

٣٤. سەگی سپی کە گلاوە بۆ بارە لۆکە زەرەری هەیە.

٣٥. سەندن بە مسقاڵ بەخشین بە خەروار / وا باشە لەبۆ فەقیرو هەژار

٣٦. سەیید وەنە دێزەی ڕەش، بۆ ژن و ژن خوازی نزیکیان مەکەوە.

٣٧. سیاسەت باوك و دایکی نیە، هەر ڕۆژێ بە جۆرێ ئەگۆڕێ.

٣٧. سیاو چەمانە، سیاو چەمانە / هەورامان یاگەی سیاو چەمانە
«سیاو: ڕەش. چەم: چاو»

٣٨. سیروان لێشت نەدەم، هەر ئەمبەی.

٣٩. سێ شت بنچینەی عومری پیاو دەردێنێ، هاوسەری پیرە ژن، قەرزکردنی بـێ جـێ، خەفەت خواردنی زۆر.

٤٠. سێ شت زینەتن بۆ سێ شت: حەیا بۆ ژن، عیبادەت بۆ جوان، تۆبە بۆ پیر.

٤١. سێ شت ئافەتن بۆ سێ شت: غروور بۆ جوان، ڕیا بۆ عیبادەت، منەت بۆ ئیحسان.

٤٢. سێ شت سەبەبە بۆ ئەوەی کە بەشەر زوو پیر بێ: ڕەفیقی ژنی نەساز، بێ ڕەحمـی و بێ باکی و بێ حەیایی کەس و کار، دەس تەنگی و ناتەواوی ژیان.

٤٣. سێ شـت کـە وەفـای نیـە بـۆ ئینسان — ئەسپ و سـیلاحە و گرۆهـی ژنـان

٤٤. سێ شت لا ئەبەن خەفـەت لـە ئینسان — ئاوو سەوزەجات، مەنزەرەی جووان

٤٥. سێ شـت لا ئەبـەن خەفـەت لـە گیـان — ئاوو سـەوزایی و ڕوومـەتی جـوان

٤٦. سێ شت مەفسەدەن بـۆگرۆی ئینسان — جوانی و بەتاڵی و سەروەت و سامان

٤٧. سـێ شــت نیـشانەی نیفـاقی عەبــدە — درۆ، خەیانــەت، خیلافــی وەعــدە

٤٨. سێیەمینە سوننەتە، «بەجێی بێنی باشە».

٤٩. سینەی بێ کینەی موحەممەد سەڵوات. «لە وەختی ناوجی کردنا خەڵك وا ئەڵێن».

٥٠. سێ و دووی دڵی خۆی ئەکا، دوایی مەشوەرەت ئەکا، جا ئیقدام بەکار ئەکا.

٥١. سێوێ هەڵخـەیتۆ نایێتـە خـوارۆ، چـەن جـار بـەدەور خۆیـا ئـەخولێتۆ. «دەوری زەمانەش هەر ساتێ جۆرێکە».

٥٢. سێوێ خۆی نەگرێ لەبەر سـوەیلا — نابێ بە وێنەی سـەر گۆنـای لـەیلا

«نامی»

***

پیتی <ش>

پەندی پێشینان

١. شا بەخشیویەسی، شالیار نایبەخشێ.

٢. شاڵ من و شاڵ خانە. «واتە: با شاڵەکان لەیەك بن، هەر شاڵ ئەو پەسەنترە».

٣. شالیار بە کالیار نازانم. «ئەوەندە بە خۆما ئەنازم، شاو شالیارم بەلاوە وەکوو یەك وایە. ئەونە بێ خەم و بێ باکم».

٤. شانازی بە ماڵ دنیاوە مەکە — هەرچەن ماڵ دنیا ئەتبا بۆ مەکە
چون ماڵی دنیا چڵکی دەسانە — قەناعەت یاسای گەورە کەسانە

٥. شای مێوە هەنگوور، سوڵتان خەربوزە — شووتی هەر ئاوە و خەیار بێ مەزە
ئەگەر نازانی خەربوزە چیە — کاڵەکە، ئیتر ئەوەی بۆ چیە

٦. شانامە کوێی خۆشە؟ ئاخری!.

٧. شا وەکوو شوانە، ڕەعیەتیش ڕانە. «گورگ لە زاڵمەکانە، شوانێ کە کۆمەك گورگ ئەکا، ئیتر مەرگی حەیوانەکانە».

٨. شایەن بازی مەکە! بۆ خۆت قورس بیکێشیت و بۆ خەڵك سووك، «با وەیل جێگەت نەبێ».

٩. شایی و شیوەن بە قەوم و عەشیرەتۆ خۆشە، با بێگانە پێیان خۆش نەبێ.

١٠. شایی و شیوەن دەسەوامە.

١١. شتێ گۆشتی پێ ناگرم، بۆ گۆشتی پێ کەم کەم.

١٢. شڵپەی ئاو تێ، مێمانمان تێ. «تەجرەبەی زووە».

١٣. شمشێر چاك لە ئاسنی خراو درووس نابێ. «نا ئەهل بە مۆجگاری تۆ ژیر نابێ».

١٤. شمشێر میسری لە کێلانا خۆی ناگرێ، «پیاوی جەوهەرداریش لە مەیدانا خۆی بۆ ناگیرێ».

١٥. شمشێرو ئەسپ و ژن کە بێ وەفان — هەر ڕۆژ یەکێکە ساحێبی ئەوان

١٦. شوانی ناپاك، لە گورگ خراپترە.

١٧. شوان گرتن ڕاسی هاومالە، سەرۆکیش بۆ میللەت هەر وایە.

١٨. شوان لە شوانیەکە عاری نیە، لە نانۆ چنین عاریەتی. «ئەمە نیشانەی نەگبەتییە»

١٩. شوانە درۆزنەکە مەبە، با خەلك بێن بە دەمتۆ.

٢٠. شوانی حەیوان، ئەوەڵ کاری پێغەمبەران بووە تا تەجرەبەیان بیێ بۆ شوانی ئینسان.

٢١. شۆرەت بۆ ئینسان ئافەتە، تۆ شۆرەت پەرست مەبە.

٢٢. شوکری نیعمەت نیعمـەتی تـۆ زیـاد ئـەکا　　کوفری نیعمەت هەرچی هەس بەربای ئەکا

شـوکری نیعمـەتی خـوا زۆر ئەکـەم　　کە زۆرم نیـە، ئـازاری کـەس کـەم

٢٣. شوان تا دانیشیێ ڕانی دوور ئەکەوێتۆ.

٢٤. شووشە (شیشە) کە شکا، جێی خۆی ناگرێتۆ، «تۆش هۆشـت بـیێ بـە خۆتـەوە و قەدری خۆت مەشکێنە».

٢٥. شوویێ کافر لە هەزار برای موسولمان باشترە. «خۆشکێ وا ئـەلێ کـە بـە گـیر هاتیێ بۆ شوو کردن».

٢٦. شەخس تا زەبەرەی خۆی نەنوێنیێ، دانوولەی بـۆ لـێ نـانێن. «جـافێ چـووە سـەر مەرقەدی کابلە سوورەی مەریوان و وتی: حەمەی کورم نەخۆشە، دۆعای بۆ بکە بەلکوو خۆشۆ بێتەوە، گێسکێکت بـۆ ئەکـەم بـە خێـر. ئەگـەر تـۆ خۆشـی نەکـەیتۆ مـەحووی سەرەوالە بە دیزەیەك دانوولە کرە ئەکا».

٢٧. شەڕ ئەکەی بیر ئاشتیت پێوە بیێ.

٢٨. شەڕ ئەکریێ بە فێڵ و ناحەق سەر ئەکەویێ بە بەرتیل. «دوانزە سووارەی مـەریوان هەر یەکە دوو تەیەلەیەکیان دابەست بە کەلپۆس زینی ئەسپەکەیاناو بە شەبیخون هەریەك لە قولێکۆ دایان بە سەر تەواوی عەشیرەتی جاف لـە دەشـتی پێنجوێنـا، جافـەکان وایـان ئەزانی دوانزە هوردوو هاتووەتە سەریان، شکان و ئەوجارە بەو جۆرە مەریوانی نـەجاتیان بوو بە دەس شەڕی جافۆ».

٢٩. شەرابی مفتە، قازیش ئەیخوا.

٣٠. شەڕ بە ئەسلەحە ئەکرێت و مامەلە بە پوول.

٣١. شەڕ بە کۆنە قین ئەکا.

٣٢. شەڕت پێم مەفرۆشە، مەڕت لە لاما مەدۆشە.

٣٣. شەرتە کەڵەمەت بجەڕێنم. «واتە: زەلیلت ئەکەم. هەڕەشەیە. کەڵەمە: دارێکە کە لە وەختی جووتا ئەیبەسنە مل گاو بەوجۆرە ڕام و زەلیلی ئەکەن».

٣٤. شەڕ خۆش نیە، شەڕنامەکەی خۆشە کە بە ئیستراحەت بیگێڕیتۆ.

٣٥. شەرع بنی قووڵە، شەرع جەبەڵ جەبەڵە، «کەس بە تەواوی نایزانێ».

٣٦. شەرع مار بە دار، بە خۆت یا بە زۆردار.

٣٧. شەڕ کراو کوژاوۆ — کەچەڵ بۆ دار ئەسووڕاوۆ

هیچ مەنعی ناکەم لەحەیبەت سەری — ناچێتە بەرۆ بۆ دەردی سەری

٣٩. شەڕکە لە شێفو ئاشتیلە خەرمان — با دوایی نەبێ بە بەزم و شەڕمان

٤٠. شەڕو نیوە شەڕ، هەر بران.

٤١. شەڕ لە بەتاڵی باشترە. «شەڕی شەوی ژن و مێرد مەزەنەی خراپی لێ ئەکرێ، نەیکەن باشە».

٤٢. شەرم و حەیا بۆ ژنان، ژنان حورمەتدار ئەکا

بێ حەیایی و بێ شەرمی ژنان لەکە دار ئەکا

٤٣. شەرم و حەیا خۆشبەختی هەر دوو دونیایە.

٤٤. شەرم و حەیای ژن، هۆشیاری حیجاب — ژن ماقووڵ ئەکا بێ حەدو حیساب

٤٥. شەڕ نان و گۆشت خواردن نیە، پەن و پیتکەی زۆری لێ ئەبێتەوە.

٤٦. شەڕ ناو خۆی ها بە خۆیۆ، تەمایەر خێری مەبە.

٤٧. شەڕە زەڕنگەڕانەیە، هەردەم قاڵەیانە، لە یەکتر نادەن و ناکەن.

٤٨. شەڕە منداڵ وەسە شەڕە مریشك، دوو دەنووك ئەدەن لە یەکترو جیا ئەبنەوە.

٤٩. شەڕێ ببێت و خێری تۆی تیا بێت خۆشە.

٥٠. شەڕی خۆ ترێن مەکە.

لەگەڵ نا ئەهلا شەڕو ستیزە — ئابڕووت ئەباو ئەتخا لە ڕیزە

«نامی»

٥١. شەڕی ژن و مێرد وەسە شەڕی منالان، زوو ئاشتی ئەکەوێتەوە بەینیان.

٥٢. شــەریعەت ڕێگــا، تەریقــەت بالــە   بــەبێ شــەریعەت تــەریق بەتالــە

٥٣. شەق ئەزانێ قوناخ وا لە کوێ.

٥٤.   شەلان بە کـوڵێ جـەوتۆ   هەر هەڵئەساو ئەکەوتۆ

٥٥. شەلکەی پا شکاو نیە، ئەو ژنە هەر موشتەری زۆرە.

٥٦. شەڵڵا ئەو شەوە دایکت تـۆی ئـەبوو، مـن لـە ئاشا بـووایێم. «کەسـێ کـە لـە کوڕەکەی یا کچەکەی بێزار بێ وا ئەڵێ».

٥٧. شەل نیە، پای شکاوە.

٥٨. شەلە باوان و کوێرە باوان.

٥٩. شەلە مارت ئەکەم وەك مار ئـەتکوژم   هەر وەکوو دوژمن خـوێنت ئـەمژم

٦٠. شەمامەی بێستان، بۆ دەس چاو مەستان.

٦١. شەلەم داویە لە کەلەم، بۆیە ئەونە بە پەلەم.

٦٢. شەلەم شیرینی ئەکا، ئەرنا خۆیشی حەز ئەکا.

٦٣. شەمشەمە کوێرە، گیاندارێکی زۆر عەجایبە. هێلکە ناکا، بەچکەکەی بە شیر بەخێو ئەکاو لە ڕۆشنایی ڕۆژدا لەبەر تیژی خۆر چاوی نابینێ و لە تاریکی شەویشدا زۆر چاوی تیژە و زۆرتر لە بەینی مەغریب و عیشادا دەرئەکەوێ و تەنیا پەلەوەری گوان دارە.

٦٤. شەمە بە کەم کەسێ کەوێ، هەر بۆ مووسایی باشە.

٦٥.   شـەمـمـە کـارو شـەمـمـە بـار   شـەمـمـە بـووك نـاکـرێ سـوار

٦٦. شەو بێداری، دڵی بەشەر هۆشیارو ڕووناك ئەکاتەوە و زۆر خەیاڵاتی لە بیر ئەباتۆ.

شــەوەن خەڵوەتەن، ماڵ بێ ئەغیارەن   عالەم گرد وتەن، دۆس خەبەردارەن

«مەولەوی»

٦٧. شەو، سات و کاتی بەندەگی خوایە، با لە خەڵوەتا بین و لە زیکری خوای خۆماندا بین.

٦٨. شەو شەوی بەراتێ، خوا کچ و کوڕتان باتێ، شتێکمان بـۆ خەنـە جـەماتێ. «زوو منالان لە نەورۆزا ماڵ بە ماڵ ئەگەڕان بۆ نەورۆزانە و ئەم شـیعریانە ئەخۆنـدو خـەڵکیش

هەرچی دەسیان ئەڕۆیی لە هێلکە و پارە و خورماو شیرینی پێیان ئەدان».

٦٩. شەوقی تەرزە مێو، گەڵای گایمە — چەپۆك باوە ژن هەر لە یادمە
چەپۆك باوە ژن کڵاوەکەی دڕیم — کە باوکم هاتۆ فرمێسکی ئەسرپیم

«کوڕێك هەمیشە بە کۆڵ باوەژنێو بوو، مەشهوور بوو کە چەنێ خۆشی ئەوێت. ڕۆژێ خۆشکی وتی: دادە تۆ بۆچی ئەم کوڕتە ئەوەندە خۆش ئەوێ کە دایمە ها بە کۆڵتەوە. وتی: خۆشکە گیان با قسەی خۆمان بێ و کەس لە دەمت نەبیسێ، لەبەر ئەوە ئەیگرمە کۆڵ با چاوم پێی نەکەوێت و چاوم لە ناو چاویۆ نەبێت».

٧٠. شەوان کە کاتی بەندەگی خوایە — ڕازو نیازو ئەسراری تیایە
بە شەو لە یادی ئەو غافڵ مەبە — دوور لە ڕسوومی ساڵحان مەبە

٧١. شەوگار درێژە و عەودالْ بەتاڵە — بۆیە هەر خەریك ئەم ماڵ ئەو ماڵە

٧٢. شەوگارمان ڕۆیی، ڕۆژگارمان ماوە — با جێ بە جێ کەین چی ناتەواوە

٧٣. شەیتان سەری لێ دەرناکا، ئەوەندە پێچە.

٧٤. شەیتان بە ئەوانە گەمە ئەکا کە تووڕەن، خۆت مەکە بە گەمە جاڕ شەیتان.

٧٥. شەیتان پەلەی کرد چاوی خۆی کوێر کرد. «بۆیە وتوویانە عەجەلە کار شەیتانە».

٧٦. شەیتان شەرم لە مووی سپی ئەکا، ئێمە ئەبێ باشتر شەرمی لێ بکەین.

٧٧. شەیتان وتوویەتی هەرکەسێ بە بەشی خۆی ڕازی نیە، بێتە جێگەکەی من با تەوقی لەعنەت کرێتە ملی.

٧٨. شێخێ کە ماڵی دنیا کۆ کاتۆ — بۆ ماڵۆ لەگەڵ خۆیا بیباتۆ
هەرتا ئەتوانی لە دەسی ڕاکە — بڕۆ شێخێ تر بۆ خۆت پەیا کە
دنیا لاکێکە سەگە تاڵبی — وا نەبی بەسەر نەفسا غاڵبی
هەرکەس تەسلیمی شەریعەت نەبێ — شێخ نیە هەرگیز، بڕوات پێ نەبێ

موفتی زەهاوی بە فارسی وای فەرمووە:

شیخا کە تو در عالم ظاهر فردي — این رتبە ز دستار بە دست آوردي
حیف است کە او دور سرِ تو گردد — باید کە تورا دور سرِ او گردي

٧٩. شێر ئەگەر بتخوا، پەنا بە لانەی ڕێوی مەبە.

٨٠. شێر بتشکێنێ نەك ڕێوی بتخوا   هەمیشە ئەمە داوا کە لە خوا

٨١. شێر بتخوا مەدە لە پردی نامەرد.

٨٢. شیر دایك لە هەموو شیرێك باشترە بۆ منالّ.

٨٣. شیر کە دۆشرا ناچێتۆ ناو گوان   قسە لە دەم دەرچوو ناچێتۆ سەر زوان

٨٤. شێر لە بێشە بێتە دەرۆ چ نێر بێ و چ مێ، دەسی خۆی ئەوەشێنێ. «بێ خەم مەبە».

٨٥. شیرم بە تۆ حەلاڵ بێ ئەو کارەم بۆ بکە. «دایك منالّی خۆی وا هەلّئەنێ بۆ ئیش کردن».

٨٦. شیرەوا گەزێ بەفری بەسەرۆ بێ، بڕوای پێ مەکە، دەمت ئەسوتێنێ. «نەفەرێ شیرەوای خواردبوو و دەمی سووتا، سەری بەرزۆ کردو وتی، ئەم مالّە بە چەنێ دروس کراوە؟ وتیان: بە سەبرێك و دوو فوو».

٨٧. شیر وشترو دیار عەرەب. «بۆ نفرین وا ئەلّێن».

٨٨. شێری یا ڕێوی؟ «کەسێ بڕوا بە شوێن کارێکاو کارەکە بێت بە دەسیۆ، شێرە و ئەگەر کارەکە نەیێت بە دەسیۆ، ڕێوییە».

٨٩. شیعر هەرکامی درۆی زۆرتری تیا بێ، بە لەززەتترە. «حەدیسە، بۆیە پێغەمبەرﷺ شاعیر نەبووە».

٩٠. شینی فەرهادم تەمام نەکەردەن   شینی کەیخەسرەو ئامان بە گەردەن

٩١. شین هەر بەسەر مردوودا ئەکرێ، تا بەشەر لێی نەقۆمێ، شینی بۆ ناکرێ.

***

پیتی ‹ ع ›

پەندی پێشینان

١. عـادەتی پیـاوی گـەورە، گەورەتـرین عـادەتـە
شوێن کەوتنیان بۆ ئێمە سەربەرزی و سەعادەتە

٢. عاشق گوڵ وا بە دەسیۆ، عارف وا لـە باخەڵیا
ئەبلەهـ ئەیێنێ بە سەریۆ، بـێ نەوا لـە کـەمەریا

٣. عاقیبەت خێری لـە هەموو شتێ باشترە. «هەموو ڕۆژێ خەریك خۆ خاس کردن بـە، نەکا ئەو ڕۆژە ئاخر عومرت بێ».

٤. عالِم هەر ئـەو کەسەیە خۆی بگرێتۆ لـە حەرام
نەك مەنعی خەڵکی کات و خۆی هەڵکێشێ لـە حەرام

٥. عالـــمی چـــەنێ ســـەهل و ئاســـانە عاقـــڵی ئەونـــە ســـەخت و گرانـــە

٦. عیسا بە دین خۆی، مووسا بە دین خۆی.

٧. عالـمێك لەبەر چاو شەیتانا لـە سەد عابید بە هەیبەتترە. «حەدیسە»

٨. عالـەمتان دا بە فیرۆ، خۆتان وەکوو بەرزی بانان دەرچوون لـەم شەڕا کە ناتانۆ.

٩. عالـەم دەوامـی بـە چـوار شـتە: ١- عیلمـی عالمـان ٢- عەدالـەتی حاکمـان ٣- سەخاوەتی دەوڵەمەندان ٤ - قەناعەت و دۆعای خێری فەقیران. «ئەمانـە کـە فـەوتان، عالـەم ئەفەوتێ. حەدیسە»

١٠. عام لـەگەڵ ئێمە یا ئێمە لـەگەڵ عام. «ئەبێ ئێمە لـەگەڵ عاما بین».

١١. عومرە گرانـمایەکەم سەرف کردووە هەر لـەمـا
چی بـخۆم لـە هاوینا، چی پۆشم وەختی سەرما
پـەشیـمانـم لـە کـارم، نـازانـم چیـە چـارم
بۆ کوێ بڕۆم بەم دەردۆ، بـۆ کێ ببەم هاوارم

١٢. عیشق و عەلاقە ئینسان زەلیل ئەکا، تو هەر خۆت زەلیلی لای خوا بکە.

١٣.عیشقێ کە مەجازی بێ تالّب مەبە ئیللا کچ   لەیلا کچ و سەلما کچ و عوزرا کچ

«نالی»

«عیشقی مەجازی دوو شتی باشی تیایە: ١- بناغەی دامەزرانی بنەماڵەیە ٢- وەرزش و نەرمشە بۆ عیشقی حەقیقی».

١٤. عیلم و دین دوو باڵن بۆ ئینسان کە قودرەتی باڵ گرتنەوەی نیە، بەم دوو باڵە نەبێ و موسوڵمانیش بەم دوو باڵە کەماڵ پەیا ئەکا.

١٥. عوزر لە گوناح بەدترە. «کە نازانێ عوزرێ بێنیتۆ».

١٦. عومری درێژ، ئەوەیە خراپە کە ئینسان مەرگی ئازیزی زۆر چاو پێ ئەکەوێ.

١٧. عومری درێژ شەرمی لە کەس نیە.

١٨. عومرێکە شوانە هێشتا لوورەی گورگ ناناسێ.

١٩. عەترێ کە خۆی ئەنوێنێ، بە دەم تاریفی مەکە

تۆ کە ماڵت حەرامە چیتە لە دەوری مەکە؟

٢٠. عەجەلە مەکە لە کارا، عەجەلە کاری شەیتانە

شەیتان کە چاوی ڕاسی کوێرە لە بۆ نیشانە

٢١. عەزای دەوڵەمەن، شادی فەقیرە   خەریکی چێشت و گۆشت و کەوگیرە

٢٢. عەفوو لە ئینتیقام باشترە. لەززەتێ لە عەفوا هەیە لە ئینتیقامدا نیە. «حەدیسە»

٢٣. عەفوو لە کاتی دەسەڵاتداری   سەربەرزیە بۆ حوزووری باری

٢٤. عەقڵم نەماوە، فامم سەرسەری   دڵەکەم باری کرد بۆ سەوداگەری

٢٥. عاقڵ دووجار ناخڵەتێ.

٢٦. عەقڵ بە گەورەیی و بچووکی نیە، زۆر جوان هەیە لە پیر زۆر عاقڵترە.

٢٧. عەقڵ نەبێ گیان وا لە عەزابا. «فارس وایان وتووە: «گر عقل نباشد جان در عذاب است»

٢٨. عەقڵ و عیلم لە هەر کەسێکا کۆ بوونۆ، ئەو کەسە خۆشبەخت هەر دوو دونیایە.

٢٩. عەقڵ و کەماڵ لە تەلاّو زینەت و زیوەر باشترە.

٣٠. عەقڵ وەکو میوان وایە، بازێ وەخت وا لە جێداو بازێ وەخت نیە لە جێدا.

٣١. عەلامەتی بێ دەماری پیاو دوو شتە: ١- سواری کەر ٢- کۆمەك کردن بە خێزان و منال لە فەرمانی ناو مالّا.

٣٢. عەلامەتی خۆشبەختی بەشەر ئەوەیە کە خواو خەڵکی لێ ڕازی بن.

٣٣. عەلامەتی دەس بەردار بوون خوا لە ئینسان ئەوەیە کە خەریك کارێ بێ کە قازانجی تیا نەبێ، نە بۆ دین و نە بۆ دونیا.

٣٤. عەمەل لەگەل ئیخلاسا تێکەل نەبێ ئیفلاسە
زووتریش هەروا بووە و ئیسەش بۆ خۆی هەر واسە

٣٥. عەوام بێ عـەقڵ و گەوج و ناتەواو بە فڕێ کـۆن و بـە تـڕێ بـلاّو

٣٦. عەوامی و نەفامی دەردێکی گرانە، تـۆ خـۆنـەوارێـکی فـامیـدە بـە.

٣٧. عەیبی خۆت بێنی بۆ بەر چاوی خۆت ئیتر عەیب لەکەس ناگری غەیر لە خـۆت

٣٨. عەیبی خۆت شۆرە بەدەسی چـەپت بە دەس ڕاس خۆراك ببە بـۆ دەمـت

٣٩. عەیبی خۆت لە بەر چاوت لا مەبە ئـیـتـر تـۆ نـاوی عەیـبی کەس مەبە

٤٠. عەیبی خۆت لەلای کەس مەڵێ، لەلای خوات تۆبەی لێ بکە.

٤١. عەیبی خۆت لەویا دۆزەرۆ کە ناوی عەیبی خەڵك ئەبەن.

٤٢. عـیبادەت تـەنیا خزمەت بە خەڵکە تـەنـیا تەزبێح و بەرماڵ بێ کەڵکە

٤٣. عیللەتی بێ بەرگییە کە هەتیو مەیلی هەتاو ئەکا
لە بۆ نانێ کە بیخوا هەمیشە چاوە ڕاو ئـەکا

٤٤. عیلم ئەوەیە کە لە دلاّ بێ، ئەوە نیـە لـە کاغـەزا نووسـرابێ و لـە گیـرفانا بـێ.
«ئیمامی غەزالی دوای تەواو کردنی خوێندن لە بەغدا، ڕۆیـشتۆ بـۆ وەتـەنی تـووس لـە ئێراندا، لە ڕێدا بوو بە ڕەفێق قافلّەیەك لە جەردە و ڕووتیان کردۆ، ئیمام غەزالی دەفتـەر یادداشتێکی پێ بوو بردیان، زۆر پاڕایەوە و نەیانداوە. ڕۆیشت بۆ لای سـەرۆکەکەیان و وتی: ئەم دەفتەرە موشکلاّتی زۆرم تیا نووسیوە و کەڵکی بۆ ئێوە نیە، سـەرۆکەکە وتـی: ئەگەر تۆ زانا بوایی ئەوەی کە ئەتزانی لە ناو دلّتا دات ئەناو

ئێمە نەمانئەتوانی ببیەین. لە ئەنجاما بە منەتێك زۆر پێی دایەوە. ئەمە بوو بە دەرسێکی گەورە بۆ ئیمامی غەزالی و دوای ئەوە هەرچێکی ئەزانی ئەیخستە ناو دڵی و بە ئەو زانا چاکە دەرچوو. مەرحووم باوکم (مامۆستا مەلا باقری بالك، مەریوان) لە زۆر شتا بە تایبەت لە عیلما تەقلیدی ئیمامی غەزالی ئەکرد».

٤٥. عیلم و عیرفان و عەقڵ و کەماڵت — باشترە لە کول سەروەت و ماڵت

٤٦. عیلم چوون درەخت عەمەڵ سەمەرەن — عیلمی بێ عەمەڵ باخی بێ بەرەن

حەیفەن عومری وێت بدەی بە زایە — چی دنیا بەرشی بێ ئایە و مایە

عیلم و عەمەڵ و عومرت بۆ زیاد — عیلمی بێ عەمەڵ مەدەرە وە باد

«مەلا خدری ڕواری»

٤٧. عیلم هەتا بەشی خەڵکی زۆرتر لێ بدەی، زۆرتر ئەبێ و زەکاتی عیلم، فێر کردن خەڵکە.

٤٨. عیلمێ کە پێویست هەموو ئینسانە — لە ناو عیلمانا تەنیا دووانە

پەروەرش بەدەن عیلمی ئەبدانە — فێر بوون عیبادەت عیلمی ئەدیانە

هەر دوو عیلمەکە موحتاج پارێزن — لە مونافیيان خۆتان پاریزن

٤٩. عیلم هەرچەنێ زۆری بزانی — کە عەمەڵ هاوڕێی نەبێ، نەزانی

«نامی»

***

پیتی ‹غ›

پەندی پێشینان

١. غەریب ئەو کەسە نیە وا لە شام و یەمەنا
غەریب تەنیا کەسێکە وا لە قەبرو کەفەنا

٢. غـەریب ئـەوە نیـە لـە دوور وڵاتـە
غـەریب کەسـێکە لـە قـەبرا ماتـە

٣. غەریب ئانە نیـا دوور بـۆ جـە وەتـەن
غـەریب ئانەنـە بلـۆ تـوێ کەفـەن

٤. غەریب غەریبەن، غەریـــب دیارەن
یاگەی غەریبان گۆشـە و کەنارەن

٥. غیرەت نەماوە لە بەدەنما ئەونە ترسنۆك بووم.

٦. غەریب لە بەرۆ ددانی زەلە و لە دواوۆ قنگی.

٧. غەیبەت گوناحی کەبیرەس، مـەیکـە!
ئەگەریش کردوتە، زوو تۆبەی لێ کە

٨. غەیب زان تەنیـا کەسێکە، ئەویـش نـاوی خـوایـە
لـە زات و لـە سیـفـاتـا، لە مـاسـیـوا جـیـایـە

٩. غەیری تۆ کێ بێ کەمێ بڕوا دەمێ لـەم ڕێـگـەوە
یـانـێ ئـیـزهـاری کـەلامـی تـاڵ و شیرین پێکەوە

تاڵ و شیرین پێکەوە نـەمـدیـوە چا بێ، چا نەبێ
هەرکەسێ مەئنووسی سەرفی چا نەبێ، پێت چا نەبێ

«ناری»یە ئەم شێعرە وا بێ عەیب و بێ نوقسانیە
بـۆ نموونـە شـاعیـری وا ئـەو نـەبێ کـەس وا نیـە

***

پیتی ‹ف›

پەندی پێشینان

١. فاسقی خەمسە دیارە، دووپشك و مشك و مارە، قەلە بازەڵە و کولارە.

٢. فرتە و بانی شار. «واتە: ئەگەر زۆرم زۆر بۆ بێنن و زۆرم لەگەڵ بلێن، پەنێکتان پێ ئەدەم و ڕائەکەم بۆ جێیەیەك کە دەس ئێوەم پێ نەگات. بانی شار: زەمانی زوو دێیەك بووە لە شارەزووردا کە زۆرداری زۆری تیا بووە و ئەو زۆردارانە پەنا بوون بۆ پیاوکوژو جەردە و دزو درۆزن. ئەمە بۆیە وا مەشهوورە».

٣. فرسەت ئەوەمە نیە سەر خۆم خورێنم، ئەونە پڕکارم.

٤. فرسەت لە دەس مەدە.

٥. فرسەت وەسە شمشێر، تۆ ئەو لەت نەکەی، ئەو تۆ لەت ئەکا.

٦. فرە خۆر هەمیشە بار سکی ئەکێشێ.

٧. فرە وتن بۆ قورئان خوێندن باشە.

٨. فرەی مەکێشە با نەچڕێ.

٩. فرمان بۆ خۆت ئەکەی / منەت بەسەر کەسانە کەی

١٠. فەقێ هەشت و کەوچك نۆ / یەکیان خنکا بە بێ دۆ

«بە گشتیانۆ کەوچکێکیان بووە»

١١. فەقیر ئەوەیە ئەیبەنە قەساوخانە و سەری ئەبڕن وەکوو کاوڕ.

١٢. فیسقە خۆی چیە، تا هێلکەکەی بەچی بێ.

١٣. فیکەی خۆم ئەناسم، باریکە و درێژ.

١٤. فرە واردەی عەزاب، کاسە لێستەی سەوابا. «لە حەدیسەوە وەرگیراوە»

١٥. فەقیری خۆشە، قۆرتەکانی خراپن.

***

پیتی <ق>

پەندی پێشینان

١. قازانی مێردان بە چل ساڵ دێتە جۆش   کە هاتە جۆش دێر ئەبێ خامۆش

٢. قارچك و پیچك، سوورە بنە   دایکە بیخۆ کۆڵی منە

«کچانی کێوسان لە بەهاراندا وا ئەڵێن»

٣. قازانج سەرمایەی خوارد. «واتە: مایەی بە تەمای قازانج تیا چوو»

٤. قادرییە و سەرپەتی

٥. قاز لاسایی بازی کردۆ، بۆسێ قنگی دەرهات.

٦. قازی، تا یەکێکیان وا لە بەهەشتا، دوانیان وان لە جەهەننەما. «ئەویانە شەرعەکە ئەزانێ و حوکمی پێ ئەکا وا لە بەهەشتا، ئەویانە لە ڕووی نەزانیۆ حوکم ئەکا وا لە جەهەننەما، ئەویانە ئەیزانێت و بۆ تەماع لە شەرع لا ئەدا وا لە جەهەننەما».

٧. قالاو بە شۆردن و سابوون چەرموو نابێتۆ.

٨. قالاوێ ئەیویست فێری ڕەوتی کەو بێ، فێری ڕەوتی کەو نەبوو، ڕەوتی خۆیشی لەبیر چوو.

٩. قالبی ساقت بە سێ بەڕۆیی   عومری درێژت تا نیوە ڕۆیی

«بە تەمبەڵ وا ئەڵێن»

١٠. قامەتم زووتر وەك «ئەلف» وابوو   ئێستا وەك «نون»ە لەبەر هاتوچوو
هاتوچووی زۆرم کردووە بۆ دنیا   عومری عەزیزم واچوو لە بەینا
خۆزگا عومرەکەم چەن ڕۆژ ئەهاتۆ   جا شکات پیریم ئەکرد بە لاتۆ
خۆزگا جوانیەکەم ئەهاتە دواوە   شکاتی پیریم ئەکرد بەلاوە
لەوەی کە پیری هێنای بەسەرما   لیباسی شادی نەهێشت لەبەرما

١١. قاوەتوو و شێوت بکە بە تەرتیب   ئەو بەر نیوەڕۆ، ئەم لەپێش مەغریب

«نامی»

١٢. قربۆق بە قیڕە گەورە نابیٚ، ئەرنا ئەبوا لە دونیادا جیٚیان نەبوایێتۆ.

١٣. قسە بیجاوە جا بیکە، تا بیری لیٚ نەکەیتۆ، مەیکە.

١٤. قسەییٚ گۆشتی پیٚ ناگرم، بۆچی گۆشتی پیٚ کەم کەم
زوانی خۆم ئەبەسم و قسەی وا هەرگیز ناکەم

١٥. قسە دەرچوو لە زاریٚ ئەگاتە تەواو شاریٚ

١٦. قسە شەوچەرەی مالآنە.

١٧. قسە، قسە دەرییٚنیٚ، دووپشك، دووپشك دەرییٚنی.

١٨. قسە ناجاوێت، ئەیداتە دەرۆ هیچ خولکی ناکەن ئەچیٚتە بەرۆ

١٩. قسەیەك کەوێتە سی و دوو دیانە ئەکەوێتە سی و دوو یانە

٢٠. قسەی موختەسەرو پڕمانا خۆشە کەم خواردن دەوای دەردی نەخۆشە

٢١. قسە هیچی تیٚ ناچیٚ.

٢٢. قسە هەزارە و دووی بەکارە، ئەو دووانەش دوو کەلیمەی شەهادەتە.

٢٣. قسەی خولە ناوی بلەی لە بیر بردۆ. «خولە، لە ناو کوردەواریدا بە مەحموود ناو ئەلێن و بلە بە ئیبراهیم ناو».

٢٤. قسەیەك دوو نەفەر پیٚی ئەرەنجیٚ مەیکە.

٢٥. قسەی ڕاس یا لە شیٚتی ببیسە یا لە منالٚ.

٢٦. قسەیەك بکە کەلٚك گریٚ مەنیٚ پیٚوە سەر گریٚ

٢٧. قسەیەکیش بکەین بۆ دز.

٢٨. قسەی هەژارە، هەموو کەس دەرەقەتی دیٚت کە هەر لە خۆیەوە تووڕی بداو ڕەفتاری پیٚ نەکات.

٢٩. قسەییٚ لە دەروونی پاکۆ دەربیٚ، لە دلاٚ جیٚی خۆی ئەکاتۆ.

٣٠. قشقەڕە، بیٚ تەماع پشت کەر ناخوریٚنیٚ. «ئەهلی ئەم زەمانە زۆری وەهانە».

٣١. قلیان بکیٚشم یا خەجالەتی بە سەر بیٚم بۆ لات یا بەپیٚی پەتی

٣٢. قشقەڕە دۆمان، هەلپەڕە بۆمان.

٣٣. قلیان دەمی بەرەو ژوورە، هەر بۆی ئەگات و پەکی ناکەویٚ.

٣٤. قلیچ موسوڵمان مەبە، هەموو دەستووری شەرع بەڕێوە بە. «مووساییەك لە سلێمانی بوو کە زۆر عەلاقەی هاتوچووی خزمەتی حاجی کاکە ئەحمەدی بوو. وتیان، تۆ ئەونە حاجی کاکە ئەحمەدت خۆش ئەوێ، بۆ موسوڵمان نابی؟ وتی: موسوڵمانی ئەگەر وەکو حاجی کاکە ئەبێ، من پێم ناکرێ و ئەگەر وەکوو دزو حیزی ئەم ناو بازاڕە بێ با هەر مووسایی‌گەریەکەی خۆم بێ».

٣٥. قنگ ئەو شەقمە نیە وازم لێ بێنە.

٣٦. قنگ حیزی باشترە لە دەم حیزی.

٣٧. قورئان بخوێنە بە سەرما ئەمرم	بەڵکو لا ببات نەخۆشی و شەرمم
٣٨. قورئان کەلامی زاتی خودایە	قورئان ڕابەری دین و دونیایە
٣٩. قورئان دەوایە، قورئان شەفایە	قورئان خەڵاتی ڕەسوولی خوایە

٤٠. قومار باز لە بێ پوولی‌یا تۆبە ئەکا.

٤١. قوربانی کوڕی سێو لە باخەڵ بم. «پیاوێ فێڵ باز پەلەیێ گەنمی ئەبێ و گەلی چل نەفەری بۆ ئەکاو ئەترسێ درەوەکەی بۆ تەواو نەبێ. کچێکی زۆر جوانی ئەبێ و چل سێوی پێ ئەدا کە یەکە یەکە بە دزیەوە بیدا بە دەس درەوانەکانەوە، لە دواییدا باوکەکە پەسا پەسا ئەڵێ: بە قوربانی کوڕی سێو لە باخەڵ بم. بەوجۆرە ڕۆژ زۆر بەرز ئەبێ کە درەوەکە تەواو ئەبێ لە خۆشی سێوەکانا».

٤٢. قوڕ بە سەرم بۆ بیرم	چلۆن بیکەم تەکبیرم
کەوتوومە سەر ساج عەلی	نام چۆن بڕۆم لەگەڵی

٤٣. قۆلانچە بۆی گوڵ ئەکا سەری یێشێ.

٤٤. قول ڕەش و سپی لە بوارا دەرئەکەوێ

٤٥. قومار باز کە داینا، نەڵێ بە گونمۆ، لە داخا ئەتەقێتۆ. «هەرچی لە دەس دەرچوو هەروایە».

٤٦. قووتم لێ قورمیش بووە، خوراکم بۆ ناخورێ
مەگەر شێ نەرمەقووت، وەك هەڵواو شووتی و ترێ

٤٧. قەبرم بۆ کەنن بە پاچ و زەنگەن	لە بەرزی بمنێن ڕووم کەن لە وەتەن

٤٨. قەبرم بۆ کەنن لە ڕێگەی کانی   بەشکم نازداران پا بنێنە بانی

٤٩. قەبرم لە قەبری پیرە ژن دوور بێ   با دڵم گەش و پڕ لە سروور بێ

٥٠. قەت خزمەتکاری مەکە لە دنیا   نە بۆ ئەهلی دین نە ئەهلی دنیا

ئەهلی دین دڵیان نابەی بەڕێوە   بۆ دنیاش حەیفە بوەستی بە پێوە

«نامی»

هەموو کەس بۆ خۆی غەزالی بوایێ   عەوام و نەفام ئەبوا نەبوایێ

چی بکەین بۆ سەپان، چی بکەین بۆ مزوور   بۆ خەلە و حەیوان دەشتی شارەزوور

٥١. قەترەی ئاو هەمووی ئەگەر دوڕ بوایێ   وەك موورو ئەبوا بازاڕ پڕ بوایێ

«جۆرە ماسی‌یەکی تووکن وا لە بەحرا لە وەختی بارانا پشتی لە ناو بەحرا ڕووت ئەکات و قەترەی باران ئەچێتە ناو توکەکەی و تووکەکەی مەحکەم ئەدا بە یەکاو دوای بەینێ ئەو قەترە ئەبێ بە دوڕ».

٥٢. قەبر یا باخچەیەکە لە باخچەکانی بەهەشت، یا بیرێکە لە بیرەکانی جەهەننەم.

٥٣. قەدری زەڕ وا بەلای زەڕگەرۆ، نیە بەلای هەوڕگەرۆ.

٥٤. قەدیم وەجاخان شیوەنیان بڕیاوە   چرای ناکەسان تا ڕۆژ گڕیاوە

٥٥. قەرزکەی لە هەرکەس زەلیلی ئەوی   ئەو ها لە سەماو تۆ وای لە زەوی

٥٦. قەرز بە دانەوەی نەبێ لە کۆڵ ناکەوێ   بە سەد بەرتیل قەرزی لە کۆڵ ناکەوێ

٥٧. قەرز کردن چەنێ سەهل و ئاسانە   ئەونە دانەوەی سەخت و گرانە

٥٨. قەرز مەکە لە دۆس و قەرزی پێ مەدە   جار جارێ نەبێ سەری لێ مەدە

«نامی» نووسیویە ئەم شیعرە جووانە   بیگرینە گوێمان سەرمایەمانە

٥٩. قەرز کۆن ئەبێ و نافەوتێ.

٦٠. قەرزدار قەرزداری نەکوشتووە، وەلێ سەرچەنگی زۆری داوە.

٦١. قەرز دوو ماڵ ئاوەدان ئەکاتۆ، ماڵی قیامەتی قەرزدەرەکە و ماڵی دنیای قەرزکەرەکە.

٦٢. قەرز کردن و نەدانەوەی، زۆر قەوم و کەسی کردووە بە دوژمن.

٦٣. قەرز کوێر مەبە و ئابڕوو و ئیعتبار خۆت مەبە.

٦٤. قەرزە سووتاو هەرجۆر دەست کەوێتۆ هەر باشە، ئەبێ شوکر بکەی.

٦٥. قەزا بۆ قیسپ ئەگەڕێ، «پیاوێ قیسپێ داویە لە پێی و هەڵیدڕیوە، ئەم پەندەی وتووە».

٦٦. قەزات لە من، لەوانە | بە شەو ئەچنە کولانە | بە ڕۆژ دێنە دەر یانە
قەزات لە من، لە خنە | لە جووتی گای بەر بنە | لە پیاوەکەی دوو ژنە
لەوانە دوژمن منە

«ژن لە کاتێکا منالی هەڵپەڕاندووە ئەم شعرە پێشووەی وتووە».

٦٧. قەزا لە نیوەشا گەڕێتۆ هەر باشە.

٦٨. قەزای دۆسێ خاس کەوێ لە هەزار برای خراو.

٦٩. قەزای دەسم کەوێ لە چاوم. «پیاوێ چووە بۆ مازوو، تا ئێوارە گەڕاوە و مازووی چاو نەکردووە، ئێوارە هاتووەتۆو هەڵخزاوە و دوو مازوو کەوتووەتە مشتی، جا وتوویەتی: قەزای دەسم کەوێ لە چاوم».

٧٠. قەزای دیزە کەوت لە گۆزە | قەزای شەرمین کەوت لە بۆزە

٧١. قەفەس هەرچەنێ دەوری سیمینە | پەلەوەر تیا مات و خەمینە
بەرەڵای بکە چێ بۆ ئەو هەردە | چینە کا لە ناو ئەو دارو بەردە

٧٢. قەساسە قالە مەسە.

٧٣. قەل بە قەل ئەڵێ: ڕووت ڕەش بێ.

٧٤. قەلەکە وتی: بەچکەم بوو بە دوو، تێرم نەخوارد لە وردەگوو. «ڕاستی وتووە، بەشەریش وایە بۆ خەمی منالّ».

٧٥. قەناعەت گەنجێکی بێ پایانە، خودا بە هەرکەس بیدا، سەربەرزی هەردوو دونیایە. «لە حەدیسەوە وەرگیراوە».

٧٦. قەناعەت ئینسان دەوڵەمەند ئەکا | سەربەرزو ڕوو سوور دوو دونیای ئەکا
دەس پێوە گرتن دەس بەرمەدە لیی | لە هەر دوو دونیا لەززەت ئەبەی لێی

٧٧. قەوم لە بەر چاو قەوما سووکە | ژن و ژن خوازیان هەر پووکە پووکە

٧٨. قەومانوخوێشان گرد یانەو ویشان | تەنیا دانیشتم خاتر پەرێشان

۷۹. قەومە یەك بگرن، یەك گرتن چاکە　　قەومی یەك گرتوو شێری بێ باکە

«قانع»

۸۰. قەل هەڵفڕی، قشقەڕە لە جێیە.

۸۱. قەولی وەسە بەولی. «بەول "بَول" وشەیەکی عەرەبییە بە مانا: گمیز».

۸۲. قەومان شەڕیان کرد، قەڵتەبانان بڕوایان کرد.

۸۳. قەوم بە قەومۆ ئەکاتۆ، بێگانە بە قلوٚرە دارۆ.

۸٤. قەوم گۆشتەکەت بخوا، پێشەکەت ناشکێنێ، «لە بێگانە زۆر باشترە».

۸۵. قەومی خراپ وەسە گون قوڕ، ئەیبڕی ئەمری، نایبڕی هەر ئەقۆڕێنێ بە دواتا.

۸٦. قەومی ژنان پا لە بەرە، قەومی شووان دەربەدەرە.

۸۷. قیاسی کەشك ئەکەی لە سەر مەشك، «کە هەر لە ناوا لەیەکۆ نزیکن».

۸۸. قێخای دێ بگرە و دێ بچاپێنە　　هەرچی مەیلت هەس بیخۆو بیهێنە

۸۹. قێخا ڕازی کە و ناو دێی تالان کە　　سەیری لەرزانە و وردە خالان کە

۹۰. قێخا ڕووس گیان مەکوشەما، زاڕۆلێما وردێنێ، جا هامێ هەنجیری موجیفییتا پەی ماروو. «نەفەرێك هەورامی، ڕووس ئەسیری کردووە و ئەمەی وتووە».

۹۱. قیمەت و نرخی هەرکەسێ، گوفتارو ڕەفتاری خۆیەسی.

۹۲. قینم لەو خاوەن ماڵانەیە کە خوٚراك چەند ڕۆژ لە یەك ڕۆژا سەرف ئەکەن. «ئەبووبەکری سدیق‌ﷺ»

۹۳. «قل» بە «فل» حاڵی بووە. «هیچی لێ نازانێ»

***

پیتی <ك>

پەندی پێشینان

١. کابرایێ تووشی ڕێبوارێ بوو، وتی: ناوت چیە؟ وتی: ناوم محەممەدە، وتی: «صلّی الله علیه و سلّم»، وتی: من لەو موحەممەدانە نیم سەڵەواتیان لێ بدەی.

٢. کابرایەك کە فرەی ئەوت، پڕ مشتی زوانیان بڕی.

٣. کابرایەك وتی: ئەوانە شەڕیانە، یەکێ تر وتی: شەیتان ناوجی‌کەریانە. یەکێ تـر وتـی: ناخۆنە کڕێ، شەڕ هەڵگڕێ.

٤. کاخۆر جێی گەرمی بۆ چیە؟. «کەسێ بێ قازانج بێ، وای پێ ئەڵێن».

٥. کاربکە و مانوو بە بۆ ڕووسووری خۆت　　　پـەشیـمان نابی لـە کردەوەی خۆت

٦. کار گەورە بە بچووك مەسپێرە.

٧. کاردی لێ بدەن خوێنی دەرنایێ. «ئەوەندە غەزەب و قین لە دڵیایە».

٨. کار من ئەیکەم و بە ناو تۆوە تەواو ئەبێ.

٩. کار ئەوە کردی کە تەواوی کرد.

١٠.　　کار نیە خوا درووستی نەکا　　　سابیر ئەوەیە کە هاوار نەکا

١١. کاروان بەرەو دوایە، مردنیش هەر وایە کە نۆبەی تیایە.

١٢. کاروانێ بە کەر خۆی ئـەڵێ خـاڵۆ　　　بۆ ڕاسی کار خـۆی ئەیکاتـە مـاڵۆ

١٣. کارێ بکەدوای‌خۆت ڕەحمەت ویژیت کـەن　　　نەك بڵێن ئۆخەی لەعنەت ویژیت کـەن

١٤. کـاری خوا بـرا بێ حیـکـمەت نیـە　　　با تۆش نـەزانی حیکمـەتی چیـە

١٥. کێـوسـانان بــەفرو بارانیـان نـەبێ　　　دەجلە بە سـاڵێ ئاوی وشك ئـەبێ

مـاشـەڵڵا بـارین چ نیعمـەتێکە　　　شوکـرانەی لەسەر کول ئۆممەتێکـە

خـوا نیعمەتی خۆی نەگرێتۆ لێمـان　　　چـوار فەسڵی ساڵێ نەشێوێ لێمان

١٦. کارێ مەکە خوات لێ بڕەنجێ.

١٧. کارێ بکەین نە سێخ بسووتێ نە کەباب. «میانەڕەو بین».

١٨. کارەکە خۆی کردوویەسی، بۆیە ئەونە بێ خەمە.

١٩. کارێکت پێ ئەکەم، «با» بە دەواری دۆمی سەید سایەقی نەکردبێ. «هەڕەشەیە»

٢٠. کارێك کە پەیوەندی بە تۆ نیە، خۆتی تێ هەڵمەقولێنە، تۆ حەیوانت نیە شوان گرتنت لە چیە.

٢١. کاریگەر ئەوەڵ کەسێکە کە پێغەمبەرﷺ دەسی ماچ کردووە و ڕازی بووە بە کاری.

٢٢. کاریگەر پاڵەوان خوایە، گشت کەسی لێ ڕەزایە.

٢٣. کاریگەر حەبیب دەرگای خوایە — زوو هەروا بووە و ئێستاش هەروایە

٢٤. کاسب خۆشەویس خواس.

٢٥. کاریگەر، کرێکەی بدەرێ بەرلەوە ئارەقەکەی وشکۆ بێ. «حەدیسە»

٢٦. کارێ مەکە لەعنەتت لێ بکەن، لە سەر ڕێی خەڵکا پیسی مەکە.

٢٧. کاری نابەدڵ تەوقە لە گەردن — خەمی لاناچێ مەگەر بە مردن
ئارەق ئەڕێژێ و نان پەیا ئەکا — خێزان و میوان خۆی ڕەزا ئەکا

٢٨. کاسبی، دزی بە دەمۆ مەکە — خۆ بەلای خۆتو چووی بۆ مەکە

٢٩. کاسب حەبیبی خوایە، سەربەرز هەردوو دونیایە.

٣٠. کاسە تا پڕ نەبێ نارژێ، دڵیش تا پڕ نەبێ گریانی نایێ.

٣١. کاسە لە ئاش گەرمترە، بێگانە لە ساحێوکار خوێنگەرم ترە.

٣٢. کاسەی پڕ ئاشتی ماڵە — نەبێ ئەیکەن بە قاڵە
گەر ببێ بە جەواڵە — شەڕیان ئیتر مەحاڵە

٣٣. کاسەی کەیبانوو تەقەی نایێ.

٣٤. کاسەیێ ماسم وا بە لاتۆ، پێم بەرۆ، دنیا دەسەوامە منیش وەك خەڵك وامە.

٣٥. کاکە ئەزانی حاڵم — ئیمرۆ ماڵ و منداڵم
نابن بە هۆی ئیقباڵم — سەبەبن بۆ زەواڵم

٣٦. کاکە دانیشتن ماڵ وێران ئەکا — بێکاری ئینسان پەرێشان ئەکا
نەفرەت لە خۆی و لە ژیان ئەکا — لە میوانداری خۆی تەرخان ئەکا

نـان و مـافی تـۆ هـەر لـە کـارایـە   سەری بـێ ڕۆزی لـە ژێـر خاکـایە
بە پێی فەرموودەی ئـایەتی قـورئان   لـە سـەعی زیـاتـر نیـە بـۆ ئینسـان
هەوڵ و تێکۆشیـن فەرزە بۆ ژیان

٣٧. کـاڵا بـەقـەی بـاڵایـە   خـۆیـشی نیمچە باڵایە
٣٨. کاڵا کێ دڕی ئەو کەس نەیپرسی.
٣٩. کاڵ کەنی مەکە با بێ کەڵك نەبی   با توورِ دراوی لای کـۆڵان نەبـی
٤٠. کردە پەشیمان، باشترە لە نەکردە پەشیمان.
٤١. کاڵەك بە ئەژنۆ ئەشکێنێ، ئەوەندە پەشیمان ئەبـێتۆ.
٤٢. کاهی بـخور، راهی برو. «فارسی‌یە و کورد ئەم پەندە زۆر ئەڵێن».
٤٣. کای کۆنە یاخوا ئاوری تـێ نەچـێ   پـیـر بـە پـیـری بۆ دڵداری نەچێ
٤٤. کچمان بەخێو کرد، کوڕی خەڵك بردی. کوڕمـان بـەخێو کـرد، کـچی خـەڵك بردی، ماوینۆ ئێمە بە هەناسە سەردی.
٤٥. کـچ ئەگـەر بـە منـداڵی سـواری بـانگلێنێکی بکـەن و دوو پـای بێتـۆ بـەدەور بانگلێنەکەدا، بێ خەم بیدە بە شوو.
٤٦. کـچ تـا دابـنیشێ بەخت هەڵـئەنێتۆ   شووی باشتر ئـەکـا باش ئەحەسێتۆ
٤٧. کراسێ بە پیسی بیدڕی، بە سەد ئاو پاکی نایێ.
٤٨. کچێ کە دایکی تاریفی بکات، مەگەر خاڵۆی بیخوازێ بۆ کەسێکی خۆی.
٤٩. کراس تا کۆن بێ ئـاڵـۆشی زۆرترە   پیریش بیانوگرترو تەمای دنیای زۆرترە
٥٠. کردوویەتە سەر دارێ بەرزو بۆم نایەتە خوارەوە.
٥١. کردەی تۆیە، بردەی شەیتان. «واتە: ماڵەکەت کەم بەرەکەتە و کەس نیە ماڵت بۆ کۆ بکاتەوە».
٥٢. کرێ نشینی و خۆش نشینی منەت و شاباشی کەسی تیا نیە.
٥٣. کـشـە کــشـە پـۆپـە ڕەشــە   میوان شــەوێ، دووان خۆشە
«بازێ میوان بەو جۆرە جواب ئەکەن. ژنێك بە میوانی وا وتووە و میوانەکـەش جـووابی

داوەتۆ:

کـشـە کـشـە پـۆپـە لارە　　　میوان جێگەی تا بەهـارە

٥٤. کلاش خەلکە و مانگە شەو، هەروا ئەچم تەقلە دەو، هەتا نزیك نیوە شەو.

٥٥. کلاو ئەنێتە سەر شەیتان. «ئەونە تەلەکە بازە».

٥٦. کلاوم لە پۆپەوە دڕاوە. «واتە: بێ ڕیا و تەزویرم».

٥٧. کلکی پیا هەلئەسپێرم.

٥٨. کۆ بە کۆ ناگا، ئینسان بە ئینسان ئەگا. «کۆ ناو کۆمەلە هەسێرەیەکە کە نۆ دانەن و لە ئەوەلی بەیانی ئەوەلْ مانگی هاوینا دەرئەکەون. ئـیتر کـاتی ئـالف کەنـدنی گیـای کێوسانە لـە قەبیلی کەماو لۆو پێی دەلێن: کۆکەن».

٥٩. کوتەك بەی لـە ڕەفیقم، وا ئەزانم لـە ڕەشکەکای ئەدەی.

٦٠. کوتەك لـە بەهەشتۆ هاتووە، زۆر کاری ڕێ خستووە.

ئۆخەی کوتەك گیان وا ئەونە باشی　　　دێـنـیـتە سـەر ڕێ ئـوستادو ناشی

٦١. کۆتەی دار قەسوان بە ئاو نابێ جوان. «بە ناشیرین وایان ئەوت»

٦٢. کۆتەی دارقەسوان هەلگرن بۆ هەرمێ پشتوکان.

٦٣. کوڕ ئازا مالی بۆ چیە، نەیشیێ پەیای ئەکا. کوڕ حیز مالی بۆ چیە، بیشیێ بە ڕیای ئەکا.

٦٤. کورد بیدوێنی، خۆی شەرعی خۆی ئەکا. «واتە: زۆر بە ئینسافە»

٦٥. کوردە بازاڕە، کورد نەچێتە بازاڕ، بازاڕ وێران ئەبێ. «یان: بازاڕ ئەگەنێ»

٦٦. کوردە یەك بگرن، یەك گرتن چاکە　　　قـەومی یەك گرتوو شێری بێ بـاکە

٦٧. کوردە، یەکێکیان پێ نەئەدا داوای دوانی ئەکرد.

٦٨. کوردێك و گۆرانێك شەڕیانە لـەسەر مالْ موسولمانێك.

٦٩. کوڕێ پرسی لـە باوکی: باوە چەنێ زستانمان ماوە؟ وتی: ڕۆلـە شـەوو ڕۆژێکمـان ماوە. وتی: باوە یا بەش شەوەکەی ئەکەین یا بەش ڕۆژەکەی. شەو هەلسان بـەفری زۆر باری بوو، کوڕەکە وتی: باوە نەموت!.

٧٠. کۆسە کۆسە و کەس لـە کەسە. «واتە: کەس لـە ڕێی کەس ناوێسێ»

٧١. کۆگایان وەسە کۆگای گزگل، هەر کۆ نابێتەوە.

٧٢. کۆلارە، جووجکە مەبە بەهارە، بۆ شێخەکان نزارە. «من منالٚ بووم کۆلارە ئەهات بۆ دەوری دێ و جووجکەی ئەبردو ئەیخوارد. منالاٚن هاواریان لێ ئەکرد کە نەیبات و نەیخوات».

٧٣. کولٚك و موو شی مەکەرۆ، زامی زووم بیر مەخەرۆ.

٧٤. کولە ترِی، بەش خۆی برِی. «کەسێ ئازاری بێ بۆ خەلٚك، وای پێ ئەلٚێن».

٧٥. کۆمەك بکە برای دینیت، زالٚم بێ یا مەزلٚووم. زالٚم بێ مەییلٚە زولٚم کا، مەزلٚووم بێ مەییلە زولٚمی لێ کەن. «حەدیسە»

٧٦. کونە مشکی لێ بووە بە قەیسەری ئەونە کەوتووەتە ناو دەردی سەری

٧٧. کوێت هەر جۆر بێت. «جامی وتوویەتی: ماینی کوێت هەرجۆر بێت بۆ بەخێو کردن زۆر باشە و بە خێرە».

٧٨. کوێر بۆ کێر خۆی حەساب باش ئەگرێتۆ گرێی دلٚی بەمە زۆر باش ئەکرێتۆ

٧٩. کوێرە کانیەکان بە کانی مەکە تازە پیا کەوتووە قەرزی لێ مەکە

٨٠. کوێر هەرتا ئەمرێ بە تەمای چاوە بۆ بازێ ئەمە خەیالٚ پلاٚوە

٨١. کوێرە چیت ئەوێ؟ دوو چاوی ساق.

٨٢. کە پیاوێك ئەبینم بێکارەیە، لەبەر چاوم ئەکەوێ. «کە تۆ هەمیشە ئیحتیاجت بە خواردن هەیە، بێ وچان ئەبێ هەولٚی بۆ بدەی. ئەبوبەکری سددیقﷺ»

٨٣. کەچەلٚ بە بەختە، ژنەکەی جوانە ئەمە تەجرەبەی هەموو دەورانە
یا تۆیش کەچەلٚ بە، یا کەچەلٚ بەخت بە یاتۆیش وەك بازێ نەحس و بەدبەخت بە

٨٤. کەچەلٚ پیاوی ئەم مەیدانە نیە.

٨٥. کەچەلٚ تیمارکەر بوایێ، تیمار سەرخۆی ئەکرد.

٨٦. کەچەلٚ شەمامەی باخەلٚ.

٨٧. کەچەلٚ هەر ئەونەی زەحمەتە کە کلاٚوەکەی داکەوێ.

٨٨. کە خالٚی بێ دلٚی عالم لە عیرفان لە ئەعمالاٚ نەبێ حوسنی نمایان
عەمامە و مێزەرە و دەسمالٚی رِووسی وەکوو شەمعە لە سەر قەبری مەجووسی

٨٩. کەر بە پەیغام-ئاو ناخواتۆ بە هەوسار بیبە جا ئاو ئەخواتۆ
«ناری»

٩٠. کەر بەستە و خاوەن ڕەستە.
٩١. کەر بە کاروانی تێر ناخوا، لە ماڵۆ تێری بکە.
٩٢. کەر بە لێدان نابێ بە ئەسپ.
٩٣. کەر چووە بەغدا بوو بە هێسر. «ئەمە مەلای مەزبوورە وتوویەتی»
٩٤. کەر چیەسی بەسەر نوقڵ و نەباتۆ هەر کاو جۆ ئەخواو هەر هەڵئەخاتۆ
٩٥. کەر دێز تا نیوەڕۆ لەسەر زەرەر خۆیەسی نیوەڕۆ دوا لە سەر زەرەر ساحێبەکەیەسی
٩٦. کەر کۆپانەکەی نوقرە و تەلا بێ خواردنی برنج لە جیاتی کا بێ
فیردەوسی بێنی و بێ بە مەیتەری قەد تەرکی ناکا ڕەوشتی کەری
٩٧. کەرگەیشت بە کەر، تەمەرێز هەی تەمەرێز لەویا مەوێسە دەس‌کە بە گورێز
٩٨. کەر بێنە و ئەم ترۆییە بار کە.
٩٩. کەر دێز حەز ئەکا بە تۆپین خۆی، چونکا زەرەر ساحێوەکەی وا تیا.
١٠٠. کەر زۆرە کەچی من داماوم بۆ بارە بەری.
١٠١. کەر فەقیرە هەر بارێکی لێ بنێی ئەیبا، وەلێ بەشەر ئەبێ ڕەحمی بێ و باری‌گرانی لێ نەنێ.
١٠٢. کەر کوڵ و بار سووک. «واتە: تا بەشەر عەلاقاتی دنیای کەمترە، ئاسوودەترە».
١٠٣. کەر کە سەڕانی، گورگ بۆ خۆی پەیدا ئەکات.
١٠٤. کەر کە هەشتی برد، نۆیش ئەبات.
١٠٥. کەرە و سیراجیش لە وەخت خۆیا خۆشە.
١٠٦. کەروێشك بەرەو ڕووی ڕێبوار بێ، نەگبەتییە. ڕێوی ئیقباڵە. «بۆیە ئەڵێن: ڕێوی هاتووە بە پیریتۆ، ئەم کارە باشە بیکە».
١٠٧. کەروێشك ترسنۆکە. هەر چاوێکی ئەخەوێ و ئەوی تریان قەرەوڵی بۆ ئەدا بە نۆرە.
١٠٨. کەروێشك وتوویەتی: کەیبانوو دزی لە گۆشتەکەم نەکا، وەردی زەماوەنی ئەدەمۆ. «واتە: ئەوەندە بە بەرەکەتم».

١٠٩. کەروێشك و کەمتیار، ساڵێ نێرن و ساڵێ مێچکەن، هەر دوو ئالەتەکەیان هەیە و هەر ساڵێ
یەکێکیان ئەخەنە کار. «ڕاوچی ئەمە باشتر ئەزانێ».

١١٠. کەروێشك و کەمتیارو شەمشەمە کوێرە و سەگ و وشترو قربۆق، وەکوو ژن حەیزیان هەیە. کتێبی «حیاه الحیوان» ئەمەی نووسیوە.

١١١. کەرەکەم شەلە و بڕ نـاکا ‌‌ ژنەکەم پیـرە و سك ناکا

«گەمەی منالآنەیە. واتە: دەسەلآتـم نیە»

١١٢. کەرەکە مەمرە بەهارە، چووزەی کەما دیارە.

١١٣. کەرەکەیشم پێ ئەگێت و شایەتیمانیشم پێ دێنێ.

١١٤. کەرە لە کوێ کەوتووی، کونە لە کوێ دڕاوی. «ئەم لە کوێ و ئەو لە کوێ»

١١٥. کەرەم کەر، کەرەم بکە لەگـەڵما ‌‌ ئیتـر سەرشـۆڕی نـەیێ بـە سـەرما
بە پیـری ژنـی جـوان نـەهێنم ‌‌ خەجاڵەت بـە سـەر خۆمـا نـەهێنم

١١٦. کەر هەموو ساڵێ بچێ بـۆ مەکـە ‌‌ کە هاتۆ کـەرە، سڵـی لـێ مەکـە
ئیشارەی شیعری سـەعدییە ئەمـە ‌‌ مۆجگاری چاکە، مەیکـە بـە گەمـە

١١٧. کەری پیرو هـەوسـار نـۆ ‌‌ سەرە سـەرِیـە لە دەور جـۆ

١١٨. کەری خۆمم لێ بووە بە ڕمووزن.

١١٩. کەرێ بە جۆ بتۆپێ، خۆی بە شەهید ئەزانێ.

١٢٠. کەر هەر ئەو کەرەسە، کۆپانەکەی گۆڕاوە.

١٢١. کەری خۆمە و گوێی ناڵ ئەکەم. «بە تۆ چی!».

١٢٢. کەری خۆی لە پرد پەڕاندووەتۆ. «واتە: خەمی کەسی نیە».

١٢٣. کەرێکم بەنێ با ئاڵف بێنم بۆ کەرەکانم. «کابرایـەك حـەوت کـەری بـوو و بـار بەرێکی نەبوو، ئەڕۆیی و لەماڵان کەری ئەخواست و ئەیوت: کەرێکم بەنێ با ئاڵف بێنم بۆ کەرەکانم».

١٢٤. کە ژنت هێنا خۆت لادە لە خەم ‌‌ کـچ بێنە کە کـچ ڕازیە بە کەم

«حەدیسە»

۱۲۵. کەس بـە خـەیاڵ نـابیٚ بـە مـاڵ		بـە واتـەو تیـە ناگـا بـە کـەماڵ

۱۲۵. کەس بە قسە تیٚر ناخوا.

۱۲٦. کەس پیٚشە و پلاّنی باوکی نەناوەسە کۆڵی. هەرکەس ئەبیٚ کوڕی هونەری خۆی بیٚ. «ئیشارەی ئایەتە»

۱۲۷. کەس حەز ناکا هیچ کەس لـە خۆی باشتر بیٚ. «بیٚجگە لـە باوك و دایك کـە زۆر حەز ئەکەن ئەولادیان لـە خۆیان باشترو زاناترو ناودارتر بیٚ».

۱۲۸. «کەسرا» کە پادشای ئیٚران بووە، ڕۆژگاری خۆی بەمجۆرە ئەکرد بە چوار بـەش و ئەیوت: ڕۆژی «با» بۆ خەو باشە، ڕۆژی «هەور» بۆ نەچیر، ڕۆژی «باران» بۆ گەمە و خواردن، ڕۆژی «خۆرەتاو» بۆ کارو کاسبی.

«پیٚغەمبەری خۆمانﷺ شەوو ڕۆژی خۆی ئەکرد بە سیٚ بەش: بەشیٚکی بۆ عیبـادەتی خوا، دووەمی بۆ خزمەت ماڵ و مناڵی، سیٚهەمی بۆ کارو شـتی خـۆی. لـەم بەشـی خۆیا خزمەتی دینی و دنیایی بە خەڵك ئەکردو مۆجگاری خیٚری ئەکردن».

۱۲۹. کەس سەرخۆی ناتاشیٚ. «واتە: هەموومان نیازمان بە یەکتر ئەکەویٚ و بیٚ یـەکتر ناژین».

۱۳۰. کەس کەس ناناسیٚ تا تەما نەکەویٚتە بەینۆ.

۱۳۱. کەس لـە پـرِیٚ نەبـووە بە کـورِیٚ		حەوسەڵەی زۆرو کۆشـشی ئـەویٚ

۱۳۲. کەس لەکردەی خۆی پەشیمان نابـیٚ		بەردەوام هـەرگیـز بیٚ بـەهرە نـابیٚ

۱۳۳. کەس نابیٚ بە ناکەس و ناکەس نابیٚ بە کەس.

۱۳٤. کەس لـە کەس و تیٚکە و لـیٚکەیە. «دنیا بیٚ ساحیٚب و هەریەك بۆ خۆیەتی».

۱۳۵. کەس منی نەخلەتاندووە ئەو کەسە نەبیٚ کە وتوویەتی: تو خۆت وەکیلی من بە.

۱۳٦. کەس و کار مردووی خۆیان بشۆرن باشـترە لـەوە کـە بینیٚنـە بـەردەس بیٚگانـە. «حەدیسە. بۆیە حەزرەت عەلیﷺ پیٚغەمبەری شۆرد کە خەزوورە و ئامۆزای بوو».

۱۳۷. کەسیٚ بچیٚتە ناو گۆڕ بیٚ تۆشە، وەسە کەسیٚ کە بچیٚتە نـاو دەریـا بـیٚ کەشـتی. «حەزرەتی ئەبووبەکرﷺ»

۱۳۸. کەسیٚ بە تەمـای سەفـەرالی بـیٚ		هەمیشە بـرسیو دەسی خـالّی بـیٚ

١٣٩. کەسێ بیر کەنێ خەڵکی تێ کەوێ   بەر لە هەموو کەس خۆی تێ ئەکەوێ
«ئۆخەی!»

١٤٠. کەسێ تاریف خۆی بکا، زەکات گەوجی خۆی دەرئەکا.

١٤١. کەسێ دوو ڕوو بێ، هەر دوو ڕووەکەی ڕەشە لە هەر دوو دنیادا.

١٤٢. کەسێ دەرس بە تێنەگەیشتوو بڵێ، بە ناحەق خۆی ماندو ئەکا.

١٤٣. کەسێ دەعوەت خەڵك بکات بۆ خێر، لە خێر ئەوانا شەریکە. «حەدیسە»

١٤٤. کەسێ دەم بنێتە دەم بێ حەیا، ئابڕووی خۆی ئەبا.

١٤٥. کەسێ شتێکی بەخشیوە، بیسێنێتۆ، وەسە سەگێك ئەوەی هەڵیهانیوەتۆ بیخواتۆ. «حەدیسە».

١٤٦. کەسێ شەڕ کا بە خوێنی خۆی بازی ئەکا.

١٤٧. کەسێ کە تەگبیری پێ کراوە و بە ئەمین دانراوە، نابێ خەیانەت بکا. «حەدیسە»

١٤٨. کەسێ کە ڕەحم بە خەڵك نەکا، خوای گەورە ڕەحمی پێ ناکا. «حەدیسە»

١٤٩. کەسێ کەسێکی گابێ   ئاخۆ لە بیری مابێ
بڕوای پێ نەکا هەتاکوو ماوە   ئەگەر ڕاس ئەکا لە بیری ماوە

١٥٠. کەسێ کە قسە بکات و گوێی لێ نەگرن، پێی ئەڵێن بڵ وڕ. «تۆ وا مەبە»

١٥١. کەسێ کە قسەمان بۆ ئەکا یا ئامیرە و دەستوور ئەدا یا مەئموورە و دەستوور بەجێ دێنێ، یا ڕیا کارە.

١٥٢. کەسێ کە قورئان خوێن بێت و ڕەفتاری پێ نەکا، وەسە کەرێ کە بارت نابێتە سەرشانی و ماندوویی نەبێ، هیچی لێ حاڵی نابێ. «ئیشارەی قورئانە».

١٥٣. کەسێ کە موسڵمانان لە دەس و زوانی ئەمین نەبن موسڵمان نیە. «حەدیسە»

١٥٤. کەسێ گیانی تیا بێ، نانی بەنێ و لە ئیمانی مەپرسن. «لەبەر ئەوەی کەسێك وا گیانی شیرین و نانی پێ داوە نەپیرسیوە. شیخ ابوالحسن خرقانی»

١٥٥. کەسێ لە زیندوویی خراپەی نەکردبێ، لە قەبر ناترسێ و ئەسرەوێ.

١٥٦. کەس لە سەر بەرەی کەس دانەنیشێ باشە، بەرەی خەڵکی قنگ هەڵئەتەکێنێ.

١٥٧. کەسێ لە شەڕا ڕا بکات، بە خوێنی لەشکرەکەی بازی ئەکا.

١٥٨. کەسێ لەم دنیا بێ زەحمەت نـاژی زەحـمەت نەکێشی قـەرانێ نـاژی

١٥٩. کەسێ لێـم پرسێ ئەم دنیا چۆنە ئـەڵێم ئـەم دنیـا پیـرە ژنـی کـۆنـە

چەن شووی کردووە و هیشتا هەرکچە کەس شاد نەبـووە بـەم پیـرە کـچە

١٦٠. کەسێ لە منداڵیدا فێری هەر زانینێ نەبێ لە پیری‌یا فێر نابێت و نـابێ بـە وەسـا کار. «حەزرەت عەلی‌رضي الله عنه».

١٦١. کەسێ نەخۆشین داری بوو و کەس پەرەسـتاری نـەبوو، ئەبێتـە هـۆی عـوزری و ئەگەر بۆ جەماعەتیش نەڕۆیشت بۆ مزگەوت، گوناحی نیە.

١٦٢. کەشکیش برای دۆیە، هەر دوویان هەر بۆ تۆیە.

١٦٣. کەعبە کەج نابێ، تاوێ بێ بۆ لام، لات بە دەوار بێ کە نابیت بۆ لام.

١٦٤. کەڵەشێر لە ناوەختا بخوێنێ خوێنی خۆی حەڵاڵ ئەکا. «لە ناوەخت کەسێ بـانگ بڵێ شەریعەت تەعزیری ئەکا».

١٦٥. کەڵك لە کەڵك ئاوسە. ئەبێ دەسەوام بدرێتۆ.

١٦٦. کەڵەشێر برسی، خەو بە خەرمانی ئاوبردووێ ئەبینێ.

١٦٧. کەڵەشێر چاوی بە مەلائیکە ئەکەوێ، ئەخوێنێ. کەر چاوی بە شـەیاتین ئەکـەوێ ئەسەڕێنێ. «حەدیسە».

١٦٨. کەڵەشێریش نەخوێنێ ڕۆژ هەر ئەبێتۆ مەینـەت دوبـارە دەس پێ ئـەکرێتۆ

١٦٩. کە من بـاخی مورادم بێ سەمەر بێ بە من چی باخی عالـەم پڕ سەمەر بـێ

١٧٠. کەم بخۆو مەڕۆ بۆ لای دوکتۆر.

١٧١. کەما بۆ کەر ئەکەنن کە کەر تۆپی کەمای ناوێ

بە زیندوویی بۆی ببەن کە تۆپی بەکار نایێ

١٧٢. کەم بخۆو کز دانیشە، قەناعەت بکە بە پیشە، ئەمەتە باشە هەمیشە.

١٧٣. کەم بژی و کەڵ بژی. «واتە: با ژیانیشت کەم بێ بەڵام ئازادانە بژی».

١٧٤. کەمتر قەرز بکەن با ئازاد بن و ئەسیری کەس نەبن.

١٧٥. کەمتیار مەردێکی چاکە، قولی ئـەسمن دەنـگ ناکـا. بـەوجۆرە لـە کـون دەری ئەکەن.

١٧٦. کەم خۆرو هەمیشە خۆر بە.

١٧٧. کەمم تێ بنێ و بمجاوە لەززەتم وا لە دواوە

«تیکە وایە وتووە»

١٧٨. کە من پێ گەیشتم، تۆ حەسایتۆ. «باوکی پیر بە تەشەرۆ بە کوڕەکەی وتووە. کوڕەکەیشی وتوویەتی: باوە تۆ قالب سووك تری بۆیە قالْ بووی بۆ کار».

١٧٩. کەمی بە بەرەکەت باشترە لە زۆری بێ بەرەکەت. «کەم بێ و بە کەرەم بێ».

١٨٠. کورد هەرگیز ناگا بە مەقسەد نۆکەری بێگانەیە

دوو دڵ و پیسن لە ناو یەك بۆیە وا بێ لانەیە

«مامۆستا قانع»

١٨١. کەنعان کوڕی حەزرەتی نوح﷤ بوو کە لە ئیمان و عەمەڵی ساڵحا لەگەڵ باوکیا نەبوو، لەگەڵ دایکی و ڕەفێقە کافرەکانیا لە تۆفانەکەدا خنکا. بەڵام سەگی ئەسحابی کەهف چوون ڕەفێقی پیاو باشی کرد لە ڕیزی ئەواندا ژیاو مرد. «ئێمەش هۆشمان بە خۆمانەوە بێ با تووش نەبین».

١٨٢. کەو ئەوەیە لە بەرانبەر کەودا بخوێنێ نەك بە نەخشینی هەر خۆی بنوێنی

١٨٣. کەوا سوور بەر هوردوو مەبە، بێ ڕەویە مەکەوە بەر کەسۆ.

١٨٤. کەوا نان بخۆ: «کابرایەك بە میوانی ڕۆیشت بۆ ماڵێ بە ڕووتەڵی، نانیان پێ نەداو حورمەتیان نەگرت، ڕۆیشت و سەرتاپا جلی جوانی پۆشی و ئەمجارە ئێحتیرامی زۆریان لێ گرت و میوانی چاکیان کرد. ئەویش وتی: کەوا نان بخۆ».

١٨٥. کەوتۆتە سەر ساجی عەلی. «واتە: هیچی بەدەسۆ نەماوە. بۆیە وا خەمی زۆرە و وەها بێ نان و ئاوە».

١٨٦. کەوتووەتە سەری هەوای یاری نۆ یا بۆ «وەیس» ئەچێ یا بۆ «باینچۆ»

«وەیس کە هەمووتان ئەیناسن و ئەزانن کە پیاوێکی گەورەیەو مەرقەدی پاکی لە بەین کرماشان و ڕەوانسەرە. باینچۆ: دێیکە لەبەر پلەی سارالْ کە وەختی خۆی پیاو چاکی زۆری لێ بووە و هەموویان سەییدن. ژن و پیاو هەستی بێ مەیلی لەیەك بکەن، بە یەکتر

وا ئەڵێن».

١٨٧. کەوش و جلی ڕەش، موسیبەتە و دەرد بۆ لابردن خەم، باشە کەوشی زەرد

١٨٨. کە هەڵمەت بێنێ بۆ تۆ تیر بە هێزی قەزا
هیچ چارەسەرت ناکا مەگەر تەسلیمو ڕەزا

١٨٩. کەی ئاخۆ کاکە دەسمان چەور ئەکەی؟
بۆ زەمـاوەتـت دەعـوەتمان ئـەکەی؟

١٩٠. کێ پلاوی خواردووە؟ ئەوە بچێ بۆ لای بووك. «ئەمە زاوایـەك وتوویـەتی کـە چێشت بەشی نەماوە».

١٩١. کێچێکی حەو مەن شیر ئەدات. «ئەونە چەقاوەسووە».

١٩٢. کێچێ میوانی نیە. «ئەونە بێ خەمە».

١٩٣. کیسەڵ تۆ بازت کوا تا گازت بێ.

١٩٤. کیسەڵ کاروانی کردووە. «کەسێ سکالاّ بە دەس کارۆ بکات، وای پێ ئەڵێن».

١٩٥. کیمیاگەر ئەگەر مردبێ بە ڕەنج بێ‌ئاگاو بێ ڕەنج دەسی ئەکەوێ گەنج

١٩٦. کێوسانان خاڵ خاڵ بەفری ناچێتۆ قیبلـەم تـۆراوە و ئـاشتی نابێتـۆ
ڕیش دەم و چاوم سپی بـووەتۆ تـازە سپی‌یەتی هەر لـێ نابێتـۆ
جـوانیم تۆراوە و ئاشتـی نابێتۆ

١٩٧. کەم بوو، چی؟ هاتی بۆ فرە؟.

١٩٨. کەماڵی ئینسان بە ئەدەب و زانینە. کەسێ تـا ئـەم دوانەیـە زۆرتـر بـێ کـەماڵی زۆرترە.

***

پیتی ‹گ›

پەندی پێشینان

١. گاڵ ئـەخۆیت و هێلکـە ناکـەیت، سـەرت ئـەبڕم ئـەوە دەردت بـێ. «پیاوێـك بـە مریشکەکەی ئەمەیە وتووە».

٢. گا بە تەنیا جووت ناکا. «بۆیە وتوویانە جووت، کە هەمیشە جووت بن».

٣. گا بە دەم جووتیارا ئەڕوانێ، ژێردەسیش بە دەم گەورەیا.

٤. گا بە دەنگم نارِواو کەس بە گوێم ناکا.

٥. گا بە گونا ئەناسێ. «ئەوەندە تێگەیشتنی کەمە».

٦. گا گـا بـە خـەروار ئـەنێرێ بـۆمان　　گا گا بـە مـسقاڵ بەشـیەکا بۆمـان

٧. گـامـان گرووە، هەر کلـکی مـاوە　　نـاجۆری کارمـان نـەختێکی مـاوە

٨. گا گا بە خەروار، گا گا بە مسقاڵ.

٩. گام وا بە بارۆ، دۆینەم وا بە دارۆ، زووکە مەلا ئەم کوڕمە بۆ بکە بـە مـەلا. «جـافێ وای وتوە»

١٠. گا وێڵ ئەکا، گوێرەکە بە خێو ئەکا.

١١. گای جووتی زیادە خزمەتی ئەوێ. زەحمەتی زۆری لـە سەر شانە. «ژنێ وتوویەتی بە منالّەکانی: بۆیە زیادە خزمەتی باوکتان ئەکەم، ئێوە گلەیی مەکەن. ڕاسی وتـووە مـەنعی مەکەن».

١٢. گرفتارێ ئەبینی گەمـە و گاڵتەی پێ مـەکە
گوناهی زۆر گەورەیە چاولێگەری کەس مەکە

١٣. گشت ئەم پەنجانە وەکوو یەك نین. گەورە و بـچووك، لـە «قـالـوا بَلـی» وە هـەر وابووە.

١٤. گشتـمان هـەوڵ بدەین کە حەق دەرکەوێ
دوای ئەوە هەوڵ بەین کە حەق سەرکەوێ

١٥. گڵ کەوە کەوتووەتە بەینمان، بۆیە لـەیەك تۆراوین.

١٦. گڵ مەیل برە، بۆیە زۆرترین خۆشەویست ئەمرێ، کەس و کاری کەم کـەم مـەیلی کەم ئەکەن.

١٧. گلۆڵەم کەوتووەتە لێژی، بۆیە خاسم نایێژی.

١٨. گلۆڵەیە بەن با دە، خۆت لـە بێ حەیا لادە.

١٩. گورگانە شەوێی بۆ ئەکا. «واتە: ئەیخلەتێنێ. لـەمەو پێش بە شەوا منالْ یا لـە برسا یـا لە ترسا یا لـە سەرماو گەرمادا خەوی لـێ ئەشێوا سەرگەرمی‌یـەکیان نـەبوو کـە ئـارامی کەنۆ. دایکی گورگانەشەوێی بۆ ئەکردو ئەیگوت: گورگانە شـەوێ، گورگانـە شـەوێ، گورگەکە لـە ماڵمان دوور کەوێ، چیت بۆ ماڵ حەسەن هاوسێمان، حەسەن بخواو ڕابێـی ژنی بخواو ڕەحیم بخواو ڕەحمان بخواو ئامە بخواو تامە هەڵگرێ بۆ تۆشەی. بەم جۆرە یەکە یەکە منالەکان و هاوسێکانی ئەدا بە دەم گورگەکەوە تا منالەکەی خەوی لـێ کەوێ. لـەم زەمانیشا بە زۆرکەس کە فیلْ بازن و فریوی خەڵك ئەدەن، ئـەڵێن گورگانـە شـەوێی بـۆ ئەکا».

٢٠. گورگ بچێتە ناو ڕان، لـە دوورۆ دەم ئەکاتۆو ئیتر دەمی بۆ ناکرێتۆ لـە خۆشی‌یا.

٢١. گورگ چووزانێ جووتێ شەك چەنێ ئەکا، بۆیە دەسی تێ ئەچێ بیخوا.

٢٢. گورگ کە بە شەوا ئەخەوێ، سەری ئەنێتە سەر دوو چەپۆڵەی، چونکە متمانەی بە ڕەفێقەکانی نیە و لـەبەر خەیانەت باری خۆی هەمیشە ئامادە باشە. «زاڵمیش هەر وایە».

٢٣. گورگ کە پیر بوو، ئەبێ بە گەمە جاڕ سەگ.

٢٤. گورگ کە شوان ڕان بێت، ئەبێت ڕانەکە حاڵی چۆن بێت.

٢٥. گورگ و مێش بە یەکۆ ئاو ئەخۆنۆ. «واتە: ئەوەندە حاکمەکەمان عادڵە».

٢٦. گورگ هەرکامیان بریندار بوون، ئەوانی تریان گەڵـە کۆمەی لـێ ئەکەن تا ئـەیخۆن. «ئەهلی ئەم زەمانە بۆ کزۆڵە هەروانە».

٢٧. گورگی وەتەن گۆشتەکەت بخوات، پێشەکەت ناشکێنێ. هەر لـە بێگانە باشترە.

٢٨. گرێیە کە بە دەس ئەکرێتۆ مەیخەرە ددان. «واتە: کاری سەهلت گران مەکە».
٢٩. گۆزەی سوور تا چل ڕۆژ ئاوی خۆشە.
٣٠. گۆزەی سوور هەموو ڕۆژێ لە کانی بە ساقی نایێتۆ. «تۆش بچیتە ناو شەڕ هەر وایە».
٣١. گۆش ئازیز، گۆشوارە ئازیز.
٣٢. گۆشت خۆی تاڵ ئەکا، قسەی بێ ئوسووڵ ئەکا.
٣٣. گۆشتمان لە ناو تیانەیەکا بە یەکەوە ناکوڵێ.
٣٤. گۆشتی ڕانی خۆت ببڕە تەواو بیخە سەر پێشە

بیخۆ، چش کە ئازارە، منەت قەساو مەکێشە

٣٥. گۆشتی ماسی لە هەموو گۆشتێ بێ زەرەرترە و حەڵاڵ ترە. ئاوی زەمزەم لە هەموو ئاوێ زەلاڵترو خۆشترە.
٣٦. گفتار نیك، رفتار نیك، پندار نیك. «ئەڵێن شیعاری زەردەشتی بووە، ئێستاش هەرکەس ئەم سێ ئەسڵە ببا بەڕێوە، باشترین پیاوە بۆ دین و دونیا. کە ئیسلامیش هەر ئەمە ئەڵێت. جا برێك لە خەڵکی هەر بە تەواوی خۆشیان لە وشەی ئیسلام نایەت، وەگەرنە ئیسلام کامڵتر و باشتر ئەم باسانە شی ئەکاتەوە و دەستووری پێ ئەدات، بە وەسیلەی قورئان و حەدیسی پێغەمبەر ﷺ».
٣٧. گوڵاڵە هەردانە، هەزار دەرمانە — خۆزگەم بەو خوشکە برای میوانە
«زووتر ئەمە ئاواتی ژنان بووە».
٣٨. گوڵاڵە مەسانە دەشتان دائەگرێ — تەماشا کردن هیچ کەڵك ناگرێ
«واتە: برۆ بەشوێن کار خۆتۆ».
٣٩. گوڵ بێ دڕك نابێ.
٤٠. گوڵ نیت، دڕکیش مەبە.
٤١. گوڵ دەسە برای پیسە، کە ئەبن بە هاوکیسە.
٤٢. گۆم تا قووڵ بێ مەلەی خۆشترە.
٤٣. گوێ بگرە بۆ هەموو وتارێ، چاك بێ یان خراپ. بکەوە شوێن چاکەکەی و

خراپەکەی وێڵ بکە.

٤٤. گوێرەکە سوورە پێی پیا ناوە. «لەمەوپێش منالێ نەخۆش کەوتایێ یان شتێکی بەسەر بهاتایێ وەك کەوتن، بۆ ئەوە نەترسێ ئەیانوت گوێرەکە سوورە پای پیا ناوە. گوێرەکە سوورە باڵدارێکی چکۆلە و بێ ئازارە و وەك پەپوولە وایە و پێی ئەڵێن مامالێ. هەروەها منالْ لەمەوپێش کە بکەوتایە پێیان ئەوت خوێکەی ڕژاند. بەوجۆرە ژیر ئەبووەوە».

٤٥. گوێرەکەی خەڵکی گوێرەو سار ئەچڕێ. «واتە: ئەچیتۆ بۆ ماڵ خاوەنەکەی، خۆت لەگەڵی ماندو مەکە».

٤٦. گوێرەکەی نەگبەت گوێرەکەی ئامەی بەستۆ. «گوێرەکەی نەگبەت چووە ناو زیان و

کوشتیان، گوێرەکەی ئامە نەچووە ناو زیان و نەیان کوشت».

٤٧. گوێز مەخە ژێر پێم با نەکەوم.

٤٨. گوێ لە مشت کەس مەبە، شەرع لە دەس مەدە. بە گوێی واتە و ویتەی کەس مەکە.

٤٩. گوێی خۆی لێ خەواندووە. «واتە: خۆی کردووە بە کەڕ»

٥٠. گەدا پاڵەوان خوایە، چونکە هیچێکی نیە تا لە خەڵك بترسێ کە بیبەن.

٥١. گەدا دەوڵەمەن بێ تا حەوت ساڵ کەس بڕوای پێ ناکا. دەوڵەمەندیش گەدا بکەوێ تا حەوت ساڵ کەس بڕوای پێ ناکا.

٥٢. گەدا گووی نەبێ، «با فیز نەکات بە سەرمانا».

٥٣. گەدایی ساڵێ چەن هەزار تمەن زەرەرم لێ ئەدا. کە نیمە بە هەرزان لە وەختی خۆیا شت بسێنم.

٥٤. گەڕان بە شوێن زانینا فەرزە لە سەر هەموو کەس

بڕۆ گەڕە بە شوێنیا تا پێت حەرەکەتی هەس

تۆ خوشکی یا خۆ برای، بە زانینۆ وەك چرای

با دەرس و وەعزت پێ، خۆتۆ لە عالەم جیای

بـڕۆ بە شوێـن زانیـنا، با لـە چیـنا دەس کـەوێ
بازەحمەتێکی زۆرە، بەهرەت لێدەس ئەکەوێ

٥٥. گـەر بە ئـازادی نـەژیم، مردن خەڵاتە بۆ لـەشم
نۆکەری و سەردانـەوانـدن کـاری نامـەردانـەیە

٥٦. گەر بەهەشتم هەر بەتەنیا پێ بدەن ڕۆژی جەزا
نامـەوێ تـۆی تـیا نـەبی، حاشـا جینـانم بۆچـیە
«مامۆستا قانع»

٥٧. گەردنم لـە موو باریکترە لـە حەنای شەرع و قانوون ئیسلامدا.

٥٨. گەر دەپرسی من لـەبەرچی کەم دەخۆم   من بە برسی قەت مەزانە، خەم دەخـۆم

٥٩. گەرمای هاوین نەتیجەکەی سەرمای زستانە، تا هاوین گەرمتر بێ زستانی ساردترە.

٦٠. گەرمیانی کە پیاویان پیر بوو ئەیکەن لـەگەڵ بەرغەلا، ئێمـە دایـان ئەنێیـن لـە مـاڵۆ بـا ئیستیراحەت بکەن.

٦١. گەرەکتە تەواو نۆك و نەخۆشەرەکەت پێ بێژم. «واتە: ئەتەوێ هەمووت بـۆ شـی بکەمۆ».

٦٢. گەرەکتە خاك بکەی بە سەرتا، بڕۆ سەر کۆگای گەورە.

٦٣. گەرەکتە خۆشت لێ بڕوا، خۆت بە لـە شێتی.

٦٤. گەرەکتە ناوت بە خراپە نەبەن، ناو کەس بە خراپە مەبە.

٦٥. گەزۆی داری مازوو داری ویوڵ نەبێ، گەزۆی دارەکانیتر بەکار نـایێ. «فارسـێ پرسی لـە کوردێك: گەزۆ چۆن بەرهەم دێت. بە فارسیـیە کێفیلـەکەی جـوابی دایـەوە و وتی: بە تەوراسی تیژەندە، لقە لقە بڕەندە، مەلۆ مەلۆ کونەندە، بە دوو لقی کوتەندە، بە بێژنگێ تەقوندە، گەزەندە هەی گەزەندە. هەر گەڵایێ گەزۆی پێـوە بـێ، لقـە لقـە بـە تەوراس ئەیبڕی، مەلۆ مەلۆ دایئەنی تا دوو یا سێ ڕۆژ وشك ئـەبێ، دوای ئـەوە لـەسـەر مەوجێ دایئەنێی و بە دارێکـی دوو لقـان لـەسـەر مەوجەکـە گەزۆکـەی دائـەوەرێنی و گەڵاکەی بەو دوو لقە جیا ئەکەیتۆو باقیەکەی بە بێژنگ ئەبێژی، گەزۆکەی دائەدا. ئـیتر بۆ خواردن باشەو نوقڵی سروشتی و کوردییە».

٦٦. گەماڵ زۆری بۆ بێنی بە قەد تانجی ڕا ئەکات
کەسێ تەجرەبەی بـێ، بەم قسە بـڕوا ئەکات

٦٧. گەماڵ کە پیر بێ، لە ڕاو ئەکەوێ، وەلێ لە حەپە و وەڕە ناکـەوێ. «بـێ حـەیاش هەروایە».

٦٨. گەمە تاوێ خۆشە، ئەوەندە خۆشە لـە تاقەت دەرنەچێ.

٦٩. گەمەمان گەمەیە، کلکە قنگێمان هەر گەمەیە.

٧٠. گەمە و گاڵتەی کەر، یا گازە یا گووز
یا هەڵخستنەوە یا هەڵجووز هەڵجووز

٧١. گەنجت بە بار بێ، بە ژەهری مار بێ
ئەمساڵ بە قوربان ڕۆژێ لە پـار بێ
تاڕەنج نەکێشیت و خۆت ماندو نەکەی
خۆت بە ساحێوی گەنجینـە ناکـەی

٧٢. گەنج وا لـە پێی ڕەنجا.

٧٣. گەوج، نەچێتە بازار، بازاڕ بۆ گەن ئەکات.

٧٤. گەوج وڕاجە.

٧٥. گەورە ئاو ئەڕێژێ، بچووك پێی تێ ئەخا.

٧٦. گەورە ئەو کەسەیە کە خزمەت بە خەڵك ئەکات.

٧٧. گەورەی وڵات دڵی بە خراپی لـەگەڵ میللـەتا بگۆڕێ، بەرەکەت لـە وڵاتا نامێنێ.

٧٨. گەورەیی بە عەقڵە، بە ساڵ نیە. «پرسیان لـە حەزرەتی عەباس ﷺ مامی پێغەمبـەر ﷺ، تۆ گەورەتری یا موحەممەد ﷺ، وتی: لـە عومرا من گەورەترم لـە عەقڵا ئەو».

٧٩. گەوریی بۆ موسڵمان ئەبێ. «ئەوەندە زەلیلە».

٨٠. گەوهەری وتاری خۆت لـەگەڵ نائەهلا خەسار مەکە.

٨١. گـەیشتی بە تـرۆ، لێیـدە بـڕۆ
با ئابڕووت نەچێ نەبی بە پەڕۆ

٨٢. گەدێ و گاوێ / سەرەو ماساوێ / ئاوەو کارێزی / قنگەری ڕێژی / گەناو بەیێ / ماس و مەیێ.

«بە کوردی: ورگی گا / سەر ماسی / ئاو کارێز / قنگری ڕیخ / بەی گەنیو / ماسی مەڕ. هەورامی بە سەلیقە و تەجرەبەی خۆیان ئەمیانە وتووە کە خۆشن».

٨٣. گیا خۆری لـە بەهاردا لـە هـەموو نیعمـەتێ خۆشـترو باشـترە بـۆ بـەدەنی ئینسان.

«وەختێ مەلا ئەبووبەکر «موسەننیفی چۆڕی» لە مەریوانی تۆراوە و چووە بۆ سۆڵەی عێراق بۆلای ساداتی خالۆی و تاقەتی چووە بۆ کەلانەی پیچك، فەرموویەتی:

پیچکی تەرچك جنیاگی دۆڵە　　　باشترە لە پیازی سۆڵیای سۆڵە

پیچك بجنی تەبعەن چاوت ئەسۆڵێتۆ، بەڵام ئەگەر دوو سێ چڵ لەو وەختا بنێی بە سەرتۆ، ئیتر چاوت ناسۆڵێتەوە».

٨٤. گیا لەسەر بنجی خۆی سەوز ئەبێ. «بەشەر ئەچێتۆ سەر بنەماڵەی خۆی».

٨٥. گیان خۆشەویست مەبە، کاریگەر بە.

٨٦. گیان زۆر خۆشەویستە، وەلێ گیان ئەکرێ بە فیدای ئابڕوو.

٨٧. گیانم بە فیدای خەم بێ کە نایەڵێ تەنیا بم

ئەگەڕێ و پەیام ئەکا لە هەرکوێ بۆی پەیا بم

٨٨. گیان وا لە جێی سەختاو دەرناچێ. ئەگەرنا ئەبوا هەر زوو تەواو بوایێ لە خەما.

٨٩. گێجەنەی دەرگاکەتم لەسەر چاو دابنێ، نالێم وەی، ئەوەندە تۆم خۆش ئەوێ.

٩٠. گێرەکە سەر پەڕی مانگا بێ، ئەبێ هەمیشە نامیزان و شێواو بێ، «سەرۆکی باش هەڵبژێرن با میزانتان تێك نەچێ».

٩١. گێرە شێوێن مەبن. «لەوەو پێش خەرمانیان بە گا ئەکوتاو چەن گایان ئەبەست بە گوریسێکەوە و پێیان ئەوت گێرە، بەویانە کە لای چەپ و لە ناوەڕاستی خەرمانەکەدا بوایێ ئەیانوت بنە و تەبێعەتەن ئەبوا گایێ زلە و تەمەڵ بوایێ، بەویانە لای ڕاس و لە لای پەڕی خەرمانەکە بوایێ ئەیانوت سەرپەڕو ئەبوایێ گایێ سووك و زیرەك و ئازاو وریا بوایێ. بە هەر گایێکیان کە سەروەشێن یا لەقە وەشێن یا خەفوك بوایێ ئەیانوت گێرە شێوێن. ئێستاش کەسێ کاری خێری خەڵکی تێك بدا، پێی ئەڵێن گێرە شێوێن».

٩٢. گێجەنەی درگاکەت بگۆڕە. «واتە: ژنەکەت بە کەڵك نایەو تەمبەڵە، تەڵاقی بدەو یەکێ تر بێنە».

***

پیتی <ل>

پەندی پێشینان

١. لـە پـرِێ نـابـێ بـە کـورِێ.

سـەبرو حەوسـەڵە و تاقـەتی ئـەوێ تا پلە پلە و کـەم کـەم سەرکـەوێ

٢. لازمە بـۆ شێـخ سبەینان گوربە خەو تا بڵێن شێخ زاهیدە و نانوێ بە شەو

«شێخ رِەزای کەرکوکی بەیانیەك زوو رِۆیشت بـۆ مـاڵی شـێخ عـەلی تاڵـەبانی، بـرای دێوانەیەك لـە دەرگادا وێستا بوو، وتـی: کـوا شـێخ؟ دێوانەکـە نەیناسـی و وتـی: شـێخ خەوتووە. وتی هەڵسا لەخەو ئەم کاغـەزەی بـۆ بـەرە. لـە کاغەزەکەیـشا ئـەم پەنـدەی نووسی....»

٣. لای خوا بەرمەدە با لات چۆڵ نـەکا رِیسوای لای قەوم و عەشرەتت نەکا

٤. لای ژوورژ جێی ناکەنۆ، لای خوارۆ دانانیشێ.

٥. لووت لـە بەینا نەبێ، چاو چاو ئەخوات. «بوونی زاڵـم باشە بۆ فەقیرو هەژار».

٦. لە ئاخر زەمانا دین وەکوو ئاوری لێ دێ، ئەیخەیتە مشتت خۆت ئەسووتێی، تـوورِی ئەدەی عالـەمێ ئەسووتێ.

٧. لە ئەوەڵی زستانۆ، بەفر ئەڵێ بە شەماڵ: بە سەر حەسـەن پـەپوو سـەر، سـەرت لـێ بنێمەدەر، نە گات بێڵم و نە کەر.

٨. لە نیوەی زستان بەولاوە شەماڵ ئەڵێ بە بەفر: بە سەر حەسەن سەرلاران، سەرت لـێ بێنمە دیاران، ئەتپێچمە قونی نزاران.

٩. لە ئەوەڵی زستانۆ بەفر ئەنێرێ بۆلای هاڵەکۆك کە شووی پێ بکات، ئەویش ئەڵێ:

نە پـرژم هەیە و نە باڵ چیمە لـە سەر ماڵ و حاڵ

لە نیوەی زستانۆ بەولاوە هاڵەکۆك ئەنێرێ بۆلای بەفر بێت کە شووی پـێ ئەکـەم. بـەفر ئەڵێ:

شۆرِ شۆرِ نیشتووە لە بن گونـم چیـمـە لـەسـەر مـاڵ و ژنـم

«وادیارە ئیتر مامەڵەیان سەری نەگرتووە».

١٠. لە «با» بیّ و لە بۆران بیّ، هەر لە بەفر کەم ئەبێتۆ.

١١. دوور بی لە فیتنە، دوور ئەبی لەوەی چارەی ئەوەیە کە گوێی پیّ نەدەی

١٢. لەباتی خاسی، گوو بە کراسی. «کەسیّ جەزای چاکە بە خراپە بداتەوە، وای پیّ ئەڵێن».

١٣. لە زستان شەویّ، لە پیران تەویّ ئیتر بەسیانە بۆیان ڕیّ کەویّ

١٤. لە بچووك خەتا، لە گەورە بەخشین بەمانە دنیا وابووە نەخشین

١٥. لەبەر بیّ‌کەسی تۆم کردووە بە کەس نە بە کەسم بووی نە بە نیوەکەس

١٦. لەبەین دوو کەسا شەڕ وەك ئاورە فیتنە لەو بەینا خۆش‌کەر ئاورە

١٧. لە بەینی ژن و شوودا دەخاڵەت مەکەن خۆیان ئەزانن لە یەك چی ئەکەن

ئاشتیان ئەبێتۆو دەس لە مل ئەکەن

لە ئاخریشدا ئابڕووی تۆ ئەبەن

١٨. لە برسا مردن، لە ماڵی هەتیو خواردن باشترە.

١٩. لە بەتاڵی‌یا سەرم ئێشیّ، کارێکم بۆ بدۆزەرۆ، خەم و خەفەتم زۆرە، هەمووی لە بیرم بەرۆ.

٢٠. لەبەر خاتر خاتران، پێمە سەردین کافران.

٢١. لە بیّ خەبەران کەشکەك سەڵەوات. «کەسیّ کە لە نابەڵەدی قسە بکاو نەزانیّ باس باسی چیە، وای پیّ ئەڵێن».

٢٢. لە بێشکەوە تا ئەمری، گەڕە بە شوێن زانینا

مامۆستاش ئازارت با، لێی مەکەوە بە قینا

زۆرو لێدان مامۆستا لەسەر خوێندن و زانین

باوك و دایك باشترە کە گەورە بووین ئەزانین

٢٣. لە پڕا نیوەیە و لە نیوەدا پڕە. «مانگ، کە لە پڕاو لە ئەوەڵەوە پەیدا ئەبیّ نیوەیە و لە نیوەی مانگدا یانیّ لە چواردە و پانزدە، پڕە و بە تەواوی و کامڵی ئەبینریّ».

٢٤. لە پیری‌یا پیاو فێر پلاو خواردن بیّ، دەس بۆ لووتی ئەبا.

٢٥. لە ترسا کونە مشکی لیّ بووە بە عەمارەت.

٢٦. لە تڕ لۆتی سازترە.

٢٧. لە تۆ حەرەکەت، لە خوا بەرەکەت.

٢٨. لە جێگەیەکدا بخەوە، ئاو نەیێتە ژێرت.

٢٩. لە جێگەیەکدا دانیشە هەڵت نەسێنن.

٣٠. لە جێی شابازان، کۆرکۆرە وازان.

٣١. لە جێگەیەك ئاو هەیە، زەوی نیە. لە جێگەیەك زەوی هەیە، ئاو نیە.

٣٢. لەچك بەسەر زۆر بە ڕەحمە و جێگەی ڕەحمە.

٣٣. لەچکەکەم جاوگ بێ، حەوت کەڕەت لکەوناو، بەو شەرتە شووەکەم لاو بێ. «ئاواتی ژنە»

٣٤. لە چوارپادا قورسی هەیە و لە ڕەشە ولاخا دێزە. «واتە: ئەوەندە هەژارە».

٣٥. لە خاك ئەمین ترە.

٣٦. لە چواردیواری خۆتانا ناو کەس بە خراپی مەبەن. «دیوار مشکی هەیە، مشکیش گوێچکەی هەیە».

٣٧. لە حەدیسا هەیە: خۆتان بخەنە بەر بای بەهار وەکوو دارو گیا پێی ئەگەشێن و زیاد ئەکەن. خۆتان لە سەرمای پاییز بپارێزن وەکوو درەخت و گیا، گەڵا ڕێزی پێ ئەکەن، بۆ ئێوەش خراپە.

٣٨. لە خوا داوا کە چیت ناتەواوە — بۆ دین و دنیا هەر خۆی حەساوە

٣٩. لە خوا داوا کە، هەرچیکت ئەوێ — مەگەر خوا خۆی فریامان کەوێ

٤٠. لە خواردنا هارە و لە لەشیا بیمارە.

٤١. لە خوا کە شەرمی نیە، لە بەندە چۆن شەرم ئەکا
کەسێ حاڵی وەها بێ، ژیر چۆن بڕوای پێ ئەکا

٤٢. لە خۆ بایی بوون، زەرەری زۆرە — زەرەر زۆر لە خۆت مەدە بەو جۆرە

٤٣. لە خۆتۆ مەبە بە کوتەك قوڕاو — با ئابڕووت نەچێ نەخەنە ناو ڕاو

٤٤. لەخۆتۆ کەس بە خراپ مەزانە، تا بەڵگەی لێ نەگری.

٤٥. لە خۆ ڕازی پێش ناکەوێ.

٤٦. لە خۆم نەکەوتووە، لە چاکی کەواکەم کەوتووە. «شەڕ فرۆشیَ، شەقێکی هەڵدا لە پیاویَ لاشەڕ، ئەویش بۆ دەربڕینی لاشەڕی خۆی، ئەمەیە وتووە».

٤٧. لە خەجاڵەتی گوناحباری خۆم خەریکم ئەڕۆم بە درزی عەرزا. «واتە: لە من خراپتر نیە لە ڕووی سەرزەوی».

٤٨. لە دنیادا دوو کەس بە پەشیمانی ئەمرن، یەکەم کەسیَ کە مالّی دنیای هەیە نایخوات، دووهەم کەسیَ کە ئەزانێت و نایکات.

٤٩. لە دوای باران، کەپەنك.

٥٠. لە دوای پەن دان، خەفەت خواردن بەکار نایێت.

٥١. لە دوای ترِیَ، خەمشەی بڕیَ.

٥٢. لە دۆعاو نزای خێر کە تێر ناخۆی — بۆچ بۆ عیبادەت خەمی خۆت ناخۆی
وەختیَ کە تووشی بەڵاو شەڕ ئەبی — لە لوتفی خوا بۆ مەئیووس ئەبی
بە تۆبە تۆبە و بە هاوار هاوار — ڕوو کەرە دەرگای غەفوورو غەففار

٥٣. لە دوای بای توند، باران ئەباریَ.

٥٤. لە دەرگاوۆ دەرم کەن، لە کۆماجۆ دێمۆ بۆ لاتان، ئەوەندە موشتەریتانم.

٥٥. لە دەمتۆ ئەڕوات، لە دواتۆ بێتۆ — ئەم هەموو ڕزقە کە کۆی ئەکەیتۆ
حەرام و حەلالّ تێکەڵی مەکە — خۆت لە حیسابا خەجاڵەت مەکە

٥٦. لە دیوار شکستە و لە ژن سەلّیتە و لە سەگ لانگر خۆت بپارێزە.

٥٧. لە ڕاستی ڕەحمەت ئەباریَ، وەك لە ناڕاستی زەحمەت.

٥٨. لە ڕۆژی تەنگانەدا ئینسان قەرزی کۆن و قەومی دووری بە یاد ئەکا.

٥٩. لە ڕەحمی دنیای خوا حەفتا و هەشتە بەشدارم
بۆ ڕەحمی ئاخیرەتی هەمیشە ئینتیزارم
یا ڕەحیم و یا ڕەحمان، لەلای تۆ زۆرە بەشمان
چاوەڕوانی ڕەحمی تۆین، مەیبڕە خێرو بەشمان

٦٠. لە زیناو ستەمکاری حاکم، وشکە سالّی پەیا ئەبیَ. «حەزرەت عومەر»

٦١. لە سووزن بیَ کەس ترم.

٦٢. لە سەر ڕێگای خەڵکی دانیشی، ئەبێ جوابی سڵامیان بدەیتۆو چاو لە عەیبیان بپۆشی.

٦٣. لە سەر ماڵم دای لە باڵم. «یا: لە سەر ماڵم بدە لە باڵم»

٦٤. لە سەر مردوو دڵی زیندو مەیەشێنن، مردوو ڕۆیشتووە بە ڕێی خۆیەوە، تۆ خێرو خێرات و فاتیحەی بۆ بنێرە.

٦٥. لە شەڕ ئەو کەسە بترسە کە چاکەت لەگەڵ کردوە.

٦٦. لە شەل هەڵکەوتم، کەوتم بە کوێرا　　خوا بەشی منی هەر شەل و کوێر دا

٦٧. لە شێر ترسان مەنعی نیە　　هەڵمەت بێنێ چارەی چیە؟

٦٨. لە عان کەڵك‌وکار ئەمانکا بە یار　　لە عان جزو بز ئەمانکا بە دز

٦٩. لەعنەت نامەت بێ نەچیتە هەوار　　هەرتاکو نەڕوا سێ شەش‌و سێ چوار

«واتە: تا نەڕوا ٣٠ ڕۆژ لە بەهار».

٧٠. لە شەوگاری درێژا شەونشینی خۆشە، لە ڕۆژگار درێژی‌یا ڕۆژ نشینی. «بۆیە وتوویانە:

یاخوا بەخێر بیت میوانی ئازیز　　با بە ڕۆژ بەهار، با بە شەو پاییز»

٧١. لە عەلامەتی ئاخر زەمانە کە دەسەیەك پەیا ئەبن کە بە لەهجە و دەنگی خۆش و تەجویدی چاك، قورئان ئەخوێنن. بەڵام لە قوڕگیان ناچێتە خوارۆ چونکا ئیمانیان پێی نیە و عەمەڵی پێ ناکەن. «حەدیسە» ئەمانە لە عیلمی فەلایی‌یا، هەر خەرمان سووتانن ئەزانن، لە عیلمی مەلایی‌یا هەر بەرنوێژی.

٧٢. لە قاڵبی دۆستیدا دوژمن ئەتوانێ زەرەری زۆرترت لێ بدات. «هۆشت بە خۆتۆ بێ».

٧٣. لە کاری خراپا، یا نەزان بە، یا خۆت بکە بە نەزان.

٧٤. لە کانی جەرگمەوە دێتە دەرۆ، بە شۆخی نایلێم.

٧٥. لە کانییەك ئاوت خواردۆ، بەردی تێ مەخە. «بێ وەفایی ئەنوێنێ».

٧٦. لە کۆگای گەورە خۆڵ پێوی باشە　　لای پیاوی گەورە، سکاڵا باشە

٧٧. لە کەس مەترسە لە خالق نەبێ　　ئەو ئەیدا بە تۆ هەرچێکت نەبێ

٧٨. لە کوولەکەی دەروێش ناو خاڵیتره.

٧٩. لە کولە چوارشەممەی مانگ سەفەر سوورترم. «بە ئاخرین چوارشەممەی مانگ سەفەر ئەڵێن کولە چوارشەممە».

٨٠. لە کەم، کەم ئەکوژرێت و لە زۆر زۆر. «دەسەی کەم و بێ دەسەلات بە دەسەی زۆرو دەسەلاتدار وا ئەڵێن و هەڕەشەی لێ ئەکەن».

٨١. لە کێ ئەکا چاوەکەی — لە خالۆ لەولاوەکەی
لە کێ ئەکا ڕەوشتی — لە خالۆی شێر لە پشتی
لە کێ ئەکا دوو شانی — لە خالۆی لاوو جوانی
لە کێ ئەکا لووتەکەی — لە مامە نابووتەکەی
لە کێ ئەکا تەویلی — لە مامەی گێل و وێلی
لەکی ئەکا بڕۆکەی — لە مامە جل دوورەکەی

«دایکێك کوڕی منالی هەڵپەڕاندووە و ئەم شێعرانەی وتووە. دایکێکی تریش بەم جۆرە کوڕی لاوی لاواندووەتۆ: لە کوێ بووی، لە ناو پیچك و مەنێ بووی، لە باخەڵی ڕەنێ بووی».

٨٢. لە گیرفان چەپۆ پووکێکم نا لەسەر ئەو پەنەی پێی دام. «بێ دەسەلات وا ئەڵێ».

٨٣. لەگەڵ ئەسلان هەموو فەسلان — لەگەڵ نا ئەسلان مەیکە وەسلان
٨٤. لەگەڵ ئەو کەسا هەڵە و هەرزەیە — هەرچەن جوانە و وەکو تەرزەیە
ڕەفیقی مەکە، ئەتخا بە خەتا — تووشت ئەکا بە تووش‌گوناح‌و خەتا
٨٥. لەگەڵ قەتارچی ئاشنایی مەکە — یا جێگە و ڕێگەی بۆ ئامادە کە

«ئیشارەی گوڵستانە»

٨٦. لەگەڵ گەورەتر لە خۆت بەشەرم و ئێحترام بە، وە لەگەڵ بچووکتر لە خۆت بە ڕەحم و میهرەبان بە. «حەدیسە»

٨٧. لەگەڵ نائەهلا شەڕ و ستیزە — ئابڕووت ئەبات، ئەتخا لە زیزە

«نامی»

٨٨. لەگەڵ نەفاما زۆر فامیدە بە — عێزەت‌و حورمەت خۆت لەدەس مەدە

موسوڵمان ئەبێ وەختێ کە نەفام — خراپی پێی وت، ئەم بڵێ سەلام
«ئیشارەی قورئانە»

٨٩. لە گەڵ گورگا گۆشت ئەخوات — لەگەڵ شوانا شیوەن ئەکات

٩٠. لە لاوی‌یا فریای خۆت نەکەوی — لە پیری‌یا هیچ ناکرێ هەر ئەکەوی

٩١. لەلای ئاسنگەر کەسێ دانیشێ — یا جلی ئەسووتێ، یا سەری ئێشێ

٩٢. لە گیرفان چەمچۆ پێم ئەدات و لە گیرفان ڕاسمۆ لێمی ئەسێنێتۆ.

٩٣. لە لای دیزەوە دانیشی، ڕەش ئەبی، لای خیگەوە دانیشی چەور ئەبی، لە لای عەتار دانیشی بۆن خۆش ئەبی.

٩٤. لە مازوودا تێ شکاوە، لە سیچکەدا قەرەبۆی ئەکاتۆ.

دار مازوو برا سەمەری زۆرە — بێ‌سەمەر تۆ بووی دەرچووی بەم جۆرە

٩٥. لە ماڵ دەرمەچۆ شەو بە شوێن دزا — تووشی خۆت مەکە مەینەت و سزا

٩٦. لە ماڵی ئێوە نان بخۆین و بڕۆین بۆ ماڵی ئێمە گەمە بکەین. «منالێ فیلاوی وای وتووە بە یەکێکی‌تر».

٩٧. لە ماین دابەزیت و سوار کەر بووی. «دەرەجەت هاتووەتە خوارەوە».

٩٨. لە ماین نەبوو، ئاخورِ ئەبەسی — فیزو دەمارێ مەکە بە برسی

٩٩. لەم دنیا برا خراوتر نیە — خەفەتباری‌یە، هەیە یا نیە

١٠٠. لە مریشکیان پرسی: بۆچی ئەقیژێنی؟ وتی: گوێم وا لە قرچەی ڕەفیقەکەمۆ لە ناو تاوەدا، بۆیە ئەقیژێنم.

١٠١. لە مەرگ ناخۆشتر ئەو بەڵایەیە کە بە بۆن ئەوەوە داوای مەرگ لە خوا ئەکەی.

١٠٢. لە مەلای مەزبوورەیان پرسی: خەڵکی کوێی؟ وتی: هێشتا ژنم نەهێناوە.

١٠٣. لە ناوکوردا نەبوو پەیمان شکاندن — لەکوێ فێر بووی گوڵم پەیمان شکێنی

١٠٤. لە ناو کوێرانا مژموور سەر باشقەس — وەها ئەزانێ وێنەی نیە کەس

١٠٥. لەنج مەکە لە دەس دۆس و دوژمنت — دۆس ڕاستەقینەت، بێ بە دوژمنت

قسە دابڕین لە موسوڵمانان — لە سێ ڕۆژ زیاتر حەرامە، ئامان

بە قسەی خۆش و بە شەرعی ئیسلام — موشکڵ حەل ئەبێ نەك تەرکی کەلام

ئەوەی کە زۆرتر زەررییە، لەنجە دڵ ئێشاندن و مەینەت و ڕەنجە

١٠٦. لەوانە بترسە کە لە خوا ناترسن.

١٠٧. لە نزار نایخاتە خۆرەتاو لە ئەوەڵۆ بۆ بەیانی خێرایی تانجی دانراوە. «ئێستا کەسێ لە کارێکا خێرا بێ، وای پێ ئەڵێن».

١٠٨. لە نۆ کیسە قەرز مەکە، ئەگەر کردت خەرجی مەکە. نەکا داوای بکات و شەرمەساری ببی.

١٠٩. لەوانە بترسە کە چاکەت لەگەڵ کردوون.

١١٠. لەو قوڕە ئەو تۆزە هەڵساوە، ئاسمان ستوونی ئەوێ.

١١١. لەوە بترسە کە بێژێ ناخۆم نەك بێ بە سەریا بڵێ تۆیش ئەخۆم

١١٢. لەوە بترسە لە خوا ناترسێ لە پاك و پیس و حەرام ناپرسێ

حەیایشی نیە بەرگیری بکا بێ حەیا هەرچی مەیلی بێ ئەیکا

١١٣. لە وەختی شەڕا ئاشتیت لە بیر بێ نەکا لەو بەینا کارێکت گیر بێ

١١٤. لە وەختی خۆیا کۆمەك بکە بە فەقیرو هەژار، خوا خۆی هەزاران دەردو بەڵاو مەینەتت لێ دوور ئەخاتەوە.

١١٥. لەوەو پێش جەردە ئەیدا بە هەردا خۆی ئەدا بەسەر شەخەڵ و بەردا

١١٦. ئەمجا ئەیتوانی شتێك بڕفێنێ بەینێ بیبات و بەینێ بیهێنێ

ئێستا جەردەکان وان لە ناو بانگدا وان لە ناو خەڵك و ئیدارەکاندا

بە تایبەت دوکتۆر نەخۆشخانەکان خەڵك ڕووت ئەکەنۆ وەك زووی جەردەکان

خەڵك فریو ئەدەن وەکو جنۆکە پاکی ئەکەنۆ وەکو پیشۆکە

داخ بەیان ئەکەم، بەم نامیلکەمە هەرچی بنووسم هێشتا هەر کەمە

ڕۆشنتر لە من ئەمە بنووسە داخ دڵ دەرئەکا ئەم نامە نووسە

١١٧. لە وێرانەدا خەزێنە ئەدۆزرێتەوە، «لە بنەماڵەی خراپا، پیاوچاکی گەورە هەڵئەکەوێ».

١١٨. لە هەر جێێ مەگەس جەم بێ، یەقین شیرینە بێ شك
چ حاجەتیە شەکر هاواری لێ هەڵسێ کە شیرینم

۱۱۹. لە هەر شوێنێکۆ نیعمەتت بۆ بێ   هـەر مەیــشوێنە بـا هـەر وەهـا بـێ
۱۲۰. لە هەشت دەرگاوە ئەڕۆن بۆ بەهەشت   بـۆیە وا نـاوی نـراوە بـەهـەشـت
۱۲۱. لە هەرکوێ باری کەوێ ساحێو ماڵ، لە هەموو کەس زووتر لێی ئەنەوێ.
۱۲۲. لە هەر کوێ پیاوی گەورە دانیشێ، ئەویا لای ژوررووە.
۱۲۳. لە هەر کوێ چێشت و ئاشە، کەچەڵ بۆ خۆی فەڕاشە.
۱۲٤. لە هەموو پرسیارێك ناخۆشتر ئەوەیە کە بپرسیت لـە ژن، تەمـەنت چـەنێکە؟ یـا وەلاٚم نادانۆ یا ئەڵێ بە تۆ چی و ئەگەریش زۆر بکا لە خۆی و جواب بداتـەوە، پـانزدە، بیست ساڵ کەمتر لە عومری خۆی ئەڵێ. «کەوابوو نەپرسین باشترە».
۱۲٥. لە هەموو دوژمنێك، دوژمن‌تر بە تۆ نەفسی خۆتە، کە هەمیشە وا لـەگەڵتا. تۆ ئەو مەشغووڵ نەکەی بە ئیحسان و عیبادەت، ئەو تۆ مەشغووڵ ئەکا بە گوناح و مەعسیەت.
۱۲٦. لە هەموو کاسەیەکا کەوچك مەبە. «لە هەر کارێکا خۆت تێ مەگەیەنە».
۱۲۷. لە هەموو کەس بەخێڵ‌تر کەسێکە کە ناوی من لە لایا ببرێت و سـەڵەوات نـەدا لە دیارم. «حەدیسە»
۱۲۸. لە هەموو کەس خراپتر کەسێکە کە دینی فرۆشت بـە دنیـا بـۆ خـۆی و لـەویش خراپتر کەسێکە کە دینی فرۆشت بە دنیا بۆ غەیری خۆی. «حەدیسە»
۱۳۰. لە هەموو کەس گەورەتر لای خوا کەسێکە کە پـارێزی زۆرتـر بـێ لـە گونـاح. «ئیشارەی ئایەتە»
۱۳۱. لە هەموو کەسێ دزتر کەسێکە کە لە نوێژەکەی دزی ئەکات. «حەدیسە. دزی نوێژ ئەوەسە کە بەباشی شەرت و ڕوکنەکانی بەجێ نەهێنی».
۱۳۲. لە هەموو گوناهێ گەورەتر ئەوەیە کە بەشـەر خـۆی بـەبێ گونـاح و مەعـسووم بزانێ. «حەدیسە»
۱۳۳. لە هەموو ناخۆشییە ناخۆش‌تر لارە ملی لای دوکتۆرو دەرمانـە. «پـارێز بکـە بـا نەخۆش نەکەوی و لـەبەردەسی دوکتۆرا نەبی».
۱۳٤. لە هەموو هەورێ باران نابارێ. «هەموو هەڕەشەیەك زەجرو داخی لێ پەیا نابێ».

١٣٥. لێدان لە دەس دۆس وەکو میوژە بیخۆو وەکو ئاو باشی هەڵمژە

١٣٦. لێم ئایەنە، جێم کایەنە.

١٣٧. لە «با» باران ئەخێزێت، لە پیرە ژنیش وەی.

١٣٨. لە بەرا خۆت بناسە، کە خۆتت ناسی، خواش ئەناسی. «حەدیسە»

١٣٩. لە بیرتە کاتێ کە لەدایك بووی؟ تۆ خۆت ئەگریای، خەڵك پێ ئەکەنین؟

وا بژی کەوا لە پاش مردنت تۆ خۆت پێکەنی و خەڵکی بۆت بگرین

***

پیتی <م>

پەندی پێشینان

١. ماچیٚ چیە، بۆ گەورە کچیٚ.
٢. مار ئاوی کە پیر بوو، قربۆق بە کلکی گەمە ئەکا.
٣. مار ئەکوژێت و بەچکە مار بەخێو ئەکات.
٤. ماران گەز لە گوریسی ڕەش و سپی ئەترسیٚ.
٥. مار تا سەری پان نەکەیتۆ بترسە لە وزە کردنی. «بەدکاریش هەر وایە».
٦. مار تا سەری نەیەشیٚ ناچێتە ڕێی کوتەك بە دەس.
٧. مار کە هیچ خۆشی لە سیر نەئەهات، سیر لەبەر کونەکەیا دەرئەهات.
٨. مار لە ئاو ناکوژیٚ، دوای ئاو خواردنەوە بیکوژە.
٩. مار لە توولە مار باشترە.
١٠. مار لە کونی خۆی دەرنایەیٚ. «واتە: زستانە و خانە تەنگانیە».
١١. مارە تۆپیو ئەخاتە بەرپێم، ئەمترسێنیٚ.
١٢. مارەکەی پیر عومەرە پێچیا بە قاچما.
١٣. ماس نیە بە دەمتۆ دیار بیٚ. «واتە: هیچت لە بیر نیە و بیٚ وەفای».
١٤. ماسی لە ئاوی لێڵا ئەگیریٚ، هەتا دنیا نەشێویٚ دز شتی دەس ناکەویٚ.
١٥. ماسی لە بوارا ئەگیریٚ.
١٦. ماسی لەناو ڕوخانەدا ئەفرۆشیٚ کە ڕەوا نیە.
١٧. ماسی هەر وەختیٚ بیگری تەڕو تازەیە، «کاری باش هەروەختیٚ دەستی پێکەی باشە».
١٨. ماش و ئاش بە بەختە. «لەمەو پێش لە چەمی زرێبارا تەیمانێکیان ئەتەنـد بـۆ ماسـی گرتن و پێیان ئەوت ماش، ئەگەر خاوەنەکەی بە بەخت بوایێ ماسی زۆری تیٚ ئەکـەوت. کەسێکیش خەلەی بردایێ بۆ ئاش، بەختی بوایێ زوو ئەیهاڕی و ئەهاتۆ».

١٩. ماشەڵڵا لە من مەکە، ماشەڵڵا لە مەلیك مەحموود بکە، کە هەر ڕانێکی بەقەی لاشەی گایەك ئەبێ.

٢٠. ماقوولێ جێگە بە ماقوولێ دانیشتووەکانیەتی.

٢١. ماڵ با بە «با» ئەڕوا قسەیێ ڕاسە، پێم بکە بڕوا

٢٢. ماڵە با تیایا بێ،

٢٣. ماڵ برای جان و جان برای گور. «ئەمە فارسی‌یە و کورد زۆر بەکاری دێنێ. واتە ماڵ دنیا بۆ ئەوە باشە تا گیانت تیا ماوە و کە گیانت تیا نەما ئاخری هەر گۆڕە».

٢٤. ماڵ بە دەسەنە و سەدەقە کەم نابێتۆ، بە دزی و حیزیش بۆت کۆ نابێتۆ.

٢٥. ماڵ تا تەماشای نەکەی مەیسێنە ژن تا تەماشای نەکەی مەیهێنە

٢٦. ماڵت ماڵ نەبێ، بازارت بازاڕ بێ.

٢٧. ماڵت بە کای سەرملە بێ، هەر پەلێکی کەوێتە جێیەك.

٢٨. ماڵی پڕە لە ڕازیانە و بە دڵ ئێشە ئەمرێ، «کە ڕازیانە دەوای دڵ ئێشەیە بەکاری نایێنی تا ئەمری. چ خاسێ».

٢٩. ماڵت سەند، بەرلەوە تەماشای هاوسێکانت بکە. ماڵت بۆ عەوەز ئەبێ، هاوسێت بۆ عەوەز نابێت.

٣٠. ماڵ خۆت قایم بکە و سەگ هاوسێ ماڵ بە دز مەکە.

٣١. ماڵ خۆت بگرەو کەس بە دز مەگرە.

٣٢. ماڵ خۆ نەخۆر، بۆ چەکمە بۆر.

٣٣. ماڵ خۆم بۆ خۆم و ماڵی خەڵکیش وەك هەڵوا ئەخۆم.

٣٤. ماڵ دنیا سێ بەشی بۆ ساحێوەکەیە و باقی بۆ میرات خۆر. ئەوەی کە ئەیخوا، ئەوەی کە ئەیدڕێ، ئەوەی کە لە ڕێی خوادا ئەیدات.

٣٥. ماڵ ژنی ئەوێ، ژنیش گسکی ئەوێ، گسکیش بەنی ئەوێ. «زووتر ئەرکی ماڵ بە سەر ژنۆ بووە، بێجگە لە نان و چێشت و فرمان ناو ماڵ ئەبوا بەنی بڕێستایێ بۆ مەوج و بەرماڵ و قاڵی و بەڕو هۆڕو جاجم و ڕانك و چۆخە و درگا هۆڕو گسك بەستن. بۆیە ئەمەیانە وتووە کە ئەبێ ژن

حازرو نازری ئەم کارانە بێ جا شوو بکا. ئێستا شوکر بۆ خوا هەموو ئەرکێکیان لە کۆڵ کەوتووە و هەموو شتێ بە حازری دێتە بەردەسیان، هێشتا هەر منەتباریشن و نارازین و بیانوو گیرن».

٣٦. ماڵ سووتاو بە ماڵ ئەبێ، سکەڕۆ بە ماڵ نابێ.

٣٧. ماڵ قەڵب، سەر بە ساحێبەسی.

٣٨. ماڵ کەس بۆ کەس حەڵاڵ نیە.

٣٩. ماڵ لە ساحێوماڵ نەچێ حەرامە.

٤٠. ماڵ لە مەریوان، دڵ لە دوو جێگە   خۆم ماتڵ ماوم لەم سەرە ڕێگە

«فۆلکلۆری کوردییە»

٤١. ماڵ لەو هەوار نەماوە، چیخ لەو دەوار نەماوە، دنیا تەواو گۆڕاوە. «واتە: ئاڵ وگۆڕ بەسەر دنیادا هاتووە و ڕەسم و یاسای زوو هەموو تیا چووە».

٤٢. ماڵم چوو بە ماڵانۆ، ئیتر چووە بە نالانۆ.

٤٣. ماڵم وا لە بێلوو، جووتم وا لە کێلوو. «واتە، ڕەتم بڵاوە بۆم کۆ نابێتۆ. بێلوو و کێلوو بە تەرتیب دوو دێن لە مەریوانی ئێران و عێراق کە پێنج سەعات پیادە ڕەوی بەینیانە».

٤٤. ماڵم وا لەو پەڕۆ چیمە بە سەر سەگە شەڕۆ.

٤٥. ماڵە باوان قیبلەیە، ڕووتی لێ وەرمەگێڕە
جەلبی مەحەببەتیان کە، تۆ شەڕیان پێ مەگێڕە

٤٦. ماڵەکەت گشتی بڕوا بە تالان   یا خوا بیکا بە سەر بەش ماڵان

«دۆعای شەڕە»

٤٧. ماڵێ بنەڕەتی مەحکەم نەبێ زوو ئەڕوخێ.

٤٨. ماڵی بێ حەوشە وەسە ژنی بێ دەربێ.

٤٩. ماڵی حەڵاڵ ون نابێ، بۆیە منیش ماڵەکەم دۆزیوەتۆ.

٥٠. ماڵێ خۆشحاڵی هاتیا کە لەگەڵ خەڵکا بیخۆی.

٥١. ماڵی خۆم ئەدەم مەنێ دوو شایی   خۆیشم ئەگەڕم پرزەی ئاوایی

٥٢. ماڵە و قەسەم خۆر بیبا.

٥٣. ماڵی خەڵکان تا لـچ کەڵکان، ئیتر ئازا بیدەرۆ دەسیان.

٥٤. ماڵی سپی بۆ ڕۆژ ڕەش باشە. «ماڵی سپی: قەرانی زوو بووە».

٥٥. ماڵی فرە کەیبانوو　　خاکی ئەگاتە زانوو

«زانوو: ئەژنۆ، واتە: کەس نیە گسکی بدات و هەریەکە بە تەمای ئەوی ترە».

٥٦. مـالێـکم ئـەوێ وێـرانـە نـەبێ　　باخەوانەکـەی زاو مـەرگی نـەبێ

ڕابەرێکی بێ هیچ پـەروای نـەبێ　　دەس گیرێکی بێ کەس هاوتای نـەبێ

ئـەو مـاڵ بەهـەشتە وێرانـەی نیە　　بـاخـەوان خـوایە، زاو مـەرگی نیـە

ڕابەر جوبرەئـیل هیچ پەروای نیە　　دەسگیر موحەممەد، کەس هاوتای نیە

٥٧. ماڵێ کە بە ئەو مەلوول بێ حاڵت　　ئەوە نەگبـەتە نـەك بـە ئیقبـاڵت

«نامی»

٥٨. ماڵی کەم، گەمە بە خاوەنی ئەکا، هەرچی بیری لێ ئەکاتۆ نازانێ چی لێ بکـات و بەش هیچ ناکات.

٥٩. مامان فرە بوو، سەر منالەکە لار ئەبێ.

٦٠. مامۆستایەك وتوویەتی: بەشەر چوار جۆرە: ساڵحی بەچکە ساڵح، سـاڵحی بەچـکە سەگ، سەگی بەچکە ساڵح، سەگی بەچکە سەگ. «ڕاستی فەرمووە، ئیشارەی ئایەتە».

٦١. مامە خەمە مەبە لە خۆتۆ، خەم بۆ کەس مەخۆ. «مامە خەمە پیاوێ بوو کە هەمیشە خەمی خەڵکی ئەخوارد. ڕۆژێ ڕۆیشت بو ماڵۆو وتی بـە خێزانـی: ئیمـڕۆ بـێ خـەمم، چێشتێك باش لێ بنێ با بیخوێن. قوڵچماخێ گوێی لێوە بـوو وتـی: مامـە خەمـە خـەمی هاوسێکەتان بخۆ، کەرەکەیان جاشی بێ کلکی بووە. خەم مامە خەمەی داگیر کـرد، کـە چۆن ئەو جاشە کەرە بێ کلکە مێش لە خۆی دەرکا. ئیتر نان و چێشتی بۆ نەخورا».

٦٢. مامـەڵە لەگەڵ هـەرکەسێ بکـەی　　تەجرەبەی دین و دنیای ئەو ئەکـەی

کەوابێ مامەڵە سەنگی مەحـەکـە　　تەسلیمی ببە و هـەرای تیـا مـەکـە

٦٣. مـامـە مـامـە، دنـیا دەســەوامــە　　تـۆ بـۆ مـن چۆنـی، منیش هەر وامە

٦٤. مانگا ئەبەسرێتەوە نەك کەڵەگا. «هەر ژنێك ئەبێ هۆشی بە حەیای خۆیەوە بێ».

٦٥. مانگا بە دزیۆ کەڵ ئەگریت و بە ئاشکرا ئەزێ.

٦٦. مانگا مردوو برادۆ — بۆچی واز نایینی تۆ

٦٧. مانگای گوێرەکەدار ناچێتە بێگار — ئەرکی سووك بکە ژنی منالدار

٦٨. مانگای بێ ولەت شیر ئەدا وەلێ لە ئاخرا لەقەیەکی لێ ئەداو ئەیرژێنێت. «واتە: پیاوێکی چاکە و خێردارە، وەلێ بە ئەزیەت و ئازاری دڵ خراپی ئەکا».

٦٩. مانگ دیارە هەوەجەی بە ئەنگووس کێشان نیە.

٧٠. مانگەشەو خۆی پاکە، با هەر سەگ بووەڕێ لێی.

٧١. مانگی ڕەمەزان وا هاتۆ بەخێر — ئێمەش ئەیگرین بە گورچکی تێر

٧٢. مایەی ماڵەکەم کوتێ قاڵێیە — لەملا دایئەخەم ئەولا خاڵیيە

٧٣. مایەی ماڵەکەم گێسکێ گەڕ بوایێ — شەو باخەڵەکەم سەولێ تەڕ بوایێ

٧٤. مردم بمخەن بەلادا، با زوخاوی ماڵ و منالم لە دەمۆ بێتە دەرۆ.

٧٥. مردن بە جوانی و پیری نیە، تا پیرێ ئەمرێ سەد جوان ئەچن بەلادا.

٧٦. مردن مردنە و لازمە، ئەم لنگە فڕێیەی بۆ چیە!.

٧٧. مردو ڕۆیشت بە ڕێی خۆیەوە، ناوی بە خراپی مەبە.

٧٨. مردوو بەم پاکییە نەشۆراوە — کار بەم پوختەییيە نەکراوە

٧٩. مردوو بێ کفن ناچێتە دەرۆ — تۆیش کەست بێ شت مەکەرە دەرۆ

٨٠. مردوو مردو وەسیەت با بردی.

٨١. مردوو شۆر، مردوو شۆرانەی خۆی دەس کەوێ، مردوو گۆڕ بە گۆڕ ئەبوو.

٨٢. مردوو لە قەبرا نایێتە دەرۆ. «واتە: حەرامە بیهێنیتە دەرۆ. یا: لە سەری مەچۆو کار لە کار ترازاوە».

٨٣. مردوو مردن کۆسپێ گەورەیە و پرسە کەر تازە وچانن و بێ ڕەحم، سا بێ جوابی ئەم هەمووە بدەرەوە و ڕازیيان بکە. ڕەحمتان بێ یا مەرۆن یا ڕایەك بەسە.

٨٤. مردوو ناشۆرێ، چووە بەربووەتە زیندووەکان.

٨٥. مردوو و زیندو، بە ئاو پاکی دێ.

٨٦. مرۆڤ بۆ ئیش کردن دروست کراوە، وەك باڵدار بۆ فڕین، «بەتاڵ دامەنیشە».

٨٧. مرۆڤـــ خـاوەن بـڕواو تەجرەبـەدارە، لــە کونێکـەوە مـار دوو جـار نایگـەزێ.
«حەدیسە»

٨٨. مریشك خۆی بەسەر خۆیا نەکا خۆڵ ناکرێ بـە سـەریـا بە شـان و بە قۆڵ

٨٩. مریشك کە نەجاتی بوو لە هێلکە کردن، لە خۆشـیـا بـەینێ گراسـك ئەکات، ئەبێ تەحەممولی بکەن. «کەسێکیش کاسبیتان بۆ ئەکا، ڕازی بیبەن بەڕێوە».

٩٠. مریشك هێلکەش ئەکات و ڕیقنەش ئەکات. «بەشەریش خاس ئـەکات و خـراپیش ئەکات».

٩١. مزگەوت بڕوخێ میحرابی ئـەمێنێ ئاساری چـاکە هــەر جێـی ئــەمێنێ

٩٢. مزگەوت جێگەی کەر بەستنەوە نیە.

٩٣. مسقـاڵە زەڕڕە لـە خێـرو لـە شـەڕ هیچی ون نابێ، گشت دێتە دەفتـەر

«نامی»

٩٤. مشت بدەی لـە دیوار، دەس خۆت ئێشی پێ ئەگا نەك دیوارەکە.

٩٥. مشتەی ناو هەوانەکەی. «باوەژنێك زۆر ڕقی لـە هەنە زاکەی بووە. بە هەوانەیـەك لێی داوە و ٩٦. مشتەیەکی خستووەتە ناوی بۆ ئەوە کـە ئەزیـەتی بگـاتێ و کـەس پێـی نەزانێ».

٩٧. مشتێ نموونەی خەروارێکە.

٩٨. مشك زۆر حەز ئەکا لـە ئارد. «ئەڵێن جێگەیەك کە بیانەوێ بیکەن بە ئاش، حەوت ساڵ بەرلـەوە مشك هێلانەی تیا ئەکاتۆ».

٩٩. مشك وتوویە بە مار: لـە تۆ گازو لـە من باز. «ماران گاز ئەگەر مـشك بـاز ببـات بەسەریا حاڵی خراپتر ئەبێ، بۆیە کەپریان بۆ ئەبەست».

١٠٠. مشك و مێلووره لـەو حەیوانانەن کە زەخیرە ئەکەن بۆ زستان و ژیرن.

١٠١. مشکێ خۆی کرد بە کونێکا، پـشیلەیەك چـووە سـەر کونەکـەی و وتـی: لــەم کونەوە بچۆ بۆ ئەو کونە نزیکە هەزار لیرەت پێ ئـەدەم. مـشکەکە وتـی: ڕێگـەی بـەم نزیکیە و لیرە بەم زۆریە، بێ مەلامەت نیە.

١٠٢. مفتە خۆر خۆش سەلیقەیە، ژیرو زۆڵە و حەواسی جەمە.

١٠٣. من ئـەڵێـم سیرو تـۆ ئەڵێی پیـاز قەولمان یەك ناگرێ بە خودای بێ نیاز

١٠٤. من ئەڵێم ماس چەرمووە ئەو ئەڵێ ڕەشە.

١٠٥. من ئەڵێم نێرە ئەو ئەڵێ بی دۆشە. «نێرە بیدۆشە ئەمەیە».

١٠٦. من ئەیکەنم و تۆ بـیـپێـوە. «واتـە: بـەڵامان بەسـەردا هـاتووە، چارەسـەری پـەیا بکەین».

١٠٧. منالْ ببینـن بـۆ مـردن، مـاڵ کەنۆ بۆ ویـران بوون

هەر وا بووە و هەر وایە، گەردشی چەرخی گەردوون

١٠٨. منالْ کەوشی بە پێی باوکی کرد، بـاوك سـەر نەنێتـە سـەری باشـە بـا ئابڕوویـان نەڕوات. «منالْ هەرکام لـە دایك و باوکی خراپتر بێ، تابیع ئەویانـە ئـەبێ. بۆیـە سـەگ گورگ گلاوە، چونکو یەکێ لـە باوك و دایکی سەگە و ئەویان گورگ».

١٠٩. منالْ لـە لای چەپی دایکی بخەوێ، ئارامترو خۆشخەوتر ئەبێ، لەبـەر ئـەوە دڵ وا لای چەپۆ لـەلای ڕاسیەوە بخەوێ بێ تاقەت و کەم خەو ئەبێ. «تەجرەبەی حەکیمە».

١١٠. منالْ نان ناسە و خوا نەناس. هەولێ نانی حەڵاڵیان بۆ بدە.

١١١. من بۆ تۆ مردوو، تۆ من بە گووی سەگ حیساب نەکردوو. «گلەییە»

١١٢. من بەرزت ئەکەمۆ خوا خۆی بتباتۆ لاچـۆ لـە لاما، شکـڵـت بـخواتۆ

١١٣. من دادمە لە دەس کارەکان گـەردوون شاڵێنـــە لــە کـۆڵ لـێم بـووە بـە

١١٤. مـن خۆم پیرێکم یاخی بە یـاخی خاتوون نیشانەی پیریم ئینا جە شاخی

١١٥. «کەڵەکێوی چەند ساڵ عومری بێ، ئەوەندە گرێ وا بە شاخیۆ. ئەمە لە ئـەوەڵۆ بە ناو کەڵەکێویەوە وتراوە و ئیستاش پیران بۆ خۆیانی ئەڵێن».

١١٦. من حەز ئەکەم ڕۆژێ تێر بم و ڕۆژێك برسی بم، لـە تێرییا شوکری خـوا ئەکـەم مەسروورم، لـە برسییا سەبر ئەکەم و مەئجوورم. «حەدیسە»

١١٧. من دانیشتووم لە یانەی وێرم، عالەم تەموورەی داوە لـە گـون و کێـرم، نـاییڵن بسرەوم.

١١٨. من دەرمان ڕەوانی ئەخۆم و خاڵۆم ڕەوان ئەبێ.

١١٩. من ڕازی و تۆ ڕازی، داری بە قنگ قازی. «ژن و پیاوی ئیمڕۆ زۆرتر بێ تەڵاقن

و قازیو مەلا کە حوکم ئەکا بۆ تەڵاقیان دوژمنیانە، بۆیە وا ئەڵێن».

١٢٠. من شەرتە شوان نادەم، ئەوان داوای پاڵامزم لێ ئەکەن. «زووتر شوانیان ئەگرت و هەر سەرێ شتێکیان پێ ئەداو ئەیانوت پێی شەرتە شوان و بازێك کەرە و کولکەیان پێ ئەدا کە پێیان ئەوت پاڵامز یان پێلامز».

١٢١. من کڵاوەکەم لە پۆپەوە دڕاوە، لە کەس باکم نیە.

١٢٢. من کوڕ خۆمم، ئێوەش کوڕ خۆتان بن. «خوا لێ خۆش بوو باوکم (مامۆستا مەلا باقری بالك)، لە جوابی ئێمەدا ئەمەیە فەرمووە کە گلەییمان لێ ئەکرد کە تۆ پیاوێکی پایە بەرزو هەڵکەوتووی و پیاوە هەڵکەوتووەکانیتر ماڵ و موڵکی زۆریان بۆ نەتەوەکانیان جێ هێشتووە و تۆ بۆ خۆت و بۆ ئێمە هیچ شتێکت نیە. فەرمووی: کەسێ لەم وڵاتا باوك و باپیری من ناناسێ و بۆ زۆر کار پەنا دێنن بە من، هەروەها ئەوانەی کە کەسداریشن. ئێوەش لەم دنیا پان و بەرینەدا هەوڵ بدەن بۆ خۆتان و من ئەمەمە ویستووە لە خوا کە پێی داوم».

١٢٣. من کە پارە بدەم مەلا لە مزگەوت دەرپێنم. «زووتر مەلا زۆرتر لە مزگەوتا بوون، بۆیە وایان وتووە».

١٢٤. من کە خۆم بیستم ناوی مەرگی تۆ — هیچ فەرقی نیە ڕاس بێ یا درۆ

١٢٥. من بەو خەبەرە خەفەت کوژ ئەبم — وێڵ و سەرگەردان هەردو کەژ ئەبم

١٢٦. من لەم بەرۆو تۆ لەو بەرۆ — هەردوکمان سووتاین لەبەر خۆرۆ

خوات لێ هەڵناگرێ، لایێ کەرۆ

١٢٧. من لەم داوە دەرناچم، مەگەر ڕا بکەم بە قاچم.

١٢٨. من مانگم بۆ خۆش بێ هەسێرەم بۆچیە.

١٢٩. من مانوو بووم، تۆ ئای ئای ئەکەی؟ من زەحمەت کێشم، تۆ کایە ئەکەی؟

١٣٠. من مردوو و تۆ زیندوو. «ئەبێ ئەو کارە هەر وا بێ. پێشنیار ئەکا».

١٣١. من من و تۆ تۆ مەکە، هەرکامان فریای هەر کارێك ئەکەوین بیکەین.

١٣٢. من نان و ئاوی بێ منەت ئەخۆم — لە ڕەنجی شان و کەسبی خۆم ئەخۆم

١٣٣. من نەمخواردووە لەم کاسە — تا دڵم بیکا وەسواسە

١٣٤. من وێم مزانوو کام تۆمم کـالآن   خەلکی پەی هیممەت چەنی من نالآن

« مـەولـەوی تـاوەگـۆزی »

١٣٥. مۆجگاری تیێ نەگەیشتوو، وەسە گوێز بخەی بە دیوارا، «کە پێوە ناگرسێتۆ».

١٣٦. مەحەببەت هەر کەسێکت پێ، لـە حەنای عەیبی ئەوا کەرو کوێری. بە تایبەت ژن و منالێ.

١٣٧. موریدێ کەر لـە شەش دانگ موڵك خاسترە.

١٣٨. موسوڵمان خراپی ناکا تا عوزری بۆ بێنێتۆ. «حەدیسە»

١٣٩. موسوڵمان دەسی نەڕوا بە مووسایی ئەڵێ بە ڕیش مەردانەت قەسەم.

١٤٠. موشکلێك نیە کە ئاسـان نەبێ   پیاو ئەو کەسەیە هەراسان نەبێ

١٤١. موو بە بەینیانا ناچێ، ئەوەندە جووتن.

١٤٢. موو لـە دەم یەك ئەبژێرن ئەوەندە کۆکن.

١٤٣. مووڕووی دراوسێ بدزی، مەگەر بە شەو بیکەیتە ملت. ئەگەرنا لێتی ئەسێنێتۆ.

١٤٤. مووی بەدەن کە سپی بوو، خەبەرداره بۆ مردن

بەرەو ڕووی مـردن بڕۆ بە چـاکە و تۆبـە کـردن

١٤٥. مووی لووت بە مەقەس، مووی بن باڵ بکێش

وا باشـە بـۆ چـاو، مەتـرسە لـە ئێـش

«نامی»

١٤٦. موویێ لە بەرازێ بکەنیتۆ، هەر باشە.

١٤٧. مەبە بە کەواسووری بـەر هـوردوو، مەبـە بـە کوتـەك بـە دەس دوای هـوردوو، بەدناوی. «واتە تەرکی کە هەردوو».

١٤٨. مەتیـلێ لـەتـەرە ڕێسە بـۆ، بـە دم و هەرەکـەی ڕێسۆش. «واتـە: میمکـە تەشـی ڕێس بێ بە کێر کەرەکەیش بێ تەشی ئەڕێسێ. وتەی هەورامییەکانە».

١٤٩. مـەخـۆ شـتـێ تـۆ بـتـخـوا   مـەکـە کـارێ لـە پـات خـا

تریاك مەکێشە، لـە پێ ئەکـەوی   هـەتاکو مـاوی، ئەکەویـتە زەوی

١٥٠. مەرگ لـەگەڵ هاوماڵا جەژنە.

١٥١. مەڕ بە قاچی خۆی هەڵیئەواسن و بزنیش بە قاچی خۆی. «واتە: هەرکەس تاوان خۆی وا لە پێی خۆیا».

١٥٢. مەردانە بێ پەموو یانەیێ. «بەخت خۆت تاقی کەرۆ بزانە چۆنە».

١٥٣. مەرگ وەسە وشتر، لەبەر ماڵ هەموو کەسێکا ئەخەوێ.

١٥٤. مەرگیش بە نۆرەیە. «ئامادە بە! هاکا نۆرەی تۆش هات. بە ساقی و نەخۆشینیش نیە».

ساقێ لەسەر نەخۆشێ گریا هەتا بەیانی نەخۆشەکە چاکۆ بوو ئەویان مردبوو بەیانی

«لە گوڵستان وەرگیراوە»

١٥٥. مەڕمان نەدیوە، پشقەڵمان دیوە. «مەڵێ چاوی بە هیچ نەکەوتووە»

١٥٦. مەڕۆ بۆ ماڵ کەس، مەڕوانە حەوشی بەبێ ئیجازە، پیاوی بێ خەوشی

بدە لە دەرگا هەروا لەدوورۆ هەروا لەخۆتۆ مەڕۆرە ژوورۆ

١٥٧. مەرهەمی دڵ موسوڵمان تەنیا زیکری خودایە لەبۆ هەر موسوڵمانێ، یادی خودا دەوایە

١٥٨. مەشهوورە مەلا سوار هەرکەرێ بێ لێی دانابەزێ تا گیانی تیا بێ

١٥٩. مەڕێ گەڕۆڵ، ڕانێ گەڕۆڵ ئەکا. «نەخۆشین واگیر پارێزی ئەوێ».

١٦٠. مەزهەب چوارە و کوتەك پێنج. کوتەك کۆمەکی هەرکامیان نەبێ حوکمی ئەویانە ئیجرا نابێ.

١٦١. مێعدەی ئینسان ئیحتیاجی بە سێ شت هەیە: خواردن و خواردنەوە و هەناسە. «مادام کەوایە، بیکە بە سێ بەشۆ».

١٦٢. مەکری ژنان باری خەرێ ئەینین لە خەر خەر نەبەری

١٦٣. مەکری شەیتان زەعیفە، مەکری ژنان عەزیمە

هیچ سەرت سوورِ نەمێنی، نەسی ئایەت کەریمە

«سوورەی «یوسف» ئایەتی ٢٨»

١٦٤. مەکە نە، مەدینە. «واتە: خۆش نشین بە وەکو حەزرەت».

١٦٥. مەگەر بە کەوچك بەشی بکەن. «ئەونە کەمە و بەشدار زۆرە».

١٦٧. مەلا خۆر بووە. «واتە زۆر حەلاڵ و پاکە، هەر بۆ مەلا چاکە».

١٦٨. مەلا لە حورسا، فەقێ لە برسا، مووسایی لە ترسا، دۆم بۆ پەڕۆ، کامیان خۆش ئەڕۆ؟!. «واتە: هەرکەس بە نۆرەی خۆی».

١٦٩. مەلا و قمە، جێی وەرهەمە، مەیکە بە گەمە. «واتە: نابێ مەلا ئەسلەحە هەڵگرێ بۆ کەس، بەڵکوو مەلا ئەبێ ئاشتیخوازی هەموو کەس بێ».

١٧٠. مەلاو میرەدێ قەولیان یەکگرێ — لەبەر حەملێیان کەس خۆی ناگرێ
ئەو بە حوکمی شەرع، ئەم بە زۆر بازوو — دنیا گشت ئەکەن بە مێشی مازوو

١٧١. مەلای «ضرار» و مزگەوتی «ضرار» — زۆریان زۆرە، لێیان کەن فێرار
تەماشای ئایەتی ١٠٩ بکە — لە سوورەی تۆبە و عەمەڵی پێ کە
حەزرەتی ڕەسوول شای ساحێب ئیقباڵ — جێی مزگەوتەکەی کرد بەجێی ئەشغاڵ

١٧٢. مزگەوتێ بینای لەسەر تەقوایە — هەر ئەو مزگەوتە لە بۆ خوایە
تەفسیر مەداریك بەیانی ئەکا — هەرکەس مایلە بڕوا پەیای کا
«ضِرار، مزگەوتی مونافیقەکان»

١٧٣. مەلای ماوەران بە مێزەرەوە — بە شێخ و مەلای ڕەوانسەرەوە
گشت بێنن بۆ لام گشت بیکەن تکا — نایبەخشم، حەیا کە تکا، تکا

١٧٤. مەلای مەزبووره عارف و عالِم و قسە خۆش بووە و حەزی کردوە قسەکانی لە ناو خەڵکا بڵاو بێتەوە. وتوویەتی: کێری کەرەکەم بە قنگ ئەو کەسە ناوم ئەبات و حەوت حیکایەتم ناگێڕێتۆ. ناوی مەلا نەسرەدین بووە و من حەوت حیکایەتم زۆرتر لێ گێڕاوەتۆ.

١٧٥. مەلای مەزبووره وتویە: ئەچم بۆ بازاڕو کەرێ ئەسێنم. وتیان: بڵێ ئیشەڵڵا. وتی: پوولێ وا لە گیرفانماو کەرەکەش وا لە بازاڕا، ئیشەڵڵای بۆ چیە؟ تا چووە بازاڕ پوولەکەی گوم کردو کەرەکەی بۆ نەسنیا.

١٧٦. مەلووچك (چۆلەکە) خۆی چیە تا کەلە پاچەکەی بێ بە چی.

١٧٧. مەل هەیە گۆشتی ئەخورێ، مەلیش هەیە گۆشتی پێ ئەدەن بیخوات. «واتە: دنیا جۆراو جۆرە».

١٧٨. مەڵێ فلانکەس دوورە لە گەڵمان — هەر کارێ ئەکەین نیە لە گەڵمان

خزمی خەزوورەی گووخلێ شێخە | هەتا ئەتوانی گۆشتی بۆ تێخە

١٧٩. مەلی گۆشت خۆر دەنووکی چنگە و چنگی تیژە و گۆشتی حەرامە، چونکا خۆی گۆشت خۆرە. «زاڵم و زۆردار هەر وایە»

١٨٠. مەمشۆرە بە گوواوی، کارچاکی دوامۆ ناوی. «واتە: لە ئەوەڵەوە تا ئاخر هەر باش بە».

١٨١. مەن تا پڕ نەبێ، نارژێ، دڵ تا کەیل نەبێ گریانی نایێ.

١٨٢. مەنێ بپێوە سەر بگرێ، قسەیەك بکە کەڵك بگرێ.

١٨٣. مەیدارێنەرۆ کێلی مەقبەرە | مەیشی خوێنەرۆ بۆ چاو زەرەرە

١٨٤. مەیێڵە عومرت بڕوا بە فیڕۆ | فرمانی دوێنێ مەخەرە ئیمڕۆ

١٨٥. میراتی کەران هی کەمتیارە | ئەمە وتاری پیاوی هۆشیارە

١٨٦. مێلوورە بێت و هەموو یەك گرن | شێر لە بێشەی خۆی پێستی ئەدڕن

١٨٧. مەیموون جوان بوو هاوڵەیشی گرت، «جا بزانە ئەبێ چی لێ هاتبێ».

١٨٨. مێخ سندان با ئەبیات و کوروکە تۆسی ئەدەنە بەری.

١٨٩. مێشوولە لە حەواوۆ بڕوا بە سەرکۆمەڵێکا، ئەزانێ کامیان گرووپی خوێنی بە ئەو ئەخوات، ئەنیشێ بەویانۆو خوێنی ئەمژێ. ئەوەندە مەهارەتی تەبیعەتی هەیە.

١٩٠. مێلوورە لە هەموو گیانداری ژیرترە کە زەخیرە ئەکات و ئەو دانەوێڵە کۆ ئەکات و هەردوو سەرەکانی ئەقرتێنی کە سەوز نەبێ و تەڕیش بوو ئەیداتە بەر خۆر کە خراوتر نەبێ و وشکی ئەکاتەوە.

١٩١. میوان بۆ هەرکوێ بڕوا، بە ڕزقی خۆیۆ ئەڕوا، شتێکە ڕوو سوورییە بۆ خاوەن ماڵ.

١٩٢. میوان بە خولکی خانە خوێ بەنە | چەن ڕێك و پێك و جووان و پەسەنە

١٩٣. میوان ساتێ جاسووسی سەد ساڵە | ئەمە تەجرەبەی ساحێو کەماڵە

١٩٤. میوان فرە خانەخوێ لە برسا ئەمرێ.

١٩٥. میوان خێرۆ دەر بێ باشە، کۆمەك بکا بە ساحێب ماڵ لە ئیش و کارا.

١٩٦. میوان کەر خانەخوییە، ئەبێ بە دەستوور ئەو هەڵس و دانیشتە بکات تا لەو ماڵا

بێ.

١٩٧. میوان لە میوان خۆشی نایێت، ساحێومالّ لە هەردووکیان.

١٩٨. مێوە خۆری مایەی شادی و سەرحالّی و لەش ساقی و خۆشحالّی ئینسانە.

١٩٩. مالّ زیادە سەر ناشکێنێ.

٢٠٠. مشك و عەینەك!.

***

پیتی ‹ن›

پەندی پێشینان

١. نـــان ئـــەخۆی لەگـــەڵ کـــوێرا / خـــوای خـــۆت بنـــە زەڕ بێـــرا

٢. نـابێ مـەئیووس بـی تـۆ لـەم دنیایـە / سـەری بێ ڕۆزی لـە ژێـر خاکایـە

٣. ناخۆم کەلانەو نارۆم لەگەڵ ئەو ڕانە:

خۆشم لێ نایێ و زەحمەت ناکێشم / پەڵاس ئـەپۆشم لایـە هـەورێـشم

٤. نـــارنج و لیمـــۆ خـــەتی شەمـــامە / دڵەکەی تـۆ چـۆنە منـیش هەروامـە

٥. ناخۆشی جوان، وەسە دڵۆپەی بان.

٦. نابێ فەرمانی مەخلووق بەڕێوە ببەی، مادام نافەرمانی خوای تیا بێ. «حەدیسە»

٧. نازانم بڕوا بە قەسەم حەزرەت عەباس بکەم یـا بـە کلـك کەڵەشێرەکە. «کابرایـەك کەڵەشێرێکی دزیوە و قەسەمی بە حەزرەت عـەباس خـواردووە کـە نەیـدزیوە. سـاحێب کەڵەشێرەکەش کە چاوی بە کلك کەڵەشێرەکەوە بووە، ئەمەیە وتووە...»

٨. نـازانـم بـە کـام سـازت هەڵپـەڕم / لە حەنای ئەمرت کە کوێرو کـەڕم

٩. نازانم، ڕەحەتی گیانم.

١٠. ناتوانم ڕەحەتی گیانم.

١١. نازانم و ناتوانم و نیمە. کەم کەس بتوانێ بیڵێ.

١٢. نازمان هەیە و زۆرمان نیە، لە تۆ نەبێ لە کەس ئینتیزارمان نیە.

١٣. ناعیلاجی حەرام حەلاڵ ئەکات. «بۆیە خواردن، مردارۆ بوو لە تەنگانەدا حەلاڵە».

١٤. نـافیعـە بـۆ چـاو، ڕافیـعە بۆ ئێش / دیداری دۆستو سیلەی قەوم و خـوێش

١٥. نـالە ئەگەرچی خـاوەن حەیـوانە / کە بۆ خۆی نابێ، مـەعلووم شـوانە

«نامی»

١٦. نان ئەخۆی بینێ سەر سفرەیێ جوان / مـەینێ باوەشـت هـەروەکـو شـوان

١٧. نیعمەت حورمەتی زۆرتر لێ بگری — بەهرەی زۆرتری لێ وەرئەگری
خوا واجبە شوکرو سوپاسی — نایبڕێ لە کەس بە ناسوپاسی
سفرەی ڕەحمەتی داختستووە بۆ عام — زۆرتر ئەینێرێ بۆ گرۆی نەفام
ئیسباتی ئەکا هەر خۆی ڕازقە — بە عەقڵ و شعوور نیە ئەم ڕزقە
١٨. نان ئەو نانەیە ئیمڕۆ لە خوانە — تازە بیر مەکە لە زووی ئەو خانە
١٩. نان بێنن بۆ خۆم و جۆ بۆ کەرەکەم — زۆر نامێنمەوە زەحمەت کەم ئەکەم
٢٠. نان بۆ نانەوا و گۆشتیش بۆ قەساو — خەفەت دەرناچێ لە دڵ ناحەساو
٢١. نان بدە بە سەگ، مەیدە بە سپڵە.
٢٢. نان بە تەنیا ناخورێ. «ئەبێ بەشی فەقیرو هەژارو کرێکارو وەسا کارو میوانی لێ بدەی».
٢٣. نان بە ناو چاوە. «هەرکەس بە بەختی خۆی و ناوچاوی خۆی نان ئەخوا».
٢٤. نانت گیرا ئاو، ئاوت گیرا جاو. «لەوەو پێش جاویان ئەکرد بە کفن».
٢٥. نان خۆم و کووزەڵەی کانی، میوانی هەی میوانی.
٢٦. نان گەنم خواردن سك پۆڵاینی ئەوێ.
٢٧. نان مووسایی بخۆو لە ماڵ گاورا بخەوە، ئەمینی زۆرترە.
٢٨. نان کە گەیی بە ناوکی، نۆکەری گرت بۆ باوکی، کەوا ئەکا بۆ دایکی.
٢٩. نان نان گەنمە و دین دین موحەممەدﷺ
٣٠. نان نانی نانەوایە و ڕوو سووری دێ زلێخایە.
٣١. نان و پیازیش بێ و قات و نیازیش بێ.
٣٢. نان و دۆ ئەخۆم نان بێدۆ ئەخۆم — ئەو نانە خۆشە لەگەڵ تۆ ئەخۆم
٣٣. نان هەرکەست خوارد سفرەکەی مەدڕە.
٣٤. نان و دۆیش لە وەختی خۆیا خۆشە. «لە گەرمای هاوینا».
٣٥. نان و نیعمەت شوکری کەی، هەر زیاد ئەبێ
کوفری نیعمەت کەی هەمووی بەرباد ئەبێ
٣٦. نانەجیبە سوار بووە، لۆی لفکەکەی لار بووە، نامەرد بیگرە هار بووە.

٣٧. نانە ڕەقەی ناو دۆڵەکەم نادەم بە پلاَوو گۆشت ماڵ هاوسێکەم.

٣٨. نانت جۆیین بێ و خولکت گەنمین بێ.

٣٩. نانێ بخۆو چوار بدە لە ڕێگای خوادا، کە لە مولکی خۆیا جێی تۆی کردووەسۆو ئەوەندە بێ کەڵکی.

٤٠. نانێ بخۆو دووان بدە لە سەدەقەی سەر منا. «ئەوەندە بۆ تۆ بە کەڵکم».

٤١. نانی سەرمایەداری ئەخوات و جووتەی کمۆنیستی ئەوەشێنێ.

٤٢. ناوجی‌کەر دڵی گوشادە، شەڕکەر دڵی تەنگە. «بەگوێی ناوجی‌کەر بکەن»

٤٣. ناو خۆت لە کوێ بیسەرۆ، لەویا ناو هاوڕێت ئەبەن
ئیتر بیری لی‌کەرۆ، وەك ئەو خۆت مەکە بە پەن

٤٤. ناوێ گەورە و شارێ وێران.

٤٥. ناوی نابەم، ناوی ئەکەم بە کورکورەی ئاشا.

٤٦. ناهومێد مەبە لە ناکامی تۆ — دوای شەوی تاریك، هەر ڕۆژ ئەبێتۆ

٤٧. نمەك بە حەرام مەبە نان و نیعمەت ئەتگرێ
نەگبەت هی ئەو کەسەیە نەسێحەت وەرناگرێ

٤٨. نرخێکە و شاعەباس بڕیویەتەوە. «ئیتر کەم و زیادی نیە».

٤٩. نۆ پیچکە نۆ کەسی ئەوێ، کە چاودێری کاتۆو نەکەوێ. «نۆ پیچکە یانێ منالێ کە تازە کەوتبێتە سەر پێ و جموجۆڵ».

٥٠. نۆکەری بێ بەهرە و بەرات، تاجی سەری ئاغایە بێ زەحمەت و بێ مەینەت بێ ئەرك و بێ غەوغایە

٥١. نۆ لەم هۆزو نۆ لەو هۆز، نۆ لە هۆزی برایمە قۆز، ڕەحمەتیەکەی باوکی تۆش، دەسم وا لە هەویرا، هەر ئەمەم وا لە بیرا. «کچێ پرسی لە دایکی کە لە بیرت بێ چەن شووت کردووە؟ ژنەکەیش ئەمەیە وتووە. دوا جار کچەکە وتی: کامیان باشتر بوون؟ دایکەکە وتی: خوا عەفوویان بکات، هەموویان هەر بۆ بەرۆ ئەهاتن».

٥٢. نووشتەی مەلاکان هەر فڕ و فێڵە — ئاخۆم چارەنووس لە شوێن کێ وێڵە

٥٣. نوێژ کە هەمیشە، نوێژ مەفەوتێنە — وەزیفەی خۆتە، باش بەجێی بێنە

٥٤. نووشتەیەکم نووسی لەلای مەلا بۆ کوڕەکەم تا گمیز نەکا بە خۆیا، ئێستا گوویشی پێوە ناوێستێ.

٥٥. نوێژ کۆڵەکەی دینە. «حەدیسە. کۆڵەکە ڕوخا، دینیش ئەڕوخێ. وەکو قورئان ئەفەرمێ: ئەو پیاو چاك و نوێژکەرانە لە دوای خۆیان ئەولادێکیان جێ هێشت کە حوکمی نوێژیان زایە کرد یا هەر نەیانکرد یا دەسووریان بە جێ نەهانی و کەوتنە شوێن هەوەس بازی، دوای ئەوە ئەکەونە ناو گومڕاهی. سوورەی مریەم، ئایەتی ٦٠».

٥٦. نوێژ کەری نوورینی، فرمان کەری شیرینی.

٥٧. نوێژ کە میعراجی موسوڵمانە / با تۆش چیتە ناو ڕیزی ئەوانە
«إِيَّاكَ نَعْبُدُ» ئەڵێ بە پیوە / سەلام لە حەزرەت ئەکەی لە جێوە
وتو وێژ ئەکەی لەگەڵ خوای خۆت / چیرۆك ئەگێڕی لە بۆ میعراج خۆت

٥٨. نوێژ مەنعی ئینسان ئەکا لە گوناح و خراپکاری. هەرکەس زۆرتر لە نوێژ تەئسیری وەرگرتبێ، گوناحی کەمتر ئەکات.

٥٩. نوێژ میعراجی موسوڵمانە. «حەدیسە. کە ئەچنە حوزووری خواو وت و وێژی لەگەڵ ئەکەن و فاتیحا ئەخوێنن، ماناکەی بە کوردی و کورتی ئەمەیە:

بە ناوی خوای بەخشەندە و میهرەبان ✿ سوپاس بۆ خوای بەخێوکەری هەموو عالەم ✿ بەخشەندە و میهرەبان ✿ خاوەنی ڕۆژی جەزا ✿ هەر بۆ تۆ عیبادەت ئەکەین ✿ هەر لە تۆ داوای یارمەتی ئەکەین ✿ هیدایەتمان بدە بۆ ڕێگەی ڕاس ✿ ڕێگەی ئەوانە کە نیعمەتت پێداون، نەك ڕێگەی ئەوانە غەزەبت لێ گرتوون و نە ڕێگەی ئەوانە کە گومڕا بوون ✿ ئامین، خوا قبوڵی بکەی لێمان.

٦٠. نوێژی مەغریب وەسە فڕۆی سەر ئاور، زوو نەچی بە دەمیۆ بەسەر ئەچێ.

٦١. نە ئەونە زۆر خۆ لە دەمت بێتۆ / نە ئەونە کەم خۆ دڵت بووڕێتۆ
ئەمە ئەنازەی خواردن ئەسحاب بوو / بۆیە ئیحتیاجیان بە دوکتۆر نەبوو

«حاکمێك لە زەمانی پێغەمبەرﷺ دوکتۆرێکی زۆر چاکی نارد بۆ لای ئەسحابەکان کە دەوایان بکات. دوو ساڵ لەوێ بوو و کەس لێی نەپرسی. لە خزمەت حەزرەتا گلەیی کرد کە کەسێ لێم

ناپرسیَ. فەرمووی: ئەسحابی من تا تەواو برسی‌یان نەبیَ خواردن ناخۆن و وەختیَ خواردن ئەخۆن تێر ناخۆن و دەس ئەگرنۆ، بۆیە نەخۆش ناکەون و نایێن بۆلای تۆ»:

سەبرو خۆگری و شەکیبایی خۆت بکە بە دەوای بیَ نەوایی خۆت

٦۲. نە بۆ سەیر باشی، نە بۆ زەماوەن ئەی بۆ چی خاسی، باوەحیز خاوەن

٦۳. نە ئەوەندە شیرین بە، بتخۆن، نە ئەوەندە تاڵ بە تفت بکەنۆ.

٦٤. نەبوونی ڕووی مووسکی ڕەش بیَ. «مووسك: دێیێکە لە نزیکی مەریوان، عادەتەن ماس فرۆشن، ڕۆژیَ یەکیَ لە مەریوانا ماسی نابیَ بیخوات و ئەڵیَ نەبوونی ڕووی مووسکی ڕەش بیَ. ئەمە دەماودەم کەوتوە و زۆرکەس ئەیلێن».

٦٥. نەبوونی دەویتی نیە تا ئابڕووی ئینسانی پیَ بڕوا.

٦٦. نەبوونی سەر بە ماڵ دوژمنا ئەکا. ئەگەرنا تۆپین باشترە لە کۆپین.

٦۷. نەبوونی هیچی لەگەڵ ناکریَ، ئازای چۆنەریَ لەناو مشتما هەڵکەنە.

٦۸. نە بە سوێندی ژن بڕوا بکە، نە بە پێکەنین حاکم.

٦۹. نە بە بەرخی، تێر شیری خواردووە، نە بە کاوڕی، تێر گیای خواردووە.

۷۰. نەجاتی زوکام وا بە نەباتۆ بە نەبات‌داخی، خۆشت ئەکاتۆ

۷۱. نەچیر لە کەژو لە کێوی خۆمان هیچ سەگیَ نایگریَ مەر سەگی خۆمان

۷۲. نەجیب خەتا ناکا، نانەجیب وەفا ناکا.

۷۳. نەخشینی بیَ پۆشین ساکاری شەدەلاری. «پیاوێك دوو ژنی بوو، یەکیَ نەخشین و بیَ پۆشین یەکیَ ساکار و شەدەلار».

۷٤. نەخۆش حەز لە هەرچی بکا، بۆی پەیا بکەن، ئەوە دەوایەسی.

۷٥. نەخۆشی بۆ پیر، وەسە ڕەشی قیر لە کۆڵ نابێتۆ تا ئەیخاتە گیر

۷٦. نەخۆش عەقڵ و فکریشی نەخۆشە.

۷۷. نەخۆشی جوانان وەسە دڵۆپەی بانان، زوو ئەگرسێتۆ.

۷۸. نەخۆشی تا سەر بۆ کەسیَ نامێنیَ، نابیَ بەشەر بەدەسیۆ بناڵێت و دامێنیَ.

۷۹. نە دوو ماین لە دۆڵیَ نە دوو ژن لەسەر کەمۆڵیَ

۸۰. نە دەرزیم بشکێم، نە ئاوم بچم بە عەرزا، نازانم لە تەریقی خۆما چی بکەم.

٨١. نـە دەمـم هـەیـە و نـە دەس — نە دەم ئەکەمۆ لە کـەس، نـە دەس

٨٢. هـەرکەس دەمم لێ کاتۆ یا دەس — حەوالـەی ئەکەم بە کەسی بێ کەس

٨٣. نەدی و بدی کوڕێکیان دی، کێرو گونیان بڕی. وتیان ئەمە مۆجزەیە.

٨٤. نە ڕۆژم ڕۆژە و نە شەوم شەوە — نە خەوم هەیە بەم نیوە شەوە
دایم ئەناڵم بە دەم دەردەوە — دایم وام بە ڕێی هەردو بەردەوە

٨٥. نـەزان چووزانێ زانا چی ئـەکا — لە ڕووی زانینۆ هەرچی کا ئەیکا

٨٦. نـەزان ئێمەین و زانـا خوایە — هـەموو کارێکمان لـە دەس ئەوایە

٨٧. نـەزان چووزانێ بە بێ خەبەری — زانـا چی ئـەکا تۆ بێ خەبەری

٨٨. نـەزان چووزانێ لـە بیروونەوە — من کوێم دەرد ئەکا لە دەروونەوە

٨٩. نەزان مناڵە و هەر گەورە نابێ — هەتاکوو عەقڵی وەك مناڵ وابێ

٩٠. نـەزرم کردووە لـە سەر خۆم — کە ئیتر خەفەت نـەخۆم
لـە ڕابردوو تۆبە کەم — بۆ داهاتوو سەبر کەم

٩١. نەقڵی کوفر، کوفر نیە.

٩٢. نەزەر بۆیە حەرامە، ئینسان دڵداری نەکا
خۆی تووشی دەردی سەخت و کاری بێکاری نەکا

٩٣. نەزەری گەورەکان کیمیایە، خۆت خە بەر نەزەریان، دانیشە لە گوزەریان.

٩٤ نەسێحەت هەرکەسێکت کرد بەر لە هەموو کەسێ هی خۆت بکە با تەئسیر بکات.

٩٥. نە شێت ژیر ئەبێ و نە حیز پیر ئەبێ — نە پیاوی عاقڵ بێ تەگبیر ئەبێ

٩٦. نە شێخ نە مەلا ئـەڵا و ئێوەڵا — دڵ ئازاریان ئەبێ بە بەڵا
ژن و ژن خوازی مەکە لەگەڵیان — با خزمەتکار بی بۆ هۆزو گەلیان

٩٧. نەگبەتی ئەگەر شاخ و گوێی بوایێ — ئەبوا زۆر بەشەر بێ بەش نەبوایێ

٩٨. نەگبەتی باشە، قۆرتی خراوە.

«مەسەلەن بێکاری نەگبەتیە و ئەرك خۆ قورس کردن قۆرتەکەیەسی».

٩٩. نەگبەتی نەسووڕیتۆ وەکوو داڵ بەسەر ئەو خێزان و ماڵا کە دوور لە خوداو ناڕاستن.

١٠٠. نەگبەتی ڕووی کردە ماڵێ و پرسی کرد بە ساحێو ماڵەکە کە ئەمەوێ شتێکتان تووش بکەم تۆ ئەڵێی چی؟ وتی: کە ناچار بم ئەڵێم: هەر ئاژاولەمان تێ نەخەی هەرچی مەیلت هەیە بیکە.

١٠١. نەگبەتی وەختێ ڕوو کاتە کەسێ | هەرکەس هەڵئەسێ پیایا ئەتسێ
وەختێ خۆشبەختی ڕووی کردە کەسێ | دەس و دەم هەموو دوژمن ئەبەسێ

١٠٢. نەگبەتی هەروەکوو داڵ بەسەرمائەسوورێتۆ | دنیا لەلام تاریکە هەموو ساتێ بە بێ تۆ

١٠٣. نە ماڵی هەس ڕەحمان بیبا | نە دینی هەس شەیتان بیبا

١٠٤. نە نووشتەی مەلا نە دۆعای سەیی | هیچیان بە هاوار دڵمان نەگەیی

١٠٥. نە گوڵی گەنمی دیوە و نە چەقەنەی ئاش. «واتە: فلانە کەس نانی بێ زەحمەتی خواردووە».

١٠٦. نە نە! وا لە لای چۆڕا. «کەسێك کە هەرچێکی پێ بڵێن و بڵێ نە، پێی ئەڵێن نە وا لەلای چۆڕا. چۆڕ: دێیێکە لە ناوچەی مەریوان».

١٠٧. نەورۆزو گوڵان، مانگی جۆزەردان | پووش پەڕ، خەرمانان، گەلاوێژی جوان
ڕەزبەر، گەڵاڕێز، سەرماوەز بە نام | بەفرانبار، ڕێبەند، ڕەشەمە ئەنجام

«دوانزدە مانگەی ساڵ بە وتەی مامۆستا نامی. بەلام برێك لە زانایان ئەفەرموون «گەلاویژ» وا لە دوای «خەرمانان» وە».

١٠٨. نەوس بیگری مشتێکە | بەری بەیتۆ، دەشتێکە

١٠٩. نۆکەر لە خوا بترسێ وەك لە ئاغا ئەترسێ، مەلەکی ئاسمان لە گوناحی نەترسێ.

١١٠. نیشانەی قبووڵ بوونی حەج ئەوەیە کە حاجی لە جاران باشتر بێ، کە خراوتر بوو مەردوودە.

«دەسەیەك جەردە چوونە ڕێی ڕێبوارێ و ڕووتیان کردۆ. یەکێکیان دەرپێکەی پێ داکەند هەرچی پاڕاوە بۆ دەرپێکەی سوودی نەبوو. ئاخری وتی حاجی تۆ ئەو مەکە زیارەتت کردووە واز لە دەرپێکەم بێنە. وتی: جا تۆ چووزانی من چوومەتە مەکە. وتی: بە بێ ئینسافییەکەتا ئەزانم!».

١١١. نیکاح دانرا بۆ کۆ بوونەوەی... | ژنێك و پیاوێ، بێ دەنگ و بێ وەی
شاهید ئەم بەیتە ئاشکرا ئەکا | حەڵاڵن بە یەك کەس هەرا نەکا

تـەڵاق دانراوە بۆ جیایی و فیراق — کە تـەڵاقت دا مەیکـە بـە مـەراق
هیچ حیلەی شەرعی بۆ مەدۆزەرۆ — بـە داخی زووتر بـیری لـێ کـەرۆ

١١٢. نیوە تێری لە برا مردن خراپترە. «یا تێرم کە یا فێرم کە».

١١٣. نیوە مەلادین لا ئەباو نیوە دوکتۆرگیان.

١١٤. نیـوە مـەلایی و نیوە دوکتـەری — مونکیری ئەوان، سەر مـەنێ سـەری
تەواو مەلایی و تەواو دوکتـەری — بـە سەر عـالـەما هـەسیان بەرتەری

«نـیـوە مـەلایـی»

مـەبـە بـە کـۆلـکـە مـەلا — چـیـتـە دێـیـێ مـەسـەلا
دەس کـەی بـە فـتـوای ناحـەق — لادەی تـۆ لـە رێـگـای حـەق
نووشتـەی سێ سووچ بنووسی — بـۆ دڵـداری و عـەرووسـی
دنـیـا ئـەرزشـی نـیـە — فـرۆ فـێـڵـی بـۆ چیـە
وەرگـرتـنـی بـەراتـت — خـوا بـیـخـا بـە مـیـراتـت
کـەم بـخـۆو کـز دانـیـشـە — ئـاسـوودە بـە هـەمـیشـە

«نـیـوە دوکـتـۆری»

مـەبـە بـە کـولـکـە دوکتـەر — مـەتـەب دانـێـیـت و دەفـتـەر
کـابـرای نـەخـۆش و فـەقـیـر — بـێ مـاڵ و حـاڵ و زویـر
تـۆ دوکـتـۆری نـازانـی — بـۆ بـەر بـوویـتـەسـە گیـانـی
واز بـێـنـە بـا خـۆی بـمـرێ — نـەك بـە دەوای تـۆ بـمـرێ
قـەتـڵی نـاحـەقـی مـەکـە — خـۆت رسوای لای حەق مەکە

١١٥. نیەتمە ئەکێشم ئاوی گۆشم لە سەرە مەرگا، ناوی خواو پێغەمبەر نەچێ لە هۆشم. «هەورامی لەکاتی دەسنوێژدا کە مەسحی گوێچکە ئەکێشن، وا ئەڵێن».

١١٦. نیەتم هێناو نوێژم نـەکرد، نوێـژم کـردو نیـەتم نـەهێنا. «کەسـێ دوای رکـووعی دووهەم نیەت دوو رکات جومعە بێنێ لە پشت سـەر ئیمـام جومعـەوە و ئیمـام سـەلامی داوۆ، مەئموم هەڵئەسێ و چوار رکات نیوەرۆ ئەکات بێ ئەمە نیەتی هێنابێ».

١١٦. نیە لـە ماڵیا شێوی شەوێ — گـووارەی ئـاڵتوونی ئەوێ

١١٧. نانش بە گۆشێ ژاوان!

***

پیتی <و>

پەندی پێشینان

١. وا ئەزانیٚ هێلکەی دوو زەردێنەی بۆ کردووین، «ئەوەندە فیز ئەکا بە سەرمانا».

٢. واتە لیٚ ئەکات بە کەر بلێی خالۆ — بە مەوج و بەرماڵ بتبەنە مالۆ

٣. واران وارۆ پەی خەلەی — گیواو بزیۆ پەی گەلەی

«دۆعای بارانی منالە هەوراميیەکانە»

٤. وا ئەزانیٚ ئەملای ناوە بەولاوە. «ئەونە فیز ئەکا بە سەرمانە»

٥. وا سالیٚ گا گووی نەکرد، ئێوە چی ئەکەن. «نەفەریٚ خەلکی ولاتی دارستان دار چووە دێی لەیلاخ بە تایە تەپالەیان هەلچنی بوو. وتی: ئەمەتانە بۆچی‌یە، وتیان تەپالە سووتەمەنی زستانمانە. وتی: دەی وا سالیٚ گا گووی نەکرد، ئێوە چی ئەکەن!؟».

٦. والیٚ مەگێرە بەهانیٚ — هەلوا مەکیش مەبیانیٚ

«واتە: خۆشکە مەگرە بەهانە، هەلوا خوێی ناویٚ. هەورامی وا ئەلیٚ».

٧. وایان داناوە پیاوانی دانا — کۆسە چوو بۆ ڕیش سمێلیشی دانا

تەماع چی ناورد بەسەر ئینسانا — کۆسە بۆ ڕیش چوو سمێلیشی دانا

٨. وتن ئەگەر خۆی نوقرەیە، نەوتن تەلایە — چوون وتن باعیس دەردو بەلایە

٩. وتیان بە بالۆلی دانا: بۆچی لە بەرچاو خەلکا خۆت بە شێت ئەنوێنی؟ وتی: بۆ ئەوە وا ئەکەم کە هەرچی لە دلما هەیە بتوانم بەیانی بکەم و کەس ئیرادم لیٚ نەگریٚ.

١٠. وتیان بە پشیلە: گووت بۆ دەرمان ئەشیٚ، ڕۆیوو کردی بە ژێر خاکەوە.

١١. وتیان بە پیاویٚ: دەولەمەنی؟ وتی: کورم هەیە. وتیان: نانتان هەیە؟ وتی: کۆلە بەسم هەیە و ئاوەینام هەیە.

١٢. وتیان بە خووگ: بۆچی بە ڕۆژا دیار نیت؟ وتی: لەترسی خراپی و کردەوەی شەوم ناوێرم بە ڕۆژا دەرکەوم.

١٣. وتیان بە کەروێشك: بۆچی تۆ لە تانجی زۆرتر ڕا ئەکەی؟ وتی: من بۆ نەجاتی خۆم

ڕا ئەکەم، ئەو بۆ تەمای ساحێوەکەی.

١٤. وتیان بە ڕێوی کێ شاهێدتە؟ وتی: کلکم.

١٥. وتیان بە شەیتان تۆ بەو هەموو سوورەتە جوانۆ، بۆچی باشت نالێن؟ وتی: مەگەر قەلەم بە دەس دوژمنۆ نیە!؟. «کشف‌الّسرار»

١٦. وتیان بە شەیتان تۆ کێت خۆش ئەوێ، وتی دەلاّلم زۆر زۆر خۆش ئەوێ من درۆ کردنم فێر کردووە، ئەو سوێندیشی لە سەر ئەخوات.

١٧. وتیان بە شەیتان تۆ کێت خۆش ئەوێ   وتی قەتارچیم هەر زۆر خۆش ئەوێ
نە ئەهلی نوێژە، نە پارێز ئەکا   هەرچی پێ بلێم بەڕێوەی ئەبا

١٨. وتیان بە قرژانگ: بۆچی بە لارۆ ئەڕۆی؟ وتی: بۆ جوانان هیچ عەیب نیە.

١٩. وتیان بە کابرایەك: مریشك چەن پەراسووی هەیە؟ وتی: لە ئەمنیەی زەمان ڕەزا شا بپرسن.

٢٠. وتیان فلاّنی قورئان خوێنێ باشە. وتیان: قورئان خوێن بوایێت بەسەر قەبری باوکیۆ قورئانی ئەخوێند.

٢١. وتیان بە کوێر: چیت ئەوێ. وتی: دوو چاوی ساق.

٢٢. وتیان بە کەچەڵ: شایی خۆشە یا شیوەن؟ وتی: هەرکامیان چێشت و گۆشتی زۆرتر بێ.

٢٣. وتیان بە کەر، کرماج، لە داخا حەوت ڕۆژ جۆی نەخوارد.

٢٤. وتیان بە کەروێشك بۆچی ڕا ئەکەیت و لا ئەکەیتۆ؟ وتی: بۆ دووربینی دوایی وا ئەکەم.

٢٥. وتیان بە کیسەڵ: زەماوەنە، وتی: نە دەس و دەم پلاّو خواردنم هەیە و نە پای هەڵپەڕکێ.

٢٦. وتیان بە گورگ: نۆرە ڕانتە. وتی: پام کوتیاوە، لە خۆشیا بڕوای نەئەکرد.

٢٧. وتیان بە لوقمان حەکیم: کەسێ گوێچکەی بخورێت بە چی بیخورێنێ؟ وتی: بە ئەنیشکی.

٢٨. وتیان: ناچێتۆ بۆ گوێی. وتی: دەی نەیخورێنیٚ.

٢٩. وتیان بە مامۆسایەکی زۆر چاك: بۆ مۆجگاریمان ناکەی؟ وتی: ئەگەر ئەوە بلێم ئێوە پێتان خۆشە، خوام لیٚ ئەڕەنجیٚ و ئەگەر ئەوە بلێم کە خوا پێی خۆشە، ئێوەم لیٚ ئەڕەنجن، بێدەنگ بم باشە با کەسم لیٚ نەڕەنجیٚ.

٣٠. وتیان بە منالیٚ: سەر شووتیە کۆلە، دەسی کردە گریان و وتی: شوتی ئەخۆم.

٣١. وتیان بە مەلای مەزبووره بۆچی؟ مەلا ژن ئەونە ئەگەڕیٚ تۆ چی؟:
وتی: مەلا ژن ئەر زۆر گەڕاییٚ ڕێی ئەکەوتە لام هەر ڕۆژیٚ ڕاییٚ

٣٢. وتیان بە مەلای مەزبووره: مەلاژن زۆر ئەگەڕیٚ. وتی: مەلاژن زۆر گەڕاییٚ ڕۆژیٚ راییٚ ئەهاتۆ بۆ مالٚ خۆمان.

٣٣. وتیان بە مەولەوی کورد «اعوذ بالله» فەرزە یا سوننەتە؟ وتی: فەرزە. وتیان: خۆ سوننەتە بۆچی وات وت؟ وتی: بموتاییٚ سوننەتە فاتیحاکەیان پێوە ئەخوارد. «جۆرێکی‌تر ئەیگێڕنەوە کە جارێك پیاوێك وتی بە مەولەوی کورد: «ئامین» فەرزە یان سوننەتە؟ وتی: فەرزە. کابرا ڕۆیشت و ئەوانەی وا بە دەوریا بوون وتیان: قوربان ئامین کەی فەرزە، سوننەتە، بۆچ وا وەلاٚمی ئەو کابرایەت داوە؟ ئەویش وتی: ئێوە عەوام ناناسن، ئەگەر بموتایە سوننەتە «ولاالضّالّین»ەکەیشیان پێوە ئەخوارد».

٣٤. وتیان بە نەرگس بۆچی بۆن خۆشی وتی: کەوتوومە بەهارو خۆشی

٣٥. وتیان بە ورچ: کوێنەریت؟ وتی: ئەوێهەنگیم. «ئەشرافی سنەیی وتیان بە مەلا محەممەد سادقی ئەوێهەنگی: بۆچی ورچ وائەلێ؟ وتی: ئەوێهەنگی ئازان، وا نەلێ تەمای تیٚ ئەکەن. ئەوێهەنگ: دێیەکە لە هەورامانی ژاوەرۆ».

٣٦. وتیان بە وشتر: کوڕت بووە. وتی: جا بە من چی، خۆ باری من هەر چڵ مەنە.

٣٧. وتیان: فلاٚنە کەس کەرە و بەکار کوێخایی نایێ. وتیان، کەر نەبیٚ نایکاو کەر نەبیٚ نایکەن.

٣٨. وتیان: فلاٚنە کەس مرد. یەکیٚ وتی: گووم بە قەوری. یەکێکتر وتی: من هەر دوێکە وتم. یەکێکیتریش وتی: سەگیٚ لە سەگەکان کەمتر. «تۆ کاریٚ مەکە واتە پیٚ بلێین».

٣٩. ورچ بێکار بیٚ، تووکی خۆی ئەڕنێتۆ. «بێکاری ئەوەندە خراپە».

٤٠. ورچ بێ و کچ بێ. «پیاو ژن بێنێ وا ئەڵێ، ژنیش شوو بکا ئەڵێ: شێت بێ و هار بێ، هەر هەرزەکار بێ».

٤١. ورچ لە هێلانەی خۆیا دەنگ ناکا   لە حەنای میوان ئەونە شەرم ئەکا

«تۆیش وا بە».

٤٢. ورچ و کوڵنجە!، بینێ بەر چاوت چەنێ سەیرە.

٤٣. وردەڵە وردەڵەی گوێی کوانوو   وردەڵە خۆش بێ بۆ بیانوو

«ژن بە منالی وا ئەڵێ»

٤٤. وەڕەی سەگ ئینسان هۆشیار ئەکاتۆ بە شەوا بۆ هاتنی میوان یا دز.

٤٥. وشتر ئاخر تۆ لە عەلاقەبەنیت چی؟.

٤٦. وشتر لە خەیاڵێ و وشترەوان لە خەیاڵێ.

٤٧. وەسیەت نامەت بێ نەچیتە هەوار   هەتاکوو ئەڕوا سێ شەش و سێ

٤٨. وڵات لە هەی هەیە و کۆسە بەڵمەڕیش
چوار کەی ئەمە کارە و کەی بووە بە ئیش

٤٩. وەختێ بەفر زۆر ئەبارێ خەڵك بە یەکتر ئەڵێن خوا موڵکی خۆیەتی با ببارێ، وەختێ کە عەرزەکە ڕەش ئەبێتۆ، لەسەر بۆسێکی چەن بەزم و هەرا ئەکرێ.

٥٠. وەختێ دەس بڕا لە هەموو لایە   نۆرەی ڕەحمەتی حەق تەعالایە
پیر دەسی بڕا لە هەموو لایێ   خوا نەبێ کەستر بەکاری نایێ

٥١. وەختێ قەسد ئەکەی بچی بۆ سەفەر   ڕەفێق پەیا کە و بڕۆ بێ خەتەر
ڕەفێق سیان بن یا بن بە چوار   زۆر چاکە ئیتر بۆ هاناو هاوار
یەکێکیان ڕۆیی بۆ بردن هاوار   ئەوان دانیشن لای نەخۆشیدار

٥٢. وەختێ قەسد ئەکەی لە ماڵ چیتە دەر   بیکە دوو ڕکات نوێژی سەفەر
لە ڕکات ئەوەڵ سوورەی «فیل» خوێنە   لە ڕکات دووهەم «قورەیش» بخوێنە
ئەڕۆیت و دیتۆ بە شادی و خۆشی   بە بێ زەرەرو دەردو نەخۆشی

٥٣. وەختێ کە بەشێ ئەعزات بێتە ئێش   باقی ئەعزاکان بۆ ئەو دێتە ئێش
تۆ کە لە مەینەت خەڵك بێ خەبەری   کەی وایە ڕەسم و یاسای بەشەری

٥٤. وەختی کەڵك و کار ئەمانکا بە یار
وەخـتـی جـزو بـۆ ئـەمانکا بـە دز

٥٥. وەخـتێ کە مردن چنگی هـەڵپێکا
هیچ نووشتـە و دەوا عیلاجـی ناکـا

پێش موبتەلاّ بوون بە چنگی مردن
دۆعـا تەئسیـری هەیـە بـۆ کـردن

٥٦. وەختێ گەیشتی بە کول مـورادت
هیـچکەس نـامێنی لـە بـیرو یـادت

٥٧. وەختێ لاشەکەم کووفتە و کارە بێ
نـووری بینـاییـم لـێ بێـزار ئـەبێ

٥٨. وەسـای قـوتابی چلیان جـۆلاّیێ
چـل جـۆلاّ ژنی بێ عـەقلێ و ڕایـێ

هەرچەن ئوستادی خێری تەمامـەن
ئێـمە قـسـەمان لـە عـەقلێ و فامـەن

«نامی»

٥٩. وەختێ کە ماسیت خوارد، شیر مەخۆ بە سەریا با تووشی بەڵەکی نەبی.

٦٠. وەسە بازەکەی ماڵێ عەتاخان، بە مریشك ئاوایی فێرە. «عەتاخان خۆیشی لە زووەوە واسە، بۆیە بازەکەشی هەر وەهایە».

٦١. وەسە پشیلە، بەچکەکەی بە چاو نەکراوەیی ئەباتە حەوت ماڵ.

٦٢. وەسە سەگی پێ سووتاو، هەر ناکەوێتە ماڵۆ.

٦٣. وەسە کۆپانەکەی جەجاڵ، هەر ئەیدووڕێت و مێلوورە هەڵیئەوەشێنێ.

٦٤. وەسە گاکەی مامە حاجی، لە جووت خۆیانا ئەخەوێ و لە جووت خەڵکا خێرایە.

٦٥. وەسە نان و نۆك بخوا، ئەونە ناخۆشی پێ ئەکەوێ.

٦٦. وەعزیـمن بۆ ئـەهلو میللـەت چـاوەکەم
پووچ و بێ تەئسیرە وەك تەڵقینی جـۆ

«ناری»

٦٧. وەفا بۆخۆی گـوڵێکی بێ نەزیـرە
وەفا ئیسباتی پـاکی نەسـڵی شیــرە

٦٨. وەفـا هەروەکـوو عەنقا وەهـایــە
هەر ناوی هەیـە و بـێ موسەمــمایە

٦٩. وەك چاوی قرژانگ ڕۆشن و پاکە
نەك مـن، عالـەمێ لـەبۆی هیلاکـە

٧٠. وەك دۆخەوای شێت وا مای هاتووەتۆ
کەس ڕێـی پـێ نـابا، نە من و نە تۆ

٧١. وەك سەوەتەی بەن بڕاو داکەوتووە لە ماڵـۆ
هیچ کارێکی لێ نایێ هەر وا ئەڵێ لە پاڵۆ
لەبەر دەرگا تووڕی دەی کەسێ نایباتە ماڵۆ

۷۲. وەکو چێشتی مــجێور وایە، تێکەڵە لە هەموو جۆرێ. «لــەوەو پـێش لــە جێـژنی ڕەمەزان و قوربانَدا لـە هەموو ماڵێکۆ نان و چێشتیان ئەهانی بۆ مزگەوت و بە جەماوەری ئەیانخواردو هەرچێیێکی ئەماوە ئەیاندا بــە مــجێور (خــادمی مزگــەوت) و بەمیانـە ئـەوت چێشتی مــجێور، کە لـە هەموو جۆرێ تێکەڵ بوو».

۷۳. وەکو خوم مای یێنمۆ، ئەونە ئەم شارە ئەشڵەقێنمۆ بە یەکا. «زووتر لەم وڵاتـا کـە تەونیان ئەکرد، بۆ ڕەنگ کردنی وەسڵە لـە هەموو دێیەکا خومگەر ڕەنگی ئەکرد».

۷٤. وەك هەسان چۆنە بۆ تێخ، تیژی ئـەکا   ژن بـۆ پیاو وایە، کـرژو تیژی ئـەکا
ژن بـێنن هـەتـا دەوڵەمـەنـد بـبـن   لە ژیـانا خـۆتـان سـەربـەخـۆ بـبـن
زەحـمەت بکێشە بۆ ڕێکی ماڵـت   لـەبـۆ سـەربـەرزی ماڵ و مـنـاڵـت
بە کـۆمەکی ژن مـاڵداری ئەکرێ   ژن کۆی نەکاتۆ هیچت بۆ نـاکـرێ

۷٥. وەك هێسر هەجیجی خۆشەویستە، لـە توورەکە ئەخوات و لـە ئاخوڕیش.

۷٦. وەنـەوشـە مـلی لارە لە حـەنـات   خەجاڵەت ئەیگرێ بۆنی بێ لـەلات
لەبۆ سەر ئـێشـە وشکی دەوایــە   بـیکە نـاو ئـاو گـەرم لە زووۆ وایـە

«مامۆستا عبد الکریمی مودەڕڕیس "نامی" بۆ حەزرەتﷺ بەم جۆرەیە نووسیوە:
وەنەوشەی باخان چونکە بە شەرمە   لە نـاو گـوڵانـا شـۆرەتی گـەرمــە
بە تـەڕی بەستەی دەستــی دڵـبـەرە   بـە وشـکی دەوای ئـازاری ســەرە
وەنەوشە و نەرگس عەتری حەزرەتە   بۆ زیـارەتـی ئــەو زۆر بە عـەزرەتـە

۷۷. وەها بمرە کە هەروەخت مردی قەوم و کەست بۆت بگرێن و تۆ پێکەنی. «واتە: بە ڕووسووری بمری. نەك تۆ دوای مردنت لە عەزابا بیـت و بگریـت، بـەڵام خـەڵکی پـێ بکەنن کە تۆ مردویت و نەجاتیان بووە لـە دەستت!».

۷۸. وەها عیبادەت بکە بۆخوا وا بزانە چاوت وا لـە خواوە. تۆ چـاوت لــەو نـەبێ ئـەو چاوی وا بە تۆوە. «حەدیسە».

۷۹. وەها کار بکە بۆ دین وا بزانە سۆزی ئەمری. وەها کار بکە بۆ دنیا وا بزانە مـردن هەر نیە. «حەدیسە. واتە: با هەردوو کارەکەت مەحکەم بێت».

۸۰. وەهای فـەرمووە حەزرەتی ڕەئـیس   نەزەر تێرێکە لــە تـیری ئیـبـلیـس

چەن کەسی کوشتووە بە دەردی جگەر چەن‌کەس وەك مەجنوون دەشتی‌گرتە بەر

٨١. ویتە ویتی تەواو بوو.

٨٢. وەشلێم پەنەت. «خۆزگەم بەخۆت وا ئەونە بێ خەمی. هەورامییە».

٨٣. وێم و زارۆلەکەما وەشێ بیمێ، ڕیش و تاتە و ئوممەت و موحەممەدی. «نەفەرێ هەورامی وای وتووە و مانای ئەوەیە کە: خۆم و منالەکانم خۆش بین، بە ڕیش باوك ئوممەتی پێغەمبەر».

***

پیتی <ه>

پەندی پێشینان

١. هات بخەوە، نەهات بخەوە. «هات بێ خەم بخەوە، نەهات بە داخ و خەفەتۆ بخەوە».

٢. هارونە ڕشید بە بالۆلی برای کە دەروێش مەسلەك بوو، وتی: خەم مەخۆ من جیرەیەکت بۆ ئەبڕمۆ کە تەئمینی ژیانت بکات. بالۆل وتی: من جیرەی کەسێکم ئەوێ کە ئەم سیفەتانەی تیا بێ. (١: بزانێ کە من نیازم بە چەنێ هەیە. (٢: بزانێ لە چ وەختێکا من ئیحتیاجم هەیە. (٣: بزانێ لە چ شوێنێکا ئیحتیاجم هەیە و بۆمی بنێرێ. (٤: بە بۆن نافەرمانی منۆ جیرەکەم نەبڕێ. ئەو کەسیشە تەنیا خوایە. «مەعنای تەوەککول ئەمەیە کە بالۆل بوویەتی».

٣. هالاوێ لە پلاوێ خۆشترە. «لە سەرمای زستانا وا ئەلێن»

٤. هالە ڕۆیی هەنگوور ما سەربەرزی باخەوان ما

٥. هاوار بۆ ئەو کەسە کە فیرعەون پێی بلێ کافر.

٦. هاوڕەنگ و هاودەنگ جەماعەت نەبی ڕیسوای ناو کۆڕی جەماعەت ئەبی

٧. هاوڕێ لە ڕێت نەوێسا، دانیشە با ئەو بڕوا کە ئەو بە خەم تۆ نیە، تۆیش بە ئەو مەکە بڕوا

٨. هاوینە ئاوێنە.

٩. هاو زاوا بگەن بە یەك قنگیان ئەخورێ. «وا دیارە لە سەر خەسوویان کە بە جووتە گا دانراوە شەڕ بکەن».

١٠. هاوسێ وەزەنی خراوە مەیکە، «هەرچی ئەزانی خراوە مەیکە».

١١. هەباسە، لە دیوانا چ باسە. «کوڕێ ناوی هەباس بوو لە دیوانی حکوومەتیا بوو و هەر ڕۆژ کە ئەهاتۆ دایکی ئەیوت: هەباسە لە دیوانا چ باسە. کوڕەکە پرسی کرد بە پیاوێ ژیرو وتی جوابی دایکم چۆن بەمۆ؟ وتی: بلێ حکوومەتی وەخت دەستووری داوە

هەر پیرەژنێك پڕ بێژنگێ کا بتوانێ هەڵگرێ ئەبێ شوو بکات. کوڕەیش ئەمەی وت بە دایکی. پیرە ژنەکە تەمای کردە خۆی و وتی: ڕۆڵە بزانە منیش ئەیتوانم. کوڕەکە ڕۆیشت و گاسنێکی خستە ناو بێژنگ و کای کرد بە سەریا و
بۆی هانی. بە کێشەکێشیش هەرجۆری بوو بەرزی کردەوە و وتی: هەباسە کێشە کێشیشی هەر خاسە. وتی: دایە گیان شوکر تۆیش بەرزی ئەکەیتۆ، بەشکو فکرێکت بۆ بکەین».

١٢. هەتا پووڵت لە بیر بێ، خوات بیر ناکەوێتۆ
خۆزگەم بەو کەسە هەرگیز پووڵی بیر ناکەوێتۆ

١٣. هەتا زۆرترت بێ، خەمت زۆرترە و بارت قورس‌ترە. بۆیە وتوویانە کەر کوڵ و بار سووك.

١٤. هەرچێکمان بێ‌کات ساحێودەسەڵات / ئەبێ پارێنۆ خراپتر نەکات
١٥. هەر پەلێکم وا بە دەس ئیزرائیلێکۆ / ئەونە نەخۆشم لە بۆ دووری تۆ
١٦. هەر جۆرت کردووە زووتر، وا مەکە / بڕوا بە دنیای بێ وەفا مەکە
وەفای بۆ کەسێ نەبووە و هەر نابێ / بۆ خەڵك چۆن بووە، بۆ تۆش وا ئەبێ
١٧. هەرچێکت خوارد بە خەسی / ئەبێ بیدەیتۆ دەسی
١٨. هەرچەن برا شوانە / خۆشك هەر چاوەڕوانە
١٩. هەرچەن بێ ژنی بۆ خوا خاسە / جوان و بەدین بێ پەسەن خەواسە
عەوام گوێ نادا هەر کونی تیا بێ / ئەڵێ زۆر باشە لە خوا بە زیاد بێ
٢٠. هەرچەن بێ ژنی چاکە وەك خواجە / کە هێنات کچ بێ، ئەو خۆش مەزاجە

«نامی»

٢١. هەرچەن زۆر بکا زاڵم و زۆردار / هەر ڕۆژێ ئەبێ دەوەن بێ بە دار
٢٢. هەرچەن نەخۆش و بە هیوای‌جاوم / لە حەیبەت تیری کاغەز ئەجاوم
٢٣. هەرچەنێ ئەکەم کارم نابێ ڕاس / نازانم نووشتەی کام بەنەی خواس
٢٤. هەرچی ئەخوا بە شەو تاریك / ڕەنگی زەردە و قولی باریك
٢٥. هەرچەن گاڵێن زەوادماڵێن.

٢٦. هەرچی ئەیزانی بەکار وتن نایێ بیری لێ کەرۆ بۆ موناسبەتی جێگە.

۲۷. هەرچی «با» کردی بە دەوار، دەواریش کردی بە «با».

۲۸. هەرچی دڵی من ئەڵێ بەشکەم وابێ، وا نابێ
هەرچی کە خوا مەیلی بێ حەتمەن ئەبێ هەروابێ

۲۹. هەرچی عەیبی دین و دنیایە هەمە — هەر عەزابێکم بدەی هێشتا کەمە
«"غەریق" لەگەڵ خودای خۆیەسی»

۳۰. هەرچیکت تا ئێسە کردووەسە کاسە، ئیسەولا بیکەرە کەوچك. من بێ نیازم لە تۆ.

۳۱. هەرچیکت دۆزیۆ لەم کارا شەریکی منی تیا مەکە. من بێ نیازم لە تۆ.

۳۲. هەرچی‌کە ئەیکەی بە زەبری بازوو — بیکە بە شەوا مەچۆ بۆ مازوو
بە شەوا مازووت بۆ چاو ناکرێ — دایشی هێشتێ وەك بۆڵە ترێ

۳۳. هەرچی کە چەقە و ناکوڵێ — داینێن بۆ پوورە گوڵێ

۳٤. هەر دایکی کوڕە، شواڵی شڕە.

۳۵. هەرچی گا بیکێڵێ، گا نایخوا. :کا کەی بۆ گا، دانەکەی بۆ ساحێوەکەی».

۳٦. هەرچی گران بێ، ئەتوانی خۆت هەرزانی کەی بە نەخواردن و تەرك کردنی.

۳۷. هەرچی گڵ وا بە سەر قەبری باوکتۆ، ئەونە عومری درێژی بۆ تۆ بەجێ هێشتیێ.
«بۆ سەرخۆشی وا ئەڵێن».

۳۸. هەرچی گەڕان بێ فاییە — ئاخری هاتنۆ سەر کونە قاییە
«قاییە: قاعیدە و قانوون»

۳۹. هەرچی لە کاسەدا بێت، بە کەوچك دەردێت.

٤۰. هەرچی لە کانی دڵتۆ دەربێ جێی خۆی ئەکاتۆ.

٤۱. هەرچێوێت وانا چێوێ تەر وانە — باسی مەزاتی، باسی تەرزانە

٤۲. هەرچی هەوڵم دا بگەم بە پایە — مایە و دەسمایەم گشت چوو بە زایە

٤۳. هەر دەوەنە کە ئەبێ بە دار — لە سایەیا ئەحەسێتۆ هەژار

٤٤. هەر سەر خۆش بێ، کڵاو فرەس.

٤۵. هەرچی هات بە خێر هات، خۆمان بەینە بەر قەزاو قەدەر کە هات.

٤٦. هەر سکێ بەهارێکە. «واتە: ئەم ژەم بۆ ئەو ژەم خۆشخۆراك بە تا سۆزی خوا خۆی ئەمێنێت و مولکی».

٤٧. هەر سەرێ سەودایێکی هەس.

٤٨. هەر کارێ ئەتەوێ درووس نەبێ — بی سپێرە بە کەسێ ئەهلی نەبێ

٤٩. هەر کردەی ئێمە و بردەی شەیتانە — مەنعی کەس نەکەی خەتای خۆمانە

٥٠. هەرکەس باوك و دایك مۆجگاری نەکا — زەمانە هەر ڕۆژ مۆجگاری ئەکا

جا دڵی باتێ و بڕوانێ بۆ خەڵك — لێیان وەرگرێ نەسیحەت بە کەڵك

٥١. هەرکەس بترسێ لە کوشتنی خۆی — مردن لە ژیان زۆر باشترە بۆی

دوژمنی خوێنی ساز مەکە بۆ خۆت — ئاسوودە خاتر دانیشە بۆ خۆت

٥٣.هەرکەس بە تەمای خاڵۆ و مامۆ بێ — ئێوارە بتێ نان، سبەی بێ دۆ بێ

«هەرکەس بە تەمای خەڵك بێ لە برسا ئەمرێ. کار بکە و نان خۆت بخۆ».

٥٢. هەرکونێ، کونی دەس پیا کودن نیە.

٥٤. هەرکەس بە تەمای سەفەرەلی بێ — هەمیشە برسی و دەسیخاڵی بێ

«سەفرەلی:کورت کراوەی سەفەر عەلییە»

٥٥. هەرکەس بە چاو ئەیبینی بە جاسووسی مەزانە

بازێ گومان کە ئەیبەی بە گوناحی بزانە

«ئیشارەی ئایەتە»

٥٦. هەرکەس بە شوێن عەیبی خەڵکا بگەڕێ، خودا ڕیسواو بێ ئابڕووی هەردوو دنیای ئەکات.

٥٧. هەرکەس بە مل بێ، بە ملۆ ئەڕوا — تەجرەبەی بکە پێم ناکەی بڕوا

٥٨. هەرکەس بێگانە بکەرۆ بە خوێش — بدا بە سەریا بە هەردوو دەس وێش

٥٩. هەرکەس تەمەڵە و ناچێتە ژێر کار — بێزارە لە خۆی، بێزارە لە کار

٦٠. هەرکەس ئازایە، ئازاو زوو بە زوو — ئەڕوا بۆ لای کار بۆی ئەبێ بە خوو

٦١. هەرکەس‌حەز ناکا لە بەد ناوی خۆی — لانادا لە ڕێی باوك و باپیر خۆی

٦٢. هەرکەس خوا ئەناسێ — دوورە لە هەموو باسێ

هەرکەس خوا نەناسێ — بە خەم دنیا ئەتاسێ

٦٣. هەرکەس خۆی هەڵکێشێ، زەکاتی نەفامی و گەوجی خۆی دەرئەکا.

٦٤. هەرکەس بانی زیاترە، بەفری زۆرترە.

٦٥. هەرکەس ژنی هێنا نیوەی دینی دامەزراوە و هەوڵ بۆ ئەو نیوەکەی تری بدا.

«حەدیسە»

٦٦. هەرکەس عەمەڵ بکا بەوەی ئەیزانێ خوا فێری ئەکا ئەوەی نازانێ

«حەدیسە»

٦٧. هەرکەس کە تەسلیم شەریعەت نەبێ شێخ نیە، ئیتر بڕوات پێ نەبێ

٦٨. هەرکەس کە عیلم و عەقڵ و کەماڵی بۆ جۆر بوو، ئیتر خۆزگەم بە حاڵی

٦٩. هەرکەس کەرێ بباتە سەر بان، ناتوانێ بیهێنێتە خوارۆ بە ئاسان.

٧٠. هەرکەس کە ماڵی زۆرە حاڵی تەواو ناجۆرە
یا زەکاتی دەرناکا یا حەجی پێوە ناکا
یا دوورە لە حەڵاڵی یا مەغروورە بە ماڵی
دەس گرۆیی خەڵك ناکا ئەزیەتی زۆریان ئەکا
ئەو ماڵە یاخوا نەبێ ساحێوەکەیشی نەبێ

٧١. هەرکەس کۆپان بێ من کەرم هەرکەس کەر بێ من کۆپانم

«بەم دوو جۆرە وتراوە و لە مەعنادا زۆر فەرقیان هەیە».

٧٢. هەرکەس کە وا کۆشا بێ، حەتمەن ئەگا بە ئاوات
کە بڕوا ناکەی بە من بڕوانە بۆ ئەملاولات

٧٣. هەرکەس کیلۆیێ نانی خوارد، ئەبێ چارەکێ عەقڵی بێ.

٧٤. هەرکەس گەرەکیە بەهەشت بنۆشێ نەوسی کوێر بکاو سیرڕی بپۆشێ

٧٥. هەرکەس گەرەکیە ڕیسوا نەبێ، قسە لە قەوارەی خۆیا بکا.

٧٦. هەرکەس لە خوا بترسێ، هەموو کەس لێی ئەترسێ. هەرکەس لە خوا نەترسێ، لە هەموو کەس ئەترسێ.

٧٧. هەرکەس لە خوا غافڵە، بێ شك کول و کافرە.

٧٨. هەرکەس لەڕو لاوازە، ڕەفیقی مەکە، یا نەخۆشی واگیری هەیە یا نەخۆشی دڵ.

٧٩. هەرکەس لەگەڵ تۆ خراپی ئەکات، تۆ لەگەڵ ئەوا باش ببە با تەریقۆ بێت.

٨٠. هەرکەس مرد چاو خۆی پڕ ئەبێ لە خاك، کەس بە بێ ئەو پەکی ناکەوێ.

٨١. هەرکەس مردنی باشە لە ژینی یاخوا زوو بمرێ و تێر بکەین شینی

٨٢. هەرکەس ناوی خەڵك لەلای تۆ ئەبات لەم لا بۆ ئەولا ناوی تۆش ئەبات

٨٣. هەرکەس ناوکە خورمای زۆرتر بێ فرە خۆرترە. «ڕۆژێ حەزرەتی عەلی لەگەڵ حەزرەتی موحەممەدﷺ خورمایان ئەخوارد، حەزرەت ناوکە خورماکەی خۆی لە بەردەم حەزرەتی عەلی‌یا دائەناو ئەمیە فەرموو. حەزرەتی عەلی کە زۆر حازر جواب بوو فەرمووی: «هەر کەس بە ناوکۆ خواردبێتی، فرە خۆرترە».

٨٣. هەرکەس نقورچکێ بگرێ لە دۆم، چەقۆ بەدەسیۆ زوو تیژ ئەبێ.

٨٤. هەرکەس نیعمەتی زۆرە حەتمەن حەسوودی زۆرە
لێی ناگەڕێ کە بیخوا هەر بە خەسی بەوجۆرە

«وەك ئەڵێن:

زۆرت خواردووە بە خەسی ئەبێ بیدەیتۆ دەسی»

٨٥. هەرکەس یاسای خاس لە ناو خەڵکا جێ بێڵێ، هەرکەس ڕەفتاری پێ بکات، هەتا هەتایە خێر ئەویشی وا تیداو لە خێری ئەوان هیچ کەمۆ نابێتۆ. هەرکەسیش یاسای خراپ بەجێ بێڵێ هەتا هەتایە هەرکەس ڕێی ئەو بگرێ بەشی گوناحی ئەوی وا تیداو لە گوناحی ئەوان کەم ناکاتۆ. «حەدیسە».

٨٦. هەرکەسێ بۆ خۆی خۆش بێ، قەوم و کەس کەڵکی وایان نیە بە تەمایان بیت.

٨٧. هەرکەس بە تەنیا چێ بۆلای قازی دێتۆ بە خۆشی و بە دڵی ڕازی

٨٨. هەرکەسێ پیرێکی نەبێ، پیرێ پەیا بکا بۆ تەگبیر.

٨٩. هەرکەسێ بەهاو نرخ و قیمەتی ڕەفتارو گوفتار نەفسی خۆیەتی.

٩٠. هەرکەسێ پیرێکی نەبێ، سیرێ ناژی.

بەو شەرتەی دایم بە گوێی پیری کا پیرێ کە ژیر بێ و تەگبیری بۆ کا

٩١. هەموو مەرامی بۆ ڕێك ئەکەوێ پشتوێن بکاتۆو بێ خەم بخەوێ

٩٢. هەرکەسێ تەما بکاتە نامووس خەڵك   تـەمـا ئـەکاتە نـامـووسی بێ کەڵك

٩٣. هەرکەسێ چاودێڕی ماڵ و حاڵ و مناڵ خەڵك بکات، بە داخی خەڵکۆ ئەمرێ.

٩٤. هەرکەسێ حورمەت لە پیرێ بگرێ، خوا خەڵکی بۆ سەر نەرم ئەکا لـە پـیری‌یـاو حورمەتی ئەگرن.

٩٥. هەرکەسـێ بگـرێ حورمـەتی پـیرێ   بـە پـیری ئـەویش حورمـەت ئـەگیرێ

«نامی»

٩٦. هەرکەسێ خاسە، خاسیەکەت ئـەڵێ   ئـەوەی خـراپـە، خـراپیـت ئـەڵێ

٩٧. هەرکـەسێ دانـێ درەخـتی سـەمەر   ئەم ئەبێ بـە مـێخ ئـەو ئـەبێ بـە کـەر

٩٨. هەرکەسێ شۆخە، شـۆخی بێ خۆشە   شـۆخـی دەرمـانی دەردی نـەخـۆشـە

شـۆخـی زۆر خۆشە لە تام دەر نەچێ   لە چوارچێوەی شەرع ئیسلام دەرنەچێ

٩٩. هەر کلکێ شەرع ببڕێ خوێنی نیە.

١٠٠. هەرکەسێ خۆی بناسێ، خوای خۆیشی ئەناسێ. «حەدیسە».

١٠١.   هەرکەس خێزانی زۆرە   ئیـش و کاریـشی زۆرە

بـەگـزادەیـە یـا بـۆرە   خـەم و خـەفـەتی زۆرە

١٠٢. هەرکەسێ دەس بۆ دەم خۆی ئەبا، تۆیش بۆ خۆت شتێ پەیا بکە.

١٠٣. هەرکەس کەس و کار بیکاتە تڕۆ   بە هیـچ کەسێکتـر نـایکرێ پـەڕۆ

١٠٤. هەر گەمەیە ئەبێ بە ڕاس.

١٠٥. هەرکەسێ لە ئارامی و نەرم ونیانی بێ بەش بێ، لـە هەموو خێـرو بەرەکـەتێ بـێ بەشە. «حەدیسە».

١٠٦. هەرکەسێ ڕۆژووی مانگی ڕەمەزان بگرێ بە ئیمان و لـە گوناح پارێز بکات، گوناحە پێشووەکانی ئەبەخشرێ.

١٠٧. هەرکە نان گاور بخوات، ئەبێ سەڵاوات لە دیار گاور بدات.

١٠٨. هەرکەسێ ڕیشی سوور بێ هەمزە ئاغا نیە.

١٠٩. هەر گیانداری جەرگی تەڕ بێ خێری پێ ئەشێ. «حەدیسە».

١١٠. هـەر لـە عـەرش هـەتا قـورش   کـەس بـە دۆی خـۆی نـاڵێ تـرش

١١١. هەر مل درێژیٚ وشتر نیە.

١١٢. هەرمیٚ گولاوی، پەنە مەیاوی. «هەورامی بە منالیٚ زوو کەوتایێتە خوٚو قوتە قوت، ئەوەیانە پیٚ ئەوت».

١١٣. هەر وەخت قشقەرە هات، گورگ وا بە شوێنیۆ.

١١٤. هەروەکوو ئاوێنە وابە، ڕوو بە ڕوو عەیبی خوٚمم بوٚ بەیان کە، دوو بە دوو
نەك وەکو شانە بە تیعدادیٚ زوان موو بە موو لە پشتی سەر بیکەی بەیان

١١٥. هەزار یارم بیٚ وەك حوٚری و پەری هەر توٚ یارمی هەموو بیٚ بەری

١١٦. هەر گەمەیە شەڕی لیٚ بەرپا ئەبیٚ.

١١٧. هەر هاتنیٚ حەتمی بیٚ نزیکە. «بوٚیە خوا بە قیامەت ئەفەرمیٚ: سوٚزی».

١١٨. هەزار وەکوو من و توٚ ئەباتە سەر ئاوو بە تینوویی ئەیهێنێتوٚ. «ئەونە فرەزانە».

١١٩. هەموو ساڵیٚ لە سەر عەرزا وەکو یەك ئەباریٚ با لە وڵاتانا کەم و زیادی‌یان هەیە. «حەدیسە. ئاوی سەرزەوی بە هەڵمۆ ئەڕواتوٚ بەرەو ئاسمان و بە ڕەنگ بەفرو باران و تەرزە و زوقم و سیخوارو شەونم یێتوٚ بوٚ سەر زەوی. ئەمە ئیشارە بە ئایەتی «والسَّماءِ ذاتِ الرَّجع» لە سورەی «والسَّماءِ وَالطَّارِق» ئەکا».

١٢٠. هەمووکەس خاسی و خراپی هەیە دنیا هەر وایە و دنیا نوٚرەیە

١٢١. هەوای بەرم داویە لە سەرم مەگەر هەولیٚ بەن بوٚ چارە سەرم

١٢٢. هاوسیٚ لە هاوسیٚ ئەگریٚ سەراسیٚ ئەیخاتە کەڵەك کول دەنگ و باسیٚ

١٢٣. هاوسیٚ وەزەنی مەکە.

١٢٤. هیچکەس لە ئێوە ئیمانی تەواو نابیٚ تا حەز نەکا بوٚ برای دینی خوٚی ئەوەی کە بوٚ خوٚی حەزی لیٚ ئەکا. «حەدیسە»

١٢٥. هێسر وەختیٚ زاو، «کێکف» هاتە بەر ئەوسا ئەبینیٚ بالای سنەوبەر

«کوڕێکی بێکارە داوای ژن لە باوکی ئەکاو ئەویش وای پیٚ ئەڵیٚ. کێکف: دارێکی کێوسانییە کە هیچ بەرێکی نیە.».

١٢٦. هەزار کوٚشکت بیٚ هەریەك لە ڕەنگیٚ ئەی گوٚڕێتەوە بە تەختە سەنگیٚ

***

پیتی ‹ی›

پەندی پێشینان

١. یاخوا ئەم خشە خشە هەمووی هەر شیر بێ.

٢. یاخوا هەر زستان زستان بێ، لە بەهارو پاییز نەکەوێتە سەری.

٣. یا کاغەز بڕیان یا مەڵلا مەردەن یا خۆ عارتەن دۆس وە یاد کەردەن
غەمگین مەنیشە غەم بتدەر وە باد فەڵەك نمازۆ کەس وە خاتر شاد

«شێخی "سراج الدّین" ی ئەوەڵ بێ تاقەت بووە و بۆ مەولەوی ئەو دوو شیعرەی نووسیوە. مەولەویش لە وەڵاما ئەنووسێ:

شێخی دەوڵەمەن بەهرەی سەرمەدی یاگەی حەقیقەت، جیلوەی ئەحمەدی
جە شەو هەوراگە فەنای ویەردە پای هەردە بەقا یا تاغە کەردە»

٤. یاخوا بەخێر بی مێوانی ئازیز یا بە ڕۆژ بەهار یا بە شەو پاییز

٥. یاخوا ئەم دەس موحتاج ئەو دەس نەبێ.

٦. یا باوە گوڕگوڕ، بەگوڕ هاتم، بۆ کوڕ هاتم.

٧. یاخوا ئەگەر ژن دۆسی بێ دۆسەکەی ژیر بێ، با ئابڕوویان نەڕوا.

٨. یاخوا ئەوە کە ساحێوماڵ ئەزانێ، دز نەیزانێ، هیچ لە ماڵا نایەڵێ.

٩. یاخوا بەفرێ بباری، حەوشەکەمان داشاری. «سروودی منالانە»

١٠. یاخوا بە کوڕی کەس نەڵێن ئازاو بە کچی کەس نەڵێن جوان. «با لە خۆ بایی نەبن».

١١. یاخوا بێ کوڕی ماڵی وێران بێ، ئەگەرنا ئێوەش هیچ لە کوڕ ناچن کە ئەدەب و هونەرتان نیە. «پیاوێکی گەورە بە دوو کوڕی بێ کەڵکی خۆی وای وتووە».

١٢. یاخوا تاقانە بێ بەرەکەت بێ. «بە تاقانەیەك وا ئەڵێن کە لێی ڕازی نەبن»

١٣. یاخوا دووکەڵم نەچێ بە چاو کەسا. «واتە: ئازارم بۆ کەس نەبێ»

۱٤. یاخوا ژن قنگ نەکاتە شەق، کەس چاری بۆ ناکرێ.

۱۵. یاخوا ژن نەداتە لان بێحەیایی / بێڵەکان هەڵ ئەگرێ زەوی مەگایی

۱٦. یاخوا شێر لە بێشە نەبڕێ / تایفە پیاوچاکی لێ نەبڕێ

۱۷. یاخوای گەورە، بێ خەم و بێ باك / بمکە بە خاتر شاهەکەی لەولاك

عەلاجێکم کە کە بێ عەلاجم / لە هەر دوو دنیا بە تۆ موحتاجم

دەردم دەوا کە تەواو بە باشی / مەمەخەرە بەردەس نەزان و ناشی

دەوای فاسدو عێوەزیم باتێ / لە دوای خواردنی نەسرەوم ساتێ

۱۸. یاخوا کاڵە لەپی نەیێتە سەر قەبرم / لە وەختی بەفرو سەرمادا نەمرم

۱۹. یاخوا کای کۆنە ئاوری تێ نەچێ / دڵدار بۆ دڵدار تاقەتی نەچێ

۲۰. یاخوا شەڕو تڕ درگا بەکەس نەگرێ

۲۰. یاخوا شەڕو تڕ درگا بەکەس نەگرێ

۲۱. یاخوا فرمان کەرم بمرێ تەگبیرکەرم نەمرێ. «بە گەورەی ماڵ ئەڵێن تەگبیرکەر».

۲۲. یاخوا قەزا کە هات لە دەرگای گەورەکە کەوێت. «واتە لە حەیوان نەك لە ئینسان».

۲۳. یاخوا کەم بێ و بە کەرەم بێ. «بە تاقانەیەك وا ئەڵێن کە لێی ڕازی بن».

۲٤. یاخوا نەگبەتی ڕوو نەکاتە هیچ ماڵێ. «واتە: ئاژاولە نەکەوێتە بەین خێزان ئەو ماڵە».

۲۵. یاخوا هەر ڕزقت سوار بێت و خۆت پیادە بی و هەر نەیگەیێ.

۲٦. یاخوا هیچ ژنێ داوێن خۆی لێ نەبێ بە دوژمن. «واتە: منالێ».

۲۷. یاخودای گەورە یاوێك و تاوێ. «واتە: یاوێکم بۆ بنێرە و بە تاوێ گیانم دەرچێ».

۲۸. یا دانا بە، یا پرسا بە. «با بە هەڵەدا نەچی»

۲۹. یار باقی و سوحبەت باقی.

۳۰. یارۆ وەسە گای مارۆ، «لە گاگەلێکا دیارە».

۳۱. یاسین بە گوێی کەرا خوێندن هیچ نیە غەیری خۆ مانوو کردن.

٣٢. یا کەڕ بە بۆخۆت یا خۆت بکە بە کەڕ — دوور بە لە دەردو بەڵای سەگە شەڕ

٣٣. یاکەریم ئامان کێ عادەت کەردەن — تۆشە وە دەرگای کەریمان بەردەن

«مەولەوی لەگەڵ خوای خۆیا وای وتووە»

٣٤. یا کەسی بێکەس، یا کەسی بێ دەس — فریامان کەوە تەنگانەمان هەس

٣٥. یا کەسێ ناوی گەورەی دەوایە — یادی بۆ دڵ و دەروون شیفایە

٣٦. یا وەفای بۆخۆی نەبوو لە دنیا — یا کەسی نەبوو بیکا لەم دنیا

٣٧. یەزد دوورە گەز نزیکە. «لە جووابی کەسێکا وتراوە کە وتوویەتی: لە یەزدا چل گەز بازم بردووە».

٣٨. یەکڕوو و یەك خوو بە، دوو ڕوو و دوو خوو مەبە با باوەڕت پێ بکەن.

٣٩. یەك ساڵ بە کەڵەشێری بژی، باشترە لە سەد ساڵ بە مامری.

٤٠. یەکێ بوو یەکێ نەبوو، کەس لە خوا گەورەتر نەبوو. کۆسە مرد کفنی نەبوو. نایان بە تاقۆ، چاوی چوو بە زاقۆ. نایان بە سەرمیچۆ، ددانی چوو بە ڕیچۆ.

٤١. یەکێ کەمە، دووان خەمە، سیان خاتر جەمە. بۆیە سێیەمینە سوننەتە.

٤٢. یەکێماینی نەبوو، ئەچوو ئاخوڕی ئەبەست.

٤٣. یەکیەتی تاجە، یەکیەتی تەختە — یەکیەتی نەجمە، شانی خۆشبەختە

٤٤. یەکێ نانی نەبوو، ئەچوو پیازی ئەسەند.

٤٥. یەکیەتی گەل زامنی سەرکەوتن و سەربەرزییە

تاکو من ماوم هومێدم هەس بە ئەم سەربەرزییە

٤٦. یاخوا داکاتە باران بۆ فەقیرو هەژاران. «سروودی منالآن بووە بۆ باران بارین».

٤٧. یا ڕەب بۆ خاتر کۆمەڵ ئەولیا — بە نووری پاکی هەموو ئەنبیا

لابە لە دڵم خەفەت و قەسوەت — ئاخرم بێنە لە سەر سەعادەت

عەفوم کە لەگشت خەتاو تاوانم — سەبتی دڵم کە نووری ئیمانم

***

بەشی دووەم

دەوای پیشینانی خۆمان

دەوای پێشینانی خۆمان

کتێبی کەلەپووری کوردی بەشی دووهەم

نەخۆشینی خۆمان بە گژو گیای خۆمان دەرمان ئەکەین. عەواریزی نیە و خەرجی کەمترە و نەفعی زۆرترە، وە کەمتر ئەگەڕین بە شوێنیا.

١. ئیسهالی: نەعنا (یا: پونگە) بە چایی یا بە هەر جۆریتر بیخۆی.

٢. نەخۆشی پێستی (وەك: خارشت): (١- قازیاخە (٢- گەزنە، بە هەرجۆر بۆت ئەخورێ بیخۆ.

٣. ئەسپەندەر (قانگ): دەوای ڕۆماتیسم و دیسك کەمەرو دەردی جومگەکانە. شەو بە کەفلەمەیێ بیخۆو ئاو بخۆ بە سەریا.

٤. بۆ زەخم و ئێش مەعیدە و ئاو سێفە زەمینەی کاڵ و بەڕووی دار بەڕوو زۆر چاکن.

٥. بۆ ژنێ تازە منداڵی بووبێ: خواردنی خورما باشترین خۆراك ودەوایە. «حەدیسە»

٦. بۆ زەخمێ تازە کە خوێن ڕێژی ئەکا: ئاردی ترشی سماق کە بیکەی بە سەریا، فەورەن بەربەسی خوێنەکەی ئەکا.

٧. بۆ ڕەوانی میعدەی گەورە و بچووك: خەیار چەمبەر (ڕووەکێکە کە بە زۆری لە ولاتی هیندوستاندا ئەڕوێت، وەك ترۆزی درێژە بەلام ئەم ڕەنگی ڕەشە و باریکترەو ناوکی کەمتری تێدایە. ئەم خەیار چەمەرەش لە کوردەواریدا بۆ چارەسەری نەخۆشی باژێڵەی مناڵ بەکار ئەبرێت)، ناوك و تۆمەکەی لابە و لە ئاوا بیتاوێنەرۆ و بیخۆ.

٨. بۆ گمیزە چرکێ ئاوی کووزەڵە باشتر دەوایە، خۆت مەکە هەڵە ئاوی تووریش هەر باشە.

٩. بۆ تەقویەت و تەسفیەی خوێن: تا ئەتوانی تەماتە سوورە بە کاڵی و کوڵاوی و برژاوی بـخۆ.

١٠. بۆ لابردن سەرئێشە و کاسی سەر: بۆنی نەرگس و وەنەوشە زۆر باشە.

١١. بۆ سینۆزیت: هەڵمی گوڵە حاجیانە کە بچێ بە سەر نەخۆشەکەدا، زۆر باشە.

١٢. بۆ خوێن ڕێژی ژنان کە زیاتر بێ لە عادەت: چەن مسقاڵێ زیرە، نیوەی بۆ بدات لەبەر ئاورو هەردوو بەشەکە تێکەڵ بکاو بیکاتە ناو حەلیماوی پلاوێ کە لە ئاوا لینجی بداتۆ و بیخوات.

١٣. بۆ کەسێ کە سەری زەربەی لێ کەوتێ: ئاردی جۆ بە ئاوی ڕیشەی هەڵمەڵە، بیکە بە هەویرو تێی بگرە.

١٤. بۆ لەبەین چوون کرمی میعدە: خواردن چێشت پەڕشە دەوایە.

١٥. بۆ کەم کردن چەوری خوێن و نەخۆشینی شەکرە (مرض قند): چای گەڵا گوێژ دەوایە.

١٦. بۆ ڕوانی و قووەتی چاو: هەلیلەی سیا دانە قووتی بدەی زۆر چاکە. هەروەها ئاوی گێزەریش (هەویج).

١٧. بۆ قۆزە و سەرما خواردن: چایی زوفا یا هەزبێ کێویلە یا گوڵە حاجیانە. هەنگوێنیش هەر باشە.

١٨. بۆ سەرئێشە: هەڵمژینی خوێ ورد بە لووت تا ئاو دێ لە چاوت، چاك ئەبێتۆ.

١٩. بۆ لە بەین چوون کرمی ناوسك: گەڵا ڕێواس زۆر باشە بە تایبەت بە یاپراخ. (دۆڵمە)

٢٠. بۆ تەنگە نەفەسی: گوڵی گۆزروان کە بە چاییۆ بیخۆیت.

٢١. بۆ بەردی گورچەویلە (سنگ کلیه): شووتی، چای گەڵا زوورڕەت یا پێکۆڵ یا قەیتەران یا خواردن چێشتی پەڕشە.

٢٢. بۆ سینە ئێشە: چایی گوڵە باخی، بەی بە پیشاوی یا ناوکەکەی، یا چایی گەزنە و گۆزروان.

٢٣. بۆ هەڵوەرینی موو: گەزنە بخۆ یا وەنەوشە، کەوچکە چاییێ وەنەوشەی وشك بکە ناو پیاڵەیەك و ئاو گەرم بکە بە سەریا، سەری بنێرۆ تا دەم ئەکێشێ، جا بیخۆ.

٢٤. بۆ خارش بەدەن: چایی چەقچەقە یا شاتەڕە. وە خاك شیر بە کەفلەمەیی بیخۆو

ئاو بکە بە شوێنیا.

٢٥. بۆ سك ئێشە: چایی ولـە زەردە یا زۆفا یا گوڵە حاجیانە یا هەزبێ کێویلە.

٢٦. بۆ چاوێ کە کەم بینا بێ: دووکەڵی خەربەنگ دەوایە.

٢٧. بۆ سەر زەخم: گەڵای گوێ بەرخیلە بـخەرە سەری.

٢٨. بۆ فشار خوێن: گەڵای زەیتوون بکە بە چای کەم ڕەنگ و بیخۆ، یا ڕیشەی ڕێواس.

٢٩. بۆ چاوێ ئێش بکات و ماسیبێت: یەکێ لـەمانە بـخەرە سەری (١- گەڵای فاتـمە دارو (٢- گوڵی هێرۆ (هەرمەڵە) (٣- گەڵا بی (٤- گەڵا ڕکێشە. ئەمانە بۆ سەر برینیش باشن.

٣٠. بۆ گرفت و بێ ئیشتیهایی میعدە: سێف خواردن.

٣١. بۆ بەردی گورچیلە (سنگ کلیە) و چلکی کاکۆڵ: گەنـمە شامی و تووی گنۆڕو قەیتەران و پەیکوڵ بە جیا یا بە تێکەڵی بیکە بە چای و هەر ڕۆژێ چوار جارو هەر جارێ یەك لیوان لـە بەرو دوای خۆراکا بـخۆ.

٣٢. بۆ چلکی سینە و دەنگ گیران: تووی گەڵا ڕکیشە بیکە ناو ئاو با تەواو بخووسێ، جا بە جارێ بیخۆ.

بۆ نـموونە ئەمانـمە نووسی، تۆ بۆ دەردەکانت دەوای لـەم جۆرانە پەیا بکە. خۆت زەلیلی دەوا و دوکتۆر مەکە. «باشتر وایە بۆ زانیاری زیاتر لـە ئەم دەردو دەرمانانە تەماشای کتێبی "گژو گیاو ئاژەڵ" دانراوی "میرزا صدیق ئەحمەد چنگیانی" بکەی».

***

بەشی سێهەم

سروودی نەورۆز

سروودی نەورۆز

کتێبی کەلەپووری کوردی بەشی سێهەم

نەورۆزە، دڵـم تـازە بـووەتـۆ
نەورۆز لـە زوۆ ئینتیـزار ئەکەم
دایە پێم بـدە زوو جـەژنـانەکـەم
بەهاربەخێر بی، فەسڵێکی خۆشی
بەهار بەخێر بی، فەسڵی گـوڵانی
دیلی و ئەسیری، فەسـڵی زسـانە
فـەسڵی بەهـارە، دنیـا ڕەنـگینـە
بولبول ئەخوێنـێ بە سـەر چـڵانا
بەفراوان ئاویان لـێ ئەبـێ جـاری
هاژەی شەتاوان بۆ عەتری شەوبۆ
تەبیعەت هـەر شت ئەجوولێـتەوە
هەریەك بە جۆرێ ئاواز ئەخوێـنێ
بەهار بە وێنـەی بەهـەشتی بەرین
بۆ ئـەوە بەشەر شوکری خـوا کا
بزانێ خالیق ئـەم ڕەنگاو ڕەنگـە
تـەنیا ئـەڵلایە پـاك و بـێ بـاکـە
بـەهار دووبـارە هـاتۆ بـۆ لامـان
بە بینینسەوزی وگوڵ وگوڵزاری
دڵ هەر وەك گوڵ ئـەگەشێـتـەوە
بەهـارە موحتاج بە دوو نـەهـارە

بە فەسڵی بەهـار کە شـاد بووەتۆ
بە هەوای خۆشت دەردم چارەکەم
بە خۆشی با بچـم بۆ سـەیرانەکەم
دەرمان و دەوای دەردی نەخۆشی
فەسڵی وەسـڵەتـی بەیـنـی دڵانـی
بەهار ئازادی و فـەسـڵی گـوڵانە
بە ئەنـواعی گوڵ زەوی نەخشـینە
داخ ئەنێ بـە سەر جەرگ و دڵانا
هەر وەکو باران هـەوری بەهـاری
ئەدا لـە دەماخ چەن وەك من و تۆ
هەر جنسێ هاوجووت ئەدۆزێتەوە
هەریەك بە ڕەنـگێ خـۆی ئەنوێـنێ
خوا نیشانیەدا لـەڕووی سەرزەوین
بە تـاعەت تەمای بەهەشت پەیا کا
ئەم گوڵ و گوڵزار، باخە قەشەنگە
لـە هـەموو عەیب و نوقسانێ پاکە
تاوێ بـا خەفەت لاچـێ لـە لامـان
هـاژەی شەتاوان کە ئـەبێ جـاری
ئـەنـواعی ئەفـکار ئـەبەخشـێتەوە
ڕۆژگار درێـژە و گەرمـەیی کـارە

***

بەشی چوارەم

چوار وەرزەی ساڵ و

دوازدە مانگە

چوار وەرزی ساڵ و دوانزە مانگە

کتێبی کەلەپووری کوردی بەشی چوارەم

چوار وەرزی ساڵ:

چوار وەرزی ساڵ و دوانزە مانگەی ساڵی کۆچی هەتاوی و مانگی لە یەك ساڵا دەسیان پێ کردووە و ئەویش ساڵی «هیجرەتە». کۆچ کردنی پێغەمبەر حەزرەتی موحەممەدﷺ لە مەککەی موکەڕەمەوە بۆ مەدینەی مونەووەرە کە خوا لێ خۆشبوو حەزرەتی عومەری فارووقﷺ کردی بە تاریخی ئیسلامی و لە تاریخی زاینی جیای کردەوە. تاریخی میلادی واتە مێژووی لە دایك بوونی حەزرەتی عیساؑ کە لە هەموو ساڵێکا لە یازدەی زستاندا دەس پێدەکات و ئێستا ٢٠٠٤ی میلادییە و ساڵی میلادی وەکوو هەتاوی و کوردی وەهایە و سەرساڵەکەی ناگۆڕێ.

تاریخی هەتاوی (شمسی) و کوردی هەردوو لە نەورۆزا دەست پێ ئەکەن و لەوەو پێش لە هەموو ساڵێکا دوو جەژنیان گرتووە. جەژنی نەورۆزو جەژنی میهرەجان کە لە ئەوەڵی پاییز بووە و ئێستا لاچووە.

ساڵی شەمسی ٣٦٥ ڕۆژو شەش ساعەتە و چوار وەرزی ساڵی هەیە: بەهار، هاوین، پاییز و زستان. هەر وەرزێ سێ مانگی هەیە. بەهار ٩٣ ڕۆژە و هەر مانگێکی ٣١ ڕۆژە. هاوین ٩٣ ڕۆژە و هەر مانگێکی ٣١ ڕۆژە. پاییز ٩٠ ڕۆژە و هەر مانگێکی ٣٠ ڕۆژە و زستانیش ٨٩ ڕۆژە و هەر مانگێکی ٣٠ ڕۆژە. بەڵام مانگی ئاخری زستان ٢٩ ڕۆژو شەش ساعەتە کە بە چوار ساڵ ئەبێ بە ٣٠ ڕۆژو ئەو ساڵە پێی ئەڵێن ساڵی کەبیسە.

نەفەرێ کە ژیانی زۆر پێ خۆش بووە، ئاواتی خواستووە کە هەتا هەتایە خوا نەیمرێنێ و وتوویەتی خوای گەورە:

بەهار مەمکوژە، وەرزی گوڵانە — هاوین مەمکوژە، گۆشتە گەنانە

پاییز مەمکوژە گەڵاڕێزانە — زستان مەمکوژە بەفرو بۆرانە

	مانگەکانی وەرزی بەهار	مانگەکانی وەرزی هاوین	مانگەکانی وەرزی پاییز	مانگەکانی وەرزی زستان
کوردی	خاکە لێوە (نەورۆز)	پووش پەڕ	ڕەزبەر	بەفرانبار
فارسي	فروردين	تير	مهر	دي
ڕۆژ	٣١	٣١	٣٠	٢٩
کوردی	گوڵان (بانە مەڕ)	گەلاوێژ	گەڵاڕێزان	ڕێبەندان
فارسي	ارديبهشت	مرداد	آبان	بهمن
ڕۆژ	٣١	٣١	٣٠	٢٩
کوردی	جۆزەردان	خەرمانان	سەرماوەز	ڕەشەمە
فارسي	خرداد	شهريور	آذر	اسفند
ڕۆژ	٣١	٣١	٣٠	٢٩

ساڵ لە نەورۆزۆ ئەوا بۆ نەورۆز، ٣٣ ساڵ و چوار مانگی پێ ئەچێ و ئەوە پێی ئەڵێن قەڕن. وە لەوساوە تاریخی هیجری دەسی پێ کردووە. لە موحەررەمەوە تا ئێستا ٤٣ دەوری داوەتەوە کە ٤٣ قەڕنە و ساڵی شەمسی لە دوای نەورۆز بەرەو بەهار ئەڕوات.

ئێستا ساڵی ١٤٢٥ هیجری قمریە (کۆچی مانگی)و ساڵی ١٣٨٣ هیجری شمسیە (کۆچی هەتاوی). بەوجۆرە قەمەری ٤٢ ساڵی لە شەمسی زیاترە کە ٤٢ دەوری تەواو کردووە. ئەم ساڵی شەمسی و قەمەریە لە پێش ئیسلامدا هەر بوون، وەکوو ئایەتی ٢٤ سوورەی «الکهف» بەیانی ئەکا: ئەسحابی کەهف ٣٠٠ ساڵ بە خەوتوویی لە غارەکەدا مانەوە بە ساڵی شەمسی، کە بە ساڵی قەمەری ٣٠٩ ساڵ بووە. یان ٩ قەڕنی ئیسلامی، یان ٩ دەورە.

لە ئەوەڵی بەهارا ١٨ ڕۆژی پێی ئەڵێن سێ شەش و ١٢ ڕۆژی پێی ئەڵێن سێ چوار، کە ئەمە ٣٠ ڕۆژە. جافی وتوویەتی:

لەعنەت نامەت بێ نەچیتە هەوار   هەتاکوو نەڕوا سێ‌شەش‌و سێ چوار

وادیارە لە پێش ئەو وەختا چوونەسە هەوارو لە ژێر دەوارا لێیان قەوماوە، بۆیە وایان وتووە.

لە ٤٣ ی بەهارۆ تا ٥ ڕۆژی پێی ئەڵێن تارو باران بڕان و دوای تار کە باری پێی ئەڵێن بەختە باران. لە جێیەکا بەختیان بێ باران ئەبارێ و ئیتر عادەتەن ئەبێ تا نیوەی پاییز باران نەبارێ و لە نیوەی پاییزا ئەڵێن حەقە پەڵە کە عادەتەن ئەبێ باران ببارێ.

لەمەو پێش کەرەی تاریان هەڵئەگرت و ئەیانکرد بە ئیحسان و زیافەتی و ئەیانوت «کەرەی تار ناچێتە بار» و هەرکەس لە تارا بە ڕۆژا بخەوێ تا ئەو ساڵە تەواو ئەبێ، خەواڵوو ئەبێ و ئەیانوت فلان کەس وەکوو پێنج ڕۆژی تار وایە لە سەر هیچ حەسابێ نیە بۆیە کەڵکی پێوە نیە.

چل ڕۆژی ئەوەڵی هاوین پێی ئەڵێن «چلەی هاوین» و لە ناوەڕاسی هاوینا هەسێرەی گەلاوێژ دەرئەکەوێ. ئەم هەسێرە کەم کەم لە بەیانیانا دەرئەکەوێ و بازێ مێوەی کێوسانی وەکوو ترێ و تەماتە پێ ئەگاو پێی ئەڵێن مێوە ڕەسان و لەو کاتەدا وەختی «کۆڵە بەسە» یا ئاوەنیایە. لەوە پێش لە ئەوەڵی پاییزدا جێژنێکی باشیان گرتووە بە ناوی جەژنی میهرەجان. لە خۆشی حاسڵ و مێوە پێگەیشتنی ئەو ساڵە.

لە پاییزدا بە تەواوی دەس ئەکرێ بە جووت و توو وەشاندن بۆ ساڵی داهاتوو. لە سەرمای پاییزدا کەم کەم گەڵای دارەکان ئەوەرێت و ئەبێ زۆر لە سەرمای پاییز خۆپارێزی بکرێ تا پاییزە ڕێز نەبین.

وەرزی زستان داستانی زۆرە، لەبەر ئەوە کە زەحمەتی زۆرە و بە تایبەتی بۆ دێهاتیش. لە بازێ جێدا وەك شاری سنە کە وەسیلەگەلێ وەك یەخچاڵ و ماشین نەبووە، بە زەحمەتێکی زۆر شووتی‌یان هەڵئەگرت بۆ شەوی «یەلدا» (ئەوەڵ شەوی زستان) کە لە هەموو شەوێ درێژترە و بە خۆشی دائەنیشتن و ئەیانخوارد.

لە ئەوەڵی زستانۆ تا چل شەو پێیان ئەوت «چلە گەورە» و بیست ڕۆژی تریان دائەنا بە «چلە بچووك» و ئەمە دوو مانگی ئەوەڵی زستان بوو.

بازێ لە کوردان ئەڵێن: لە نیوەی زستاندا کوڕێکی سەیادی کورد ئەچێتە هەردو کۆڵێ ئەنێتە کۆڵ کە بە ئەندازەی نیوەی دنیا قورسە و ئارەقی زۆر ئەکات و دوای ئەوە

هەوا خۆش ئەکات بازێ تریش ئەڵێن: لە نیوەی زستانا پشکۆی گەورە دائەکەوێ و هەوا خۆش ئەکا.

حەقیقەت ئەوەیە کە لە نیوەی زستان بەولاوە بەلای بەهارا ئەچین و ڕۆژگار درێژ ئەبێ و هەوا خۆش ئەکا.

هەورامانی و ئەو پێنج دێیە کە وان بە دەوری پیـرشالیارا، شار «هەورامانی تەخت»، «سەرپیـر»، «ڕوەوەرێ»، «کەمالا» و «وەیسیا» لە نیوەی زستاندا چیرۆکی زەماوەنی پیرشالـیار ئەگێڕن و بە لـێنان چێشتێك کە هەر تایفە زووتر لـێیان ناوە و بە زکری تایبەتی کە زووتر کردوویانە و بە هەڵپەڕکێی تایبەتی ئەو وەختە و بە حەیوان سەربڕین و ئیحسان بۆ ئەو زەماوەنە و لـەو ڕۆژەدا بەفری سەر پیرشالیار ئەماڵن و مەشهوورە دوای ئەوە هەوا خۆش ئەکات و ئەڵێن شوێنێکیان پەرژین کردووە بۆ مەنعی بەفر بە ئەمری خوداو ئیتر بەفری لـێ نەباریوە.

دوای نیوەی زستان، پێنج ڕۆژ ناوی «هەمە دیلە» کە هەموو کەسێ لـەو ڕۆژانەدا وەسە دیل و پێنج ڕۆژی تری ناوی «بزنە کۆڵە» کە لـەو ڕۆژانەدا پیاوێ تەنیا بزنە کۆڵێکی بووە و لـەبەر بێ تفاقی سەری بڕیوە.

زستان کە یەك مانگی ئەمێنێ، ١٨ ڕۆژی پێی ئەڵێن «برجی کەو» کە لـەو ڕۆژانا کەو لـە گەرمیانۆ دێنۆ بۆ کێوسان و خەڵك دەس ئەکەن بە ڕاوی کەو. ١٢ ڕۆژی ئاخری مانگی زستان پێی ئەڵێن «برجی ترازو» کە هەسێرەیەك لـەو وەختا لـە بەیانیانا دەرئەکەوێ و پێی ئەڵێن ترازوو و بە ئارەزوو ئەبارێ.

لـە ٢٠ ڕۆژی ئاخری زستان بەولاوە، حەوت ڕۆژی پێی ئەڵێن «سەرما پیرە ژنانە» (برد العجوز) و سێ ڕۆژی ئاخری پێی ئەڵێن «خاتوو زەمهەریر» کە لـە لاسەرەکانی ئەچڕێت و تەرزە ئەبارێ.

***

بەشی پێنجەم

کات و ساتی نویرێژ

کات و ساتی نوێژ

کتێبی کەلەپووری کوردی بەشی پێنجەم

تا کات و ساتی نوێژ نەزانین ناتوانین نوێژ بکەین

لە ئەوەڵی بەهارا، ڕۆژگار لە خۆر کەوتندا تا مەغریب ١٢ سەعاتە و لە مەغریبا تا خۆر کەوتن ١٢ سەعاتە و ئەم مساواتە، پێی ئەڵێن «ئیعتدالی ڕەبیعی» واتە: ڕێك وێساندنی شەوو ڕۆژی بەهاری. وە لە نەورۆزەوە کەم کەم ڕۆژگار سێ سەعات زیاد ئەکاو تا ئەگاتە هاوین تەقریباً هەر ڕۆژێ ٢ دەقیقە و هەر مانگێ یەك سەعات. لە ئەوەڵی هاوینا ڕۆژگار لە خۆر کەوتنا تا ئێوارە ١٥ سەعاتە و لەوێوە کەم کەم تا پاییز سێ سەعات کەم ئەکات و هەر مانگێ سەعاتێ و هەر ڕۆژی ٢ دەقیقە. لە ئەوەڵی پاییزدا، لە خۆر کەوتنەوە تا مەغریب ١٢ سەعاتە و لە مەغریب تا خۆر کەوتن ١٢ سەعاتە. ئەم ڕێك وێساندنی شەوو ڕۆژە پێی ئەڵێن «ئیعتدالی خەریفی» واتە ڕێك وێساندنی پاییزی.

لە ئەوەڵی پاییزەوە تا ئەوەڵی زستان، ڕۆژگار ٢ سەعات کەم ئەکات و هەر مانگ ٤٠ دەقیقە و هەر سێ ڕۆژ ٤ دەقیقە.

لە ئەوەڵی زستاندا ڕۆژگار ١٠ سەعاتە و شەوەکەی کە شەوی «یەلدا» یە لە هەموو شەوێ درێژترە و ١٤ سەعاتە تا خۆر دەرکەوتن. لەوێوە ڕۆژگار کەم کەم تا ئەگاتە بەهار ٢ سەعات زیاد ئەکات و هەر مانگێ ٤٠ دەقیقە و هەر سێ ڕۆژ ٤ دەقیقە.

فاییدە لەم باسانە ئەوەیە کە یەکێك لە شەرتەکانی نوێژ، زانینی داخلْ بوونی وەختی نوێژەکەیە. بە فەرمایشی خوا لێ‌خۆش بوو ئیمامی غەزالی لە کتێبی «احیا العلوم»دا لە باسی کاتی چاشتە نوێژدا: ئەبێ ڕۆژگار لە خۆر کەوتنەوە تا ئێوارە بیکەی بە چوار بەش و لە ئەوەڵی بەشی دووهەمدا نوێژی چاشتە کەماڵ پەیا ئەکا، لە ئەوەڵی بەشی سێهەمدا نیوەڕۆ ئەبێ و لە ئەوەڵی بەشی چوارەمدا نوێژی عەسرو لە ئەوەڵی تاریکی و کاتێك کە خۆرئاوا ئەبێ، کاتی نوێژی مەغریبە.

لە تاریکی دووهەم کە تەواو دنیا تاریك ئەبێ نوێژی عیشا ئەبێ و مەغریب نامێنێ. بە فەرمایشی ئەو بەڕێزە: عەلامەتی ئەم تاریکی دووهەمە دەرکەوتنی چەرخ و فەلەکە کە پێی ئەڵێن ڕێی «کهکشان» لە ئاسماناو کەسێ لە دەشتا تەجروبەی بکا لە ٥٠ دەقیقە دوای مەغریبدا دەرئەکەوێ و لەو کاتەوە تا

تلووعی فەجری سادق کە بە کەناری ئاسماندا بڵاو ئەبێتەوە نوێژی عیشا ئەمێنێ.

ئەوەڵی نوێژی بەیانی هاوکاتە لەگەڵ تلووعی فەجری سادق تا خۆرکەوتن و ئێستا بە بۆنەی کارەباوە تلووعی فەجرمان بۆ مەعلووم نابێ و دونیا ڕۆشنە، ئەوەندە هەیە کە هەروەخت خۆر کەوت یەك سەعات و نیو بەر لەوە تلووعی فەجرە و کاتی نوێژی بەیانی‌یە.

نوێژی بەیانی بوو، پرسم کرد بە مەرحوومی باوکم کە لە دوای خۆر کەوتن ئایا کەی باشە نوێژی چاشتە بکرێ؟ فەرمووی ١٠ دەقیقە دوای خۆر کەوتن، وەلێ دەرەجەی کەماڵی ئەوەتە کە چواریەکێ لە ڕۆژ بڕوا، جا بیکەی.

لەبەر ئەوە کە بەرو دوا خستنی نوێژ گوناهی کەبیرەیە و ئینسانی پێ فاسق ئەبێ و نوێژی لێ وەرناگیرێ، پێویستە کە هەموو موسڵمانان کات و ساتی نوێژەکان بزانن با تووشی گوناهی کەبیرە نەبن و خودا نوێژەکانیان قبووڵ بکات.

حەزرەتﷺ بەیانی ئەو شەوە کە هاتۆ لە میعراج نوێژی بەیانی نەکرد لەبەر ئەوە نەی‌ئەزانی کەی وەختی نوێژی بەیانی‌یەو چۆن ئەکرێ. بۆ نیوەڕۆ حەزرەتی جوبرەئیل تەشریفی هێناو لە ئەوەڵی وەختەوە نوێژی پێنج فەرزەی بە جەماعەت لەگەڵا کردو بۆ ڕۆژی داهاتوو نوێژی پێنج فەرزەی لە ئاخرین وەختەوە کرد لەگەڵیاو فەرمووی: ئەم بەینە کاتی پێنج فەرزەکەی نوێژی ئێوەیە، بۆ خۆت و بۆ هەموو ئوممەتت.

***

بەشی شەشەم

ڕێ پێوان لە ڕێی خوادا

ڕێ پێوان لە ڕێی خوادا

کتێبی کەلەپووری کوردی بەشی شەشەم

ڕێ پێوان لە ڕێگەی خوادا چەن جۆرێکی هەیە:

یەکەم: ڕێ پێوانی ساڵە و ساڵە کە واجبە لەسەر کەسانێ کە دەسیان ئەڕوات لە سەراسەری عومریاندا یك جار بڕون بۆ حەج و عومرە کە ئەگەر نزیك بێ بە پێ بڕۆن و ئەگەریش دوور بێ بە وەسیلە بڕۆن.

دووەم: ڕێ پێوانی مانگی‌یە، کە ڕۆیشتنە بۆ نوێژی جێژنی ڕەمەزان لە ئەوەڵی مانگی دوای ڕەمەزان کە پێی ئەڵێن شەوال و ڕۆیشتنە بۆ نوێژی جێژنی قوربان لە دەهەمی مانگی قورباندا، کە پێی ئەڵێن «ژی حجە» و لەو مانگەدا حەج بەڕێوە ئەچێ.

سێهەم: ڕێ پێوانە بۆ نوێژی جومعە لە هەر حەوت ڕۆژا یەك جار.

چوارەم: ڕێ پێوانی واجبە بۆ بەجێ هێنانی نوێژی پێنج فەرز کە تا مومکینە ئەبێ لە مزگەوتا بە جەماعەت بکرێ.

پێنجەم: ڕێ پێوانی واجبە بە شوێن فێر بوونی دین و عیلم و سەنعەتدا.

شەشەم: ڕێ پێوانی واجبە بۆ جیهادو جبهە گرتن بەرانبەر بە هێرشی دوژمنی دینی ئیسلام بۆ سەر ماڵ و ناموسی موسڵمانان و بۆ دفاع تێکۆشێ تا ئەو کافرانە بە تەواوی لەبەین بچن.

جیهاد لەگەڵ نەفس و شەیتانا، جیهادی ئەکبەرە. پێویستە هەموو ئینسانێ لەگەڵ نەفس و شەیتانی خۆیا جبهە گیری بکات کە ڕەفیقی شەوو ڕۆژی ئینسانن. لە منالی‌یەوە هەتاکو جوانی و تا پیری و تا مردن، نەفس و شەیتانی بە تەواوی هەوڵ ئەدەن کە لە هەر وەختێکا بۆیان ڕێ بکەوێ، ئینسان لە خەتی ئیسلام دوور بخەنۆو بیخەن بە ڕێگای فەساداو هەرچی مەسڵەحەتی دین و دنیای وا تێدا نەیکاو قاتی و پاتی کەن لەگەڵ دنیاو ئەهلی دنیاو فەسادا. ئەوان حەز ئەکەن ئینسان فاسدو فەساد کار بکەن و بەرەو گوناهی ببەن و لە ئەنجامدا بەرەو جەهەننەمی بنێرن.

ئینسانێ کە خوا خاسی بۆ بکا، هەوڵ ئەدات بۆ ئەوە کە هەرچی نەفس و شەیتان پێیان خۆشە، وا نەکات و بەردەوام بێ لەسەر موخالەفەیان. ئەگەر ڕایەك خلەتاو بە گوێی کردن فەورەن تۆبە بکات.

هەرکەس هیچکام لەم ڕێ پێوانەیە نەبێ، چۆن بە خۆی ئەڵێ موسوڵمان؟!....

***

بەشی حەوتەم

باس و بابەتی جۆر بە جۆر

باس و بابەتی جۆر بە جۆر

کتێبی کەلەپووری کوردی بەشی حەوتەم

دەرخستنی دەردو بەڵای تریاك...

ڕۆژوو دەوای نەخۆشی بەدەنە و باعیس ڕەزای خوایە...

سکاڵای دێهاتی...

سکاڵای منالە عازەبەکانمان لە کوڕو لە کچ...

سکاڵا بۆ دەربەدەری کوردو ناکۆکی بەینی خۆیان...

نـاسینی هـەورامـی...

موناجاتی مەلا ئەبووبەکری چۆڕی...

دەستووری مردوو بەڕێ کردن بۆ قەبر...

دەرخستنی دەرد و بەڵای تریاك

ئەوەی کە زەلیل کێشان تریاکە
لە من ئەپرسی، ئیعدامی چاکە

چونکە موفسیدی «فی‌الارض»ن ئەوان
خەڵکی ئاسوودەن بە نەبوون ئەوان

ئەوەی کە هیوام بە تۆیە کاکە
کە تۆم خۆش ئەوێ تەرکی تریاك کە

تریاك تەرکت ئەکا لە خەڵکی
تەرکی کە هەتا پیاوی بە کەڵکی

تریاك کە زۆری لێ سەندی و کەوتی
لە هەردوو دنیا نەحس و بەدبەختی

ڕزقی مناڵت مەدە بە دووکەڵ
خۆت ڕەقۆ مەکە وەك مەشکەی دووکەڵ

مناڵ بە هیوای بەرگ و خۆراکە
مەیدە بە دووکەڵ بۆ ئەوان چاکە

ئەم هەموو پارە بە یەك هەناسە
مەیدە بە تریاك، بۆ ئەوان خاسە

تریاك ئەتکێشێ بۆ لای هیروئین
درت ئەکا تەواو لە دین و ئایین

بۆ بەشەر حەیفە کە وایە لێ بێ
ئاگای لە دین و دنیای خۆی نەبێ

تەرکی ئەو نەکەی، ئەو تەرکت ئەکا
ڕیسوای ناو قەوم و عەشرەتت ئەکا

سیگار کێشانیش، سووکە تریاکە
بایس خەسارو ڕەنج و هیلاکە

دەیسا تووڕی بە هەتا ئەتوانی
جا پیاوی ڕێك و پێك و جوانی

عەقڵ جیاوازی هۆزی ئینسانە
لە دەسی نادا ئەوەی ئینسانە

حەیفە بۆ ئەوەی ئینسان و کوردە
زەلیلی بەردەس تریاك و گەردە

تریاك و حەشیش، گەردو هیروئین
مەرتەبەی بەرزت دێنن بۆ پائین

هەتاکو مردن لە سەر تەرکەکەی
بڕۆی هەر هێشتا زەرەرێ ناکەی

تەرکی کە هەتا بە پێوە ماوی
یا خوا دوژمنیش نەچێتە داوی

هەرکەس بیکوژێ یا تەمای تێ کا
ناتوانێ دیفاع لە نەفسی خۆی کا

شەراب و ئارەق هەر وەك تریاکە
سەبەب نەبوونی و مەرگ و هیلاکە

مناڵ ڕەش و ڕووت بێ نان و ئاوە
ئاغەی تریاکی کەی ئەوە پیاوە

ئەوەی کە لە گیان خۆشەویستره
تەنیا ئابڕووتە، نەك شتیتره

نەخۆشینەکەی واگیره تریاك
نەك تۆ، عالەمیٚ ئەخاتە هیلاك

حەشیش و گەرد و مەقاش و مەنگەڵ
لایبە مەمکوژە بە چەقە دووکەڵ

هەزارو سیٚسەد کە حەفتاو حەوتە
لایبە، تووڕی دە ئەم قوزەڵقۆرتە

ناوم ئەپرسی، میم و عەینیٚکە
ئامادەم کردووە ئەمە بەینیٚکە

***

ڕۆژوو دەوای نەخۆشی بەدەنەو
هۆی ڕەزامەندی خوایە

بسم‌الله ئاغازو ئەوڵی کارە   دوایی حەمدو سەنای پەروەردگارە
سەڵات و سەلام بۆ «خیرالانام»   بۆ یارو پەیڕەو تا ڕۆژی قیام
ئێمەیش بەرکەوین، ئەهلی ئیمانین   ئومەتی ڕەسوول ئاخر زەمانین
ئەی قەومو عەشرەت،هۆزی موسوڵمان   ڕۆژووی ڕەمەزان فەرزە لە سەرمان
ڕۆژووی ڕەمەزان فەرزی خودایە   سونەت و ڕێگای «رسول‌الله» یە
هەڵسن بۆ پارشێو، پارشێو سوننەتە   پارشێو مەخسووسی خێری ئومەتە
پارشێو کە هێزی دڵە بۆ بەشەر   چاکتر وەهایە بیخەیتە سەحەر
سەحەر شەش یەکی ئاخری شەوە   نوێژو پارشێو کە، تیایا مەخەوە
خەوو ئیسراحەت لە خۆت شێوێنە   ئەم یاسا جوانە بە دەسی بێنە
هەرکەسێ ئاگای برسیەتی زانی   قەدرو حورمەتی نیعمەتی زانی
جا کەوتە تەکبیر فەقیرو هەژار   دەس کا بە بەخشش لەم بارو لەو بار
شوکرو سوپاسی خودا بە باشی   جێ بە جێی ئەکا، نەك وەکو ناشی
ئەوە تەجرەبە ئیسباتی ئەکا   دەرسی مامۆستا ئیسباتی ناکا
تەجرەبە یەکێ لە دەلایلە   بە شك و شوبهەی زۆر کەس زایلە
با ڕۆژوو بگرین گشتمان بە تێکڕا   هات و حەیاتمان ناکاو لێ بڕا
دوا خستنی پارشێو سوننەت و خێرە   دوا خەری پارشێو گورچکی تێرە
تێر بخۆو هەڵسە بۆ نوێژ بەیانی   یاسای ئیسلامت گشت بە جێ هانی
لە تەواو ڕۆژا دەمت ببەسە   لە غەیبەت خەڵك و درۆو دەلەسە
با ئازای گیانت گشت بە ڕۆژوو بێ   تێکەڵاو گوناە و بێ شەرعی نەبێ

زوانت خەریکی زیکری خودا بێ
زاهیرو مەعنات لەگەڵ ئەوا بێ

عیبادەت گەورە، کردنی کارە
سەرشۆڕِ دوو دنیاس ئەوەی بێکارە

***

سکالای دێهاتی

ئامان ئیدارەی کەشاوەرزیمان
گوێ گرن لە شەرحی ماتی و کزیمان
ڕۆژ تا ئێوارە، عارەق ئەڕێژین
کە بە سەربەرزی ولاتمان بژین
خەریکی کشتی گەنم و جۆ ئەبین
دەس بە داوێنی قووەی خۆ ئەبین
خەریکی کشتی نۆکی لووت لارین
لەبەر مانوویی، لەخۆ بێزارین
خەریکی کشتی وێنجە و شەوەرین
لە زەحمەت باری خۆ بێ خەوەرین
بە ڕۆژ خەریکی جۆگە و جۆ مالّین
بە شەو تا بەیان لە دەرد ئەنالّین
ئێوەش بێ دریغ کومەکمان ئەکەن
بە ڕەهنمایی کوودمان پێ ئەدەن
جێی کشت و کالّمان سەمپاشی ئەکەن
دیفاعێکی باش لە ئافەت ئەکەن
حەیفی ئەوەیە کە نیوە کارین
بۆ پوولّی تراکتۆر دایم قەرزارین
زووتر نیوەکار بەگ و ئەرباب بووین
مانوو و بێ بەهرەی چوار فەسلّی سالّ بووین
ئیسە نیوەکار ساحێو تراکتۆر
فزە کەین، فەورەن لێمان ئەکەن تۆر
کە پاییز دەسکەوت لە یەك ئەدەینۆ
بە قەی تراکتۆر بەهرە نابەینۆ
دەولّەتیش ئەلّێ ئالاتی کشتی
بۆ ڕەفاو خۆشی فەلایە گشتی
تراکتۆر ڕەفای دەولّەمەنانە
خەفەتی سەنگینی دلّ فەقیرانە
ئێوە لۆتفێ کەن لەگەلّ فەقیران
قیمەت دیاری کەن بۆ تراکتۆران
ئیعلامی بکەن قیمەت سەعاتی
تا خەبەردار بن ئەهلی دێهاتی
زیاد نەسێنن لە خەلّکی هەژار
هەر ساتێ ڕازی نابن بە هەزار
خەلّکی دێهاتی لە داخ تراکتۆر
ڕۆین بۆ شارو لە دێ کردیان تۆر
ئەم تاقە تاقە لە دێدا ماوە
لەبەر کەم دەسی لە دێ جێماوە
فریا نەکەون ئەمانیش ئەڕۆن
لە داخ قەرزاری و بێ برنجی و ڕۆن
هەر بە تەبلیغات ڕەفای کەشاوەرز
هیچ پەیا نابێ قەرزارن هەر وەرز

خەریك دانان و كاری تووتنین　　بە شادی و خۆشی زۆرو پێكەنین
خەریكی سەوزی كاری و بیستانین　　زەحمەتمان زۆرە و زۆر هەراسانین
لەگەڵ فەلایی خەریك حەیوانین　　خزمەتیان ئەكەین هەتا ئەتوانین
لە دوای تراكتۆر چی ئەمێنێتۆ　　دوكتۆرو دەرمان ئەویش ئەباتۆ
موشكلاتی دێ بەیان كەم بۆتان　　هەتا حەلی كەن بە فیكری خۆتان
یەكێ لەوانە خەرج تراكتۆرە　　گرانە بۆمان نابێ بەم جۆرە
دووەم دوكتۆرو دەرمان و دەرزی　　دەسمان پێ ناگا بە قیمەت بەرزی
بۆمان ئاسان كەن ئەم دوو موشكلە　　وەزیفەی ئێوە حەللی موشكلە
سێ، تەعاوەنی دابنێن بۆمان　　لە هەموو دێیەك شت بێنێ بۆمان
لە شارا هەرزان شتمان بۆ بێنێ　　بە قیمەتی ڕۆژ شتمان لێ سێنێ
هەتاكو شاری، شتمان بە گران..　　پێ نەفرۆشێ، ئامان سەد ئامان
هەرچیكمان هەیە بە هەرزان بیبا　　غارەتمان نەكا بێ قیمەت نەیبا
چوارەم موشكلات كارتی «بیمە»یە　　كە بەو هەمیشە ئیحتیاجمان هەیە
ئێمەیش كاریگەر ژێری پۆشین　　ئارەق ئەرێژین، هەر تێ ئەكۆشین
پێنجەم موشكلات نەبوون ماشینە　　كە دەردی گەورەی ڕووی سەرزەمینە
ماشین سەهمیە بۆمان بنێرن　　هەریەكی دێیەك بەوان بسپێرن
قیرتاوی بكەن جادەی دێهاتی　　لە خەم و ماتی بیدەن نەجاتی
ڕەفای دێهاتی خەڵكی بەن ئەكا　　لە كۆچ كردنی بۆ شار مەنع ئەكا
خۆشی بسەر زەوی تەنیا دێهاتە　　بەو شەرتە لاچێ ئەم موشكلاتە
وا دەردە دڵم بەیان كرد بۆتان　　ئێوەش خۆتان و غیرەتی خۆتان
هەزارو سێسەدوحەفتاو حەوت شەمسی　　هەژدەی خەزەڵوەر، ئەم شیعرەم نووسی
ئەگەر ئەپرسی ناوو نیشانم　　خەڵكی سەر زەوی و ژێر ئاسمانم

***

سکاڵای مناڵە عازەبەکانمان لە کوڕو لە کچ

بۆ لای باوك و دایك کە زوو هاوسەریان بۆ پەیا بکەن

برای موسوڵمان گوێ بگرە بۆمان
بە دەستووری شەرع عەلاج کەین خۆمان

کوڕمان و کچمان وەختێ پێ گەیین
لە ژن و شوویی نەختێ تێ گەیین

کوڕمان زوو بە زوو ژنی بۆ بێنین
دەستووری شەرعی بۆ بەجێ بێنین

با نەڕوا بە شوێن ژن و خەیاڵا
ئابڕووی نەڕوا لە ماڵەو ماڵا

کچمان هەر وەکو کوڕمان عەزیزە
با بیدەین بە شوو هەتا لەزیزە

بیانوو نەگێڕین بە زاوا بۆ ماڵ
بۆ قەرزو قۆڵە نەچێ ماڵەو ماڵ

تالانی بکەین جا ژنی بەینێ
سەرشۆڕی ئەکەین هەتاکو بەیێ

چۆن تێ ئەکۆشی بۆ کوڕو بۆ بووك
وا نەکەی، بۆ کچ خۆت ئەکەی چرووك

گەزو گیف مەکە مەڵێ هاتمە
کچ من باشترە لە حەزرەت فاتمە

ئەو حەددی چیە وەك فاتمە وابێ
ئەگەر وەك مانگی درەخشان وابێ

ئەگەر گوێ ناگری بۆ من، وەك ئەوسا
گوێ بە بە دەستوور دیوان مامۆسا

هەشت شیعری نووسی بۆ ئەم مەبەسە
تۆ بیگرە لە گوێ، هەر ئەوتە بەسە

ئەولادی خراپ هەر وەکو مارە
زوو بە زوو بیکەین دەرمان و چارە

نەیەڵێن بڕواو بڕوات بە خەتا
عەلاجی ناکەی، کە کەوت بە خەتا

غەریق لە دیوان خۆی وای وتووە
زەماوەن فاتمە بەم جۆرە بووە

وەختێ کە حەزرەت ڕەسوولی ئەکبەر
بە بووکی فاتمەی نارد بۆ ماڵ حەیدەر

فەرمووی: بووبەکرو عومەرو عوسمان
لەگەڵ ئوسامە «علیهم رضوان»

برازاوا بن، بڕۆن لە تەکی
هەڵگرن بۆ ئەو هەموو پێ تەکی

دەسارو گۆزە و گڵێنە و سەرین
ئەمما پڕ لە پووش، ژێرەخەو چەرمین

ئەمە پێتەك بوو، هەڵیان گرت و ڕۆین
هەڵیان گرت بردیان بە گریان و شین

وتیان پێتەکی فاتمە ئەمەیە — کافران هەزاران دیناریان هەیە
حەزرەتیش فەرمووی ئەمە زۆر زۆرە — لەمە زیاتر سەبەب غرورە
سەڵات و سەلام لەسەر هەموویان — ئەمە کافییە بۆ ئەهلی ئیمان

***

سکاڵا بۆ دەربەدەری کوردو ناکۆکی بەینی خۆیان

هەر وەکو مەنجەڵ دڵم هاتە کوڵ   بە ئاوی نووسین ئەیکەم کەف و کوڵ
بۆ کوردی هەژار دایم ئاوارە   لە بۆ بێگانە دایم ژێر بارە
ئیختیاری خۆی داوە بە دوژمن   برای خۆی ئەکوژێ هەر وەکو دوژمن
برام، وا نابێ مەبە بە نۆکەر   سینەت بۆ دوژمن مەکە بە سپەر
براو دراوسێو ڕەفێقی چەند ساڵ   مەیکە بە کافر، مەیکوژە وەك داڵ
خۆت موسوڵمانی، دەسگیری خەڵکی   هەڵگری باری گرانی خەڵکی
کافر بە نەسسی سەریحی قورئان   دوژمنە لە بۆ هۆزی موسوڵمان
تۆیش ئەگەر کوردی و ئەر موسڵمانی   دوژمنی سەرسەخت هۆزی ئەوانی
قانوونی ئەوان مەگرە بە دەسۆ   مەبە بە پەڕۆو مەبە بە بۆسۆ
قورئان قانوون و یاسای ئیسلامە   ئیمامی هۆزو بەرەی ئیسلامە
ئەگەر دەس‌گیری شەرقی یا غەربی   هەمیشە خەریك بەدبەختی و حەربی
ئەگەر دەس‌گیری حوکمی قورئانی   سەربەرزی دنیاو ئاخر زەمانی
ئەڵێن هەڵگرتن چەك و ئەسڵەحە   من کە دۆسی تۆم بۆ تۆ ئەسڵەحە
کوردو دراوسێ خۆتی پێ کوژی   کافر بە شادی و بە خۆشی ئەژی
هەر موسوڵمانێ کە کوژیا بۆیان   سەربەرزی تەواو دنیایە بۆیان
مزگەوتی ئیسلام جێگەی تەقدیسە   جێی عیبادەت و فتواو تەدریسە
مەیکە بە جێگەی فتوای ناحەقی   ئەگەر پەیڕەوی ڕێگەکەی حەقی
مەیکە بە جێگەی ئەسڵەحە و ئەنبار   تیا هەڵمەچنە تایە بە خەروار
بڵەندگۆ ڕۆشن مەکە بۆ وتار   مەگەر بۆ ئەمری خودای کردگار
یا بۆ بانگ کردن خەڵکی بۆ نوێژان   لە بۆ پێنج فەرزە لە شەوو ڕۆژان
بەخوا هەتاکو ماوم لە دنیا   دڵسۆزی کوردم بۆ هەر دوو دنیا

هەتا بە هۆش و بە ئیختیارم
دژی دوژمنی کوردی هەژارم

بگرن لە گوێتان ئەم نەسیحەتە
وەزیفەی ئیسلام سەمع و تاعەتە

کافرانی زوو، دوژمنانی دوون
«فَرِّق تَسُد»یان کردووە بە قانوون

واتە یەکیەتی لابەن لە بەینا
خۆت کە بە ئاغە، بێ‌خەم لەو بەینا

با ئێمەیش لە داخ ئەوان بە ڕاسی
دەسگرین بە یەك بۆ ڕێگە ڕاسی

باپیرمان لە پشت تەفسیری قورئان
نووسیویە باسی بەدبەختی کوردان

چۆن ئاوارە بوون، چۆن بوو گرانی
چۆن بێ تفاقی و چۆن بوو بێ نانی

نووسیویە: کوردان زوویش هەر وەها بوون
بۆ نان و تفاق هەروا داما بوون

دووسەد ساڵ ئەبێ ئەمە نووسراوە
بێ تفاقی و نان هەر وەها ماوە

ڕیشەی ئەم کارە ئەبێ دوزینۆ
تا عەلاجێکی لەبۆ دۆزینۆ

کوردی بێچارە زۆر خۆش باوەڕە
بۆیە بێگانە بۆ ئەوان دڕە

بە درۆی زۆرو بە زووان بازی
بە مەیلی خۆیان ئەیخەنە بازی

تا مەرام خۆیان بەوان جۆر ئەکەن
هەتا ئەتوانن درۆی زۆر ئەکەن

بۆ سەربەخۆیی و حوکمی ئازادی
دڵیان پڕ ئەکەن لە خۆشی و شادی

کەچی مەرامیان بەجێ هات بۆیان
کورد وەکو جاران ئەشێوێ لێیان

ئەیان ساونۆ بە لەقە و بە پا
تا یەکێ تریان بۆ ئەکەن بەرپا

ئەویش تا بەینێ بۆ مەرامی خۆی
درۆی زۆر ئەکا بە قازانجی خۆی

کوردیش دوبارە بۆی دێتە سەما
داگیر ناکرێ لە ئەرزو سەما

ئەویش تا مەرام خۆی دەس بکەوێ
هیچ خەمی نیە کورد سەر ناکەوێ

ئەم دەساودەسە بە کوردی ئەکەن
یاخوا دوژمنیش وایە پێ نەکەن

هەزارو چوارسەد چواردەی قەمەری
بیست و هەشت ڕەجەب، نووسی نووسەری

ڕیشەی ئەم کارە زۆرتر خیلافە
نیفاق و جەهل و درۆو گەزافە

***

ناسینی هەورامی

بۆت بەیان ئەکەم هەورامی ناسی باش گوێم بۆ بگرە بۆ دەنگ و باسی
ئەگەر ئەزانی هەورامیش کوردن زۆر بە سەلیقە و بە دەس و بردن
بڕوانە کلاش هەورامی چۆنە نەیانگۆڕیوە ئەو ڕەسمی کۆنە
کلاش هەورامی باشتر پێلاوە ئەو دەقی زووبە هەر نەشێواوە
شالّی هەورامی لە فاسۆن لەندەن باشترە لەبۆ سیحەتی بەدەن
بۆ سووك و سۆلّی و بۆ بەردەوامی کەسێ نەیدیوە وەك شالّ هەورامی
بە قەناعەت و دەسکردی خۆیان تەواو دنیایان بردووە بۆ خۆیان
دووکانی پەرداخ یا مالّی بەرزە هی هەورامییە لەسەر ئەم عەرزە
نەوەدو نۆیە پیری هەورامان چاوتان لێمان بێ، ئامان سەد ئامان
هەر مەقامێك و پۆسێ حەساسە لایەق ئەوانە و بۆ ئەوان خاسە
خاکی هەورامان گشتی هەر گەنجە خەلّکی خەریکی زەحمەت و ڕەنجە
خۆزگەم بەو ڕۆژە کەسێ پەیا بێ گەنجی هەورامان بۆی بەرمەلا بێ
ژنیان لە مالّۆ قەناعەت ئەکا پیاویان لە دەرۆ کەسابەت ئەکا

***

بۆ بەرەکەت، موناجات و پاڕانەوەی

مەلا ئەبووبەکری موسەننیفی چۆڕی

ئەنووسم

یا شا سپردم، یا شا سپردم   یا شا ئیمان وەتۆ سپردم
ئامام ئاسانەت بە ڕەنگی زەردم   تۆبەی نەسووحی بە ئیخلاس کەردم
بکەری قەبووڵ تۆبەی نەسووحیم   ببەخشی گونام، یا ڕەب، یا ڕەحیم
ئەوەڵ گیان کێشان وەنەم ئاسان کەی   دووەم دەرەجەم چەنی خاسان کەی
سێیەم کە منیان منوە قەبری تەنگ   مازە فشارۆم قەبری سیا سەنگ
چوارەم تەڵقینم وزەوە جە بیر   پێم دەرۆ جواب مونکەرو نەکیر
پێنجەم کەرەم کەر، قەبرم نەفشارۆ   قەترەیێ ڕەحمەت بە قەبرم وارۆ
شەشەم ئا ڕوە هورمێزۆ مەحشەر   بابە جە فەرزەند نەدارۆ خەبەر
هوشت پیمۆ بێ نەکەوم لەوێ   هەتا هەتایە پەکم نەکەوێ
حەوتەم کە منیان ترازوو میزان   تا تا، موو بە موو، داستان بە داستان
هەشتەم حیساب کەی حەسابەن یەسیر   ببەخشە گونام، یا شای بێ نەزیر
نۆهەم بسپاری من وە جبرەئیل   جە پردی سیڕات پەیم بۆوە دەلیل
دەهەم دەلیل بۆ بگێرە دەستم   مەبادا دۆزەخ بکەرۆ قەستم
یازدە وە ڕوتبەی «اعلي علّيين»   چەنی خاسانت کەرەم هام نشین
گەر بە لوتفی ویێت ببەخشی حەسەن   حەسانات مەبۆ حەسەن هەی حەسەن

***

دەستووری بەرێ کردنی مردوو بۆ قەبر

ئەم دەسە شیعرە لێرا نووسراوە   عینوانە لە بۆ ئەوە نووسراوە
یاسینی زینوو، تەلّقینی مردوو   قەت تەرکی نەکەن سوننەتن هەردوو
چوار شت کە فەرزە بۆ مردوو بیکەن   ئەبێ بە تەرتیب بەم جۆرە بیکەن
شۆردن و کفن و نوێژ کردنی   بە خاکی پاکی تەسلیم کردنی
کفن، داپۆشین لاشەی مردووە   تەماشای نەکا ئەوەی زیندووە
بەکراسێ کفن فەرزە ئیتر بەس   ئیسراف حەرامە بۆ هەواو هەوەس
حەوت شت کە فەرزی نوێژی مردووە   بە تەرتیبی شەرع بەم جۆرە بووە
نیەت و سەلام، وەکو نوێژەکان   بە پاوە وێستان لە بۆ ڕوکنەکان
چوارەم، چوار کەڕەت «الله اکبر»   فاتیحا خوێندن دوای ئەولّ یەکسەر
دوای دووهەم، سەلّوات لەسەر پێغەمبەر   دوای سێهەم، دۆعا بۆ مردووەکە بەر
دۆعا بۆ مردوو شەفاعەتیەسی   خوا قەبوولّی کا ئیتر بەسیەسی
دۆعا بۆ مردوو قەت تەرکی نەکەی   خوا قەبوولّی ئەکا هەرجۆر کە بیکەی
«اَللّهُمَّ اغفِر لَه وَ ارحَمهُ»   کەفایەت ئەکا بۆ نوێژی مردوو
سێ سەف جەماعەت ئەم نوێژە بکات   زۆرتر نزیکە خوا قەبولّی کات

***

پرسەیش بەم جۆرە شەرعییە

سەرخۆشی بکە لە پاشماوەکان   تا سێ ڕۆژ ڕێکەوت «بِأَیِّ مَکان»
لە پاش سێ ڕۆژە ئیتر بیدعەتە   واتە موخالیف یاساو سوننەتە
وەك مەجلیس گرتن بۆ هاتن خەلّکی   ڕیایە بۆ دین هیچ نیە کەلّکی

خـۆراکـیان بەنێ خـۆراکـیـان مـەخۆن   داخیان پێ مەدەن، خەمیان بـۆ بخۆن

دادە لـەگـەڵ تۆمـە

بـێ ئیـزنی شـووەکەت مەڕۆ بۆ پرسـە   لە قـەهـرو غـەزەب خـودا بـترسـە
کـەسـێ نـایـنـاسـی مـەڕۆ بـۆ پـرسـە   کە ناچاری بـێ، یـەك کەڕەت بەسە

***

سکاڵا

بۆ بەدحاڵی ‹ مەلا ›

لە ساڵی ١٣٤٤هەتاوی

بـرا بیـن و بـە گشـتـمان تـەگبیـریٚ کـەین بۆ مەلا
دەری بێنـین لـــە ژێـر مـنـەتـی ئـاغـا و فـەلا
بـڕوا ئـیـشـیٚ کـا بـۆ خـۆی، بـژی بـە بیٚ مەمنوونی
تاکو دەس بـەردار نـەبیٚ لە شێـتی و لە مەفتوونی
فـەلا ئـەڵـیٚ ئـەم مـەلا ڕزدەسـەکی ئـاغـایـە
دایـم مەیـلی دڵی ئـەو لـە جـەنـجـاڵ و غـەوغایە
ئـاغـا ئـەڵـیٚ ئـەم مـەلا قـازانـجـی خـۆیی ئـەویٚ
خەفەت بۆ هیچکەس ناخوات سەرکەویٚ یا ژێر کـەویٚ
دەروێـش ئـەڵیٚ ئـەم مـەلا مـۆنـکـیر مـەشـایـخـانە
بـڕوای نـیـە بـە مـارو بـەرد خـواردنی دێـوانـە
سـۆفی ئـەڵـیٚ ئـەو کـەشـف و کـەڕامـەتـە ئـەیزانم
مـەلا نـاچیٚ بـە لایـا بـۆیـە مـۆنـکـیر ئـەوانـم
شـێـخـان ئـەڵـێـن ئـەم مـەلا کـە نـابیٚ بە خەلیفە
با لـە شـەرعـا زانـا بیٚ لـە دەروونـۆ کـەسـیـفـە
مـەئمـوور ئـەڵیٚ ئـەم مـەلا عیـلـمی جـەدیـد نازانیٚ
بابـەتـی ئـێـمـە نـیـە ئـەو عـیـلـمـە ئـەو ئـەیـزانیٚ
خـوای گـەورە لـە مـەلا تـەبـلـیـغـی دینـی ئـەویٚ
چش نان و بەرگی نـیە و تاویٚ بیٚ خـەم ناسرەویٚ
ژن و مـنـاڵ و مـیـوان سـەربـاری خـەم مـەلایـە

بۆیە پەرێشان حاڵ و داماوو کەلەلایە

مەلاژن و منالی زەردو سووریان لێ ئەوێ

قالی و دۆشەکە و لێفە و خۆراکی خۆشیان ئەوێ

دەیسا مەلای بێچارە چۆن خەوی لێ ئەکەوێ

بێ کەسب و بێ دەسمایە ئەمیانە لە تۆ ئەوێ

لە دنیای «أَیْنَ الْمَفَرُّ» وا کراوە لە مەلا

هیچی لە بیر نەماوە، ناوی خۆیشی مەسەلا

من دەردو خەمم زۆرە، سکالام کرد بەم جۆرە

من دەورەم تەواو بووە، کەوتە لای ئێوە نۆرە

مەلا پێویستی خەڵکە، زۆر باش و زۆر بە کەڵکە

فەوتان ئەوان بە حەتمی، فەوتان تەواوی خەڵکە

خزمەتیان کەن تا ماون، زۆر هەژارو داماون

ژینتان بێ مەلا شینە، سەرشۆڕو لێ قەوماون

***

لە دێی «نەچێ» دا لە ساڵی ١٣٤٤ی شەمسی بۆ سپا دانشێ فەقێکانیان لە حوجرە دەر کردو منیش دەردە دڵم بەم جۆرە دەربڕی.

سپا دانش لە حوجرە دەرس ئەڵێتۆ — خەریکی فیکەیە تا لێ ئەبێتۆ

هەموو لایەك وەهایە نەك ولاتێ — دەسا خۆزگە لە بۆ مەرگ و وەفاتێ

فەقێ و حوجرە و مەلا باوی نەماوە — مەحەببەتیان لە دڵ خەڵکا نەماوە

***